Arthur Conan Doyle_Sherlock Holmesi memuaarid

Tõlkinud KRISTA KAER

VARRAK

Originaal:
The Penguin Complete Sherlock Holmes. Sir Arthur Conan Doyle Penguin Books
Toimetanud TERJE KUUSIK
Kaane kujundanud MARI KALJUSTE

SISUKORD

isbn 9985—807—03—0

I. HÕBELAUK

»Watson, ma pean ikka minema,« ütles Holmes, kui me ühel hommikul koos einetama asusime.

»Minema? Kuhu?«

»Dartmoori. King's Pylandisse.«

See ei üllatanud mind. Tegelikult pani mind imestama hoopis see, et ta ei olnudki veel sekkunud erakordsesse juhtumisse, mis oli kogu Inglismaal ainsaks kõneaineks. Mu kaaslane oli uidanud terve päeva mööda tuba, pea rinnal ja kulm kortsus, täitnud oma piipu üha uuesti kõige kangema musta tubakaga ja jäänud täiesti kurdiks kõigile mu pärimistele ja märkustele. Meie uudisteagent oli saatnud meile kõik värsked ajalehed, kuid Holmes heitis neile vaid ühe pilgu ja viskas need siis nurka. Hoolimata tema vaikimisest teadsin ma ometi hästi, mille üle ta pead murdis. Avalikkuse ees oli ainult üks probleem, mis võis tema analüüsivõime proovile panna, ning see oli V/essexi karikavõistluste favoriidi erakordse kadumise ja hobuse treeneri mõrva lugu. Kui Holmes teatas äkitselt oma kavatsusest sõita sündmus-paika, siis oli tegemist üksnes sammuga, mida ma olin juba oodanud ja lootnud.

»Kui see teile tüli ei tee, tuleksin meelsasti teiega kaasa,« ütlesin ma.
»Kulla Watson, minuga kaasa tulles osutaksite mulle suure teene. Ja minu meelest ei ole see ka ajaraiskamine, sest teatud asjaolud näitavad, et juhtum tõotab kujuneda täiesti ainulaadseks. Me jõuame vist praegu parasjagu Paddingtoni jaamas rongile, ning ma räägin sellest loost pikemalt sõidu ajal. Te ehk olete nii lahke ja võtate oma suurepärase välibinokli reisile kaasa.«
Ja nii juhtuski, et umbes tund aega hiljem leidsin ma end Exeteri poole tormava rongi esimese klassi vaguni nurgas, Sherlock Holmes aga istus, teravate joontega
3
innukas nägu kõrvaklappidega reisimütsi raamistuses, ja lappas kiiresti värskete ajalehtede patakat, mille ta o!i Paddingtoni jaamas hankinud. Me olime Readingi juba kaugele maha jätnud, kui ta viimase ajalehe istme alla pistis ja oma sigarikarbi minu poole sirutas.
»Me sõidame kiiresti,« ütles Holmes aknast välja vaadates ja oma kellale pilku heites. »Meie kiirus on praegu viiskümmend kolm ja pool miili tunnis.«
»Mulle ei ole veerandmiili poste silma hakanud,« laususin ma.
»Mulle ka mitte. Aga selle raudtee ääres on telegraafipostid üksteisest kuuekümne jardi kaugusel, ning selle põhjal on lihtne arvutada. Te olete John Strakeri mõrva ja Hõbelaugu kadumise looga ilmselt juba tutvunud?«
»Ma olen lugenud, mida kirjutati »Telegraphis« ja »Chronicle'is«.«
»Tegemist on säärase juhtumiga, mille puhul juurdlemiskunsti tuleks kasutada pigem kombineerimiseks kui värskete tõendite leidmiseks. See tragöödia on nii ebatavaline, nii ränk ja nii tähtis paljudele inimestele, et me kannatame kahtlustuste, oletuste ja hüpoteeside ülekülluse all. Raskus seisneb selles, kuidas eraldada faktide kondikava — tõelisi, ümberlükkamatuid fakte — teoreetikute ja reporterite täiendustest. Olles seejärel kindlale pinnale asunud, on meie kohus näha, milliseid järeldusi me võime teha ning millised on need olulised punktid, millest kogu saladus sõltub. Teisipäeva õhtul sain ma telegrammi nii hobuse omanikult kolonel Rossilt kui Ka inspektor Grcgorylt, kes seda juhtumit uurib, ning mõlemad tegid mulle koostööettepaneku.«
»Teisipäeva õhtul!« hüüatasin ma. »Ja täna on neljapäeva hommik! Miks te eile sündmuspaigale ei sõitnud?*
»Sest ma tegin ränga vea, kulla Watson — mida, ma kardan, tuleb ette sagedamini, kui võiks arvata inimene, kes mind ainult teie mälestuste põhjal tunneb. Ma ei suutnud nimelt uskuda, nagu võiks Inglismaa kõige silmapaistvamat hobust kaua varjata, eriti veel nii hõredasti asustatud paigas nagu Dartmoori põhjaosa. Eile lootsin ma iga hetk kuulda, et hobune on leitud ning et tema röövija on John Strakeri mõrvar. Kui aga saabus uus hommik ja ma kuulsin, et tehtud ci ole midagi peale Fitzroy Simpsoni vahistamise, tundsin ma, et mul
4
on aeg tegutseda. Ometi tunnen ma, et mõnes mõttes ei läinud ka eilne päev raisku.«
»Te olete siis mingi teooria loonud ?«
»Olen vähemasti põhilised juhtumiga seotud faktid endale selgeks teinud. Ma esitan need teile, sest miski ei selgita juhtumit paremini kui selle jutustamine kellelegi teisele, ning ma ei saa teilt kuidagi koostööd oodata, kui ma teile meie lähtepositsioonist ülevaadet ei anna.«

Nõjatusin vastu istme seljatuge ja pahvisin sigarit, Holmes aga kummardus ettepoole, kõverdas pika kõhna nimetissõrme iga mainitud £akti korral peopessa ning andis mulle lühikese ülevaate sündmustest, mis olid viinud meie retkeni.

»Hõbelauk,« ütles ta, »on Sonomy järglane, ning tema saavutused on niisama hiilgavad nagu tema kuulsal esivanemal. Ta on nüüd nelja-aastane, ja ta on toonud kolonel Rossile, tema õnnelikule omanikule, järgemööda kõik ratsavõistluste auhinnad. Kuni selle õnnetuseni oli ta Wessexi karikavõistluste kindel favoriit ning tema peale tehti panuseid üks kolme vastu. Võiduajamiste publik on teda alati oma lemmikuks pidanud ning ta pole pealtvaatajatele veel kunagi pettumust valmistanud, nii et isegi praeguses ettearvamatus olukorras on ema peale pandud tohutud rahasummad. Seega on ilmne, et paljud inimesed olid vägagi huvitatud, et Hõbelauk ei oleks kohal, kui stardilipp järgmisel teisipäeval langetatakse.

Seda tõika muidugi arvestati King's Pylandis, kus asub koloneli dresseerimistall. Favoriidi kaitseks võeti tarvitusele kõik abinõud. Dresseerija John Straker on endine džoki, kes sõitis kolonel Rossi värvides, enne kui ta kaalumistoolil liiga raskeks läks. Ta on olnud koloneli teenistuses viis aastat džokina ja seitse aastat dresseerijana ning ta on end alati agara ja ausa mehena näidanud. Talle allus kolm tallipoissi, sest tall oli väike ja tegemist oli üldse ainult nelja hobusega. Üks tallipoiss valvas igal ööl tallis, teised magasid lakas. Kõigil kolmel olid suurepärased soovituskirjad. John Straker, kes on abielus, elas väikeses majas umbes kahesaja jardi kaugusel tallist. Lapsi tal ei ole, majas on üks teenijanna, ning ta elab üsna lahedalt ära. See on väga üksildane kant, kuid umbes pool miili põhja poole asub väike salk villasid, mille ehitas üks Tavistocki ettevõtja

invaliididele ja teistele inimestele, kes tahavad Dartmoori puhast õhku nautida. Tavistock ise asub kahe miili kaugusel lääne pool, teisel pool nõmme aga, samuti ligikaudu kahe miili kaugusel, on Mapletoni suurem dresseerimiskeskus, mis kuulub lord Backwaterile ja mida juhatab Silas Brown. Kõigis teistes kaartes laiub tühi nõmm, kus peatuvad ainult ringirändavad mustlased. Selline oli olukord möödunud esmaspäeva öösel, kui õnnetus aset leidis.

Hobused olid õhtul sõidus käinud, neile oli antud iuua nagu tavaliselt, ning kell üheksa pandi talliuksed lukku. Kaks tallipoissi läksid dresseerija majja, kus nad sõid köögis õhtust, kolmas tallipoiss, Ned Hunter, jäi aga valvama. Mõni minut üheksa läbi tõi teenijanna Edith Baxter talli juurde ka talle õhtusöögi, mis kujutas endast lambaliha karrikastmes. Midagi juua teenijanna ei toonud, sest tallis oli veekraan ning eeskirjade kohaselt ei tohtinud tallipoiss töö ajal kangemat kraami pruukida. Teenijannal oli latern kaasas, sest väljas oli väga pime ja tee viis üle lageda nõmme.

Edith Baxter oli tallist kolmekümne jardi kaugusel, kui pimedusest ilmus nähtavale üks mees ja hõikas talle, et ta peatuks. Kui mees astus laternavalguse kollasesse sõõri, nägi tüdruk, et tegemist oli härrasmeheliku hoiakuga mehega, kellel oli seljas hall tviidülikond ja peas sonimüts. Mehel olid jalas kedrid ja käes raske nupuga kepp. Kõige sügavama mulje aga jättis Edith Baxterile see, kui väga kahvatu oli mehe nägu ning kui närviline oli tema olek. Vanuse poolest oli ta teenijanna meelest pigem üle kui alla kolmekümne.

»Kas te oskate mulle öelda, kus ma viibin ?« küsis mees. »Ma olin juba peaaegu otsustanud nõmmel ööbida, aga nägin siis teie laternavalgust.«

»Te olete King's Pylandi hobusetalli juures,« vastas Edith Baxter.

»Ah soo, kas tõesti! Milline vedamine!« hüüatas mees. »Tallipoiss vist magab öösiti üksi tallis? Võib-olla te vii-tegi talle parajasti õhtusööki. Kuulge, te tahaksite endale kindlasti uue kleidi raha teenida, või kuidas ?« Mees võttis vestitaskust kokkumurtud valge paberilehe, toimetage see täna õhtul tallipoisi kätte ja te saate endale osta ühe ilusa kleidi.«

Teenijannat hirmutas mehe tõsine jutt ning ta jooksis

6

mehest mööda akna juurde, läbi mille ta oli harjunud poisile toitu andma. Aken oli juba lahti ja Hunter istus tallis väikese laua ääres. Teenijanna oli just hakanud talle juhtunust rääkima, kui võõras jälle tema juurde astus.

»Tere õhtust,« ütles mees aknast sisse vaadates. »Ma tahtsin teile paar sõna öelda.« Tüdruk on vandunud, et ta märkas mehe rusikasse surutud käes paberisse mähitud pakikest.

»Mis teil siia asja on?« küsis tallipoiss.

»See asi võib teile midagi taskusse tuua,« vastas võõ^ ras. »Teil on kaks hobust, kes võistlevad Wessexi karikale: Hõbelauk ja Bayard. Rääkige mulle nende kohta tõtt ning te ise saate ka sellest kasu. Kas on tõsi, et koormusega sõidus võib Bayard tuhande ühesaja jardisel vahemaal Hõbelaugust sada jardi ette minna ning et kõik tallipoisid on oma panused tema peale teinud ?«

»Ah teie olete üks neist kuradi kihlvedude-meestestk hüüdis tallipoiss. »Küll ma teile näitan, kuidas meie neid King's Pylandis kohtleme!« Ta kargas püsti ja tormas talli teise otsa koera lahti päästma. Tüdruk lippas uuesti maja juurde, aga jooksu pealt vaatas ta tagasi ning nägi, et võõras kummardus aknast sisse. Hetk hiljem aga, kui Hunter koeraga välja tormas, oli mees kadunud, ning kuigi tallipoiss jooksis ümber hoonete, ei õnnestunud tal mehest jälgegi leida.«

»Üks hetk,« katkestasin ma Holmesi. »Kas tallipoiss jättis ukse lahti, kui ta koeraga välja jooksis ?«

»Suurepärane, Watson, suurepärane!« pomises mu kaaslane. »See küsimus tundus mulle nii tähtis, et ma saatsin eile asja selgitamiseks Dartmoori telegrammi. Poiss pani tallist lahkudes ukse enda järel lukku. Võin veel lisada, et aken ei olnud nii suur, et mees sellest läbi oleks mahtunud.

Hunter ootas, kuni teised tallipoisid olid tagasi tulnud, ning saatis siis dresseerijale juhtunu kohta teate. Straker erutus poisi juttu kuuldes, kuigi näib, et ta ei mõistnud vahejuhtumi kogu tähendust. See tekita.s temas aga ähmast rahutust, ning kui proua Straker öösel kell üks üles ärkas, nägi ta, et mees pani end parajasti riidesse. Vastuseks naise pärimisele ütles mees, et mure hobuste pärast ei lasknud tal uinuda ning et ta kavatses minna talli juurde vaatama, kas kõik on korras. Naine palus, et

7

mees koju jääks, sest ta kuulis aknal vihmarabinat, aga mees pani tema palvetest hoolimata avara vihmamantli selga ja läks välja.

Proua Straker ärkas kell seitse hommikul ja avastas, et tema mees ei olnud veel tagasi tulnud. Ta riietus kiirustades, kutsus teenijanna ja läks talli juurde. Uks oli lahti, tallis tooli peal istus täiesti oimetu Hunter, favoriidi latter oli tühi ning hobuse dresseerijat polnud kusagil näha.

Kähku aeti üles tallipoisid, kes magasid riistaruumi peal aganikus. Nad ei olnud öösel midagi kuulnud, sest nad olid mõlemad raske unega. Hunter oli ilmselt mingi tugeva

arstirohu mõju all ning temalt ei olnud võimalik mõistlikku vastust saada; ta jäeti ennast välja magama, tallipoisid ja naised aga jooksid kadunud hobust ja meest otsima. Nad lootsid ikka veel, et dresseerija oli hobuse mingil põhjusel varasele treeningsõidule viinud, kuid ronides maja lähedal väikese künka otsa, kust paistis kogu ümberkaudne nõmm, ei näinud nad jälgegi kadunud favoriidist, see-eest märkasid nad midagi, mis hoiatas neid, et aset on leidnud tragöödia.

Umbes veerand miili kaugusel tallist laperdas John Strakeri vihmamantel astelhernepõõsa küljes. Kohe selle taga oli nõmmel kausikujuline lohk ning lohu põhjast leiti õnnetu dresseerija surnukeha. Tema pea oli mingi raske esemega metsikult puruks löödud ning tema reies oli pikk puhaste servadega, ilmselt mingi väga terava relvaga löödud haav. Oli aga selge, et Straker oli end kallaletungijate vastu ägedalt kaitsnud, sest paremas käes hoidis ta väikest nuga, mis oli pidemini verine, vasakus käes oli tal punase- ja mustakirju siid-kaelaside, mida nähes ütles teenijatüdruk, et säärane kaelaside oli olnud eelmisel õhtul kaelas võõral mehel, kes talli juures käis. Kui Hunter uimast toibus, kinnitas temagi teenijatüdruku sõnu. Ta oli ka täiesti kindel, et et seesama võõras oli akna all seistes tema lambaliha sisse mingit rohtu pannud ning vabanenud nõnda talli valvest. Mis puutub kadunud hobusesse, siis näitasid saatusliku lohu mudasel põhjal olevad arvukad jäljed, et hobune oli võitluse ajal seal olnud. Aga sellest hommikust saadik on ta kadunud, ning kuigi looma leidjale on välja pandud suur tasu ning kõiki Dartmoori must- lasi on hoiatatud, ei ole hobusest mingeid teateid.

8

Lõpuks on analüüs näidanud, et tallipoisi õhtusöögi jäänustes oli märkimisväärne kogus oopiumipulbrit, majas aga sõid inimesed samal õhtul seda rooga ilma mingite halbade tagajärgedeta.

Niisugused on põhilised selle juhtumiga seotud faktid, mis on esitatud võimalikult selgelt ja ilma igasuguste oletusteta. Nüüd jutustan ma lühidalt, mida politsei selles loos on ette võtnud.

Inspektor Gregory, kelle hoolde juhtum anti, on äärmiselt asjatundlik politseinik. Kui tal oleks veel ka kujutlusvõimet, jõuaks ta oma alal kaugele. Sündmuspaika saabudes leidis ja vahistas ta kohe mehe, keda kuritöös kahtlustati. Teda oli kerge leida, sest ta elas ühes neist villadest, mida ma teile juba mainisin. Tema nimi on Fitzroy Simpson. Ta on hiilgava päritolu ja haridusega mees, kes on võiduajamistel terve varanduse raisanud ning elatub nüüd vaiksest ja osavast kihlvedude sõlmimisest Londoni spordiklubides. Tema kihlvedude registriga tutvumisel ilmnes, et ta oli registreerinud favoriidile kuni viie tuhande naela suurusi panuseid.

Kui ta vahistati, tunnistas ta üles, et oli tulnud Dartmoori lootuses saada andmeid King's Pylandi hobuste ja ka Desborough' kohta, kes oli teine favoriit ja yiibis Siias Browni hoole all Mapletoni tallis. Ta ei püüdnud salata, et ta oli eelmisel õhtul kirjeldatud kombel käitunud, kuid väitis, et tal ei olnud halbu kavatsusi ning et ta oli lihtsalt tahtnud kohapeal informatsiooni saada. Kui talle kaelasidet näidati, tõmbus ta näost kaameks ega olnud kuidagi võimeline seletama, miks kaelaside mõrvatud mehe käest leiti. Tema märjad rõivad näitasid, et ta oli eelmisel ööl vihma käes käinud, ning tema tina-raskusega kepp oli just säärane relv, mis võis korduval löömisel põhjustada dresseerijale tekitatud hirmsaid vigastusi.

Samal ajal ei olnud tema kehal ühtki haava. Verejäljed Strakeri noal aga näitasid, et vähemalt üks kallaletungija pidi selle märki kandma. Niisugune see lugu kokkuvõtlikult

ongi, Watson, ja kui te suudate sellele mingit valgust heita, olen ma teile lõpmata tänulik.«

Olin kuulanud suurima huviga aruannet, mille Holmes oli mulle temale iseloomuliku selgusega esitanud. Kuigi suurem osa fakte oli mulle teada, ei olnud ma pööranud

9

piisavalt tähelepanu nende suhtelisele tähtsusele ega ka nende omavahelistele seostele.

»Kas on võimalik,« oletasin ma, »et Straker haavas ennast ise oma noaga, kui tema keha haaras kramp, mis on ajuvigastuste puhul tavaline?«

»See on rohkem kui võimalik; see on tõenäoline,« lausus Holmes. »Sellisel juhul langeb ära üks peamisi süüdistatava kasuks kõnelevaid asjaolusid.«

»Ja ometi ei saa ma veel nüüdki aru, millist teooriat pooldab politsei,« ütlesin ma.

»Kardan, et kõigile väljapakutud teooriatele võib esitada väga tõsiseid vastuväiteid,« kostis mu kaaslane. »Minu meelest kujutleb politsei, et kui Fitzroy Simpson oli poisile oopiumit andnud ja mingil moel teise võtme saanud, siis tegi ta ukse lahti ja viis hobuse välja, kavatsedes looma ilmselt varastada. Hobuse valjad on kadunud, nii et arvatavasti pani Simpson need talle pähe. Jätnud ukse enda järel lahti, talutas ta hobust üle nõmme, kui dresseerija talle kas vastu tuli või järele jõudis. Loomulikult järgnes tüli. Simpson lõi dresseerijal oma raske kepiga pea lõhki, ise aga ei saanud ta kriimugi väikesest noast, mida Straker enesekaitseks kasutas; seejärel viis varas hobuse kuhugi salajasse peidu-paika või jooksis loom võitluse käigus minema ja uitab nüüd nõmmel ringi. Niisugune on politsei ettekujutus sellest juhtumist, ning kuigi säärane sündmuste käik ei ole kuigi tõenäoline, on kõik teised seletused seda veelgi vähem. Ma kontrollin ise asjaolusid, niipea kui ma olen sündmuskohale jõudnud, enne seda aga ei saa me minu meelest kuidagi oma oletustes kaugemale minna.«

Me jõudsime alles õhtul väikesesse Tavistocki linna, mis asub nagu kilbinupp keset Dartmoori tohutu suurt sõõri. Jaamas ootas meid kaks härrat: üks oli pikk, heledapäine, lõvilakka meenutavate juuste ja habemega ning kummaliselt läbitungivate helesiniste silmadega mees; teine oli väike ja elav, väga korralikult riides ja nobe, tal oli seljas saterkuub, jalas kedrid, ning lisaks ehtisid teda veel ilusti pügatud põskhabe ja monokkel. See oli kolonel Ross, tuntud ratsaspordihuviline, esimene aga inspektor Gregory, mees, kes oli endale Inglise kriminaalpolitseis kiiresti nime tegemas.

»Mul on hea meel, et te tulite, härra Holmes,« lausus kolonel. »Inspektor on teinud küll kõik, mida üldse soovida

10

võib, aga ma tahan, et ei jäetaks kasutamata ühtki võimalust vaese Strakeri eest kätte maksta ja mu hobust tagasi saada.«

»Kas on selgunud midagi uut?« küsis Holmes.

»Pean kahjuks tunnistama, et me ei ole kuigi kaugele jõudnud,« vastas inspektor. »Meid ootab lahtine tõld, ning et te kahtlemata soovite enne pimeduse saabumist sündmuspaika näha, siis võime kõigest sõidu ajal rääkidas

Hetk hiljem istusime kõik mugavas landoos ja logis-tasime läbi vana omapärase Devonshire'i linna. Inspektor Gregory, kes mõtles üksnes käsilolevast juhtumist, laskis kuuldavale terve sõnavalingu, ning Holmes katkestas tema juttu vahetevahel mõne küsimuse või hüüatusega. Kolonel Ross nõjatus vastu istme seljatuge, käed rinnal vaheliti ja kaabu silmile tõmmatud, mina aga kuulasin huviga kahe detektiivi dialoogi. Gregory

kirjeldas oma teooriat ning see kõlas peaaegu täpselt nõnda, nagu Holmes oli rongis ennustanud.
»Võrk on Fitzroy Simpsoni ümber koomale tõmbunud,« ütles inspektor, »ning ma ise usun, et tema ongi mõrtsukas. Samal ajal saan ma aru, et tegemist on üksnes kaudsete tõenditega ning mingi uus avastus võib minu teooria pea peale pöörata.«
»Mida te arvate Strakeri noast?«
»Me oleme jõudnud järeldusele, et ta haavas end ise kukkudes.«
»Mu sõber Watson oletas sedasama, kui me siia sõitsime. See seisukoht tuleks Simpsonile kahjuks.«
»Kahtlemata. Tal ei ole nuga ega mingit haava. Asitõendid on täiesti kindlalt tema vastu. Ta oli favoriidi kadumisest väga huvitatud. Teda kahtlustatakse talli-poisi mürgitamises; ilma mingi kahtluseta käis ta väljas vihma käes,- ta oli relvastatud raske kepiga; ning surnud mehe pihust leiti tema kaelaside. Ma arvan tõesti, et meil on asja eeluurimiskohtusse andmiseks piisavalt tõendeid.«
Holmes raputas pead. »Tark advokaat ei jäta sellest kõigest midagi järele,« ütles ta. »Miks pidi Simpson hobuse tallist välja viima? Kui ta tahtis looma vigastada, miks ei võinud ta seda tallis teha? Kas tema asjade hulgast on leitud teine võti? Milline apteeker müüs talle oopiumipulbrit? Ja mis kõige tähtsam, kuhu võis tema,

siinkandis võõras inimene, peita hobuse, ja veel säärase hobuse? Mida ta ise ütleb kirja kohta, mille ta palus teenijannal tallipoisile anda?«
»Ta ütleb, et see oli kümnenaelane rahatäht. Tema rahakotist leiti kümme naela. Aga teised teie loetletud komistuskivid ei olegi nii hirmsad, nagu nad paistavad. Ta ei ole siinkandis võõras. Ta elas kahel suvel Tavi-stockis. Oopiumi ostis ta tõenäoliselt Londonis. Kui võti oli oma otstarbe täitnud, visati see minema. Hobune võib olla nõmmel mõne augu või vana kaevanduse põhjas.«
»Mida ta kaelasideme kohta ütleb ?«
»Ta tunnistab, et see on tema oma, ja väidab, et ta on selle ära kaotanud. Mõned uued andmed võivad aga seletada vajadust hobune tallist välja viia.«
Holmes ajas kõrvad kikki.
»Oleme leidnud jälgi, mis näitavad, et esmaspäeva öösel olid mustlased miili kaugusel mõrvapaigast laagris. Teisipäeval olid mustlased kadunud. Kui eeldada, et Simpsoni ja mustlaste vahel oli mingi kokkulepe, kas ei võinud ta siis parajasti hobust mustlaste juurde viia, kui Straker talle järele jõudis, ning kas ei või ratsu praegugi mustlaste käes olla?«
»See on muidugi võimalik.«
»Praegu otsitakse neid mustlasi tervel nõmmel. Ma olen vaadanud läbi ka iga talli ja kõrvalhoone Tavi-stockis ja kümne miili raadiuses linnast.«
»Küllalt lähedal on vist veel teinegi hobusetall ?«
»Jah, ning seda asjaolu tuleb meil kindlasti arvestada. Kuna selle talli hobune Desborpugh on kihlvedude arvu poolest teisel kohal, olid talli omanikud huvitatud favo-riidi kadumisest. On teada, et dresseerija Siias Brown on nendel võiduajamistel suuri panuseid teinud, ning teda küll vaese Strakeri sõbraks nimetada ei saa. Kuid me oleme tallid läbi otsinud ning teda ei saa kuidagi selle looga seostada.«
»Aga kas Simpsoni ja Mapletoni tallide vahel ei ole mingit seost?«
»Mitte mingit.«

Holmes nõjatus vastu istme seljatuge ja vestlus vaibus. Mõne minuti pärast peatas kutsar landoo väikese korraliku punastest tellistest ja eenduvate räästastega villa ees. Veidi kaugemal, teisel pool koplit, asus pikk,

12

halli kivikatusega kõrvalhoone. Ümberringi ulatusid silmapiirini nõmme kolletavatest sõnajalgadest pronksikarva künkad, eemal paistsid veel vaid Tavistocki tornid ja läänes üks majakobar: Mapletoni tallid. Hüppasime kõik landoost välja, istuma jäi ainult Holmes, kes nõjatus ikka veel vastu istme seljatuge, pilk taevasse suunatud ja ise täielikult mõttesse vajunud. Alles siis, kui ma tema käsivart puudutasin, rebis ta end võpatades oma mõtteist lahti ja astus landoost välja.

»Andke andeks,« ütles ta kolonel Rossile, kes teda üsna imestunult oli vaadanud. »Ma vajusin mõttesse.« Tema silmis oli läige ning olekus talitsetud erutus, mis veensid mind, kes ma olin tema kommetega tuttav, et tal oli saladuse võti käes, kuigi ma ei suutnud mõista, kust ta selle oli leidnud.

»Võib-olla soovite kohe kuriteopaigale minna, härra Holmes ?« küsis Gregory.

»Ma pigem sooviksin veidikeseks siia jääda ja paari üksikasja uurida. Ilmselt toodi Straker koju?«

»Jah, ta on ülemisel korrusel. Eeluurimiskohtu istung toimub homme.«

»Kolonel Ross, Straker on arvatavasti aastaid teie teenistuses olnud?«

»Ma olen teda alati suurepäraseks dresseerijaks pidanud.«

»Inspektor, küllap te vaatasite, mis tal surma ajal taskus oli ?«

»Kõik need esemed on võõrastetoas, kui te neid näha peaksite tahtma.«

»Vaataksin neid hea meelega.« Läksime kõik üksteise järel eestuppa ja istusime toa keskel laua äärde, inspektor aga keeras lukust lahti kandilise plekk-karbi ja asetas meie ette väikese hunniku esemeid. Seal olid tikutoos, kahe tolli pikkune rasvaküünal, puis-erika juurest piip, hülgenahast tubakakott, milles oli pool untsi jämedalt lõigatud Cavendishi tubakat, kuldketiga hõbekell, viis kuldmünti, alumiiniumist pliiatsitoos, paar paberilehte ja väga õhukese, paindumatu teraga nuga, millele oli kirjutatud Weiss & Co., London.

»See on väga haruldane nuga,« ütles Holmes nuga kätte võttes ja seda üksikasjaliselt uurides. »Et ma näen noateral vereplekke, siis eeldan, et just see nuga leitigi

13

surnud mehe pihust. Watson, see riist peaks vist olema teie erialaga seotud ?«

»Meie nimetame seda kae eemaldamise noaks,« ütlesin ma.

»Nii ma arvasingi. Väga kitsas tera, mis on loodud väga peeneks tööks. Kummaline, et inimene võtab selle välja kaasa, eriti veel arvestades, et nuga ei käi taskunoa kombel kinni.«

»Tera otsa kaitses korgiratas, mille me leidsime Strakeri laiba kõrvalt,« ütles inspektor. »Strakeri naine ütles meile, et nuga oli olnud tualettlaual ja mees oli selle välja minnes kaasa võtnud. See oli nigel relv, aga võibolla ei hakanud talle hetkel midagi paremat silma.«

»Väga võimalik. Mis paberid need on?«

»Kolm on heinakaupmeeste makstud arved. Ühel lehel on kolonel Rossi juhtnöörid. See aga on kolmekümne seitsme naela ja viieteistkümne penni suurune arve, mille on saatnud õmbleja madame Lesurier Bond Streetilt William DarbYshire'ile. Proua Straker ütles meile, et Darby-shire oli tema mehe sõber ning mõnikord saadeti tema kirjad siia.«

»Madame Darbyshire käis üsna kallilt riides,« märkis Holmes arvele pilku heites. »Kakskümmend kaks gini on ühe kostüümi eest üpris kõrge hind. Kuid paistab, et midagi rohkem me siin enam teada ei saa, ning võime nüüd kuriteopaika minna.«

Parajasti siis, kui me võõrastetoast välja läksime, astus koridoris oodanud naine sammu ettepoole ja pani käe inspektori käsivarrele. Naise nägu oli otsa jäänud, kõhn ja erutatud, sellel lasus hiljutise õuduse pitser.

»Kas te saite nad kätte? Kas te leidsite nad üles?« hingeldas ta.

»Ei, proua Straker. Aga härra Holmes on meile Londonist appi tulnud ning me teeme kõik, mis on meie võimuses.*

»Kas me ei kohtunud mitte hiljuti ühel Plymouthi aiapeol, proua Straker?« küsis Holmes. »Ei, te eksite.«

»Helde taevas! Ma oleksin võinud seda vanduda. Teil oli seljas tuvihall, jaanalinnusulgedega ääristatud siid-kostüüm.«

»Mul ei ole kunagi säärast kleiti olnud,« vastas naine.

»Ah nii,« ütles Holmes. Ta palus vabandust ja läks

14

inspektori järel välja. Pärast lühikest jalutuskäiku nõmmel jõudsime lohuni, kust laip oli leitud. Lohu serval kasvas astelhernepõõsas, mille küljes oli rippunud mantel.

»Nagu ma aru saan, ei olnud sel ööl tuult,« mainis Holmes.

»Tuult ei olnud, aga sadas tugevasti.«

»Sellisel juhul ei olnud tuul mantlit astelhernepõõsasse kandnud, see oli põõsa peale pandud.«

»Jah, see oli põõsa peale laotatud.«

»Te äratate minus huvi. Paistab, et siin on üsna palju trambitud. Kahtlemata on siin esmaspäeva ööst saadik palju jalgu astunud.«

»Siia kõrvale asetati matt ning me kõik seisime selle peal.« »Suurepärane!«

»Siin kotis on üks Strakeri saabas, üks Fitzroy Simp-soni king ja Hõbelaugu raua valuvorm.«

»Kulla inspektor, te ületate iseennast!« Holmes võttis koti ning lükkas lohku laskudes mati rohkem keskpaiga poole. Laskunud siis kõhuli ja toetanud lõua kätele, uuris ta segitrambitud pori oma nina ees hoolikalt. »Hei!« hüüatas ta äkitselt. »Mis see siis on?« See oli poolpõlenud vahatikk, mis oli nii porine, et näis alguses nagu väike puupilbas.

»Ma ei suuda mõista, kuidas see mul kahe silma vahele jäi,« ütles inspektor, ja tema nägu tõmbus pilve.

»Tikk oli pori sisse vajunud ega paistnud välja. Mina märkasin seda ainult seetõttu, et ma seda otsisin.«

» Kuidas, te lootsite seda leida?«

»Ma pidasin seda tõenäoliseks.«

Holmes võttis kotist jalanõud ja võrdles nende jälgi jälgedega maas. Siis ronis ta nõo servale ja roomas sõnajalgade ja põõsaste vahel ringi.

»Kardan, et seal enam jälgi ei ole,« ütles inspektor. »Ma olen maapinda saja jardi raadiuses väga hoolikalt uurinud.«

»Ah nii!« lausus Holmes püsti tõustes. »Ma ei tohiks olla nii häbematu, et hakkaksin seda pärast teie kinnitust uuesti uurima. Aga ma tahaksin enne pimeduse saabumist nõmmel väikese jalutuskäigu teha, et see paik mulle homme juba tuttav oleks, ning ma panen vist hobuseraua taskusse, et see mulle õnne tooks.«

Kolonel Ross, kes oli minu kaaslase vaikse ja süstemaatilise tegutsemisviisi peale mõningaid kannatamatuse märke ilmutanud, heitis pilgu kellale. »Oleks parem, kui te koos inspektoriga tagasi tuleksite,« ütles ta. »Tahaksin teilt mitmes asjas nõu küsida ning eriti huvitab mind see, kas me peaksime oma hobuse nime publiku huvides karikavõistlustest osavõtjate hulgast kustutama.«

»Muidugi mitte!« hüüatas Holmes veendunult. »Mina jätaksin nime alles.«

Kolonel kummardas. »Olen väga rõõmus, et ma teie arvamust kuulda sain,« ütles ta. »Kui te olete oma jalutuskäigu lõpetanud, leiate meid vaese Strakeri majast, ning siis võime koos Tavistocki sõita.«

Ta hakkas koos inspektoriga tagasi minema, Holmes ja mina aga kõndisime aeglaselt üle nõmme. Päike hakkas Mapletoni tallide taha vajuma ning meie ees laiuv avar, pisut laskuv lage nõmm sai kuldse varjundi, mis tumenes sügavamaks ruugeks tooniks, kui õhtuvalgus kuivanud sõnajalgadele ja põldmurakaväätidele langes. Aga ümbritseva maastiku toredus ei avaldanud mingit muljet minu kaaslasele, kes oli sügavalt mõttesse vajunud.

»Võtame seda asja õige nõnda, Watson,« ütles Holmes lõpuks. »Jätame hetkeks kõrvale küsimuse, kes tappis John Strakeri, ja piirdume selle selgitamisega, mis on saanud hobusest. Kui oletada, et loom ennast kurbmängu ajal või pärast seda lahti tõmbas, kuhu ta siis sellisel juhul minna võis? Hobune on väga seltsiv olevus. Omapead jäänuna oleks ta vaistlikult kas King's Pylandisse tagasi läinud või Mapletoni suundunud. Miks peaks ta nõmmel ringi jooksma? Nüüd oleks teda juba kindlasti märgatud. Ja miks peaksid mustlased hobuse ära röövima? Mustlased lasevad alati jalga, kui nad mingitest pahandustest kuulevad, sest nad ei taha, et politsei neid tüütaks. Neil poleks lootustki säärast hobust maha müüa. Hobuse varastamisega riskiksid nad palju ega võidaks midagi. See on täiesti selge.«

»Kus see hobune siis on?«

»Ma ütlesin juba, et ilmselt läks ta King's Pylandisse või Mapletoni. King's Pylandis teda ei ole. Järelikult on ta Mapletonis. Võtame selle tööhüpoteesiks ja vaatame, kuhu see meid viib. Nõmme see osa, nagu ka inspektor ütles, on väga kõva ja kuiv. Aga maapind laskub Mapletoni

poole, ning siit on näha, et eemal asub üks pikk nõgu, mis oli esmaspäeva öösel ilmselt väga märg. Kui meie oletus on õige, siis pidi hobune nõost läbi minema, 'ning just sealt me peamegi tema jälgi otsima.«

Vestluse ajal olime kärmelt edasi kõndinud ning jõudsime paari minuti pärast kõnealuse nõo juurde. Holmesi palvel läksin ma kaldast alla ja keerasin paremale. Holmes ise keeras vasakule, aga ma ei olnud veel viitkümmend sammugi astunud, kui kuulsin Holmesi hõiget ja nägin teda mulle viipamas. Tema ees pehmel maapinnal olid selgesti näha hobuse jäljed, ning hobuse-raud, mille Holmes taskust võttis, sobis jäljega täpselt kokku.

»Näete nüüd, kui väärtuslik on kujutlusvõimee ütles Holmes. »See on üks omadusi, mis Gregoryl puudub. Me kujutlesime, mis võis juhtuda, toimisime vastavalt sellele oletusele ning leidsime, et meil on õigus. Lähme edasi.«

Kõndisime läbi niiske nõopõhja ja käisime veerand JNniili mööda kuiva kõva turvast. Maapind hakkas taas rtllangema ning me sattusime uuesti jälgedele. Siis kaotasime need

pooleks miiliks, kuid leidsime jälle üsna Mapletoni lähedal. Holmes märkas neid esimesena ning osutas neile võidurõõmsal ilmel. Hobuse jälgede kõrval olid näha inimese jalajäljed.

»Enne oli hobune üksik hüüatasin ma.

»Nii jah. Enne oli hobune üksi. Hei, mis see veel on?«

Topeltjäljed tegid järsu käänaku ja võtsid suuna King's Pylandile. Holmes vilistas ning me mõlemad hakkasime mööda jälgi minema. Tema pilk oli maas, aga mina juhtusin veidi kõrvale vaatama ning nägin oma üllatuseks, et needsamad jäljed tulid vastassuunast tagasi.

»Üks punkt teie kasuks, Watson,« ütles Holmes, kui ma jälgedele osutasin. »Te olete säästnud meid pikast retkest, mis oleks meid omaenda jälgede juurde tagasi viinud. Lähme mööda tagasi pöörduvaid jälgi.«

Meil ei tulnud kaugele minna. Jäljed lõppesid asfalt-kattel, mis viis Mapletoni tallide väravasse. Kui me lähenesime, jooksis üks tallipoiss väravast välja.

»Siin ei tohi ringi luusida,« teatas ta.

»Ma soovisin esitada ainult ühe küsimuse,« lausus Holmes, sõrm ja pöial vestitaskus. »Kas ma oleksin liiga

17

varajane, kui ma homme hommikul kell viis teie peremehe härra Silas Browni juurde tuleksin?*

»Helde taevas, härra, kui sel ajal üldse keegi üleval on, siis on see peremees, tema on alati esimene. Aga sealt ta tulebki ja võib teie küsimusele ise vastata. Ei, ei, kui ta näeks, et ma teie raha võtan, jääksin kohast ilma. Kui te just tahate, siis pärastpoole.”

Kui Sherlock Holmes vestitaskust võetud poolekroonilise tagasi pani, sammus väravast välja vihase näoga eakas mees, kelle käes kõlkus ratsapiits.

»Milles asi, Dawson?« hüüdis ta. »Jäta see lobisemine! Tee oma tööd! Ja kurat võtaks, mida te siit üldse tahate ?«

»Teiega kümme minutit juttu ajada, kulla härra,« vastas Holmes mesimagusa häälega.

»Mul pole aega iga ümberhulkujaga juttu ajada. Võõrad ei tohi siia tulla. Tehke minekut, muidu ajan teile koerad kannule!«

Holmes kummardus ettepoole ja sosistas midagi dres-seerijale kõrva. See võpatas tugevasti ja punastas kõrvuni.

»See on vale!« hüüdis ta. »Põrgulik vale!«

»Väga hea. Kas me vaidleme selle üle siin väljas või arutame asja teie võõrastetoas ?«

»Ah, eks tulge siis sisse, kui tahate.«

Holmes naeratas. »Watson, ma ei lase teil oodata kauem kui mõne minuti,« ütles ta. »Niisiis, härra Brown, ma olen teie käsutuses.«

Möödus kakskümmend minutit ja punakad värvitoonid olid juba kõik hallikaks tõmbunud, kui Holmes ja dres-seerija lõpuks uuesti nähtavale ilmusid. Ma polnud kunagi näinud nii suurt muutust, nagu oli toimunud Silas Browniga selle lühikese aja jooksul. Tema nägu oli tuhkjas ja kahvatu, laubal läikisid higipiisad ning tema käed värisesid nii, et ratsapiits võnkus lõpuks nagu oks tuule käes. Jõhker ja võimukas käitumismaneer oli samuti kadunud ning ta lömitas mu kaaslase kõrval nagu koer peremehe ees.

»Ma toimin teie juhtnööride järgi. Kõik saab tehtud,« ütles ta.

»Ei tohi juhtuda mingit eksitust,« lausus Holmes dresseerijale otsa vaadates. See võpatas, märgates Holmesi pilgus ähvardust.

»Oo ei, mingit eksitust ei tule. Ta on kohal. Kas ma Ipeaksin teda kõigepealt muutma, või kuidas ?«
Holmes mõtles natuke ja puhkes siis naerma. »Ei, ärge muutke,« ütles ta. »Ma kirjutan teile. Ja ei mingeid trikke, või . . .«
»Oh, te võite mind usaldada, te võite mind usaldada!«
»Jah, võin vist küll. Noh, homme saate minu käest teate.« Holmes keeras kannal ringi, jättes märkamata väriseva käe, mille dresseerija talle sirutas, ning me asu-Isime teele King's Pylandi poole.
»Olen harva näinud täiuslikumat segu jõhkardist, argpüksist ja lurjusest kui härra Silas Brown,« märkis Holmes, kui me koos edasi rühkisime.
»Hobune on siis tema käes?«
»Ta proovis teha nägu, et ta sellest midagi ei tea, aga ma kirjeldasin nii täpselt, mida ta oli sel hommikul teinud, et ta on veendunud, et ma teda jälgisin. Te panite muidugi tähele, millised imelikud nurgelised ninad olid jalajälgedel, ning Silas Browni saapad vastasid neile täpselt. Ja muidugi ei oleks ükski lihttööline midagi niisugust teha julgenud. Ma kirjeldasin talle, kuidas ta nagu ikka esimesena talli tulles üht võõrast hobust nõmmel hulkumas nägi. Ta läks hobuse juurde ning mõistis favoriidile nime andnud valge laugu järgi oma jahmatuseks, et juhus oli andnud tema võimusse ainsa hobuse, kes suutis võita looma, kellele tema panuse oli teinud. Siis kirjeldasin ma, kuidas tema esimene mõte oli olnud hobune King's Pylandisse tagasi viia, kuidas kurat oli näidanud talle võimalust varjata hobust võiduajamiste lõpuni ning kuidas ta oli hobuse Mapletoni viinud ja looma seal peitnud. Kui ma talle kõiki üksikasju kirjeldasin, andis ta alla ja mõtles ainult oma naha päästmisele.«
»Aga tema tallid otsiti ju läbi ?«
»Oh, temasugusel vanal petisel on igasuguseid riukaid.«
»Aga kas te ei karda nüüd hobust tema kätte jätta; ta on ju looma vigastamisest väga huvitatud.«
»Kulla mees, ta valvab hobust nagu oma silmatera. Ta teab, et tema ainus lootus armu leida on hobune tervena tagasi toimetada.«
»Kolonel Ross ei jätnud mulle küll muljet, et ta võiks kellelegi armu heita.«

»See ei sõltu kolonel Rossist. Ma kasutan oma meetodeid ja räägin nii palju või nii vähe, nagu ma tahan. See on mitteametliku juurdluse eelis. Ma ei tea, Watson, kas teie seda tähele panite, aga mulle tundus koloneli käitumine õige pisut upsakas. Kavatsen end nüüd natuke tema kulul lõbustada. Ärge talle hobusest midagi rääkige.«
»Ilma teie loata ei ütle ma sõnagi.«
»Ning muidugi on see kõik teisejärguline, võrreldes küsimusega, kes tappis John Strakeri,«
»Ja te pühendute selle uurimisele?«
»Vastupidi, me sõidame mõlemad öise rongiga Londonisse.«
Sõbra sõnad mõjusid mulle nagu pikselöök. Me olime viibinud Devonshire'is ainult mõne tunni, ning ma ei suutnud kuidagi mõista, miks ta loobus uurimisest, mida ta oli nii hiilgavalt alustanud. Mul ei õnnestunud kuulda temalt enam sõnagi, enne kui jõudsime dresseerija juurde. Kolonel ja inspektor ootasid meid võõrastetoas.

»Mu sõber ja mina läheme öise ekspressiga linna tagasi,« ütles Holmes. »Nii kena oli natuke teie karget Dartmoori õhku hingata.«

Inspektor ajas silmad pärani ja koloneli suu kõverdus pilkavalt.

»Nii et te olete kaotanud lootuse vaese Strakeri mõrvar vahistada,« lausus ta.

Holmes kehitas õlgu. »Selles asjas on kahtlemata tõsiseid raskusi tekkinud,« ütles ta. »Mul on alust loota, et teie hobune sõidab teisipäeval, ning ma palun teil džoki valmis seada. Kas ma võiksin saada John Strakeri foto?«

Inspektor võttis ümbrikust foto ja ulatas selle Holme-sile.

»Kulla Gregory, te ennetate kõiki mu soove. Kui ma tohin paluda, et te hetke ootate, siis esitaksin meelsasti teenijannale ühe küsimuse.«

»Pean ütlema, et olen meie Londoni konsultandis üsna pettunud,« lausus kolonel Ross keerutamata, kui mu sõber oli toast väljunud. »Ma ei näe, et me oleksime tema saabumisega selles loos kaugemale jõudnud.«

»Teil on vähemalt tema lubadus, et teie hobune võistleb,« laususin mina.

»Jah, mul on tema lubadus,« vastas kolonel õlgu kehitades. »Ma eelistaksin hobust.«

20

Pidin just oma sõbra kaitseks midagi ütlema, kui ta jälle tuppa tuli.

»Niisiis, härrased,« sõnas ta, »ma olen valmis Tavistocki sõitma.«

Kui me tõlda istusime, hoidis üks tallipoiss meile ust lahti. Näis, et Holmesile tuli äkitselt pähe mingi mõte, sest ta kummardus ettepoole ja puudutas poissi varrukast.

»Teil on koplis lambaid,« ütles ta. »Kes nende eest hoolt kannab?«

»Mina.«

»Kas te olete märganud, et nendega on viimasel ajal midagi lahti ?«

»Noh, midagi olulist just ei ole, aga kolm lammast on lonkama hakanud.«

Nägin, et Holmes oli väga rahul, sest ta kõhistas naerda ja hõõrus käsi.

»See oli küll suur vedamine, Watson, väga suur vedamine,« ütles Holmes mu käsivart pigistades. »Gregory, lubage mul juhtida teie tähelepanu sellele erakordsele epideemiale lammaste seas. Kutsar, lase käia!«

Kolonel Rossi ilme näitas ikka veel, kui halval arvamusel ta mu kaaslase võimetest oli, aga inspektori näost nägin ma, et temas oli tärganud elav huvi.

»Kas te peate seda tähtsaks ?« küsis inspektor.

»Äärmiselt tähtsaks.«

»Kas te sooviksite juhtida mu tähelepanu veel mingile seigale?«

»Koera veidrale käitumisele öösel.« »Koer ei teinud öösel midagi.«

»Selles seisneski tema veider käitumine,« märkis Sherlock Holmes.

Neli päeva hiljem olime, Holmes ja mina, taas rongis ja teel Winchesteri Wessexi karikavõistlusi vaatama. Olime leppinud kolonel Rossiga kokku kohtuda jaama ees ning sõitsime tema tõllaga linna taha hipodroomile. Koloneli nägu oli tõsine ja tema käitumine väga jahe.

»Ma ei ole ikka veel oma hobust näinud,« ütles kolonel.

»Arvatavasti te tunnete oma traavli ära, kui te teda näete?« küsis Holmes.

21

Kolonel sai maruvihaseks. »Ma olen kakskümmend aastat võiduajamistega tegelnud, aga säärast küsimust pole mulle veel kordagi esitatud,« kähvas ta. »Iga lapski tunneks Hõbelaugu tema valge otsmiku ja laigulise parema esijala järgi ära.«

»Millised on panused ?«
»Nojah, see just ongi asja juures imelik. Eile oleks võinud saada viisteist ühele, aga nüüd võib saada vaevalt kolm ühele.«
»Mnjah,« kostis Holmes. »On selge, et midagi on läbi imbunud.«
Kui tõld jõudis tarandikuni suure tribüüni lähedal, heitsin ma pilgu kaardile, et näha, millised hobused seal kirjas on.
Wessexi karikas, 50 sovrinit igale, lisaks iga võidetud jala eest, 100 sovrinit nelja- ja viieaastastele hobustele. Teine koht 300 naela. Kolmas 200 naela. Uus sõidurada (üks miil ja tuhat ükssada jardi).
1. Härra Heath Newtoni Neeger. Punane müts. Kaneelikarva kuub.
2. Kolonel Wardlaw' Rusikavõitleja. Roosa müts. Sini-must kuub.
3. Lord Backwateri Desborough. Kollane müts ja varrukad.
4. Kolonel Rossi Hõbelauk. Must müts. Punane kuub.
5. Balmorali hertsogi Iiris. Kollane mustade triipudega kuub.
6. Lord Singlefordi Rasper. Lilla müts. Mustad varrukad.
»Jätsime teise hobuse välja ja jäime teie sõna peale lootma,« ütles kolonel. »Kuidas, mis see siis on? Hõbelauk on favoriit?«
»Viis neljale Hõbelaugulek möirgas publik. »Viis neljale Hõbelaugule! Viis viieteistkümnele Desboroughie! Viis neljale rajal.«
»Numbrid on välja pandud,« hüüdsin ma. »Kõik kuus hobust on kohal.«
»Kõik kuus on kohal? Mu hobune võistleb siis tõesti!« hüüatas kolonel erutatult. »Aga ma ei näe teda. Minu värvid ei ole veel möödunud.«
»Ainult viis hobust on välja tulnud. Nüüd on ilmselt tema kord.«
Minu sõnade ajal sööstis võimas kõrb hobune
22
kaalumistarandikust välja ja kappas meist mööda, džoki koloneli tuntud värvides: mustas ja punases. I »See ei ole minu hobune,« karjus omanik. »Sellel loomal ei ole tervel kehal ühtki valget karva. Mida te ometi teinud olete, Holmes?«
»Nonoh, vaatame, kuidas ta sõidab,« vastas mu sõber häirimatult. Ta tõstis minu välibinokli mõneks minutiks silme ette. »Hiilgav! Suurepärane start!« hüüdis ta äkitselt. »Sealt kurvi tagant nad tulevadki!«
Meile avanes tõllast oivaline vaade, kuidas hobused sirge peale jõudsid. Kuus hobust olid nii tihedasti koos, et nad oleksid ühe vaiba alla mahtunud, kuid poole maa peal surus Mapletoni kollase mütsiga džoki end ette. Enne aga, kui nad meieni jõudsid, rauges Desborough' jõud ning koloneli hobune tegi äkilise sööstu ja jõudis finišisse tubli kuue kehapikkuse võrra rivaalist ees, Balmorali hertsogi Iiris saavutas vaevaliselt kolmanda koha.
»Mina igatahes võitsin,« ähkis kolonel käega üle silmade tõmmates. »Tunnistan, et ma ei saa sellest asjast üldse sotti. Kas teile ei tundu, et olete oma mõistatust juba küllalt kaua enda teada hoidnud, härra Holmes ?«
»Muidugi saate kõik teada, kolonel. Lähme ja vaatame õige hobust. Siin ta ongi,« jätkas Holmes, kui me läksime kaalumistarandikku, kuhu lubatakse ainult hobuste omanikke ja sõpru. »Teil tuleb ainult tema laupa ja jalga veinipiiritusega pesta, ning te avastate, et ta on ikka seesama vana Hõbelauk.«
»Mul jääb üllatusest hing kinni!«

»Ma leidsin ta ühe petise juurest ning söandasin lasta tal võistelda just sellisena, millisena ta siia saadeti.«

»Kulla mees, te olete teinud imet. Hobune paistab olevat väga heas vormis. Ta pole kunagi paremini sõitnud. Võlgnen teile tuhat vabandust, et kahtlesin teie võimetes. Te olete mulle suure teene osutanud ja mu hobuse tagasi toonud. Te osutaksite mulle veel suurema teene, kui te John Strakeri mõrtsuka kätte saaksite.«

»Ma olengi ta kätte saanud,« vastas Holmes vaikselt.

Kolonel ja mina vahtisime teda jahmunult. »Mõrtsukas on teil käes! Kus ta siis on?«

»Ta on siin.«

»Siin! Kus?«

»Praegusel hetkel minu seltskonnas.«

23

Koloneli nägu lõi vihast punetama. »Ma saan küll aru, härra Holmes, et ma olen teile tänu võlgu,« ütles ta, »aga seda, mida te just äsja ütlesite, saan ma pidada ainult kas väga halvaks naljaks või solvanguks.«

Sherlock Holmes puhkes naerma. »Kinnitan teile, kolonel, et teid ei ole ma selle kuriteoga seostanud,« ütles ta. »Tegelik mõrvar seisab otse teie selja taga.« Holmes astus meist mööda ja asetas käe ratsu läikivale kaelale.

»Hobune!« hüüdsime mina ja kolonel korraga.

»Jah, hobune. Ja tema süüd vähendab ilmselt see, kui ma ütlen, et ta tegi seda enesekaitseks, ja John Straker oli mees, kes teie usaldust põrmugi ei väärinud. Aga kell juba helises, ning et ma loodan järgmises sõidus natuke võita, siis lükkan ma pikema seletuse edasi sobilikumale ajale.«

Kui me sel õhtul Londoni poole tagasi kihutasime, oli meie päralt pullmanvaguni üks nurk, ning ma kujutlen, et see reis tundus kolonel Rossile niisama lühike nagu mulle, sest me kuulasime minu kaaslase jutustust sündmustest, mis olid leidnud aset esmaspäeva ööl Dart-moori talli juures, ning sellest, kuidas ta probleemi oli lahendanud.

»Tunnistan,« ütles Holmes, »et kõik teooriad, mis ma olin ajaleheartiklite põhjal loonud, olid läbinisti ekslikud. Ja ometi oli artiklites vihjeid, aga tühised üksikasjad varjasid nende tegelikku tähtsust. Läksin Devonshire'isse veendumusega, et Fitzroy Simpson on süüdlane, kuigi mõistsin muidugi, et tema vastu rääkivad süütõendid pole mingil juhul täielikud. Just siis, kui me tõllas istusime ja dresseerija maja juurde jõudsime, taipasin ma, kui olulise tähtsusega oli see vürtsikastmes lambaliha. Te võib-olla mäletate, et ma olin hajameelne ja jäin istuma, kui teie kõik olite tõllast väljunud. Imestasin mõttes, kuidas ma ometi võisin jätta kahe silma vahele nii ilmse tõendi.«

»Ma tunnistan,« ütles kolonel, »et ma ei suuda isegi praegu mõista, mis abi meil sellest on.«

»See oli minu arutlusahela esimene lüli. Oopiumipulber ei ole kaugeltki maitsetu. Maitse ei ole ebameeldiv, aga see on tuntav. Kui oopium oleks segatud tavalise roa hulka, tunneks sööja kahtlemata selle maitset ja

24

jätaks toidu söömata. Karri oli just paras vahend oopiumi maitse varjamiseks. Mitte mingil kombel ei saanud see võõras, Fitzroy Simpson, seada asja nõnda, ct dresseerija peres oleks sel õhtul karrit serveeritud, ja see oleks kindlasti liiga koletu kokkusattumus, kui oletada, et Simpson sattus oma oopiumipulbriga sinna just sel õhtul, kui serveeriti

rooga, mis oopiumi maitset varjab. See on mõeldamatu. Seega jääb Simpson loost välja ning meie tähelepanu keskendub Strakerile ja tema naisele, ainsatele inimestele, kes võisid sel päeval valida õhtusöögiks karrikastmes lambaliha. Oopium lisati siis, kui tallipoisile portsjon kõrvale pandi, sest teised sõid sedasama õhtusööki ilma mingite halbade tagajärgedeta. Kellel neist on siis ligipääs tallipoisi toidule, ilma et teenijanna teda näeks?

Enne selles küsimuses otsusele jõudmist olin ma mõistnud, kui oluline oli see, et koer ei haukunud, sest üks õige järeldus toob tingimata kaasa ka teised. Vahejuhtum Simpsoniga oli mulle näidanud, et koera hoiti tallis, ning kuigi keegi oli tallis käinud ja hobuse välja viinud, ei olnud koer haukuma hakanud ja kaks lakas magavat tallipoissi ei olnud ärganud. Ilmselt oli kesköine külaline keegi, keda koer hästi tundis.

Olin juba veendunud või peaaegu veendunud, et John Straker läks keset ööd talli ja viis Hõbelaugu välja. Mis eesmärgil? Ilmselt alatute kavatsustega, sest miks muidu pidi ta oma tallipoisile oopiumit andma. Ja ometi ei suutnud ma põhjust mõista. Ennegi on olnud juhtumeid, kui dresseerijad on kindlustanud endale suuri rahasummasid, tehes agentide kaudu omaenda hobuse vastu panuseid, ning takistanud pettuse teel hobust võit-mast. Mõnikord on tegemist džoki mõjutamisega. Mõnikord kasutatakse kindlamaid ja varjatumaid vahendeid. Millega oli tegu siin? Lootsin, et Strakeri taskute sisu võib aidata mul arvamust kujundada.

Ja aitaski. Kindlasti ei ole te unustanud seda erilist nuga, mis leiti surnud mehe pihust, nuga, mida ükski täie aruga inimene endale relvaks ei valiks. See oli, nagu doktor Watson meile ütles, nuga, mida kasutatakse kirurgias kõige peenemate operatsioonide sooritamiseks. Ja ka sel ööl pidi seda kasutatama peeneks operatsiooniks. Küllap teie, kolonel Ross, teate oma suurte võidu-sõidukogemuste juures, et hobuse kintsu kõõlustele on

võimalik teha naha all väike täke, nii et sellest ei jää üldse mingit jälge. Niiviisi töödeldud hobune hakkab kergelt lonkama ning seda seletatakse liiga suure tree-ningukoormusega või kerge reumaga, aga sulitempu ei kahtlustata mingil juhul.«

»Lurjus! Kaabakas!« hüüdis kolonel.

»See ongi põhjus, miks John Straker tahtis hobuse välja nõmmele viia. Nii tuline loom oleks noatorget tundes kindlasti ka kõige raskemas unes inimesed üles ajanud. Oli hädavajalik teha see operatsioon vabas õhus.«

»Ma olen olnud pimedusega löödud!« hüüdis kolonel. »Sellepärast tal oligi küünalt vaja ning sellepärast ta tõmbaski tikku.«

»Kahtlemata. Aga tema asju üle vaadates ei õnnestunud mul avastada mitte ainult kuriteo meetod, vaid ka selle motiivid. Kolonel, teie kui seltskonnainimene teate, et inimesed ei kanna taskus teiste arveid. Neil on enamasti küllalt tegemist oma arvete tasumisega. Ma jõudsin kohe järeldusele, et Straker elas kaksikelu ja pidas veel teistki maja. Arve näitas, et asjasse oli segatud naisterahvas ja see naisterahvas armastas kallilt riides käia. Te võite küll oma töölistega vabameelselt käituda, aga seda ei saa ilmselt oodata, et nad võiksid osta oma naistele kahekümneginiseid kleite. Ma esitasin proua Strakerile kleidi kohta küsimuse, nii et ta ise sellest arugi ei saanud, ning veendunud, et kleit ei olnud kunagi temani jõudnud, kirjutasin õmbleja aadressi üles ning uskusin, et sinna minnes saan ma väljamõeldud Darbyshire'ist kergesti lahti.

Sestpeale oli kõik lihtne. Straker oli viinud hobuse nõkku, kus küünlavalgust näha poleks olnud. Simpson oli põgenedes kaelasideme maha pillanud ja Straker oli selle üles võtnud — võib-olla ta mõtles sellega hobuse jalga kinni siduda. Nõkku jõudnud, oli Straker läinud hobuse taha ja tikku tõmmanud; aga loom ehmus äkilisest valgusest, tundis loomadele omase kummalise vaistuga, et plaanitsetakse midagi kurja, ning virutas jalaga, kusjuures hobuseraud tabas Strakerit otse vastu laupa. Ta oli vihmast hoolimata juba mantli maha võtnud, et oleks mugavam seda peent tööd teha, ning kukkumisel lõikas nuga talle reide. Kas mu jutt on küllalt selge?«

»Suurepärane!« hüüdis kolonel. »Suurepärane! Te oleksite otsekui ise seal viibinud!«

26

»Tunnistan, et minu viimane oletus oli küll hea õnne peale tehtud. Mulle tuli pähe, et nii nutikas mees nagu gtraker ei võta peent kõõluste täkestamist ette ilma varjutamata. Kelle peal ta võis harjutada? Mu pilk lauges lammastele ning ma esitasin küsimuse, mis mu suureks üllatuseks näitas, et oletus oli olnud õige.

Londonisse tagasi jõudes läksin ma õmbleja juurde, kes tundis Strakeris ära Darbyshire'i-nimelise suurepärase kliendi, kellel oli väga silmatorkava välimusega ja hinnalistest kleitidest huvitatud naine. Mul ei ole vähimatki kahtlust, et see naine oli Strakeri üleni võlgadesse mässinud ning viinud ta nõndaviisi selle näruse sepitsuseni.«

»Te olete seletanud kõik peale ühe asja,« hüüatas kolonel. »Kus oli hobune?«

»Oh, hobune jooksis minema ja tema eest hoolitses üks teie naaber. Talle peaks andeks andma. Kui ma ei eksi, on see Claphami sõlmjaam ning me jõuame vähem kui kümne minuti pärast Victoria jaama. Kui teil on tahtmist meie pool üks sigar suitsetada, kolonel, räägin ma teile rõõmuga kõigist üksikasjadest, mis võivad teile huvi pakkuda.«

II. KOLLANE NÄGU

Avaldades need visandid arvukatest juhtumitest, mille puhul mu kaaslase harukordsed anded on teinud meist mitme kummalise draama pealtvaatajad ja mõnikord ka osalised, peatun ma loomulikult pigem tema õnnestumistel kui nurjumistel. Ja seda mitte niivõrd tema maine huvides — sest tegelikult olid tema energia ja mitmekülgsus kõige imetlusväärsemad just siis, kui ta lahendust leida ei osanud —, kuivõrd seetõttu, et nurjumise korral ei suutnud sageli edu saavutada ka keegi teine ning lugu jäigi igavesti ilma lõputa. Kuid vahetevahel juhtus ka nii, et kuigi Holmes eksis, tuli tõde ikka päevavalgele. Olen umbes pool tosinat säärast lugu kirja pannud; kõige huvitavamad asjaolud on ilmselt seotud Musgrave'i rituaali mõistatusega ja juhtumiga, millest ma teile alljärgnevalt jutustan.

Sherlock Holmes oli inimene, kes tegi harva kehalisi harjutusi harjutuste enda pärast. Vähesed inimesed olid suutelised tema kombel lihaseid pingutama, ning ta oli kahtlemata üks kõige paremaid poksijaid oma kaalukategoorias, keda ma kunagi olen näinud, aga sihitut kehalist pingutust pidas ta jõu raiskamiseks ning liigutas end harva, kui just töö seda ei nõudnud. Viimasel juhul oli ta täiesti väsimatu ja visa. On märkimisväärne, et ta niisuguse suhtumise juures vormis püsis, aga tema toit oli tavaliselt väga napp ning tema eluviis äärmiselt lihtne. Peale puhutise kokaiini tarvitamise ei olnud tal pahesid, ning ka seda narkootikumi pruukis ta protestiks elu üksluisuse vastu, kui lahendamist vajavaid juhtumeid oli vähe ja ajalehed ei pakkunud huvi.

Ühel varajasel kevadpäeval tundis ta end nii hästi, et nõustus tulema koos minuga parki, kus jalakate all

28

tärkasid esimesed nõrgad rohulibled ja kastanite kleepuvad, odäotsi meenutavad pungad hakkasid parajasti viieharulisteks lehtedeks avanema. Me hulkusime kaks tundi ringi, suurema osa ajast vaikides, nagu on igati sobilik kahele mehele, kes teineteist väga hästi tunnevad. Kell hakkas juba viis saama, kui me tagasi Baker Streetile jõudsime.

»Palun vabandust,« ütles meie uksehoidja ust avades. »Üks härra käis siin teid otsimas.«

Holmes heitis mulle etteheitva pilgu. »Vaat mida tähendavad pärastlõunased jalutuskäigud!« ütles ta. »Kas see härra läks siis ära?«

«Jah.«

»Kas sa teda sisse ei kutsunud ?« »Kutsusin küll, ta tuligi sisse.« »Kui kaua ta ootas ?«

»Pool tundi. Ta oli väga rahutu, kõndis ringi kogu selle aja, mis ta siin oli. Ma ootasin ukse taga ja kuulsin. Lõpuks tuli ta koridori ja hüüdis: »Kas see tüüp ei kavatsegi koju tulla?« Just nii ta ütles. »Oodake veel veidi,« vastasin mina. »Siis ootan ma värskes õhus, sest siin ma lämbun,« ütles tema. »Tulen varsti tagasi.« Nende sõnadega läks ta minema ning minul ei õnnestunud teda takistada.«

»Jajah, sa tegid, mida suutsid,« ütles Holmes, kui me tuppa läksime. »Sellegipoolest pahandab see asi mind väga, Watson. Mul on tööd vaja, ning mehe kärsitusest paistab, et tegemist on tähtsa küsimusega. Hei, see piip seal laual ei ole teie oma. Ilmselt jättis meie külaline selle maha. Tore vana puis-erika juurest piip, selle kena pikk vars on aga ainest, mida tubakakaupmehed merevaiguks nimetavad. Huvitav, kui palju ehtsast merevaigust piibuvarsi üldse Londonis leidub? Mõni arvab, et kärbes merevaigu sees on kindel ehtsuse tõend. Noh, paistab, et selle mehe meel on ärev, muidu ei oleks ta jätnud maha piipu, mida ta nähtavasti kõrgelt hindab.«

»Kuidas te teate, et ta seda kõrgelt hindab?« küsisin

»Noh, ütleksin, et algselt maksis see piip umbes seitse šillingit ja kuus penni. Näete, nüüd on seda kaks korda parandatud, ükskord puust osa ja ükskord merevaigust vart. Nagu te märkate, on mõlemad need parandused tehtud hõbevõrudega ning läksid ilmselt rohkem maksma

29

kui piip ise. Inimene, kes pigem lapib piipu kui ostab sama raha eest uue, hindab seda nähtavasti kõrgelt.«

»Kas märkasite veel midagi ?« küsisin mina, sest Holmes keerutas piipu käes ja silmitses seda oma iseäralikult mõtlikul ilmel.

Holmes tõstis piibu üles ja koputas seda oma pika kõhna nimetissõrmega, otsekui mingi luu kohta loengut pidav professor.

»Piibud on mõnikord erakordselt huvitavad,« ütles .ta »Võib-olla üksnes kelladel ja kingapaeltel on samavõrd eripära. Selle piibu põhjal aga ei saa teha mingeid eriti selgeid ega olulisi järeldusi. Piibu omanik on ilmselt lihaseline mees, vasakukäeline, tal on suurepärased ham bad, ta on üsna lohakas ja tal pole vaja kokkuhoidlikult elada.«

'Mu sõber ladus kõik need andmed välja nagu muu seas, aga ma nägin, et ta kõõritas minu poole, et veenduda, kas ma olen tema mõttekäigust aru saanud.

»Te arvate, et mees on jõukas, kui ta tõmbab seitsme šillingist piipu ?« küsisin ma.

»See on Grosvenori tubakasegu, mille unts maksab kaheksa penni,« vastas Holmes, raputades natuke tubakat peopesale. »Et ta võiks ka poole odavama hinna eest suurepärast tubakat saada, siis pole tal järelikult vaja koonerdada.«

»Aga teised tähelepanekud?«

»Tal on olnud kombeks piipu lampide kohal ja gaasi leegist põlema panna. Te ju näete, et see on ühelt poolt päris kõrbenud. Tikk ei oleks seda muidugi teha saanud. Miks peaks mees ühte piibu külge tikuga kõrvetama? Ja tegemist on piibu parema poolega. Sellest teen ma järelduse, et ta on vasakukäeline. Te pange oma piip lambitulest põlema ja te näete, kui loomulikult te paremakäelise inimesena piibu vasakut külge vastu lambituld hoiate. Te võite korra piipu teistpidi hoida, aga pidevalt küll mitte. Seda piipu on kogu aeg nõnda hoitud. Lisaks on mees merevaigust läbi hammustanud. Et seda teha, peab olema energiline lihaseline mees, kellel on head hambad. Aga kui ma ei eksi, kuulen ma trepil tema samme, nii et meil on peagi midagi huvitava mat uurida kui tema piip.«

Hetk hiljem tehti meie uks lahti ja tuppa astus pikk noor mees. Tal oli seljas tagasihoidlik, kuid heast riidest

30

tumehall ülikond ning käes hoidis ta laia servaga pehmet viltkaabut. Ma oleksin öelnud, et ta oli kolmekümne ringis, kuigi tegelikult oli ta mõni aasta vanem.

»Palun vabandust,« ütles noormees pisut kohmetult. »Küllap ma oleksin pidanud koputama. Jah, muidugi oleksin pidanud koputama. Olen lihtsalt pisut endast väljas ning te peate minu käitumist just sellega seletama.« Ta tõmbas otsekui uimasena käega üle lauba ning seejärel pigem langes kui istus toolile.

»Ma näen, et te ei ole paar ööd maganud,« ütles Holmes oma sundimatul ja südamlikul kombel. »See mõjub närvidele hullemini kui töö ning isegi veel hullemini kui lõbu. Kas ma tohin pärida, kuidas ma teid aidata saan?«

»Ma tahaksin teilt nõu küsida. Ma ei tea, mida teha, ning mulle tundub, et kogu mu elu on purunenud.«

»Kas te tahate mind konsultandiks palgata?«

»Mitte üksnes seda. Ma tahan kuulda teie kui targa — kui elukogenud mehe arvamust. Tahan teada, mida edasi teha. Loodan kogu südamest, et te oskate mulle seda öelda.«

Ta rääkis lühidalt, katkendlikult ja rabedalt, ning mulle tundus, et rääkimine oli talle väga piinarikas ning et ta surus tahtejõuga oma tegelikud soovid maha.

»Tegemist on väga hella küsimusega,« ütles noormees. »Pole meeldiv võõrastele perekonnaasjadest rääkida. Tundub kohutav arutada oma naise käitumist kahe mehega, keda ma näen esimest korda elus. On hirmus, et ma pean seda tegema. Aga minu kannatus on katkenud ja ma olen sunnitud nõu küsima.«

»Kulla härra Grant Munro . . .« alustas Holmes.

Meie külaline kargas toolilt püsti. »Kuidas!« hüüatas ta. »Te teate minu nime?«

»Kui te tahate jääda tundmatuks,« vastas Holmes naeratades, »siis soovitan ma teil oma nime kaabuvoodrile mitte kirjutada või keerata kaabu põhjaga inimese poole, kellega te kõnelete. Ma kavatsesin öelda, et minu sõber ja mina oleme kuulnud selles toas üpris palju mmalisi saladusi ning et meil on olnud õnne paljudele evil hingedele rahu tuua. Usun, et meil õnnestub see teie puhul. Kuna asi võib nõuda kiiret tegutsemist, tahaksin ma paluda, et te edasise viivituseta mulle oma juhtumiga seotud fakte tutvustaksite.«

31

Meie külaline tõmbas veel kord käega üle lauba, otsekui oleks see kõik talle väga raske. Igast tema liigutusest ja näoilmest mõistsin ma, et ta oli kinnine ja tagasihoidlik mees, kelle loomuses oli teatud annus uhkust ning kes oma haavu pigem peitis kui neid tervele ilmale näitas. Siis tegi ta äkitselt rusikas käega järsu liigutuse, otsekui oleks ta igasuguse tagasihoidlikkuse tuulde heitnud, ja alustas:

»Faktid on järgmised, härra Holmes,« ütles ta. »Ma olen abielus ja minu abielu on kestnud kolm aastat. Selle aja jooksul oleme minu naine ja mina armastanud teineteist nii tugevasti ja elanud nii õnnelikult, nagu kaks inimest üldse elada saavad. Meil pole olnud ühtki lahkheli ei mõtetes, sõnades ega tegudes. Aga nüüd, möödunud esmaspäevast saadik, on meie vahele järsku sein kerkinud, ning ma leian, et minu naise elus ja mõtetes on midagi, millest ma tean niisama vähe nagu mõne mööduva naise mõtetest. Me oleme teineteisest võõrdunud, ja ma tahan teada, miks see juhtus.

Enne kui ma jätkan, tahaksin aga rõhutada üht asjaolu. Effie armastab mind. Selles suhtes ei maksa teil kahelda. Ta armastab mind kogu hingest ja südamest ning rohkem kui kunagi varem. Ma tean seda. Ma tunnen seda. Ma ei taha sel teemal vaielda. Mees oskab üsna kergesti öelda, kas naine teda armastab. Aga meie vahel seisab see saladus ning ma ei saa endist viisi edasi elada, kuni asi pole klaaritud.«

»Olge nii lahke, härra Munro, ja andke mulle teada faktid,« lausus Holmes teatava kärsitusega.

»Ma räägin teile, mida ma Effie elust tean. Kui ma temaga tuttavaks sain, oli ta lesk, kuigi üpris noor — ainult kahekümne viie aastane. Siis oli tema nimi proua Hebron. Ta läks nooruses Ameerikasse ja elas Atlanta linnas, kus ta abiellus Hebroniga, kes oli hea praksisega jurist. Neil oli üks laps, kuid sealkandis puhkes kollapalaviku epideemia ning mees ja laps surid mõlemad sellesse haigusesse. Pärast seda ei tahtnud Effie enam Ameerikasse jääda ning asus elama ühe vallalise tädi juurde Pinnerisse, Middlesexi. Võin lisaks öelda, et mees jättis talle piisavalt varandust ning tal oli umbes nelja tuhande viiesaja naelane kapital, mille mees oli nii häsü investeerinud, et Effie sai sellelt keskmiselt seitse protsenti kasumit. Ta oli elanud Pinneris ainult pool aastat,

kui me kohtusime; me armusime ja abiellusime mõni nädal hiljem.

Olen ise humalakaupmees, ning et minu sissetulek on seitsme-kaheksasaja naela ringis, siis elasime üsna jõukalt ja üürisime kaheksakümne naela eest aastas kena villa Norburys. Arvestades seda, kui lähedal oli meie maja linnale, elasime seal tõelisi' maaelu. Meie lähedal asusid kõrts ja kaks maja ning meie vastas, teisel pool niitu, oli veel üks maamaja, peale nende ei olnud kuni peaaegu raudteejaama viiva teeni mingeid hooneid. Aeg-ajalt pidin ma äriasjus linna sõitma, kuid suvel oli mul vähem tööd ning mina ja minu naine olime oma maakodus nii õnnelikud, kui üldse soovida võib. Kinnitan teile, et enne kui see neetud lugu alguse sai, polnud meie vahel kübetki usaldamatust.

Enne kui ma jätkan, peaksin rääkima teile veel midagi. Kui me abiellusime, kirjutas naine kogu oma varanduse minu nimele — minu tahte vastaselt, sest ma mõistsin, kui ebameeldiv see võib olla, kui mu äriasjad allamäge läheksid. Tema aga tahtis nõnda ja nii sai ka tehtud. Umbes poolteise kuu eest tuli naine minuga rääkima.

»Jack,« ütles ta, »kui sa mu raha enda hooldada võtsid, siis ütlesid, et kui ma kunagi raha tahan, pruugib mul vaid küsida.«

»Muidugi,« vastasin ma. »Raha on sinu oma.«

»Hüva,« lausus Effie, »ma tahan sada naela.«

See jahmatas mind pisut, sest olin kujutlenud, et ta soovis lihtsalt uut kleiti või midagi selletaolist.

»Mille jaoks küll?« küsisin ma.

»Oo,« kostis Effie mängleval toonil, »sa ütlesid, et oled ainult mu pankur, aga pankurid ei esita kunagi küsimusi.«

»Muidugi saad sa oma raha, kui sa seda tõsiselt mõtled,« ütlesin ma.

»Oo jaa, ma mõtlen seda tõsiselt.«

»Ja sa ei ütle mulle, miks sa seda tahad?«

»Võib-olla kunagi ütlen, aga praegu küll mitte.«

Nii pidin ma sellega rahule jääma, kuigi see oli esimene kord, kus meie vahel oli mingi saladus. Andsin Effie'le tšeki ega mõelnud sellest loost rohkem. Võibolla sel ei olegi järgnevaga mingit pistmist, kuid minu meelest on tarvis seda rääkida.

Ütlesin teile just äsja, et meie maja lähedal on üks

33

majake. Meid eraldab sellest ainult niit, aga majakese juurde jõudmiseks tuleb minna mööda maanteed ja keerata siis külateele. Otse majakese taga on kena väike männitukk ning mulle meeldis seal jalutada, sest puud on alati meeldivad naabrid. Majake oli need kaheksa kuud tühi olnud ja sellest oli kahju, sest see oli kena kahekorruseline hoone, seal oli veranda ja maja ümber põimus kuslapuu. Olen mitu korda seisnud ja mõelnud, kui toreda väikese kodu keegi sellest saaks.

Noh, möödunud esmaspäeva õhtul kõndisin ma sinnapoole, kui nägin tühja vankrit vastu tulemas ning märkasin veranda kõrval muruplatsil vaipade ja muude asjade kuhja. Oli selge, et majake on lõpuks välja üüritud. Kõndisin asjadest mööda ning peatusin siis, sest mul polnud kiiret, lasksin pilgul neist üle libiseda ning mõtlesin, mis inimesed need küll on, kes nii meie lähedal elama hakkavad. Ja äkitselt tajusin ma, et ühest ülemisest aknast jälgib mind kellegi nägu.

Ma ei tea, mis selle näo juures nii erilist oli, härra Holmes, aga mul jooksid seda nähes külmajudinad mööda selgroogu alla. Olin pisut majast eemal, nii et näojooni ma ei näinud, aga selles näos oli midagi ebaloomulikku ja ebainimlikku. Selline mulje mulle jäi ning ma astusin kiiresti ettepoole, et näha paremini inimest, kes mind jälgis. Aga nägu kadus äkitselt, otsekui oleks see järsku toapimedusse jõnksatanud. Seisin viis minutit asja üle mõeldes ning katsudes oma muljeid analüüsida. Ma ei osanud öelda, kas see oli mehe või naise nägu. See oli olnud liiga kaugel. Aga kõige sügavama mulje oli mulle jätnud näo värv. Nägu oli kahkjalt kriit-valge ning selles oli mingit vapustavalt ebainimlikku jäikust. Ma läksin nii rahutuks, et otsustasin majakese uute elanikega pisut põhjalikumalt tutvust teha. Astusin ligi ja koputasin uksele, mille otsekohe avas pikk, kõhn, karmi ja tõrjuva näoga naine.

»Mis teil tarvis on?« küsis ta põhjakandi murdes.

»Olen teie naaber sealt majast,« ütlesin ma peaga kodu poole osutades. »Te olete äsja sisse kolinud ning mõtlesin, et äkki saan teid kuidagi aidata . . .«

»Jajah, kui meil abi tarvis on, küll me siis kutsume teid,« vastas naine ja lõi mul ukse nina eest kinni. Sellest jämedast vastusest pahandatuna keerasin ma ringi ja läksin koju. Kuigi ma püüdsin muudest asjadest

34

mõelda, pöördusid mu mõtted terve õhtu tagasi sellele ilmutusele aknal ja naise jämedale käitumisele. Otsustasin, et esimesest asjast ei räägi ma oma naisele midagi, sest

ta on närviline ja kergesti erutuv, ning ma ei tahtnud, et ta saaks osa ebameeldivast muljest, mille too seik oli mulle jätnud. Enne uinumist mainisin ma aga Effie'le, et majakeses on nüüd elanikud, aga ta ei vastanud midagi.

Olen tavaliselt väga raske unega. Meie peres on see vana nali, et mind ei suuda öösel miski üles äratada. Aga ometi magasin ma just sel ööl, ei tea, kas tollest väikesest seiklusest tuleneva erutuse tõttu või mingil muul põhjusel, palju rahutumalt kui tavaliselt. Poolunes tajusin ma ähmaselt, et toas toimub midagi, ning mõistsin aegamööda, et mu naine on end riidesse pannud ja paneb parajasti mantlit selga ja kübarat pähe. Avasin juba suu ja pidin pomisema läbi une midagi üllatunult või etteheitvalt säärase kohatu ettevõtmise kohta, kui mu poolsuletud silmade pilk äkitselt tema küünlaleegist valgustatud näole langes, ning ma jäin jahmatusest tummaks. Säärast ilmet ei olnud ma veel kunagi tema näol näinud — ma poleks oodanudki, et ma säärast ilmet seal kunagi näen. Ta oli surnukahvatu, hingeldas ja heitis mantlinööpe kinni pannes vargsi. pilke voodi poole, et näha, kas ta on mind äratanud. Arvates siis, et ma ikka veel magan, lipsas ta käratult toast välja ning hetk hiljem kuulsin ma valju kriuksatust, mida võisid põhjustada ainult välisukse hinged. Tõusin voodis istuli ja lõin sõrmenukkidega vastu voodiotsa, et oma ärkvelolekus veenduda. Siis võtsin padja alt kella. See näitas kolmandat hommikutundi. Mida ometi võis minu naine teha väljas maanteel kella kolme ajal hommikul?

Olin istunud umbes kakskümmend minutit asja üle pead murdes ja mingit võimalikku seletust leida püüdes. Mida rohkem ma mõtlesin, seda erakordsem ja seletamatum see lugu tundus. Ma juurdlesin ikka veel, kui kuulsin jälle ukse vaikset sulgemist ja mu naise sammud tulid trepist üles.

»Kus sa ometi käisid, Effie?« küsisin ma, kui ta tuppa tuli.

Minu sõnade peale võpatas Effie tugevasti ja karjatas hingetult, ning see karjatus ja võpatus tegid mind murelikumaks kui miski muu, sest neis oli midagi kirjel-

35

damatult süüdlaslikku. Minu naine oli alati olnud otsekohese ja avala loomuga ning ma judisesin, nähes teda tema enda magamistuppa hiilimas, karjatamas ja ehmumas, kui tema mees teda kõnetas.

»Sa ei maga, Jack!« hüüatas Effie närviliselt naerdes. »Mina mõtlesin, et sind ei suuda miski äratada.«

»Kus sa käisid?« küsisin ma rangemalt.

»Ma ei imesta, et sa oled üllatunud,« ütles Effie, ning ma nägin, et tema käed värisesid, kui ta mantlit lahti nööpis. »Jah, ma ei ole kunagi enne midagi niisugust teinud. Ma lihtsalt tundsin, et hakkan lämbuma, ning igatsesin hirmsasti sõõmu värsket õhku. Oleksin vist tõesti minestanud, kui ma välja ei oleks läinud. Seisin mõne minuti uksel ja nüüd on jälle kõik korras.«

Rääkimise ajal ei vaadanud ta kordagi minu poole ning tema hääl oli hoopis teistsugune kui tavaliselt. Mulle oli selge, et ta valetas. Ma ei vastanud midagi, keerasin näo seina poole, mu süda valutas ja mõtted olid täis tuhandeid mürgiseid kahtlusi ja oletusi. Mida mu naine minu eest varjas? Kus oli ta selle kummalise käigu ajal olnud? Tundsin, et ma ei saa enne rahu, kui ma kõike tean, kuid ei söandanud talle pärast seda vale likku seletust enam küsimusi esitada. Ülejäänud öö vähkresin ja visklesin voodis, luues ühe teooria teise järel, iga järgmine eelmisest veelgi ebatõenäolisem.

Oleksin pidanud järgmisel päeval Citvsse minema, aga mu meel oli nii ärev, et ma ei saanud äriasjadele tähelepanu pöörata. Näis, et Effie oli niisama murelik nagu mina, ning põgusatest küsivatest pilkudest, mida ta mulle ikka ja jälle heitis, mõistsin ma, et tä teadis, et ma tema juttu ei uskunud, ning ta ei osanud mõelda, mida teha. Hommikusöögi ajal ei rääkinud me õieti sõnagi ning pärast sööki läksin ma välja, et värskes õhus asja üle järele mõelda.

Kõndisin Kristallpaleeni, veetsin selle ümbruses terve tunni ning jõudsin kella üheks tagasi Norburysse. Tee juhtus viima mööda majakesest ning ma peatusin hetkeks ja heitsin pilgu aknale, et vaadata, kas ma silman uuesti kummalist nägu, mis oli mind eelmisel päeval jälginud. Kujutlege minu üllatust, härra Holmes, kui majakese uks äkitselt avanes ja mu naine sealt välja astus.

Teda nähes jäin ma hämmastusest tummaks, aga

36

minu tunded ei olnud midagi tunnete kõrval, mis peegeldusid tema näol, kui meie pilgud kohtusid. Hetkeks päis, et ta oleks soovinud tagasi majja minna, aga mõistes siis igasuguse peitupugemise kasutust, astus ta väga kahvatu näo ja ehmunud pilguga ettepoole, kuigi ta suul oli naeratus.

»Ah, Jack,« ütles ta. »Ma käisin just vaatamas, kas ma saan meie uusi naabreid kuidagi aidata. Jack, miks sa mind niiviisi vaatad? Ega sa ometi minu peale vihane ei ole?«

»Ah siin sa siis öösel käisidki,« laususin ma.

»Mida sa sellega mõtled?« hüüdis Effie.

»Sa käisid siin. Ma olen kindel. Kes on need inimesed, et sa neil niisugusel ajal külas käid?«

»Ma ei ole siin enne käinud.«

»Kuidas sa võid mulle valetada?« hüüdsin ma. »Isegi su hääl muutub seda öeldes. Millal on minul sinu ees saladusi olnud? Ma lähen sisse ning teen asja lõpuni selgeks!«

»Ei, ei, Jack! Ära jumala pärast mine!« hingeldas Effie mingi talitsematu tunde mõjul. Kui ma seejärel uksele lähenesin, haaras ta mul varrukast ja tõmbas mind krampliku jõuga tagasi.

»Palun, ära mine, Jack!« hüüdis ta. »Vannun, et räägin sulle kunagi kõik, aga kui sa sinna majja lähed, toob see kaasa ainult õnnetust.« Kui ma püüdsin teda maha raputada, klammerdus ta pööraselt anudes minu külge.

»Usalda mind, Jack!« hüüdis ta. »Usalda mind sel ainsal korral. Sul ei tule seda kunagi kahetseda. Sa tead, et ma ei hoiaks sinu eest midagi saladuses, kui see poleks sinu enda huvides. Sellest sõltub terve meie elu. Kui sa koos minuga koju tuled, läheb kõik hästi. Kui sa jõuga majja tungid, on meie vahel kõik läbi.«

Tema hääles oli säärane tõsidus, säärane meeleheide, et tema sõnad peatasid mind ning ma seisatasin ukse juures, suutmata otsusele jõuda.

»Ma usaldan sind ühel ja ainult ühel tingimusel,« ütlesin ma lõpuks. »Ja see tingimus on, et sellele mõistatusele tuleb nüüd lõpp. Sul on vabadus oma saladust hoida, aga sa pead mulle lubama, et öiseid külaskäike enam ei tule ning sa ei võta minu teadmata midagi ette.

37

Olen valmis kõik olnu unustama, kui sa lubad, et tulevikus midagi säärast enam ei toimu.«

»Olin kindel, et sa usaldad mind,« hüüdis Effie sügava kergendusohkega. »Ma teen nii, nagu sa soovid. Lähme ära — lähme ometi koju!«

Ikka veel mul varrukast kinni hoides vedas ta mind majakese juurest eemale. Vaatasin minnes tagasi ja see kahvatu kollane nägu jälgis meid ülemise korruse aknast. Mis seos võis olla selle olevuse ja minu naise vahel? Või kuidas sai Effie'ga seotud olla see labane, järsu käitumisega naine, keda ma olin eelmisel päeval näinud? See oli veider mõistatus, aga ma teadsin ometi, et mu süda ei saa enne rahu, kui ma selle lahendanud olen.

Jäin pärast seda kaheks päevaks koju ning näis, et mu naine hoiab meie kokkuleppest ausalt kinni, sest niipalju kui mina teadsin, ei läinud ta majast väljagi. Kolmandal päeval aga sain ma ohtralt tõendust, et pühalikust lubadusest ei piisanud vastupanuks sellele salajasele mõjule, mis tõmbas teda eemale mehe ja kohustuste juurest.

Olin sel päeval linna läinud, kuid tulin tagasi kella 14.40 rongiga, mitte 15.36 rongiga, millega ma harilikult sõidan. Kui ma koju jõudsin, jooksis ehmunud ilmega toatüdruk esikusse.

»Kus perenaine on?« küsisin ma.

»Ta läks vist välja jalutama,« vastas tüdruk.

Mu hinge puges otsekohe kahtlus. Tormasin trepist üles, et veenduda, kas Effie on jalutamas. Sealjuures juhtusin ma vaatama välja ülemise korruse aknast ning nägin, kuidas toatüdruk, kellega ma olin nüüdsama rääkinud, jooksis üle niidu majakese poole. Siis mõistsin ma muidugi täpselt, mida see kõik tähendas. Mu naine oli sinna läinud ja käskinud teenijannal teda kutsuda, kui ma koju tulen. Hing vihast pakitsemas, tormasin trepist alla ja tõttasin majakese poole, sest olin otsustanud sellele loole järsu lõpu teha. Nägin, kuidas mu naine ja tee nijanna mööda teed tagasi kiirustasid, kuid ma ei peatunud, et nendega rääkida. Majakeses peitus see saladus, mis varjutas minu elu. Tõotasin endale, et juhtugu mis tahes, enam see saladuseks ei jää. Majakese juurde jõudes ma isegi ei koputanud, vajutasin lingile ja tormasin koridori.

38

Alumisel korrusel oli kõik vaikne. Köögis kahises tulel teekann ja korvis magas kerratõmbunult suur must kass, kuid kusagil polnud jälgegi naisest, keda ma varem olin näinud. Jooksin teise tuppa, kuid see oli samuti maha jäetud. Siis sööstsin ma trepist üles ja leidsin, et ka seal olid kaks tuba tühjad ja hüljatud. Terves majas ei olnud hingelistki. Mööbel ja pildid olid väga lihtsad ja labased, erandiks oli ainult see tuba, mille aknal ma olin näinud kummalist nägu. See tuba oli mugav ja elegantne ning kõik minu kahtlused lõid heleda leegiga lõkkele, kui ma nägin, et kaminasimsil oli koopia minu naise täispikkuses fotost, mis oli minu palvel tehtud alles kolme kuu eest.

Jäin majja küllalt kauaks veendumaks, et see oli täiesti tühi. Siis läksin ära, aga mu süda oli raskem kui kunagi varem. Kui ma koju jõudsin, tuli mu naine esikusse, aga ma olin liiga solvunud ja vihane, et temaga rääkida, ning trügisin temast mööda oma kabinetti. Enne aga kui ma ukse kinni panna jõudsin, tuli ta mulle järele.

»Anna andeks, et ma oma lubadust rikkusin, Jack,« ütles Effie, »aga ma olen kindel, et kõiki asjaolusid teades annaksid sa mulle andeks.«

»Räägi mulle siis kõik ära,« vastasin ma.

»Ma ei saa, Jack, ma ei saa!« hüüdis mu naine.

»Kuni sa ei räägi mulle, kes seal majakeses elab ja kellele sa andsid oma foto, ei saa meie vahel usaldusest juttugi olla,« ütlesin ma ja läksin kodunt ära. See junkrus eile, härra Holmes, ja sellest ajast saadik pole ma oma naist näinud ega tea ma ka midagi

rohkem sellest veidrast loost. See on esimene kord, kui miski on meie kooselule varju heitnud, ning see on mind nii sügavasti vapustanud, et ma ei tea, mida mul oleks parem teha. Täna hommikul tuli mulle järsku pähe, et teie olete õige l inimene, kellelt nõu küsida, ning seetõttu ma ruttasingi teie juurde ja usaldan end täielikult teie kätesse. Kui teil on mõni asjaolu selgusetuks jäänud, siis palun esitage mulle küsimusi. Aga eelkõige öelge mulle kiiresti, : mida ma peaksin tegema, sest seda piina ei suuda ma enam taluda.«

Holmes ja mina olime kuulanud ülima tähelepanuga seda erakordset jutustust, mis oli räägitud tugevate tunnete mõju all oleva inimese katkendlikul ja järsul

kombel. Mu kaaslane jäi nüüd mõneks ajaks vaikselt ja mõttessevajunult istuma, lõug kätele toetatud.

»Öelge mulle,« lausus ta lõpuks, »kas te võite vanduda, et see oli mehe nägu, keda te aknal nägite?«

»Iga kord, kui ma seda nägin, olin ma sellest üsna kaugel, nii et mul on võimatu seda öelda.«

»Tundub aga, et see jättis teile ebameeldiva mulje?«

»See näis olevat ebatavalist värvi ning näojooned olid kummaliselt tardunud. Kui ma lähemale läksin, kadus nägu kohe.«

»Kui palju aega sellest möödas on, kui teie naine teilt sada naela küsis ?«

»Peaaegu kaks kuud.«

»Kas te olete kunagi tema esimese mehe fotot näinud?«

»Ei, varsti pärast tema surma oli Atlantas suur tulekahju ning kõik Effie paberid hävisid.«

»Ja ometi oli tal olemas surmatunnistus. Te ütlete, et te nägite seda.«

»Jah, Effie laskis sellest pärast tulekahju duplikaadi kirjutada.«

»Kas te olete kunagi kohtunud kellegagi, kes tundis teie naist Ameerikas?«

»Ei.«

»Kas teie naine on kunagi rääkinud Ameerikasse külla minemisest?«

»Ei.«

»Või saanud sealt kirju ?«

»Ei.«

»Tänan teid. Nüüd tahaksin ma natuke selle asja üle järele mõelda. Kui majake on jäädavalt maha jäetud, võib meil tekkida raskusi. Teiselt poolt aga, ja ma pean seda tõenäolisemaks, kui elanikke hoiatati teie tuleku eest ja nad lahkusid eile majakesest enne, kui te sinna jõudsite, siis võivad nad olla nüüd tagasi tulnud ning meil peaks olema kerge seda lugu selgitada. Annaksin teile seega nõu Norburysse tagasi minna ja uuesti majakese aknaid uurida. Kui teil on põhjust arvata, et elanikud on seal sees, ärge siis majja tungige, vaid saatke mu sõbrale ja mulle telegramm. Tund pärast telegrammi kättesaamist oleme teie juures ning siis tungime peagi saladuse põhjani.«

»Aga kui majake on ikka veel tühi?«

»Sellisel juhul tulen ma homme ise kohale ja arutan asja teiega läbi. Nägemiseni, ning peaasi, ärge muretsege enne, kui olete kindel, et teil on selleks põhjust.«

»Kardan, et tegemist on inetu looga, Watson,« ütles mu kaaslane, kui ta oli Grant Munro ukse juurde saatnud. »Mida teie sellest arvate?«

»Lugu kõlas üsna kahtlaselt,« vastasin ma.

»Jah. Kui ma just väga ei eksi, on mängus väljapressimine.«

»Ja kes on väljapressija?«

»Noh, ilmselt olevus, kes elab maja ainsas mugavas toas ja hoiab kaminasimsil proua Munro pilti. Tõesõna, Watson, selles aknal nähtud kahkjas näos on midagi väga paeluvat, ning sellest juhtumist ei oleks ma tahtnud mingil juhul ilma jääda.«

»Kas teil on juba mõni teooria?«

»Jah, ajutine teooria. Aga ma oleksin üllatunud, kui see õigeks ei osutuks. Majakeses on naise esimene mees.«

»Miks te seda arvate?«

»Kuidas muidu saab seletada naise pöörast hirmu selle ees, et tema teine mees majakesse läheb? Minu meelest on faktid umbes niisugused. See naine abiellus Ameeri- kas. Tema abikaasal ilmnesid mingid põlastusväärsed Bmadused, või ütleme, et ta nakatus mõnda vastikusse tõppe, temast sai pidalitõbine või idioot. Naine põgeneb lõpuks mehe juurest, tuleb Inglismaale, muudab nime ja alustab enda meelest uut elu. Ta on olnud abielus kolm aastat ja arvab, et tema saladus on hoitud, sest ta on näidanud mehele kellegi surmatunnistust, (kelle nime ta endale võttis, kuid äkitselt avastab tema elukoha esimene mees, või oletagem, keegi ebaaus naine, kes on ennast haige mehega sidunud. Nad kirjutavad proua Munrole ning ähvardavad tulla teda paljastama. Proua Munro küsib mehelt sada naela ja püüab neid ära osta. Väljapressijad tulevad sellegipoolest kohale, ning kui mees mainib naisele möödaminnes, et majakeses on uued elanikud, mõistab naine mingil kombel, et need on tema tagakiusajad. Ta ootab, kuni mees on magama jäänud, tormab siis majakesse ja püüab selle elanikke veenda, et nad teda rahule jätaksid. See ei õnnestu, ta läheb järgmisel hommikul tagasi ja mees kohtab teda, nagu mees meile ise ütles, hetkel, mil naine

41

majast väljub. Siis lubab naine, et ta ei lähe enam kunagi sinna majakesse, aga kaks päeva hiljem võtab tema üle võimust suur lootus neist kohutavatest naabritest lahti saada ning ta teeb veel ühe katse, võttes kaasa foto, mida temalt tõenäoliselt on nõutud. Keset seda jutuajamist tormab kohale teenijanna ning ütleb, et peremees on kodus, seepeale mõistab naine, et mees tuleb otse majakesse, ning ta viib selle asukad kiirustades tagauksest välja, tõenäoliselt männitukka, mis pidi seal lähedal kasvama. Sel kombel leidiski mees maja mahajäetuna. Ma oleksin aga väga üllatunud, kui majake oleks ikka veel selles seisukorras, kui härra Munro täna õhtul maad kuulama läheb. Mida te minu teooriast arvate ?«

»Need kõik on oletused.«

»Aga see seletab vähemalt kõiki fakte. Kui me kuuleme midagi uut, millega minu teooria ei sobi, küll me siis selle ka uuesti üle vaatame. Kuni me ei ole saanud teateid oma sõbralt Norburys, ei ole meil võimalik rohkem teha.«

Aga teateid ei tulnud meil kuigi kaua oodata. Sõnum saabus just siis, kui olime lõpetanud teejoomise. Selles oli öeldud:

»Majakeses on ikka veel elanikud. Nägin uuesti nägu aknal. Tulen kella seitsmesele rongile vastu ega võta enne teie saabumist midagi ette.«

Munro ootas platvormil, kui rongist väljusime, ning me nägime jaama laternate valguses, et ta oli väga kahvatu ja värises erutusest.

»Nad on ikka veel seal, härra Holmes,« ütles ta mu sõbra käsivarrest kõvasti kinni kahmates. »Siia tulles nägin majakeses valgust. Nüüd teeme asja lõplikult klaariks.«

»Mida te siis kavatsete?« küsis Holmes mööda pimedat, puudest ääristatud teed astudes.

»Kavatsen sisse tungida ja vaadata, kes seal majas on. Tahan, et teie mõlemad oleksite tunnistajatena kohal.«

»Ja kas see on teie kindel otsus, kuigi teie naine hoia tas, et on parem, kui te seda mõistatust ei lahenda?« »Jah, see on minu kindel otsus.«

»Mnjah, minu meelest on teil õigus. Igasugune tõde on parem kui ähmane kahtlus. Hakkame parem kohe

42

minema. Me rikume muidugi seadust, aga minu arust on asi seda väärt.«

Öö oli väga pime, ning kui me maanteelt kitsale, sügavate roobastega ja hekkidest ääristatud külateele keerasime, hakkas sadama peenikest vihma. Grant Munro rühkis aga kärsitult edasi ning meie komberdasime nii hästi kui suutsime tema järel.

»Seal paistavad minu maja tuled,« pomises Munro puude vahelt paistvale valguskumale osutades. »Ja siin ongi majake, kuhu ma kavatsen minna.« - Tema sõnade ajal jõudsime teekäänakule ning üsna meie lähedal oligi üks hoone. Ukse ette langev kollane valgustriip näitas, et uks polnud päriselt kinni, ning ülemisel korrusel oli aken heledasti valgustatud.

»Seal ongi see olevus!« hüüdis Grant Munro. »Näete nüüd ise, et seal on keegi. Järgnege mulle ja me saame peagi kõik teada!«

Läksime ukse poole, kuid äkitselt ilmus varjust keegi naine ja jäi lambivalguse kuldsel rajal seisma. Ma ei näinud pimedas tema nägu, aga tema käed olid paluvalt ette sirutatud.

»Jumala pärast, Jack, ära mine!« hüüdis ta. »Ma aimasin, et sa tuled täna õhtul. Mõtle järele, kallis! Usalda mind veel kord ja sul ei tule seda kunagi kahetseda«

»Effie, ma olen usaldanud sind liiga kaua,« hüüatas Grant Munro karmilt. »Mine eest! Ma pean sinust mööda minema. Minu sõbrad ja mina lahendame selle loo lõplikult.« Ta tõukas naise kõrvale ja meie läksime kohe tema kannul sisse. Kui Munro ukse valla paiskas, jooksis talle ette vana naine ja püüdis teda takistada, aga Munro lükkas naise tagasi ning hetk hiljem olimegi trepil. Grant Munro tormas valgustatud tuppa ülemisel korrusel ja meie püsisime tal kannul. See oli mugav ja hästi sisustatud tuba, kaks küünalt põlesid laual ja kaks kamina peal. Nurgas istus laua kohale kummardunult keegi, kes nägi välja nagu väike tüdruk. Kui me sisse astusime, oli tema nägu kõrvale pööratud, aga me nägime, et tal oli seljas punane kleit ja käes pikad valged kindad. Kui ta näoga meie poole pöördus, karjatasin ma üllatusest ja õudusest. Meie poole keeratud nägu oli täiesti kahkjasvalge ning näol ei olnud üldse mingit ilmet. Hetk hiljem oli see mõistatus lahendatud, Holmes libistas käe naerdes lapse kõrva taha,

43

mask langes näo eest ning väike süsimust tüdruk välgutas meie jahmunud nägusid nähes naerdes hambaid. Ma puhkesin tema lõbusat nägu nähes ka naerma, aga Grant Munro seisis ja vahtis last, käsi kõri juurde tõstetud.

»Jumal hoidku!« hüüdis ta. »Mida see küll tähendada võib?«

»Ma ütlen sulle, mida see tähendab,« hüüatas naine uhke ja kivinenud ilmega tuppa tuhisedes. »Sa oled sundinud mind seda ütlema vastu mu tahtmist ning nüüd tuleb meil mõlemal katsuda see kuidagi välja kannatada. Mu mees suri Atlantas. Mu laps jäi ellu.«

»Sinu laps?«

Naine võttis kaelast suure hõbemedaljoni. »Sa ei ole seda kunagi avatuna näinud.«

»Ma sain aru, et see ei käigi lahti.«

Naine puudutas vedru ja medaljoni kaas vajus lahti. Selle sees oli rabavalt ilusa ja intelligentse välimusega mehe portree, kuid tema näojoontest paistis eksimatult tema Aafrika päritolu.

»See on John Hebron Atlantast,« ütles proua Munro, »ning temast üllamat meest pole maailm näinud. Temaga abiellumiseks ütlesin ma lahti oma rassist, aga tema eluajal ei kahetsenud ma seda hetkekski. Meie õnnetuseks läks meie ainus laps rohkem temasse kui minusse. Säärastes abieludes juhtub seda sageli ning väike Lucy on palju tumedama nahaga, kui oli tema isa. Aga olgu ta tume või hele, ta on minu armas tütreke ja ema silmatera.« Laps jooksis nende sõnade ajal ema juurde ja surus end tema vastu. »Kui ma jätsin Lucy Ameerikasse,« jätkas naine, »siis oli selle põhjuseks ainult tema nõrk tervis, sest muutus oleks võinud talle kahjulik olla. Ta jäeti ühe ustava šotlanna hoole alla, kes oli kunagi meie teenijanna olnud. Mulle ei tulnud kunagi hetkekski pähe, et ma oleksin võinud temast lahti öelda. Aga kui juhus tõi minu teele sind, Jack, ja ma õppisin sind armastama, kartsin ma sulle oma lapsest rääkida. Andku Jumal mulle andeks, ma kartsin sind kaotada ega julgenud sulle temast rääkida. Ma pidin teie vahel valima ning oma nõrkuses jätsin maha tütre. Kolm aastat olen tema olemasolu sinu eest varjanud, aga lapsehoidja saatis mulle teateid ning ma teadsin, et tütrega oli kõik korras. Lõpuks aga valdas mind võitmatu soov last jälle näha. Ma võitlesin selle sooviga, kuid asjatult. Kuigi

ma sain aru, et see oli ohtlik, otsustasin ma lapse kas või mõneks nädalaks siia tuua.- Saatsin lapsehoidjale sada naela ja andsin ka juhtnöörid selle maja suhtes, nii et ta võiks saada meie naabriks ning kellelgi ei jääks muljet, nagu oleksin mina temaga kuidagi seotud. Läksin ettevaatusabinõudega niikaugele, et käskisin tal last päeval toas hoida ning katta tema näoke ja käed kinni, nii et isegi teda aknal näinud inimesed ei saaks levitada jutte, nagu oleks ümbruskonnas must laps. Kui ma oleksin olnud vähem ettevaatlik, oleksin ma toiminud targe-mini, aga ma olin peaaegu pöörane hirmust, et sa saad teada tõe.

Sina ütlesidki mulle, et majakesse on elanikud kolinud. Oleksin pidanud ootama hommikuni, aga ma ei suutnud erutusest uinuda ning lipsasin lõpuks välja, teades, kui raske unega sa oled. Sina aga nägid mind minemas ja see oli mu hädade algus. Järgmisel päeval sõltus mu saladuse paljastamine sinu tahtest, kuid sa hoidusid õilsalt seda eelist kasutamast. Kolm päeva hiljem aga jõudsid lapsehoidja ja Lucy hädavaevu tagauksest välja, kui sina eesuksest sisse tormasid. Ja nüüd täna õhtul oled sa lõpuks kõik teada saanud ning ma küsin sult,, mis saab nüüd meist, minu lapsest ja minust?« Naine pani käed risti ja ootas vastust.

Möödus tubli kümme minutit, enne kui Grant Munro vaikuse lõhkus ning tema vastuse peale meeldib mulle ikka ja jälle mõelda. Ta tõstis lapse üles, suudles teda, sirutas last ikka veel süles hoides teise käe naisele ja pöördus minekule.

»Kodus on meil sellest mõnusam rääkida,« ütles ta. »Ma ei ole eriti hea mees, Effie, aga küllap ma olen siiski parem, kui sina arvasid.«

Holmes ja mina läksime nende järel mööda külateed ning mu sõber sikutas mind majast väljudes varrukast.

»Ma arvan,« ütles ta, »et meist on Londonis rohkem kasu kui Norburys.«

Rohkem ei öelnud ta selle juhtumi kohta sõnagi, alles hilja õhtul, kui ta, küünal käes, magamistuppa hakkas minema, mainis ta seda uuesti.

»Watson,« ütles ta, »kui teile peaks kunagi tunduma, et ma hakkan liialt enesekindlaks muutuma või pööran mõnele juhtumile vähem tähelepanu, kui oleks vaja, olge siis nii lahke ja sosistage mulle kõrva »Norbury«, ja ma olen teile lõpmata tänulik.«

III. MAAKLERIKONTORI AMETNIK

Varsti pärast abiellumist olin ma soetanud endale praksise Paddingtoni rajoonis. Vanal härra Farquharil, kellelt ma selle ostsin, oli kunagi olnud suurepärane üld-praksis, kuid tema vanus ning vaev, mida põhjustas tantstõbi, mille all ta kannatas, olid seda väga põhjalikult hõrendanud. Inimesed lähtuvad üsna mõistetavalt põhimõttest, et see, kes teisi ravib, peab ise terve olema, ning vaatavad kõõrdi selle mehe ravivõime peale, kelle enda haigus on tema arstimite mõjuulatusest väljas. Sedamööda kuidas mu eelkäija nõrgemaks jäi, vähenes ka tema praksis, ja kui ma selle temalt ostsin, oli see langenud tuhande kahesajalt pisut üle kolmesajale aastas. Mul oli aga usku oma noorusesse ja energiasse ning ma olin veendunud, et mõne aasta pärast on praksis niisama õitsval järjel nagu ennegi.

Kolm kuud pärast praksise ülevõtmist olin ma väga tööga seotud ning nägin üsna harva oma sõpra Sherlock Holmesi, sest mul oli liiga kiire, et Baker Streetile minna, tema aga käis harva kusagil mujal kui tööasju ajamas. Seetõttu olin ma üllatunud, kui ma ühel juunihommikul pärast hommikueinet »Briti Meditsiiniajakirja« lugedes kellahelinat kuulsin ja seejärel oma vana kaaslase kõrge, pisut kimeda hääle ära tundsin.

»Oh, kulla Watson,« ütles Holmes tuppa sammudes, »mul on suur rõõm teid jälle näha! Loodetavasti on proua Watson meie Nelja Märgi seiklusega seotud erutu sest täielikult toibunud.«

»Tänan teid, me oleme mõlemad täie tervise juures,-ütlesin tal südamlikult kätt surudes.

»Ja ma loodan ka,« jätkas ta kiiktooli istudes, »et arstipraksisega seotud mured ei ole täielikult kustutanud seda huvi, mis teil oli kombeks meile mõtlemisainet andnud probleemikeste vastu tunda.«

46

»Vastupidi,« vastasin ma, »alles eile õhtul vaatasin ma läbi oma vanu märkmeid ja järjestasin lugusid meie möödaniku saavutustest.«

»Loodetavasti ei pea te oma kogu lõpetatuks.«

»Üldsegi mitte. Miski ei meeldiks mulle rohkem kui taas midagi samalaadset kogeda.«

»Näiteks täna?«

»Jah, miks mitte täna.«

»Ja nii kauges paigas nagu Birmingham?«

»Kui te seda soovite, siis kindlasti.«

»Aga teie praksis ?«

»Ma asendan oma naabrit, kui ta ära peab sõitma. Ta on alati valmis vastuteenet osutama.«

»Haa! Midagi paremat ei saagi tahta,« ütles Holmes, nõjatus siis vastu kiiktooli seljatuge ja vaatas mind teraselt oma poollangetatud laugude alt. »Te olete hiljuti vist haige olnud. Suvised külmetused on alati üsna ebameeldivad.«

»Ma pidin möödunud nädalal kõva külmetusega kolmeks päevaks koju jääma. Mõtlesin aga, et midagi pole enam märgata.«

»Nii see ongi. Te näete märkimisväärselt terve välja.« |»Kuidas te siis mu haigusest teada saite?«

»Kulla mees, te ju tunnete mu meetodeid.«

»Te siis tuletasite seda loogiliselt?«

»Muidugi.«

»Ja mille põhjal?«

»Teie toatuhvlite põhjal.«

Heitsin pilgu uutele nahast tuhvlitele, mis mul jalas olid. »Kuidas ometi . . .« alustasin ma, aga Holmes vastas mu küsimusele enne, kui ma seda esitada jõudsin.

»Teie tuhvlid on uued,« ütles ta. »Te ei saa olla neid kandnud kauem kui mõne nädala. Tallad, mis on hetkel minu poole, on pisut kõrbenud. Hetkeks mõtlesin ma, et tuhvlid võisid märjaks saada ja kuivatamise käigus talla alt kõrbeda. Aga pöiaselja lähedal on väike ümar paberi-liistak, millel on poepidaja kritseldis. Niiskuse toimel oleks -see muidugi küljest ära tulnud. Seega olite istunud, jalad tule poole sirutatud, mida täie tervise juures olev inimene ei teeks ilmselt isegi nii märjal juunikuul nagu tänavu.«

Nagu kõik Holmesi arutlused, näis ka see lugu ime-lihtsana, kui asi oli kord juba ära seletatud. Ta luges

seda mõtet mu näost ning tema naeratuses välgatas kibedusevari.

»Ma kardan, et ma reedan end oma seletustega,« lausus ta. »Ilma seletuseta on asi hoopis efektsem. Kas tc olete siis valmis Birminghami tulema?«

»Kohe.« Kritseldasin naabrile kirjakese, tormasin trepist üles, selgitasin asjalugu naisele ning jõudsin trepil Holmesile järele.

»Teie naaber on arst,« ütles ta vaskplaadi poole noogutades.

»Jah, ta ostis praksise nagu minagi.«

»Kas vana ja sisseseatud praksise?«

»Samasuguse nagu minu oma. Mõlemad on olnud olemas sellest ajast peale, kui need majad ehitati.«

»Ahaa, aga teie praksis on parem kui see teine.«

»Minu meelest ka. Aga kuidas teie seda teate?«

»Trepiastmetest, kulla mees. Teie trepiastmed on kolme tolli võrra sügavamalt ära kulutatud. Aga see härrasmees siin tõllas on minu klient, härra Hall Pycroft Lubage mul teid temaga tutvustada. Andke hobustele valu, voorimees, sest meil on napilt aega rongile jõudmiseks.«

Mees, kellega ma end vastamisi leidsin, oli hea keha ehitusega, värske jumega noormees, tal oli aval aus nägu ja väikesed käharad kollased vuntsid. Tal oli peas väga läikiv kõvakübar ja seljas korralik silmatorkamatu must ülikond, mis andis talle just sellise inimese väljanägemise, kes ta ka oli: taibukas noor teenistuja, kes kuulus kokniks nimetatud klassi, mis on meile aga andnud meie vahvate vabatahtlike rügemendid ja kust ilmub rohkem sportlasi ja võistlejaid kui ühestki teisest kogukonnast Briti saartel. Tema ümmargune punetav nägu oli rõõm sameelne, kuid näis, et natuke koomilise mulje jättev mure oli tal suunurgad alla kiskunud. Kuid alles siis, kui olime juba esimese klassi vagunis teel Birminghami, sain ma kuulda, milline häda oli teda Sherlock Holmesi juurde viinud.

»Meie sõit kestab tund ja kümme minutit,« märkis Holmes. »Ma tahaksin, et teie, härra Pycroft, räägiksite nüüd oma väga huvitavast kogemusest täpselt nii, nagu te sellest mulle

rääkisite, või kui võimalik, siis veelgi üksikasjalisemalt. Mulle tuleb kasuks, kui ma sündmuste kulgu veel kord kuulen. Watson, selles juhtumis võib

48

olla midagi, aga võimalik on ka vastupidine tulemus, kuid igal juhul ilmnevad siin need tavatud ja outre* jooned, mis on teile niisama armsad kui mulle endalegi, palun, härra Pycroft, ma ei katkesta teid enam.«

Meie noor kaaslane vaatas mulle otsa ja ta silmis oli säde. »Kõige hullem selle loo juures on see, et mina jätan endast viimase narri mulje. Muidugi võib kõik veel laheneda, ja ma ei olekski ilmselt teisiti toimida saanud, aga kui ma olen midagi vastu saamata oma töökohast ilma jäänud, siis ma tean, missugune tobu ma olen olnud. Ma ei ole eriti hea jutumees, härra Watson, aga asjalood on niisugused:

I Mul oli koht Coxoni & Woodhouse'i juures Drapers' Gardensis, aga nagu te kahtlemata mäletate, kõrbesid nad varakevadel Venezuela laenuga põhja ning nende lood olid üsna halvad. Ma olin töötanud nende juures viis aastat, ning kui kõik kokku varises, andis vana Coxon mulle vapustavalt head soovituskirjad, aga muidugi lasti ametnikud lahti, kõik kakskümmend seitse. Ma katsusin küll siin, küll seal õnne, aga paljud kutid olid samasuguses kitsikuses ja pikka aega ei paistnud miskit. Olin saanud Coxoni juures kolm naela nädalas ja umbes seitsekümmend naela kokku hoidnud, aga varsti olid need Stsas ning mul näpud põhjas. Lõpuks olin ma päris plindris ning suutsin hädavaevu osta marke tööpakkumistele vastamiseks ja ümbrikke, millele need margid kleepida. Kontoritreppidest üles kõmpides olin ma saapad läbi kulutanud, aga töökoht näis olevat niisama kaugel kui enne.

Lõpuks nägin ma, et Mawsoni & Williamsi juures Lombardi tänava suures börsimaaklerite firmas on vaba töökoht. Söandaksin öelda, et Londoni idarajooni keskosa ei ole just kant, kus teie liigute, aga ma kinnitan, et see on vaat et kõige rikkam ettevõte Londonis. Tööpakkumisele tuli vastata ainult kirja teel. Ma saatsin sinna oma soovituse ja avalduse, kuid ei hellitanud mingit lootust tööd saada. Mulle tuli vastus, milles oli öeldud, et kui ma järgmisel esmaspäeval kohale ilmuksin ja kui minu välimus oleks vastuvõetav, võiksin ma kohe tööga pihta hakata. Mitte keegi ei tea, kuidas neid asju otsustatakse. Mõni ütleb, et direktor pistab lihtsalt käe kir-

utreeritud, liialdatud (pr. k.)

49

jade kuhja ning võtab esimese, mis pihku satub. Igal juhul olin mina seekord võidumees ja suuremat rõõmu ei saa ma ilmselt enam elu sees tunda. Palka lubati nädalas naela võrra rohkem ning töö oli umbes sama mis Coxoni juures.

Ja nüüd jõuan ma selle loo pentsiku osa juurde. Isti sin selsamal õhtul, kui mulle oli tööd lubatud, korter Hampsteadi teel. Potter's Terrace 17, ja tegin suitsu, kui majaperenaine tõi mulle kaardi, millele oli trükitud »Arthur Pinner, finantsagent«. Ma ei ole seda nime kunagi varem kuulnud ega osanud kujutleda, mida see mees minust tahtis, kuid muidugi palusin ma perenaist ta üles juhatada. Sisse astuski keskmist kasvu, turned peaga, tumedate silmadega ja musta habemega mees, kellel oli juudi nina. Tal olid kärmed liigutused ning ta rääkis lühidalt nagu inimene, kes teab, mis aeg väärt on.

»Teie olete ilmselt härra Hall Pycroft,« ütles ta.

»Jah,« vastasin ma tooli tema poole lükates.

»Viimati töötasite Coxoni & Woodhouse'i juures?«

»Jah.«

»Ja nüüd palgati teid Mawsoni firmasse.«

»Nii jah.«

»Vaadake,« ütles ta, »ma olen kuulnud teie finantsalasest võimekusest lausa erakordseid jutte. Kas te mäletate veel Parkerit, Coxoni direktorit? Ta ainult teist rää-gibki.«

Muidugi oli mul meeldiv seda kuulda. Olin töö juures alati üsna taibukas olnud, aga mulle polnud pähegi tulnud, et minust Citys sel kombel räägiti. »Teil on hea mälu,« ütles mees. »Küllalt korralik,« vastasin ma tagasihoidlikult. »Kas te olete end sel ajal, kui te ilma tööta olete olnud, turuga kursis hoidnud ?« päris mu külaline.

»Jah. Ma lugesin igal hommikul börsiteateid.«

»Vaat see näitab tõelist usinust!« hüüatas mees. »Nii-viisi saadakse jõukaks! Ega te ei pahanda, kui ma teid proovile panen? Las ma mõtlen natuke. Millises seisusi on Ayrshire'i aktsiad?«

»Sada kuus ja veerand kuni sada viis ja seitse kaheksandikku.«

»Ja Uus-Meremaa Ühendaktsiad?«

»Sada neli.«

50

»Ja Briti Broken Hills ?«

»Seitse kuni seitse koma kuus.«

«Suurepärane!« hüüdis ta ja tõstis käed üles. »See klapib kõigega, mida ma olen kuulnud. Kuulge, noormees, te olete liiga terane, et Mawsoni juures paljas ametnik olla.«

Nagu te arvata võite, jahmatas mind see ülevoolav kiitus. »Noh,« ütlesin ma, »teised küll minust nii palju ei pidanud, nagu näite pidavat teie, härra Pinner. Ma nägin küllalt kaua vaeva, et seda kohta saada, ja ma olen selle üle väga rõõmus.«

»Häh, te peaksite sellest kõrgemale tõusma. Te ei ole oma õiges valdkonnas. Ma räägin teile nüüd, mida mina asjast arvan. Teie võimeid arvestades pole mul kuigi palju pakkuda, aga Mawsoniga võrreldes on see nagu öö ja päev. Oodake. Millal te Mawsoni juurde lähete ?«

»Esmaspäeval.« .

»Ahaa! Võiksin peaaegu kihla vedada, et te ei lähe sinna.«

»Ei lähegi Mawsoni juurde?«

»Jah. Selle aja peale olete äridirektor Prantsuse — Kesk-Inglismaa Rauakaupade firmas, millel on sada kolmkümmend neli allettevõtet Prantsusmaa linnades ja külades, rääkimata ettevõtetest Brüsselis ja San Remos.«

See lõi mind hingetuks. »Ma ei ole sellest firmast enne kuulnud,« ütlesin ma.

»Väga tõenäoline, et ei ole. Asja aeti väga vaikselt, sest kogu kapital oli eraviisiliselt märgitud ning see on liiga kasulik ettevõtmine, et seda avalikkuse ette tuua. Minu vend Harry Pinner on selle kompanii asutaja ning asub pärast tööle tegevdirektorina. Ta teadis, et ma olin siin asjadega kursis, ja palus, et ma palkaksin odavalt tööle ühe tubli mehe. Noore edasipüüdliku mehe, kelles on palju tarmukust. Parker rääkis teist ja see tõi mind täna siia. Me võime pakkuda teile alguses ainult viissada naela aastas.«

»Viissada aastas!« hüüatasin ma.

»Seda ainult esialgu, kuid te saate ka ühe protsendi komisjonitasu kõikidelt äritehingutelt, mida teie agendid sõlmivad, ning võite mind uskuda, et see teeb kokku rohkem kui teie palk.«

»Aga ma ei tea rauakaupadest midagi.«

»Nonoh, noormees, te tunnete numbreid.«

51

Mu pea kumises ja ma suutsin ainult suure vaevaga toolil paigal püsida. Äkitselt valdas mind aga kerge kah lus.

»Ma pean teiega aus olema,« ütlesin ma. »Mawson annab mulle ainult kakssada, aga Mawson on kindel firma. Ma tean teie firmast tõesti nii vähe, et. . .«

»Oh, kui terane noormees!« hüüdis ta mingis rõõmu joovastuses. »Te olete meile just õige mees. Te ei las ennast pehmeks rääkida, ja õigesti teete. Siin on tšekk saja naela peale, ja kui te arvate, et saame kaubale võite selle kui avansi tasku pista.«

»See on väga kena,« ütlesin ma. »Millal ma pean platsis olema ?«

»Olge homme kell üks Birminghamis,« ütles ta. »Mul on taskus kiri, mille te viite mu vennale. Te leiate mu venna Corporation Street 126B, kus asub firma ajutin esindus. Tema peab muidugi teie palkamist kinnitama aga omavahel öeldes on kõik korras.«

»Ma ei tea tõesti, kuidas teid tänada, härra Pinner,« ütlesin ma.

»Pole tänu väärt, noormees. Te olete kõik selle ära teeninud. Nüüd on veel paar pisiasja — kõigest formaalsused —, mis ma pean teiega korda ajama. Seal teie kõrval laual on üks paberileht. Olge nii lahke ja kirjutage sellele »Olen nõus töötama äridirektorina Prantsuse — Kesk-Inglismaa Rauakaupade firmas miinimumpalgaga 500 naela aastas«.«

Ma tegin, nagu ta palus, ning ta pistis paberilehe taskusse.

»Nüüd jääb veel üks pisiasi,« lausus ta. »Mida te kavatsete Mawsoni suhtes ette võtta?«

Suure rõõmuga olin ma Mawsoni täiesti unustanud. »Ma kirjutan ja loobun sellest kohast,« vastasin ma.

»Ärge seda küll tehke. Läksin teie pärast Mawsoniga tülli. Käisin tema juures teie kohta andmeid küsimas ning ta käitus väga solvavalt, süüdistas mind, et ma teid firma teenistusest ära meelitan ja muus säärases. Kaotasin lõpuks enesevalitsuse. »Kui te tahate häid töötajaid, peaksite maksma neile head palka,« ütlesin ma. »Ta eelistab meie väikest palka teie suurele,« vastas tema. »Vean viie naela peale kihla,« ütlesin mina, »et kui ta minu pakkumisest teada saab, ei kuule te temast enam midagi.« »Nõus!« kostis tema. »Meie korjasime ta

52

rentslist üles ning ta ei jäta meid nii kergcsti maha. Need olid tema enda sõnad.«

»Jultunud kaabakas!« hüüatasin ma. »Ma pole teda kordagi oma silmaga näinud. Miks peaksin temaga üldse arvestama? Muidugi ei kirjuta ma neile kui see teil? rohkem meeltmööda on.«

»Hüva! Tähendab te lubate et ei kirjuta, « ütIes ta toolilt tõustes. Noh mul on hea meel, et ma leidsin oma vennale nii tubli, mehe. Siin on teile sada naela avansiks ja siin on kiri. Jätke meelde aadress Corporation Street 126B. ning pidage meeles, et homme kell üks on teil kohtumine kokku lepitud. Head ööd ja saagu teile osaks kõik see, mida te väärite!«

Niipalju kui ma mäletan, oli see kogu meie jutuajamine. Te võite kujutleda, doktor Watson, kui rahul olin, et mulle säärane erakordne õnn sülle oli langenud Ma istusin pool ööd üleval ja õnnitlesin ennast ning sõitsin järgmisel päeval Birminghami rongiga mis

pidi aegsasti enne määratud kohtumisaega kohale jõudma Viisin asjad hotelli New Streetil ning läksin mulle antud aadressil.

Ma jõudsin kohale veerand tundi enne kokkulepitud aega, kuid arvasin, et sel pole tähtsust. Number 126B oli kahe suure kaupluse vaheline koridor mis viis keerd-trepini, kust pääses paljudesse kompaniidele ja üksikisikutele ametiruumideks üüritud ruumidesse. Omanike nimed ohd kirjutatud seinale, aga Prantsuse — Kesk Inglismaa Rauakaubafirmat ma ei näinud. Seisin mõne hetke, süda saapasääres, ja arutlesin kas kogu see lugu pole äkki mingi osav riugas, kui minu juurde astus keegi mees ja kõnetas mind. Ta oli väga sarnane eelmisel õhtul mind külastanud mehega, kehakuju ja hääl olid samasugused, kuid tal oli habe aetud ja juuksed olid heledamad.

»Kas teie olete härra Hall Pycroft?« küsis ta

»Jah,« vastasin ma.

»Oo, ma teadsin teie tulekust, aga te jõudsite pisut liiga vara kohale. Sain tana hommikul vennalt kirja milles ta teid taevani kiidab.«

»Ma otsisin just teie kontorit, kui te tulite «

»Meie nimi ei ole veel kirjas, sest me üürisime ajutised ruumid alles eelmisel nädalal. Tulge koos minuga üles ning arutame seda asja.«

Ma läksin tema järel väga kõrgest trepist üles ning seal, päris katuse all, juhatas ta mind paari tühja, tolmusesse toakesse, kus polnud ei vaipu ega kardinat. Olin kujutlenud, nagu olin harjunud, suurt ruumi läikivate laudadega, mille taga istuvad ametnikud, ning söandaksin öelda, et vahtisin pärani silmi kahte kuusepuust tooli ja ühte väikest lauda, mis koos raamatupidamise pearaamatuga ja paberikorviga moodustasidk kogu mööbli.

»Ärge laske end heidutada, härra Pycroft,« ütles mu uus tuttav, nähes, kui pikaks mu nägu oli veninud. »Ka Rooma linna ei ehitatud ühe päevaga, ning meil on palju raha, kuigi meie kontorid ei ole praegu veel eriti uhked. Palun võtke istet ja andke mulle oma kiri.«

Andsin selle talle ja ta luges kirja väga hoolikalt läbi. »Tundub, et te jätsite mu vennale Arthurile väga sügava mulje,« ütles ta, »ning ma tean, et ta tunneb inimesi üpris hästi. Teate, tema vannub Londoni nimel ja mina Birminghami nimel, aga seekord võtan ma tema nõuannet kuulda. Arvestage, et olete tööle võetud.«

»Millised on minu kohustused ?«

»Lõpuks hakkate juhatama suurt ladu Pariisis, kust lähevad Inglise savinõud saja kolmekümne nelja agendi poodidesse Prantsusmaal. Lao saame nädala jooksul, aga senikaua jääte Birminghami ja aitate meid siin.«

» Kuidas ?«

Vastuseks võttis ta sahtlist suure punase raamatu.

»See on Pariisi aadressiraamat,« ütles ta, »kus inimeste nimede taha on kirjutatud nende ametid. Ma tahan, et te selle koju kaasa võtaksite ja märgiksite välja kõik rauakaupmehed koos aadressidega. Sellest nimekirjast oleks mulle palju kasu.«

»Kindlasti on säärased ametinimekirjad juba olemas ?« oletasin ma.

»Neid ei saa usaldada. Nende süsteem erineb meie omast. Võtke asi käsile ja tooge nimekiri esmaspäeval kella kaheteistkümneks minu kätte.«

Läksin tagasi hotelli, suur raamat kaenlas ja rinnus väga vastakad tunded. Ühelt poolt oli mind tõesti tööle võetud ja mul oli sada naela taskus, teiselt poolt olid aga kontori

väljanägemine, nime puudumine tahvlilt ning muud pisiasjad, mis äriasjadega tegelnud inimesele silma hakkavad, mulle minu tööandjate positsioonist

54

väga halva mulje jätnud. Kuid mis seal ikka, raha oli mul käes, ning ma asusin tööle. Tegin terve pühapäeva usinalt tööd ja olin esmaspäevaks jõudnud alles H-ni. Läksin oma tööandja juurde, leidsin ta sellestsamast lagunenud toast, mulle öeldi, et ma jätkaksin tööd kolmapäevani ja tuleksin siis uuesti. Kolmapäevaks ma tööd ei lõpetanud ja tegelesin sellega reedeni — see tähendab eilseni. Siis viisin nimekirja härra Pinnerile.

»Tänan teid väga,« ütles ta. »Ma vist alahindasin töö raskust. Sellest nimekirjast on mulle tublisti abi.« »See võttis üsna palju aega,« ütlesin ma. »Ja nüüd,« lausus ta, »tahan ma, et te teeksite mööblipoodide nimekirja, sest neis kõigis müüakse savinõusid.«

»Hea küll.«

»Te võite homme õhtul kell seitse siia tulla ja öelda mulle, kuidas asi edeneb. Ärge endale tööga liiga tehke. Pärast rasket tööpäeva ei tule teile kahjuks mõni tunnike Day Music Hallis.« Ta puhkes seda öeldes naerma ning ma nägin erutusega, et tema teisel hambal vasakult oli väga vilets kullast kroon.«

Sherlock Holmes hõõrus rõõmust käsi ning mina vaatasin meie kliendile jahmunult otsa.

»Te võite muidugi imestada, doktor Watson, aga lugu on järgmine,« seletas härra Pycroft. »Kui too teine mees Londonis selle peale naerma hakkas, et ma otsustasin Mawsoni juurde mitte minna, juhtusin ma märkama, et tema hambal oli täpselt samasugune kroon. Vaadake, mõlemal korral paelus mu pilku kulla läige. Kui ma lisasin juurde ühesuguse kehakuju ja hääle, ning selle, et muudetud on vaid jooni, mida on võimalik muuta kas habemenoa või paruka abil, ei saanud ma enam kahelda, et tegemist oli sama mehega. Muidugi on ootuspärane, et kaks venda teineteisega sarnanevad, aga seda küll ei saa oodata, et neil oleks ühel ja samal hambal ühesugune kroon. Härra Pinner saatis mind kummarduse saatel välja ning ma leidsin end tänavalt üsna suures segaduses. Läksin tagasi hotelli, pistsin pea külma vette ja püüdsin asjas selgusele jõuda. Miks oli ta saatnud mind Londonist Birminghami? Miks oli ta ise enne mind sinna sõitnud? Ja miks oli ta iseendale kirja kirjutanud? Seda oli mulle liiga palju ning ma ei suutnud midagi mõista. Ja siis äkitselt tuli mulle pähe, et see, mis oli mulle pime öö, võis olla päevselge härra Sherlock Holmesile.

55

Jõudsin parasjagu öise rongiga Londonisse, et hommikul härra Holmesi juurde minna ja teid mõlemaid endaga koos Birminghami tuua.«

Kui börsiametnik oli oma veidra kogemuse kirjelda mise lõpetanud, tekkis paus. Siis nõjatus Sherlock Holmes patjadele ning kõõritas minu poole rahuloleva kuid samal ajal arvustava näoga nagu asjatundja, kes oi just võtnud esimese lonksu margiveini.

»Päris hea, Watson, eks ole?« ütles ta. »Selles loos oi asjaolusid, mis mulle meeldivad. Küllap te nõustuti minuga, et vestlus härra Arthur Harry Pinneriga Prantsuse — Kesk-Inglismaa Rauakaupade firma ajutises kontoris pakuks meile mõlemale üsnagi suurt huvi.«

»Aga kuidas see võimalik oleks ?«

»Oh, üpris lihtsalt,« lausus Hall Pycroft reipalt. »Teie olete minu sõbrad, kellel on töökohta vaja, ning mij oleks veel loomulikum kui see, et ma viin teid mõlemaid firma tegevdirektori juurde ?«

»Jah, muidugi, seda küll,« vastas Holmes. »Ma tahaksin sellele härrasmehele pilgu peale heita ning vaadata, kas ma näen tema mängu läbi. Mis omadused teil on, kulla sõber, et teie teeneid nii väärtuslikuks peetakse? Või kas on äkki võimalik, et. . .« Holmes hakkas küüsi närima ja vahtis tühja pilguga aknast välja ning me ei kuulnud temalt enam õieti ühtegi sõna, enne kui me New Streetile jõudsime.

Samal õhtul kell seitse jalutasime kolmekesi mööda Corporation Streeti firma kontori poole.

»Meil pole mingit mõtet varem sinna minna,« ütles meie klient. »Ilmselt tuleb ta sinna ainult minuga kohtuma, sest kontor on kokkulepitud kellaajani täiesti tühi.«

»See on kõnekas,« märkis Holmes.

»Pagan võtaks! Eks ma öelnud!« hüüdis börsiametnik. »Seal meie ees ta lähebki.«

Ta osutas väikesele hästi rõivastatud mustaverd mehele, kes teisel pool tänavat samas suunas tõttas. Sel ajal kui meie teda jälgisime, heitis ta pilgu poisile, kes valjuhäälselt värsket õhtulehte pakkus, jooksis taksode ja busside vahel laveerides poisi juurde ja ostis lehe. Seejärel kadus ta lehte peos hoides ühest uksest sisse.

56

»Seal ta ongi!« hüüdis Hall Pycroft. »Ta läkski firma kontorisse. Tulge kaasa, ma korraldan kohe kõik.«

Tõusime tema järel kuuendale korrusele ning leidsime end poolirvakil ukse tagant, millele meie klient koputas. Kellegi hääl palus meil sisse astuda ning me sisenesime tühja, möbleerimata tuppa, nagu Hall Pycroft oli kirjeldanud. Ainsa laua taga istus mees, keda me tänaval olime näinud, ajaleht ees lahti löödud, ning kui ta meile pilgu tõstis, näis mulle, et ma ei olnud kunagi varem näinud nägu, millel oleks lasunud selline mure-pitser, tegemist oli isegi rängema kui murega — tema näost paistis õud, mis vähestele inimestele eluajal osaks saab. Tema otsaesine läikis higist, põsed olid kaamed, hallikasvalged nagu kala kõht, ning pärani silmis oli pöörane pilk. Ta vaatas oma töötajat, otsekui ei tunneks ta teda ära, ning meie teejuhi hämmastunud näost mõistsin ma, et harilikult tema tööandja küll niiviisi välja ei näinud.

»Teil on paha, härra Pinner!« hüüatas meie klient.

»Jah, ma ei tunne ennast eriti hästi,« vastas mees, katsudes ennast silmanähtavalt kokku võtta ja tõmmates enne rääkima hakkamist keelega üle kuivanud huulte. »Kes on need kaks härrat, kelle te endaga kaasa olete toonud ?«

»Üks on härra Harris Bermondsey'st ja teine härra Price siit linnast,« vastas meie ametnik ladusalt. »Nad on minu sõbrad ja neil on suuri kogemusi, kuid nad on veidi aega ilma tööta olnud ning loodavad, et äkki leiate teie neile mingi võimaluse firma teenistusse astuda.«

»Väga võimalik! Väga võimalik!« hüüdis härra Pinner krampliku naeratusega. »Jah, kahtlemata saame teie heaks midagi teha. Mis on teie eriala, härra Harris?«

»Ma olen arveametnik,« vastas Holmes. »Jajaa, midagi säärast läheb meil tarvis. Ja kes olete teie, härra Price?«

»Kontoriametnik,« kostsin mina.

»Mul on põhjust loota, et firma saab teid aidata. Annan teile teada, niipea kui mingile otsusele jõuame. Ja nüüd palun «ma teid lahkuda. Jumala pärast, jätke mind üksi!«

Need viimased sõnad paiskusid esile, otsekui oleks jõud, millega ta ennast talitses, äkitselt ja jäägitult üles

öelnud. Holmes ja mina vahetasime pilke ning Hall Pycroft astus sammu lauale lähemale.

»Te unustate, härra Pinner, et te ise palusite mul tulla teilt juhtnööre saama,« ütles ta.

»Muidugi, härra Pycroft, muidugi,« kostis mees rahulikumalt. »Te võite siin hetke oodata ning ma ei näe põhjust, miks ei võiks ka teie sõbrad siia jääda. Kolm minuti pärast olen ma täielikult teie teenistuses, kui m tohin teie kannatust nii kaua kuritarvitada.« Ta tõusis väga viisakalt püsti, kummardas ning väljus toa teises otsas olevast uksest, pannes selle enda järel kinni.

»Mis edasi?« sosistas Holmes. »Kas ta lipsab meie käest minema?« »Võimatu,« vastas Pycroft. »Mispärast?«

»See uks viib teise tuppa.«

»Väljapääsu ei ole?«

»Mitte mingisugust.«

»Kas tuba on sisustatud ?«

»Eile oli see tühi.«

»Mida, pagana päralt, ta seal siis teeb? Selles loos on midagi arusaamatut. Kui üldse keegi on olnud hirmust hulluks minemas, siis oli seda Pinner. Mis asi talle hirmu nahka võis ajada?«

»Ta kahtlustab, et me oleme detektiivid,« oletasin mina.

»Õige!« hüüdis Pycroft.

Holmes raputas pead. »Ta ei läinud kaameks. Ta oli kaame, kui me tuppa astusime,« ütles ta. »Kas on võimalik, et. . .«

Tema jutu katkestasid mingid veidrad mütsud vastu toaust.

»Miks, põrgu päralt, ta ise oma ukse peale koputab ?« hüüdis ametnik.

Kopsimine kostis uuesti ja valjemini. Me kõik vahtisime ootusrikkalt ukse poole. Ma heitsin pilgu Holmesile ning nägin, kuidas tema nägu tardus ja ta suure erutusega kaela õieli ajas. Siis äkitselt kostis vaikne kurisev kahin ning pidev trummeldamine vastu seina. Holmes sööstis meeletult läbi toa ja tõukas ust. See oli kinni. Holmesi eeskuju järgides surusime ka meie kogu jõust vastu ust. Üks uksehing purunes, siis teine, ja uks

kukkus mürtsatusega maha. Sellest üle tormates leidsime end teisest toast. Tuba oli tühi.

Meie nõutus kestis aga ainult hetke. Ühes nurgas, selle toa ukse lähedal, kust me olime just tulnud, oli veel teinegi uks. Holmes kargas ukse juurde ja tõmbas selle lahti. Põrandal lebasid kuub ja vest ning ukse taga konksu otsas, traksid kaela ümber, rippus Prantsuse — Kesk-Inglismaa Rauakaupade firma tegevdirektor. Tema põlved olid konksus, pea kõlkus keha suhtes jubeda nurga all, ning vastu ust kolksatavad kannad tekitasidki heli, mis oli meie vestluse katkestanud. Hetke jooksul haarasin ma mehel vöökohast kinni ja hoidsin teda üleval, Holmes ja Pycroft aga sõlmisid lahti elastsed traksid, mis olid tinakarva nahavoltide vahele kadunud. Seejärel kandsime mehe teise tuppa, ta lebas savikarva näoga ja lillade huultega õhku ahmides — siin olid ainult haletsusväärsed riismed inimesest, kes ta oli olnud kõigest viie minuti eest.

»Mida te tema seisundist arvate, Watson?« küsis Holmes.

Kummardusin mehe kohale ja vaatasin teda lähemalt. Pulss oli nõrk ja katkeline, aga tema hingetõmbed muutusid pikemaks ning värelevate laugude alt paistis kitsas valge triip silmamuna.

»Ta pääses üle noatera,« ütlesin ma, »ta jääb elama. Tehke ainult aken lahti ja ulatage mulle vee-karahvin.« Tegin Pinneril kraenööbi lahti, valasin talle näole külma vett ning tõstsin ja langetasin tema käsivarsi, kuni ta pikalt ja loomulikult hingama hakkas. »Nüüd on toibumine ainult aja küsimus,« laususin ma tema juurest eemale astudes.

Holmes seisis laua kõrval, käed sügaval püksitaskus ja pea rinnal.

»Küllap me peame nüüd politsei kutsuma,« ütles ta. »Ja ometi tunnistan ma, et tahaksin neile lõpetatud juhtumi üle anda.«

»Minule on see täielik mõistatus,« hüüatas Pycroft kukalt kratsides. »Mispärast nad küll tahtsid mind siia toimetada ja siis . . .«

»Häh! See kõik on üpris lihtne,« lausus Holmes kärsitult. »Küsimus on selles viimases sammus.«

»Kas te siis ülejäänust saate aru?«

59

»Minu meelest on kõik ilmselge. Mida teie kostate, Watson?«

Kehitasin õlgu. »Pean tunnistama, et olen igasuguse pinna jalge alt kaotanud,« vastasin ma.

»Noh, kuulge, sündmuste esialgsel kaalumisel saavad need ju ainult ühele järeldusele viidata.«

»Mida te neist siis järeldate?«

»Noh, kogu loos on olulised kaks asjaolu. Esimene onj see, et Pycrofti sunniti kirjutama avaldus, mille kohaselt ta selle naeruväärse firma teenistusse astus. Kas tel ei mõista, kui väga kõnekas see on?«

»Kardan, et ma ei saa ikkagi aru?«

»Miks nad tahtsid, et ta seda teeks? Küsimus polnud asjaajamise korras, sest säärased kokkulepped sõlmitakse tavaliselt suuliselt, ning ei olnud mingit põhjust, miks seekord oleks pidanud erand tehtama. Kas te ei mõista, kulla noor sõber, et nad tahtsid kangesti teie käekirja näidist saada, ning mingit muud võimalust neil selleks ei olnud?«

»Aga miks?«

»Täiesti õige. Miks? Kui me sellele küsimusele vastame, oleme oma probleemi lahendamisega natuke edasi jõudnud. Miks? Sellele küsimusele saab olla ainult üksi rahuldav vastus. Keegi tahtis õppida teie käekirja matkima ning pidi kõigepealt selle näidise hankima. Ja kui me läheme nüüd edasi teise asjaolu juurde, näeme, et mõlemad selgitavad teineteist vastastikku. See teine asjaolu on Pinneri palve, et te ei ütleks oma töökohast lahti, vaid laseksite selle tähtsa ettevõtte direktoril oodata, et keegi härra Hall Pycroft, keda ta ei ole kunagi näinud, asub esmaspäeva hommikul kontoris tööle.«

»Jumal hoidku!« hüüatas meie klient. »Ma olen olnud pimedusega löödud!«

»Nüüd te mõistate, mis tähtsus oli käekirjal, kui oletada, et teie asemel oleks ilmunud kohale keegi, kes oleks olnud hoopis teistsuguse käekirjaga, kui oli kirjutatud teie avaldus, siis oleks tema mäng muidugi kohe läbi olnud. Aga kelm oli vahepeal õppinud teie käekirja matkima ning tundis end seetõttu julgelt, sest arvatavasti ei olnud keegi kontoris teid kunagi näinud.«

»Mitte ainuski hing,« ägas Hall Pycroft.

»Hästi. Muidugi oli ülimalt tähtis takistada teid ümber

60

mõtlemast, aga ka kohtumast kellegagi, kes võiks teile öelda, et teie teisik töötas Mawsoni juures. Seega andsid nad teile palga arvel tublisti avanssi ja saatsid teid Kesk-Inglismaale, kus teile muretseti piisavalt tööd, et te ei saaks sõita Londonisse, kus te oleksite võinud nende kena mängu ära rikkuda. See kõik on küllalt selge.«

»Aga miks peaks see mees teesklema, et ta on omaenda vend?«

»Noh, ka see on küllalt selge. Nad tegutsevadki ilmselt ainult kahekesi. Üks mängib Mawsoni kontoris teid. See mees siin mängis teie värbajat, siis aga leidis, et ilma kolmandat inimest asjasse pühendamata ei suuda ta teile tööandjat leida. Seda ei tahtnud ta sugugi teha. Ta muutis oma välimust, niipalju kui suutis, ning lootis, et sarnasust, mida te tingimata pidite märkama, saab seletada pärilike põhjustega. Kui poleks olnud õnnelikku juhust kuldkroonidega, ei olekski teil võib-olla kahtlusi tekkinud.«

Hall Pycroft raputas rusikaid. »Püha jumal!« hüüdis ta. »Mida on teinud see teine Hall Pycroft Mawsoni juures kogu aja, mil mind siin niiviisi lollitati? Mida me peaksime tegema, härra Holmes? Öelge mulle, mida teha!«

»Me peame Mawsonile telegrafeerima.«

»Laupäeviti lõpetavad nad töö kell kaksteist.«

»Pole midagi. Võib-olla on neil mõni uksehoidja või teener . . .«

»Oo jaa, neil on seal hoiul olevate väärtpaberite pärast pidev valve. Ma mäletan, et sellest räägiti Citys.«

»Väga hea, me telegrafeerime valvurile ja kuulame järele, kas kõik on korras ning kas teienimeline ametnik töötab seal. See kõik on küllalt selge, aga hoopiski selge pole see, miks üks sulidest meid nähes otsekohe toast välja kõnnib ja ennast üles poob.«

»Ajaleht!« kähises hääl meie selja taga. Mees oli istuli tõusnud, ta nägi ikka veel kaame ja jube välja, aga mõistusesäde hakkas silmisse tagasi tulema ja käed hõõrusid närviliselt laia punast vorpi, mis ikka veel tema kaelal paistis.

»Ajaleht! Muidugi!« röögatas Holmes erutudes. »Mis-sugune idioot ma olin! Ma mõtlesin nii pingsalt meie siiatulekule, et ajaleht ei turgatanud mulle korrakski

61

pähe. Kindlasti on saladuse lahendus siin.« Ta laotas lehe lauale ning tema huulilt vallandus, võidurõõmus hüüe: »Vaadake seda, Watson!« hüüdis ta. »See on Londoni ajaleht, »Evening Standardi« varajane väljaanne. Siin on just see, mis meile tarvis on. Vaadake pealkirju. »Kuritegu Citys. Mõrv Mawsoni & Williamsi kontoris. Suurejooneline röövimiskatse. Kurjategija tabatud.« Kuulge, Watson, me kõik soovime ühtviisi kärsitult seda kuulda olge nii lahke ja lugege see meile valjusti ette.«

Artikkel oli esiküljel ning näis olevat ainus linn aset leidnud tähtis sündmus ning selle kirjeldus kõla järgmiselt:

»Täna pärastlõunal tehti meeleheitlik röövimiskatse Citys, mille tulemusena sai üks inimene surma ja kurjategija võeti kinni. Juba mõnda aega on kuulsate finantsistide Mawsoni & Williamsi hoole all olnud väärtpaberid, mille väärtus ulatub kokkuvõttes tublisti üle miljoni naela. Ettevõtte direktor oli temal lasuvast vastu tusest nii teadlik, et kasutusele võeti kõige uuema konstruktsiooniga seifid, ning relvastatud valvur viibis majas nii ööl kui ka päeval. Firma võttis eelmisel nädalal tööle uue ametniku, kelle nimi oli Hall Pycroft. Selgub, et see ei olnud aga keegi muu kui Beddington, kuulus võltsija ja murdvaras, kes on koos oma vennaga alles äsja vabanenud vanglast, kus nad viis aastat karistust kandsid. Mingil moel, mis on ikka veel selguseta, õnnestus Beddingtonil

leida valenime all tööd selles kontoris, ning ta kasutas oma ametipositsiooni, et teha mitmesuguste lukkudest jäljendid ning õppida põhjalikult tundma rahakambri ja seifide paiknemist.

Mawsoni firmas lahkuvad ametnikud laupäeval tavaliselt kell kaksteist töölt, seetõttu oli linnapolitsei seerssant Tuson mõnevõrra imestunud, kui ta nägi kakskümmend minutit üks läbi kedagi härrat, reisikott käes, trepist alla tulevat. Kuna asi näis talle kahtlane, järgnes seersant mehele, ning tal õnnestus konstaabel Pollocki abiga meeleheitlikku vastupanu osutav kurjategija vahistada. Otsekohe sai selgeks, et toime oli pandud ulatuslik ja jultunud röövimine. Kotist leiti ligi saja tuhande naela väärtuses Ameerika raudtee obligatsioone nin suur hulk kaevanduste ja teiste kompaniide ajutisi aktsiaid. Maja läbiotsimisel leiti õnnetu valvuri laip, mis oli kõige suuremasse seifi topitud, kus seda poleks lei-

62

tud enne esmaspäeva hommikut, kui seersant Tuson ei oleks nii otsustavalt tegutsenud. Valvuri pea oli selja tagant ahjuroobiga puruks löödud. Kahtlemata oli Beddington pääsenud majja, tuues ettekäändeks, et ta on midagi maha unustanud; tapnud seejärel valvuri, oli ta kiiresti suure seifi tühjaks teinud ja saagiga jalga lasknud. Niipalju kui on praegu kindlaks tehtud, ei ole tema venda, kes tavaliselt temaga koos tegutseb, selles loos välja ilmunud, kuigi politsei teeb jõupingutusi, et tema asukohta teada saada.«

»Noh, selles suhtes võime politsei vaeva pisut vähendada,« ütles Holmes akna all kössitavale kurnatud kogule pilku heites. »Inimloomus on kummaline, Watson. Nagu te näete, võib isegi lurjus ja mõrtsukas säärast kiindumust äratada, et tema vend tahab sooritada enesetappu, kuuldes, et teda ootab silmus. Meil ei ole aga valikut. Kui teie, härra Pycroft, oleksite nii lahke ja läheksite politseid kutsuma, jääksime doktor ja mina siia valvama.«

IV. «GLORIA SCOTT»

»Mul on siin mõned dokumendid,« ütles mu sõber Sherlock Holmes, kui me ühel talveõhtul kamina ees istusime, »ja minu meelest, Watson, tasuks teil neile pilk heita. Need on »Gloria Scotti« erakordse juhtumiga seotud dokumendid, ning siin on sõnum, mida lugedes rahukohtunik Trevor hirmust suri.«

Holmes oli võtnud sahtlist tuhmunud paberirulli, ninj sõlminud paela lahti, ulatas ta mulle napi teate, mis oli kritseldatud terashalli paberi poolele lehele.

»Kõik ulukiliha tellimused on nüüdseks juba läbi. (Oli seal kirjutatud.) See metsaülem Hudson, kellest keegi rääkis, sai nüüd kõik kärbsepaberi tellimused. Päästa tuleb teie oma emafaasani ja poegade elu.«

Kui ma sellelt mõistatuslikult sõnumilt pilgu tõstsin, nägin, et Holmes kõhistas minu näoilme peale naerda.

»Teil on natuke hämmeldunud nägu,« ütles ta.

»Ma ei suuda mõista, kuidas säärane sõnum võib kelleski hirmu tekitada. See tundub pigem totter.«

»Väga võimalik. Fakt on aga see, et kirja lugeja, terve ja tugev vana mees, rabati jalust, otsekui oleks ta saanud kirja asemel hoobi püstolipäraga.«

»Te äratate minus uudishimu,« laususin ma. »Aga miks te ütlesite nüüdsama, et ma peaksin sellele juhtumile erilist tähelepanu pöörama?«

»Sest see oli üldse esimene juhtum, millega ma tegelesin.«
Olin sageli püüdnud oma kaaslaselt välja meelitada, mis oli teda algselt kuritegusid uurima ajendanud, k polnud teda kunagi varem avameelitsemise tujus tal nud. Nüüd nõjatus ta tugitoolis ettepoole ja laotas dokumendid põlvedele. Siis pani ta piibu põlema ning istus! mõnda aega suitsetades ja pabereid lehitsedes.
»Kas te pole kunagi kuulnud mind Victor Trevorist
64
rääkimas ?« küsis ta. »Trevor oli ainus sõber, kelle ma kahe ülikooliaasta jooksul leidsin. Ma ei olnud eriti seltsiv, Watson, mulle meeldis rohkem oma toas norutada ja oma meetodeid välja töötada, nii et õpingukaaslastega ei käinud ma kuigi palju läbi. Peale vehklemise ja poksimise ma spordist suurt ei hoolinud ning minu õpingud olid teiste erialadest üsna erinevad, nii et meil ei olnudki kokkupuutepunkte. Trevor oli ainus, keda ma tundsin, ning sedagi ainult juhuse tõttu, sest tema bullterjer lõi mulle hambad säärde, kui ma ühel hommikul kabelisse läksin.
See oli küll väga proosaline, kuid tõhus viis sõprust sõlmida. Ma pidin kümme päeva kodus istuma ning Trevor käis minu tervise järele parimas. Alguses lobises ta ainult mõne minuti, aga peagi venisid tema külaskäigud pikemaks ning enne semestri lõppu olid meist saanud head sõbrad. Ta oli terve tugev noormees, tulvil vahvust ja energiat, ning peaaegu kõiges minu vastand, aga meil oli üht-teist ühist ning meie liit sai lõpliku kinnituse siis, kui avastasin, et ta oli niisama üksik nagu mina ise. Lõpuks kutsus ta mind oma isakoju Donni-thorpe'i Norfolki, ning ma nõustusin kasutama tema külalislahkust ühel kuul pikast õppevaheajast.
Vana Trevor oli ilmselt üsna jõukas ja mõjukas mees, rahukohtunik ja maaomanik. Donnithorpe on väike küla natuke Langmere'ist põhja pool keset luhtasid. Maja ise oli suur vanamoeline tammetaladega telliskivihoone, mille juurde viis ilus pärnaallee. Soos oli võimalik suurepäraselt pardijahti pidada, kalapüügivõimalused olid märkimisväärselt head, majas oli väike, kuid valitud raamatukogu, mis oli, nagu ma aru sain, eelmiselt omanikult saadud, ja talutav kokk, nii et see oleks pidanud küll väga nõudlik inimene olema, kes seal kuu aega meeldivalt aega viita poleks saanud.
Vana Trevor oli lesk ja mu sõber tema ainus poeg. Ma kuulsin, et oli olnud ka tütar, aga see oli surnud Birminghamis külas olles difteeriasse. Isa huvitas mind väga. Ta ei olnud eriti haritud inimene, küll aga oli temas märkimisväärsel hulgal nii vaimselt kui ka füüsiliselt toorest jõudu. Ta ei olnud peaaegu üldse midagi lugenud, aga ta oli palju reisinud, ohtralt maailma näinud ning kõik kuuldu meelde jätnud. Väljanägemiselt oli ta jässakas tüse mees, tal oli hall juuksepahmakas, pruun
65
parkunud nägu ja sinised silmad, mille pilk oli nii teral et see peaaegu vihaneüpaistis. Ometi oli tal ümbruskonnas lahke ja helde inimese kuulsus ning tema kohtuotsused olid märkimisväärselt leebed.
Ühel õhtul, varsti pärast minu saabumist, istusime ja jõime õhtusöögi järel portveini, kui noor Trevor tel juttu minu harjumusest inimesi vaadelda ja järeldu teha, millest ma olin juba hakanud süsteemi kujundama, kuigi ma ei olnud veel mõistnud, millist rolli see minu elus pidi mängima. Vanamees arvas ilmselt, et poeg liialdab, kirjeldades paari tühist vägitegu, mis ma oli korda saatnud.
»Noh, laske käia, härra Holmes,« ütles ta rõõmsalt naerdes. »Ma olen suurepärane uurimisobjekt, kas te minu kohta oskate midagi järeldada?«

»Vist mitte eriti palju,« vastasin ma. »Oletaksin, et te olete viimase aasta jooksul mingit kallaletungi kartnud.«

Naer suri tal huulil ning ta vahtis mind suure üllatusega.

»Noo, see on tõesti tõsi,« ütles ta. »Kas tead, Victor, lausus ta poja poole pöördudes, »kui me selle salaküttide kamba laiali ajasime, lubasid nad meile nuga anda, ning sir Edward Hollyt ongi juba rünnatud. Ma olen sellest ajast peale kogu aeg valvel olnud, kuigi mul pole aimugi kuidas teie seda teate.«

»Teil on väga ilus kepp,« vastasin ma. »Kirjast sellel nägin ma, et see pole olnud teie valduses üle aasta. Te olete sellegipoolest näinud vaeva ülemisse otsa augu puurimisega ja sinna sulatina valamisega, muutes nii kepi hirmuäratavaks relvaks. Ma järeldasin, et te ei võtaks sääraseid abinõusid tarvitusele, kui te mingit ohtu ei kardaks.«

»Veel midagi?« küsis ta naeratades.

»Te olete nooruses kõvasti poksiga tegelnud.«

»Jälle õigus. Kuidas te seda teada saite? Kas mu nina on natuke viltu löödud?«

»Ei,« kostsin mina. »Seda on näha teie kõrvadest Nende juures on näha seda iseäralikku lamedust ja mõhnalisust, mis viitab poksijale.«

»Veel midagi ?«

»Peopesade järgi otsustades olete elus palju kaevanud.«

66

»Sain kogu oma varanduse kullaväljadel.«

»Te olete käinud Uus-Meremaal.«

»Jälle õigus.«

»Te olete külastanud Jaapanit.«

»Täitsa tõsi.«

»Ja te olete olnud väga lähedalt seotud kellegagi, kelle nimetähed on J. A. ning keda te hiljem olete tahtnud täielikult unustada.«

Härra Trevor tõusis aeglaselt püsti, tema suured sinised silmad vahtisid mind kummaliselt pöörase pilguga, siis kukkus ta teadvusetult toolile, nägu laual pähkli-koorte seas.

Võite kujutleda, Watson, kui vapustatud mina ja tema poeg olime. See rabandus ei kestnud aga kaua, sest kui me tal krae lahti päästsime ja talle näoloputuskausist vett näkku piserdasime, ahmis ta paar korda õhku ja ajas end sirgu.

»Ah, poisid,« ütles ta end naeratama sundides, »loode-tavasti ma ei ehmatanud teid. Kuigi ma näen tugev välja, on mul nõrk süda ning minu jalustrabamiseks ei lähegi palju vaja. Ma ei tea, kuidas see teil õnnestub, härra Holmes, aga mulle tundub, et kõik reaalsed ja väljamõeldud detektiivid on teie kõrval sülelapsed. Siin on teile elutöö, härra, ning selles suhtes võite ilmanäi-nud mehe arvamust uskuda.«

»Ja uskuge, Watson, see soovitus ning sellele eelnenud minu võimete ülekütmine tekitasid minus esmakordselt tunde, et seniajani lihtsalt huvialaks peetud tegevusest võib saada elukutse. Hetkel aga tegi majaperemehe äkiline haigushoog mulle liiga palju muret, et millestki muust mõelda.«

»Loodan, et ma ei öelnud midagi, mis teile haiget tegi?« laususin ma.

»Noh, te puudutasite tõesti üht üsna hella kohta. Kas ma tohiksin küsida, kuidas te seda teate, ja kui palju te teate?« Vanahärra rääkis nüüd poolnaljatamisi, kuid tema silmis oli ikka veel hirmuvari.

»Asi on lihtsamast lihtsam,« vastasin ma. »Kui te kala paati tõmmates käsivarre paljastasite, nägin ma, et küünarnukile olid tätoveeritud tähed J. A. Tähed olid veel loetavad, aga arvestades seda, kui ähmased need olid ja et nahk nende ümbert oli laiguline, siis sai mulle täiesti selgeks, et nende kustutamiseks oli tehtud pingutusi.

67

tusi. Seega oli ilmne, et kunagi olid need tähed teile väga tähtsad olnud, kuid hiljem olite tahtnud neid

unustada.«

»On teil alles terav pilk!« hüüatas ta kergendatult ohates. »Lugu on just nii, nagu te ütlete. Aga sellest ei maksa pikemalt rääkida. Vana armastuse kummitused on kõigist kummitustest kõige hullemad. Lähme piljardi tuppa ja suitsetame seal rahulikult ühe sigari.«

Sellest päevast peale suhtus härra Trevor minusse kogu südamlikkusest hoolimata kerge kahtlusega. Isegi tema poeg märkis selle ära. »Sa vapustasid mu isa nii rängalt,« ütles ta, »et ta ei saa enam kunagi kindel olla, mida sa tead ja mida mitte.« Olen kindel, et härra Trevor ei tahtnud oma umbusku välja näidata, aga see oli tal nii kindlalt mõtteis, et tema suhtumine ilmnes kogu käitumises. Lõpuks olin ma täiesti veendunud, et põhjustasin talle ebamugavust, ning otsustasin nende juurest] lahkuda. Päev enne minu ärasõitu leidis aga aset vahel juhtum, mis tagantjärele oluliseks osutus.

Me istusime kolmekesi murul aiatoolidel, nautisime päikesepaistet ja imetlesime laiuvaid luhtasid, kui toatüdruk tuli ja teatas, et uksel on üks mees, kes soovib näha härra Trevorit.

»Kuidas on tema nimi?« küsis majaperemees.

»Ta ei ütle oma nime.«

»Mida ta siis tahab ?«

»Ta väidab, et te tunnete teda, ning tahab teiega ainult korraks rääkida.«

»Saatke ta siia.« Hetk hiljem ilmus kohale kiprunud mehike, kes oli kuidagi alandliku olemisega ja lohiseva kõnnakuga. Tal oli seljas eest lahtine jakk, mille varrukal oli tõrvaplekk, ning punase- ja mustaruuduline särk, jalas olid tal jämedast kalingurist püksid ja väga kulunud rasked saapad. Tema nägu oli kõhn, pruun ja kaval, ning kollaste hammaste ebaühtlast rida paljastav naeratus ei lahkunud sealt hetkekski, kortsus sõrmed olid meremeestele iseloomulikul kombel konksu tõmbunud. Kui mehike üle muru looberdas, kuulsin ma, kuidas härra Trevori kõrist kostis midagi luksatusetaolist, ta kargas toolilt püsti ja jooksis majja. Hetke pärast tuli ta tagasi, ning kui ta minust möödus, tundsin ma vänget brändilõhna.

68

»Noh, kulla mees,« ütles ta. »Mida ma saan teie heaks teha?«

Meremees seisis ja vaatas teda, kulm kipras, ja näol ikka seesama hambaid paljastav naeratus. »Kas te ei tunne mind ära?«

»Helde aeg, see on ju Hudson,« lausus härra Trevor üllatunult.

»Hudson ise, härra,« vastas meremees. »Sellest on nüüd ju üle kolmekümne aasta möödas, kui ma teid viimati nägin. Teie elate siin oma kodus, aga mina pean ikka veel kuidagiviisi merel hinge sees hoidma.«

»Nonoh, küll sa näed, et ma ei ole vanu aegu unustanud,« hüüatas härra Trevor ning ütles meremehe ligi astudes talle midagi vaikselt. »Mine kööki,« jätkas ta valju häälega, »ja sulle antakse süüa ja juua. Kindla peale leian ma sulle mingit tööd.«

»Tänan teid, härra,« vastas meremees kätt tervituseks otsmiku juurde tõstes. »Tulin just maale pärast kaht aastat kaheksasõlmelise tramplaeva pardal, kus ei olnud lisaks veel küllalt madruseid, ning tahaks nüüd natuke hinge tõmmata. Mõtlesin, et küllap see läheb mul korda kas härra Beddoesi või teie juures.«

»Ah!« hüüatas härra Trevor. »Kas te teate, kus härra Beddoes elab?«

»Helde taevas, härra, ma tean igatahes, kus kõik mu vanad sõbrad elavad,« lausus mehike õela naeratusega ning looberdas toatüdruku kannul kööki. Härra Trevor pomises meile, et ta oli kullakaevandustesse sõites selle mehega koos laeva peal madruseks, ning läks siis meid murule jättes tuppa. Kui meie tund aega hiljem tuppa läksime, leidsime vanahärra purupurjus söögitoa diivanil lebamas. Kogu see vahejuhtum jättis mulle äärmiselt vastiku mulje ning mul ei olnud järgmisel päeval kahju Donnithorpe'ist lahkuda, sest ma tundsin, et minu sealolek tekitab mu sõbrale piinlikkust.

Kõik see toimus pika õppevaheaja esimesel kuul. Ma läksin tagasi oma Londoni korterisse ja tegelesin seal seitsme nädala jooksul orgaanilise keemia katsetega. Ühel päeval aga, kui sügis oli juba käes ja vaheaeg hakkas lõpule jõudma, sain ma oma sõbralt telegrammi, milles ta palus mul Donnithorpe'i tulla ning teatas, et vajab hädasti mu abi ja nõuandeid. Muidugi jätsin ma kõik sinnapaika ja asusin uuesti põhja poole teele.

69

Victor oli mulle jahikaarikuga jaama vastu tulnud ninj ma nägin otsekohe, et viimased kaks kuud olid talle väga rasked olnud. Ta oli kõhn ja murest murtud ninj talle iseloomulik reibas lõbusus oli kadunud.

»Isa on suremas,« olid tema esimesed sõnad.

»Võimatu!« hüüdsin mina. »Mis tal viga on?«

»Ajurabandus. Närvišokk. Ta on kõikunud terve päev: elu ja surma piiril. Kahtlen, kas me teda elusana ees leiame.«

Nagu te võite arvata, Watson, äratas see ootamati uudis minus õudust.

»Mis selle põhjuseks on?« küsisin ma.

»Jaa, selles ongi asi. Istu kaarikusse ja me räägime sellest sõidu ajal. Kas sa mäletad meest, kes tuli meik sinu ärasõidu eelõhtul?«

»Suurepäraselt.«

»Kas sa tead, kelle me tol päeval majja lasksime?« »Pole aimugi.«

»See oli saatan, Holmes,« hüüatas ta. Vahtisin talle jahmunult otsa.

»Jah, see oli tõeline saatan. Sellest ajast saadik pole meil olnud ühtki rahulikku tundi — mitte ainustki. Tollest õhtust alates isa enam ei toibunudki ning nüüd on selle neetud Hudsoni pärast tema elutahe murtud ja süda purustatud.«

»Mis võim sel Hudsonil siis oli?«

»Jah, selle teadmise eest annaksin ma palju. Lahke, helde, hea isa — kuidas ta ometi säärase kaabaka meelevalda võis sattuda! Aga mul on nii hea meel, et sa tulid, Holmes. Ma usaldan suuresti sinu arvamust ja taktitunnet ning tean, et sa annad mulle head nõu.«

Me kihutasime mööda siledat valget külateed, pikk luhariba küütles meie ees loojuva päikese punases valguses. Vasakut kätt jäävast metsatukast paistsid juba kõrged korstnad ja lipuvarras, mis tähistasid mõisahärra elupaika.

»Isa võttis selle mehe tööle aednikuna,« ütles mu kaaslane, »ja siis edutati ta ülemteenriks, sest aedniku koht teda ei rahuldanud. Terve maja näis olevat tema meelevallas ning ta hulkus ringi ja tegi, mis tahtis. Toatüdrukud kaebasid, et ta joob

ennast täis ja ropendab. Isa tõstis kõigil teenijatel palka, et neid ebameeldivusi heastada. Sel mehel oli kombeks võtta paat ja isa kõige

70

parem püss ning käia väikestel jahiretkedel. Ja selle kõige juures oli tal kogu aeg säärane irvitav, mõnitav ja ülbe nägu peas, et olnuks ta noorem, oleksin ma talle juba ammu vastu lõugu andnud. Usu mind, Holmes, ma olen kogu selle aja pidanud ennast kõvasti vaos hoidma, ja nüüd tekib mul küsimus, kas ma ei oleks siiski tar-gemini teinud, kui ma oma tunnetele pisut rohkem voli oleksin andnud.

Noh, asjad läksid üha hullemaks, ning see elajas Hudson muutus üha pealetükkivamaks, kuni ta juhtus ühel päeval minu juuresolekul isale häbematult vastama, ning ma haarasin tal natist kinni ja viskasin ta toast välja. Ta hiilis kaame näoga minema ning tema mürgine pilk tõotas rohkem halba kui selgesti välja öeldud ähvardu-sed. Ma ei tea, mis pärast seda minu vaese isa ja tema vahel aset leidis, aga isa tuli järgmisel päeval minu juurde ja küsis, kas ma ei paluks Hudsoni käest vabandust. Nagu sa arvata võid, ma keeldusin ning küsisin isalt, kuidas ta võib lasta säärasel närukaelal iseenda ja oma majakondsetega nii jultunult käituda.

»Oh, kulla poiss,« vastas isa, »sul on hea rääkida, aga sa ei tea,' millises olukorras ma olen. Kuid sa saad teada, Victor. Ma kannan hoolt, et sa saad teada, tulgu mis tuleb. Sa ei hakka oma vanast isast halvasti arvama, ega ju, poiss ?« Ta oli väga erutatud ning jäi terveks päevaks oma kabinetti ja ma nägin aknast, et ta kirjutas seal usinalt.

Sel õhtul saabus minu arusaamist mööda suur vabanemine, sest Hudson teatas, et ta läheb meilt ära. Kui me pärast õhtusööki söögitoas istusime, astus ta sisse ja teatas oma kavatsusest poolpurjus inimese pehmel keelel.

»Mul on Norfolkist kõrini,« lausus ta. »Lähen Hamp-shire'i härra Beddoesi juurde. Küllap on temal samuti suur rõõm mind näha.«

»Ma loodan, Hudson, et sa ei lähe ära pahasena,« ütles isa nii taltsalt, et see ajas mul vere keema.

»Mult pole veel vabandust palutud,« vastas Hudson pahuralt minu poole vaadates.

»Victor, sa pead tunnistama, et oled seda tublit meest üpris jõhkralt kohelnud,« lausus isa mulle.

»Vastupidi, ma arvan, et me oleme mõlemad tema suhtes erakordselt kannatlikud olnud,« kostsin ma.

71

»Ah teie arvate siis nõnda?« kähvas mees. »Väga hea, semu. Seda me veel vaatame!«

Ta looberdas toast välja ning lahkus pool tundi hilje meilt, jättes mu isa haletsusväärselt närveerima. Igal öö kuulsin ma, kuidas ta oma toas ringi kõndis, ning hoo tuli just siis, kui ta hakkas parajasti eneseusaldust tagas saama.«

»Ja kuidas see juhtus?«

»Kõige kummalisemal kombel. Eile õhtul tuli isal Fordinghami postitempliga kiri. Isa luges seda, haaras peast kinni ja hakkas toas ringiratast jooksma, otseku oleks ta arust ära. Kui ma ta lõpuks diivanile istum tõmbasin, olid tal suu ja silmalaud ühele küljele vilt ning ma mõistsin, et ta oli saanud rabanduse. Dokto Fordham tuli kohe meile. Me panime isa voodisse, ag halvatus on levinud, teadvuseletulekust ei ole mingi märki ning ma arvan, et me teda elusana eest ei leia.

»Sa kohutad mind, Trevor!« hüüdsin ma. »Mis või olla seal kirjas, et see niisuguse jubeda tulemuse põhjustas?«

»Mitte kui midagi. See ongi seletamatu. Sõnum oli absurdne ja tühine. Oh Jumal, minu kartused on tõeks osutunud!«

Tema sõnade ajal sõitsime allee käänaku tagant välja ning nägime hääbuvas valguses, et majas olid kõig akende ette katted tõmmatud. Kui me ukse poole sööst sime, mu sõbra näol ahastav ilme, väljus majast must rõivastatud härra.

»Millal see juhtus, doktor?« küsis Trevor.

»Peaaegu kohe, kui te olite ära sõitnud.«

»Kas isa tuli teadvusele?«

»Ainult hetkeks lõpu eel.«

»Kas ta mulle mingi sõnumi jättis ?«

»Üksnes teate, et paberid on Jaapani kapikese tagumises laekas.«

Mu sõber läks koos arstiga trepist üles isa tuppa, minaga jäin kabinetti, mu mõtted muudkui keerlesid selle loo ümber ning meeleolu oli mornim kui kunagi enne Milline minevik oli sel Trevoril, rusikavõitlejal, rännumehel ja kullakaevuril, ning kuidas oli ta sattunud selle hapu näoga meremehe meelevalda? Miks pidi ta lisaks minestama vihje peale pooleldi kustunud nimetähtedele

tema käsivarrel, ning surema hirmust, saades kirja Fordinghamist? Siis meenus mulle, et Fordingham oli Hampshire'is, ning et härra Beddoes, keda meremees oli läinud külastama ilmselt raha väljapressimiseks, pidi samuti Hampshire'is elama. Kiri võis siis olla kas meremees Hudsonilt, kes teatas, et ta on reetnud selle häbiväärse saladuse, või härra Beddoesilt, kes hoiatas vana sõpra, et säärast reetmist on lähemal ajal oodata. Siia-maani tundus asi selge olevat. Kuidas sai aga poeg öelda, et kiri on tühine ja totter? Küllap ei saanud ta kirjast aru. See tähendab, et tegemist oli mingi leidliku salakirjaga, mille tähendus on hoopis teine, kui esmapilgul paistab. Ma pidin seda kirja nägema. Olin kindel, et kui seal on peidetud mõte, suutsin mina selle üles leida. Ma istusin ja mõtisklesin hämaruses terve tunni, kuni nuttev toatüdruk lõpuks lambi tõi, ning kohe tema kannul tuli mu sõber Trevor, kahvatu, kuid tasakaalukas, käes needsamad paberid, mis praegu mu põlvedel lebavad. Ta istus minu vastu, tõmbas lambi laua äärele ning ulatas mulle napi teate, mis oli kritseldatud, nagu te näete, üheleainsale halli paberi lehele. Sinna oli kirjutatud: »Kõik ulukiliha tellimused on nüüdseks juba läbi. See metsaülem Hudson, kellest keegi rääkis, sai nüüd kõik kärbsepaberi tellimused. Päästa tuleb sinu oma ema-faasani ja poegade elu.«

Küllap oli minu nägu selle sõnumi esmakordsel lugemisel niisama jahmunud nagu teie nägu just äsja. Siis lugesin ma seda uuesti väga hoolikalt. Asi oligi ilmselt nõnda, nagu ma arvasin, ning selles kummalises sõna-kombinatsioonis pidi peituma mingi varjatud mõte. Või äkki oli säärastel sõnadel nagu »kärbsepaber« ja »ema-faasan« mõni kokkuleppeline tähendus? Säärane tähendus oleks meelevaldne ning selle peale ei saaks kuidagi tulla. Aga ometi ei tahtnud ma uskuda, et asi on nõnda, ning Hudsoni nime esinemine paistis viitavat, et ma olin kirja sisu õigesti ära arvanud ning selle saatja oli siiski Beddoes, mitte meremees. Ma püüdsin lugeda tagurpidi, kuid kombinatsioon »elu poegade« ei mõjunud eriti julgustavalt. Seejärel püüdsin lugeda üht sõna vahele jättes, kuid ei. »kõik tellimused« ega »läbi metsaülem« ei tõotanud heita loole mingit valgust.

Ja siis oli mul hetke jooksul mõistatuse lahendus käes ning ma nägin, et iga kolmas sõna esimesest alates

andis teate, mis võis vana Trevori väga vabalt meeleheitele ajada.

See hoiatus, mille ma nüüd oma kaaslasele lugesin, oli napp ja tihe: »Kõik on läbi. Hudson rääkis kõik. Päästa oma elu.« Victor Trevor peitis näo värisevatesse kätesse. »Küllap see vastab tõele,« ütles ta. »See on hullem kui surm, sest tegemist on millegi häbiväärsega. Aga mida tähendavad kõik need emafaasanid ja metsaülemad?«

»Sõnumi seisukohast ei tähenda need midagi, aga meile võiksid need üpris palju öelda, kui meil ei oleks kirja autori väljauurimiseks muud võimalust. Nagu sa näed, hakkas ta kirjutama »Kõik ... on . . . läbi« ja nii edasi. Hiljem pidi ta kokkulepitud salakirja kohaselt igasse lünka kaks sõna sobitama. Loomulikult kasutas ta esimesi sõnu, mis talle pähe tulid, ning kui nendest mitu jahipidamisele viitavad, siis võib olla enam-vähem kindel, et tegemist on kas kirgliku jahimehega või innuka tõuaretajaga. Kas sa tead midagi sellest Beddoesist?«

»Nüüd, kus sa seda küsid,« vastas mu sõber, »meenub mulle, et mu vaene isa kutsuti igal sügisel Beddoesi kaitsealale jahti pidama.«

»Siis tuleb kiri kahtlemata temalt,« ütlesin mina. »Nüüd jääb üle ainult teada saada, mis saladus see oli, mille avalikuks tegemisega meremees Hudson neid kahte jõukat ja lugupeetud meest näis ähvardavat.«

»Paraku kardan ma, Holmes, et tegemist oli millegi pahelise ja häbiväärsega,« hüüatas mu sõber. »Aga sinu ees ei ole mul saladusi. Siin on tunnistus, mille mu isa kirjutas, kui ta mõistis, et Hudsoni poolt ähvardab teda käegakatsutav oht. Ma leidsin selle Jaapani kapikesest, nagu ta arstile ütles. Võta ja loe see mulle ette, sest mul endal pole jõudu ega julgust seda lugeda.«

»Siin ongi need paberid, Watson, mis ta mulle ulatas, ning ma loen need teile ette, nagu ma lugesin need ette temale sel õhtul vanas kabinetis. Nagu te näete, on need varustatud pealiskirjaga »Mõned üksikasjad park-laev »Gloria Scotti« reisi kohta tema Falmouthist väljumisest 8. oktoobril 1855 kuni tema hukkumiseni 6. novembril 15° 20' põhjalaiust, 25° 14' läänepikkust.« Märkmed on esitatud kirja vormis ning kõlavad järgmiselt.

»Mu kallis, kallis poeg, nüüd, kus lähenev häbisse langemine hakkab minu elu lõpuaastaid varjutama, võin

74

ma kirjutada täiesti ausalt ja südamest, et mitte hirm karistuse ees ega oma positsiooni kaotamine krahvkonnas ega ka minu langemine kõigi silmis, kes mind tunnevad, ei põhjusta mulle kõige suuremat valu, vaid muretsema paneb mind mõte sellest, et sinul tuleks minu pärast punastada — sinul, kes sa armastad mind ja kellel on, ma loodan, olnud põhjust mind üksnes austada. Kui aga langeb see mõõk, mis on kogu aeg minu pea kohal rippunud, siis tahaksin, et sa loeksid seda ja saaksid minu enda käest teada, kui suur süüdlane ma olen olnud. Teiselt peolt aga, kui kõik peaks hästi minema (olgu Kõigevägevam Jumal armuline!) ja need paberid mingil põhjusel hävitamata jäävad ja sinu kätte satuvad, siis vannutan ma sind kõige nimel, mida sa pühaks pead, sinu kalli ema mälestuse nimel ja meid sidunud armastuse nimel, viska need tulle ning unusta otsekohe.

Kui sinu silmad aga seda rida näevad, tean ma, et olen juba paljastatud ja vangi viidud, või veelgi tõenäolisemalt — sest sa ju tead, et mu süda on haige — on surm minu suu igaveseks lukku pannud. Mõlemal puhul on vaikimise aeg möödas ning iga sõna, mis ma sulle ütlen, on puhas tõde — vannun seda halastust lootes.

Minu nimi, kulla poiss, ei ole Trevor. Nooruses oli mu nimi James Armitage, ning sa mõistad nüüd, milline šokk see oli, kui sinu sõber kolledžist ütles mulle mõne nädala eest midagi, millest ma arvasin, et ta on juhuslikult mu saladuse avastanud. Armitage'i nime all astusin ma ühe Londoni panga teenistusse ja Armitage'i nime all mõisteti mind Inglismaa seaduste rikkumises süüdi ja saadeti maalt välja. Ära mõista mind rangelt hukka, poiss. Tegemist oli nii-öelda auvõlaga, mis mul tuli tasuda, ning ma kasutasin tasumiseks raha, mis polnud minu oma, olles kindel, et jõuan selle tagasi panna, enne kui seda jõutakse märgata. Aga mind jälitas ebaõnn. Ma ei saanudki raha, millega olin arvestanud, ning arvete varasem kontrollimine paljastas puudujäägi. Sellesse loosse oleks võidud suhtuda leebelt, kuid kolmkümmend aastat tagasi järgiti seadust karmimalt kui praegu ning ma leidsin end oma kahekümne kolmandal sünnipäeval Austraaliasse suunduva parklaeva »Gloria Scott« tekivahes ahelais nagu ka ülejäänud kolmkümmend seitse vangi.

Oli parajasti 1855. aasta, Krimmi sõda oli täies hoos

75

ning vangilaevu kasutati enamasti transpordilaevadena Mustal merel. Seetõttu oli valitsus sunnitud kasutama vangide väljasaatmiseks väiksemaid ja vähem sobilikke laevu. »Gloria Scotti« oli pruugitud teekaubanduses Hiinaga, aga see oli vanamoeline, raske vööriga ja lai alus, ning uued kliprid olid ta välja tõrjunud. See oli viie-sajatonnise veeväljasurvega laev ning lisaks kolmekümne kaheksale vangile oli pardal veel kakskümmend kuus meeskonnaliiget, kaheksateist sõdurit, kapten, kolm kap-teniabi, arst, vaimulik ja neli vangivalvurit. Kui me Falmouthist teele asusime, oli meid kokku ligi sada hinge.

Vangikongide vaheseinad ei olnud mitte paksust tammepuust, nagu on tavaline vangilaevadel, vaid üsna õhukesed ja nõrgad. Minu kõrval kongis, ahtri pool, oli mees, keda ma olin tähele pannud, kui meid mööda sadamasilda viidi. See oli noor mees, tal oli sile nägu, pikk kitsas nina ja üsna tugevad lõuapärad. Ta hoidis pead kehkjalt püsti, kõndis uhkeldavalt ning paistis eelkõige silma oma pikkusega. Arvan, et keegi meist ei oleks talle õlanigi ulatunud, ning olen kindel, et ta oli vähemasti kuus ja pool jalga pikk. Oli kummaline näha nii paljude kurbade ja väsinud nägude seas ühte, mis oli täis energiat ja otsusekindlust. Ta näis mulle valguskiirena lumetormis. Seega olin ma rõõmus, avastades, et ta on mu naaber, ning veelgi rõõmsam, kui kuulsin keset ööd kõrva ääres sosinat ning leidsin, et tal oli õnnestunud lõigata ava meid lahutavasse seina.

»Terekest, vennas,« ütles ta. »Mis on sinu nimi ja mille eest sa siin oled?«

Vastasin talle ning küsisin omakorda, kellega ma räägin.

»Mina olen Jack Prendergast,« ütles ta, »ning jumala eest, küllap sa veel õnnistad minu nime, enne kui me lahku läheme.«

Mäletasin tema kohtuasja, sest see oli veidi enne minu enda vahistamist tervel Inglismaal suurt sensatsiooni tekitanud. Ta oli heast perekonnast ja väga võimekas mees, kuid tema elukombed olid parandamatult kõlvatud, ning mingi leidliku ja riukalise süsteemiga oli ta Londoni parimatelt kaupmeestelt suuri rahasummasid välja petnud.

76

»Ahaa! Sa mäletad minu kohtuasja!« hüüdis ta uhkelt.

»Väga hästi mäletan.«

»Siis võib-olla sa mäletad ka selle juures üht veidrat asjaolu ?«

»Mis see oli?«

»Ma olin saanud ligi veerand miljonit, eks ole?«
»Nõnda öeldi küll.«
»Aga tagasi ei saadud mitte pennigi, ega ju?«
»Ei.«
»Ja kus see raha sinu arust on?« küsis ta.
»Pole aimugi,« vastasin mina.
»Minu sõrme ja pöidla vahel,« hüüatas ta. »Pagan võtaks! Mul on rohkem naelasid, kui sul on peas juuksekarvu. Ja kui sul on raha, vennas, ja sa tead, kuidas sellega ringi käia ja šeda jagada, siis võid sa teha kõike. Ega sa ometi ei arva, et mees, kes suudab kõike, kavatseb kulutada püksitagumikku, istudes mingis haisvas laadungiruumis rotte täis, putukatest puretud ja hallitanud Hiina rannalaeva pardal. Ei, härra, niisugune mees hoolitseb iseenda ja oma semude eest. Selle peale võid kihla vedada! Hoia tema lähedusse ning võid Piibli peal vanduda, et ta tõmbab sind sellest supist välja.«
See oli tema kõnepruuk ning alguses mõtlesin ma, et see ei tähendanud midagi, aga natukese aja pärast, kui ta oli mind proovile pannud ja võtnud mult äärmise pühalikkusega vaikimisvande, andis ta mulle mõista, et tõesti oli olemas vandenõu laev vangide valdusse haarata. Kümmekond vangi olid selle sepitsenud, enne kui nad laevale tulid, Prendergast oli eestvedaja, ning tema raha oli liikumapanevaks jõuks.
»Mul on partner,« ütles ta, «haruldaselt tubli mees, ustav surmani. Nodi on tema käes, ja mis sa arvad, kus ta praegu on? Ta on selle laeva vaimulik — ei keegi muu kui vaimulik! Ta tuli laevale, must kuub seljas, paberid korras ja kastis piisavalt raha, et osta ära terve see vana kosu kiilust peamasti nupuni. Meeskond on naha ja karvadega tema oma. Ta ostis nad kõige täiega, sai hinnaalandust, kuna tasus sularahas, ning ta tegi seda enne, kui nad ennast siia laevale munsterdasid. Tema poolel on ka kaks valvurit ja teine kapteniabi Mercer, ning ta oleks võinud osta ära ka kapteni, kui ta oleks arvanud, et asi seda väärt on.«
77
»Mida meie siis tegema peame?« küsisin ma.
»Mis sa ise arvad?« vastas ta. »Me teeme nii mõnegi sõduri kuue punasemaks, kui rätsep kavatses.«
»Aga nad on relvastatud,« laususin ma.
»Ja meie saame ka relvad, vennas. Igale mehepojale on paar püstoleid, ning kui me seda laeva meeskonna toetusega vallutada ei suuda, siis on aeg meid kõiki aadlipreilide internaatkooli saata. Sa räägid täna õhtul oma vasakpoolse naabriga ja vaatad, kas teda saab usaldada.«
Ma rääkisingi ja leidsin, et mu teine naaber oli üsna samasuguses olukorras nagu ma ise, ainult et tema kuritegu seisnes võltsimises. Tema nimi oli Evans, kuid ta muutis hiljem nime nagu minagi ning on nüüd rikas ja jõukas mees Inglismaa lõunaosas. Ta oli valmis vandenõuga ühinema, sest see oli ainus pääsetee, ning enne kui olime üle lahe jõudnud, ei olnud saladusse pühendatud ainult kaks vangi. Üks oli nõrga iseloomuga ning me ei julgenud teda usaldada, teine oli kollatõves ning temast poleks meile mingit kasu olnud.
Algusest peale ei takistanud miski meil laeva enda kätte võtmast. Meeskond, oli kamp kaabakaid, kes olid just selleks otstarbeks välja valitud. Valevaimulik käis meie kongides meid manitsemas, kaasas must kott, milles pidid olema vaimulikud brošüürid, ning ta käis nii tihti, et kolmandaks päevaks olime kõik peitnud oma voodijalutsisse viili, paari

püstoleid, naela püssirohtu ja kakskümmend padrunit. Kaks valvurit olid Prendergasti käsilased ning kapteni teine abi oli tema parem käsi. Meie vastaspoolel olid ainult kapten, kaks kapteniabi, kaks valvurit, leitnant Martin, tema kaheksateist sõdurit ja arst. Kuigi õnnestumine oli kindel, ei jätnud me siiski ühtki ettevaatusabinõud tarvitusele võtmata ning otsustasime teha öise äkkrünnaku. Ülestõus toimus aga siiski kiiremini, kui me olime oodanud, ning põhjus oli järgmine.

Ühel õhtul umbes kolmandal teeloleku nädalal oli arst tulnud vaatama ühte haiget vangi; ta pani käe tema koi alla ning puudutas püstoleid. Kui ta oleks vait olnud, oleks ta võinud kogu meie ettevõtmise nurja ajada, aga ta oli närviline mehike ning hüüatas seepärast üllatunult ja läks näost nii kaameks, et vang mõistis ühe hetke jooksul, mis oli juhtunud, ning rabas arstist kinni. Enne

78

kui mehike jõudis kisa tõsta, pandi talle tropp suhu ning ta seoti voodi külge. Ta oli tekile viiva ukse lukust lahti keeranud ning me tormasime sealt välja. Kaks vahimeest lasti maha nagu ka kapral, kes jooksis vaatama, mis on lahti. Kajutiukse taga olid veel kaks sõdurit, kes katsusid tääke püssi otsa kinnitada, sest näis, et nende püssid ei olnud laetud, ning nad lasti maha. Siis tormasime kaptenikajuti poole, aga kui me ukse lahti lükkasime, kostis seest prahvatus ning kapten lebas kajutis, ajud laiali Atlandi ookeani kaardil, mis oli laua külge kinnitatud, vaimulik aga seisis tema kõrval, suitsev püstol käes. Meeskond oli mõlemad kapteniabid kinni võtnud ning asi näis olevat otsustatud.

Paraadkajut oli kaptenikajuti kõrval ning me kõik kogunesime sinna, istusime diivanitele ja rääkisime läbisegi, sest vabanemisrõõm tegi meid pööraseks. Ümberringi olid kapid, ning valevaimulik Wilson lõi ühe ukse sisse ja tõmbas välja kümmekond pudelit pruuni šerrit. Lõime pudelitel kaela maha, valasime veini teeklaasidesse ning hakkasime seda just kurku kallama, kui meie kõrvus kõlas igasuguse hoiatuseta musketimürin ja salong paiskus nii suitsu täis, et me ei näinud isegi üle laua. Kui suits hajus, olid salongist järel ainult riismed. Wilson ja veel kaheksa meest väänlesid üksteise otsas põrandal ning laual segunenud veri ja pruun šerri ajavad mul südame pahaks veel praegugi, kui ma sellele mõtlen. See vaatepilt heidutas meid nii, et oleksime arvatavasti oma ettevõtmisest loobunud, kui poleks olnud Prendergasti. Ta möirgas nagu härg ning tormas ukse poole, kõik ellujäänud tema kannul. Jooksime välja ning nägime ahtritekil leitnanti ja tema kümmet meest. Laeaken salongi laua kohal oli olnud irvakil ning nad olid tulistanud meid sellest pilust. Me tabasime nad enne, kui nad jõudsid püsse uuesti laadida; nad võitlesid mehiselt, kuid meie olime ülekaalus ning viie minuti pärast oli kõik lõppenud. Mu Jumal! Küll sel laeval toimusid alles tapatalgud! Prendergast märatses nagu kurat, tõstis sõdurid üles otsekui lapsed ja viskas nad elusalt või surnuna üle parda. Üks rängalt haavatud seersant ujus veel üllatavalt kaua aega, kuni keegi talle halastusest kuuli pähe laskis. Kui võitlus oli läbi, ei olnud laeval meie vaenlastest kedagi peale valvurite, kapteniabide ja arsti.

79

Nende pärast tekkiski suur tüli. Meie hulgas oli mitu meest, kes olid küll tagasivõidetud vabaduse üle rõõmsad, kuid ei tahtnud endale mõrva hinge peale võtta. Üks asi oli see, kui notiti maha musketitega relvastatu sõdurid, aga hoopis teine asi oli vaadata pealt, kuidas inimesi külmavereliselt tapeti. Kaheksa meist, viis vangi ja kolm meremeest, ütlesid, et nemad seda juhtuda eij1 lase. Prendergasti ja tema pooldajate meelt ei olnud agaä võimalik muuta. Me võime ennast ainult siis kindlalt tunda, ütles ta, kui teeme platsi

puhtaks, ning ta ei tahtnud jätta võimalust, et keegi kohtus meie vastu tunnistusi oleks andnud. Me oleksime äärepealt vangide saatust jaganud, aga lõpuks ütles Prendergast, et kui me tahame, võime võtta paadi ja minna oma teed. Haara sime sellest pakkumisest kinni, sest meil oli nende verejanust kõrini ning me mõistsime, et tapatalgud polnud veel lõppenud. Meile igaühele anti madrusevarustus, barrel vett, kaks kasti, ühes soolaliha ja teises kuivikud, ning kompass. Prendergast viskas meile kaardi öeldes, et me oleme. meremehed, kelle laev hukkus 15° põhjalaiust ja 25° läänepikkust, siis lõikas ta kinnitusköie läbi ja laskis meil minna.

Ja nüüd, kallis poeg, jõuan ma oma loo kõice üllatavama osa juurde. Meremehed olid vinnanud vööriraa ülestõusu ajal pakki, aga kui meie neist lahkusime, tegid nad purje uuesti lahti, ning et puhus kerge kirdetuul, siis hakkas parklaev meist aeglaselt eemalduma. Meie paat puhkas kerkides ja vajudes pikkadel siledatel kordlainetel ning Evans ja mina, kes me olime seltskonnas kõige haritumad, istusime sootide peal, püüdsime oma asukohta kindlaks määrata ja kaalusime, millise ranniku poole me peaksime suunduma. See oli hea küsimus, sest Cabo Verde oli meist umbes viissada miili põhja pool. Aafrika rannik ligi seitsesada miili idas. Kuna tuul hakkas põhja pöörduma, mõtlesime üldiselt, et Sierra Leone võib olla parim võimalus, ning keerasime paadiotsa sinnapoole,- parklaevast paistsid sel ajal peaaegu ainult mastid meie tüürpoordi kaares. Kui me parajasti sinnapoole vaatasime, nägime äkitselt, kuidas laeva kohale kerkis paksu musta suitsu pilv, mis rippus silmapiiril nagu koletislik puu. Mõni sekund hiljem kõlas meie kõrvus otsekui äikesemürin, ning kui suits hajus, ei olnud »Gloria Šcottist« enam jälgegi järel. Hetke jooksul

80

keerasime paadinina uuesti ringi ja sõudsime kõigest jõust paika, kus veel püsiv vine õnnetuskohta tähistas.

Meil läks sinna jõudmisega hulk aega ning me kartsime alguses, et oleme hiljaks jäänud ja meil polegi kedagi päästa. Pilbasteks purunenud paat ning lainetel tõusvad ja vajuvad kastid ja purjepeelide tükid näitasid meile, kus laev oli põhja vajunud, kuid ühestki ellujäänust polnud jälgegi ning me pöördusime meeleheitel minekule, kui kuulsime appikarjet ning nägime eemal mingit laevarusu, millel lebas inimene. Kui me ta paati tõmbasime, osutus ta Hudsoni-nimeliseks meremeheks, kes oli nii põletada saanud ja kurnatud, et ta suutis alles järgmisel hommikul jutustada, mis oli juhtunud.

Näib, et pärast meie lahkumist olid Prendergast ja tema jõuk asunud .allesjäänud viit vangi tapma. Kaks valvurit lasti maha ja visati üle parda, sama juhtus ka kapteni kolmanda abiga. Prendergast laskus siis vahe-tekile ja lõikas oma käega õnnetu arsti kõri läbi. Jäänud oli üksnes kapteni esimene abi, kes oli vapper ja teokas mees. Kui ta nägi, et vang tuli tema poole, verine nuga käes, heitis ta kõrvale nöörid, mis tal oli kuidagi õnnestunud lahti teha, tormas piki tekki ja hüppas ahtri-trümmi. Kümmekond vangi, kes laskusid teda otsides trümmi, püstolid käes, leidsid ta istumas, tikutoos peos, lahtise püssirohutünni kõrval, mis oli üks sajast tünnist pardal, ning tõotamas, et ta laseb kõik õhku, kui teda mingil moel kimbutatakse. Hetk hiljem kõlas plahvatus, kuigi Hudsoni meelest põhjustas selle pigem mõne vangi eksinud kuul kui kapteniabi tikk. Olgu põhjuseks mis tahes, see oli »Gloria Scottk ning teda oma valduses hoidva inimrämpsu lõpp.

Niisugune, mu kallis poiss, on lühidalt see hirmus lugu, millesse ma olin segatud. Järgmisel päeval korjas meid üles prikk »Hotspur«, mis oli teel Austraaliasse ning mille

kapten uskus kohe, et me olime hukkunud reisilaevalt pääsenud. Vangilaev »Gloria Scott« loeti admiraliteedis merel kaotsi läinuks ning tema tegelik saatus pole kunagi välja tulnud. Suurepärase reisi järel pani »Hotspur« meid maale Sydney's, kus Evans ja mina muutsime nime ning suundusime kullakaevandustesse, kus meil ei olnud raske igasugustest rahvustest inimeste hulgas oma endisest elust vabaneda. Ülejäänust pole mul vaja rääkida. Me saime jõukaks, reisisime, tulime

81

rikaste kolooniaasukatena tagasi Inglismaale ja ostsime maavaldused. Oleme üle kahekümne aasta elanud rahulikku ja kasulikku elu ning lootsime, et meie minevik on igaveseks maha maetud. Kujutle siis mu tundeid, kui; ma tundsin meile tulnud meremehes otsekohe ära tüübi, kelle me olime laevarusudelt paati võtnud. Ta oli meid kuidagi üles leidnud ning otsustanud meid šantažeerida. Sa saad nüüd aru, mispärast ma püüdsin temaga rahulikult läbi saada, ning sa tunned mulle mingil määral kaasa mind haaranud hirmu pärast nüüd, kus ta on ähvardades oma teise ohvri juurde läinud.«

Selle alla oli kirjutatud nii väriseva käega, et kiri oli vaevalt loetav: »Beddoes kirjutab salakirjas, et H. on kõik rääkinud. Armas Jumal, heida meie hingedele armu!«

See oli lugu, mille ma lugesin tol ööl Victor Trevorile ette, ning ma arvan, Watson, et antud olukorras oli see üsna erutav. Noormees oli murest murtud ja läks Terai teeistandusse tööle, kus tal läheb hästi, nagu ma oleu kuulnud. Mis aga puutub meremehesse ja Beddoesi, siis ei olnud neist kummastki pärast hoiatuskirja kirjutamise päeva midagi kuulda. Mõlemad kadusid täielikult ja jäljetult. Politseisse ei olnud keegi kaebust esitanud, nii et Beddoes oli pidanud ähvardust juba tehtud teoks. Hudsonit oli nähtud ringi luusimas ning politsei meelest oli ta Beddoesi tapnud ja põgenenud. Mina ise usun, et tõde on risti vastupidine. Arvan, et kõige tõenäolisemalt oli ahastusse aetud ja end juba reedetuks pidav Beddoes Hudsonile kätte maksnud ja põgenenud Inglismaalt kogu rahaga, mis tal õnnestus saada. Niisugused on selle juhtumiga seotud faktid, doktor, ning kui neist on teie kogus kasu, annan need kahtlemata hea meelega teie käsutusse.«

V. MUSGRAVE'i RITUAAL

Minu sõbra Sherlock Holmesi iseloomus rabas mind alati see vastuolu, et kuigi ta oli oma mõtlemismeetodites maailma kõige täpsem ja metoodilisem inimene, ning kuigi ka tema rõivastumismaneeris ilmnes teatud tagasihoidlik peenutsemine, oli ta oma igapäevases elus nii lohakas, et võis oma kaasüürniku hulluks ajada. See ei tähenda sugugi, et ma oleksin ise väga suur korraarmas-taja. Rahutu elu Afganistanis, mis võimendas mu loomupäraseid boheemlikke kalduvusi, oli teinud mind palju lodevamaks, kui oli arstile sobilik. Aga minu jaoks on olemas teatud piir, ning kui ma näen inimest, kes hoiab oma sigareid kivisöekorvis, tubakat pärsia tuhvli ninas ja vastamata kirju liigendnoaga puust kaminasimsi külge löödult, siis hakkan ma ennast vooruslikkuse tipuks pidama. Ma olen ka alati arvanud, et märkilask-mine peab olema rangelt õues praktiseeritav ajaviide, ning kui Holmes istus mingis oma veidras tujus tugitoolis, kiirpäästikuga püstol käes ja sada padrunit sealsamas, ning kaunistas vastasseina patriootilise kuuliaukudest kirjaga V. R.*, siis oli mul tunne, et sellest ei paranenud meie toa õhkkond ega väljanägemine.

Meie toad olid alalõpmata täis igasuguseid kemikaale ja kriminaallugudest säilinud esemeid, millel oli kombeks sattuda üllatavatesse kohtadesse ja ilmuda võitoosi või isegi veel vähem soovitavatesse paikadesse. Aga kõige kõvemaks pähkliks olid Holmesi paberid. Tal oli suur vastumeelsus dokumentide hävitamise suhtes, eriti puudutas see tema endiste juhtumitega seotud pabereid, kuid ometi suutis ta ainult kord aasta või kahe jooksul koguda piisavalt energiat nende märgistamiseks ja kordaseadmiseks, sest nagu ma olen kusagil nendes seose-

tutes memuaarides maininud, järgnesid tema jõulistele energiapuhangutele, mille jooksul ta sooritas need märkimisväärsed kangelasteod, millega tema nime seotakse, letargiahood, mis tähendas, et ta lebas oma viiuli ja raamatutega diivanil ega liikunud õieti rohkem kui diivani juurest laua juurde. Nii kuhjusidki kuu kuu järel tema paberid, kuni kõik toanurgad olid täis käsikirjapatakaid, mida ei tohtinud mingil tingimusel põletada ning mida ei tohtinud ära panna keegi teine peale nende omaniku. Kui me ühel talveõhtul koos kamina ees istusime ja Holmes oli lõpetanud väljalõigete kleepimise albumisse, tegingi ma ettepaneku, et ta võiks kahe järgmise tunni jooksul meie toa pisut elamiskõlbulikumaks muuta. Ta pidi tunnistama, et minu palve oli õigustatud, ning läks üsna nukra näoga oma magamistuppa, tuli peagi tagasi enda järel suurt plekk-kasti vedades. Ta seadis kasti keset põrandat, istus selle ette pingile ning võttis kaane pealt. Ma nägin, et kast oli juba kolmandiku võrra täis paberirulle, mis olid ükshaaval punase paelaga kinni seotud.

»Siin on juba küllalt palju juhtumeid, Watson,« ütles ta mulle kavala näoga otsa vaadates. »Kui te vaid teaksite, mis mul kõik siin kastis on, küllap te paluksite, et ma üht-teist välja võtaksin, mitte aga ei paneks uusi pabereid sisse.«

»Tähendab, need on siis varasemate juhtumite ülel tähendused?« küsisin ma. »Olen tihti soovinud, et mm oleks nende kohta märkmeid.«

»Jah, kulla noormees, kõik see sai tehtud liiga vara, enne kui mu elulookirjutaja oli tulnud mind ülistama! Ta tõstis õrnalt ja hellitavalt üht paberirulli teise järel »Need juhtumid ei olnud kõik edukad, Watson,« ütlel ta. »Aga nende hulgas on mõnigi tore probleem. Siin on kirjas Tarletoni mõrvad, siin veinikaupmees Vamberry juhtum, vana venelanna mõistatus, alumiiniumkarguga seotud ainulaadne lugu, täielik jutustus kompjalaga Rico-lettist ja tema jõledast naisest. Ja siin — ahaa, vaat see on tõesti üsna recberche.«*

Ta pistis käe kastipõhja ning tõi nähtavale väikese puust lükandkaanega karbikese, sellise, milles hoitakse laste mänguasju. Karbikesest võttis ta välja kortsunud

* peen, valitud (pr. k.)

paberilehe, vanaaegse vaskvõtme, puupulga, mille küljes oli nöörikera, ja kolm vana roostetanud metallketast.

»Noh, noormees, mida te neist asjadest arvate?« küsis ta ja naeratas mu näoilmet nähes.

»Kummaline kollektsioon.«

»Väga kummaline, ning lugu, millega need asjad on seotud, tundub teile kindlasti veelgi kummalisem.«

»Neil reliikviatel on siis oma ajalugu ?«

»Seda küll, ning võib öelda, et need ise ongi ajalugu.*

»Mida te sellega mõtlete?«

Sherlock Holmes võttis esemed ükshaaval pihku ja ladus need lauaservale ritta. Siis istus ta uuesti toolile ja laskis rahuloleval pilgul neist üle käia.

»Need esemed,« ütles ta, »on ainsad asjad, mis ma jätsin endale mälestuseks Musgrave'i rituaali juhtumist.«

Olin kuulnud teda rohkem kui korra seda juhtumit mainivat, kuigi mul ei olnud kunagi õnnestunud üksikasju teada saada. »Ma oleksin rõõmus,« laususin ma, »kui te mulle sellest jutustaksite.«

»Ja jätaksin paberid koristamata?« hüüatas ta üleannetult. »Teie korraarmastus, Watson, ei ole siiski vankumatu. Aga mul oleks hea meel, kui te lisaksite selle juhtumi oma annaalidesse, sest selles on jooni, mis teevad juhtumi täiesti ainulaadseks Inglismaa ja ma usun, et ka kõigi teiste maade kuriteokroonikates. Minu tühiste saavutuste loetelu oleks ilma selle erakordse loota kindlasti puudulik.

Te võib-olla mäletate, kuidas »Gloria Scotti« lugu ja minu vestlus õnnetu mehega, kelle saatusest ma teile rääkisin, pöörasid esmakordselt mu tähelepanu elukutsele, millest on saanud minu elutöö. Teie näete mind nüüd, kus mu nimi on saanud tuntuks lähedal ja kaugel ning kus avalikkus ja politseijõud tunnustavad mind kui viimast apellatsioonikohust kahtlaste juhtumite puhul. Isegi siis, kui te õppisite mind tundma selle loo käigus, mille te olete jäädvustanud »Etüüdis punases«, olin ma juba loonud märkimisväärsed, ehkki mitte eriti tulutoovad sidemed. Seetõttu on teil peaaegu võimatu mõista, kui raske mul oli alguses ning kui kaua ma pidin ootama, enne kui mul õnnestus edu saavutada.

Kui ma Londonisse elama asusin, oli mu korter Montague Streetil, just Briti Muuseumi nurga taga, ning

85

seal ma ootasin, täites oma liiga rikkalikku vaba aega kõigi nende teadusalade uurimisega, mis võisid mi töövõimet suurendada. Vahetevahel pöörduti minu poole lahendamist vajavate juhtumitega, peamiselt vana ülikoolikaaslaste vahendusel, sest viimastel ülikooliaastatel räägiti seal minust ja minu meetoditest palju. Kolmas säärane juhtum oligi seotud Musgrave'i rituaali ning selle ainulaadse sündmusteahela vastu tekkinud huviga ning kaalulolevate tähtsate küsimustega seostangi ma esimesi samme oma praeguse positsiooni poole.

Reginald Musgrave oli käinud minuga ühes kolledž ning ma olin olnud temaga põgusalt tuttav. Ta ei olnu teiste üliõpilaste seas populaarne, kuigi mulle oli ala tundunud, et see, mida peeti uhkuseks, oli tegelikul katse varjata äärmist loomupärast ujedust. Välimuselt oli ta ülimalt aristokraatlik, kõhn, peene ninaga, suurte sil madega, rauge, kuid ometi viisaka käitumisega. Ta oi tõepoolest kuningriigi ühe kõige vanema suguvõsa järel tulija, kuigi tema perekond pärines nooremast pojas ning oli kuueteistkümnendal sajandil põhjapoolsetes Musgrave'idest lahku löönud ja asunud Lääne-Sussexisse, kus Hurlstone'i härrastemaja on vist kõige vanem asus tatud hoone krahvkonnas. Tundus, et Reginald Musgrave'ile oli sünnikohast midagi külge jäänud, ning ig; kord, kui ma vaatasin tema kahvatut innukat nägu või tema peahoiakut, seostusid mul sellega hallid võlvkaared, suured keskpiidaga aknad ja kogu see lossitorni kõrgeauline feodaalne koli. Sattusime mõnel korral juttu ajama ning ma mäletan, et rohkem kui korra väljendas ta elavat huvi minu vaatlus- ja järeldusmeetodite vastu.

Ma ei olnud teda neli aastat näinud, kui ta ühel hommikul minu Montague Streeti korterisse astus. Ta oli vähe muutunud, riietatud oli ta nagu noor moemees — tal olid

alati keigari kalduvused olnud —, ja tal oli ka sama vaikne leebe käitumismaneer, millega ta oli varem silma paistnud.
»Kuidas teil on läinud, Musgrave?« küsisin ma, kui me olime teineteisel südamlikult kätt surunud.
»Küllap te kuulsite minu vaese isa surmast,« vastas ta, »surm tabas teda kaks aastat tagasi. Sellest ajast saadik on mul muidugi tulnud Hurlstone'i valduste eest hoolt kanda, ning kuna ma kuulun veel ka oma ringkonna nõukogusse, olen ma elanud kiiret elu. Aga nagu
86
ma aru saan, Holmes, rakendate teie nüüd praktikas neid võimeid, millega teil oli kombeks meid jahmatada ?«
»Jah, ma olen otsustanud ennast mõistuse abil ära elatada.«
»Mul on rõõm seda kuulda, sest praegu oleks teie nõuanne mulle ülimalt väärtuslik. Meil on Hurlstone'is väga kummalisi asju juhtunud, aga politseil pole läinud korda neile valgust heita. Tegemist on tõesti väga eriskummalise ja seletamatu iooga.«
»Te võite kujutleda, Watson, millise erutusega ma teda kuulasin, sest näis, et minu käeulatusse on jõudnud just see juhus, mida ma olin kõik need tegevusetult veedetud kuud oodanud. Sisimas uskusin, et suudan saavutada edu seal, kus teisi tabas ebaõnnestumine, ning nüüd oli mul võimalus ennast proovile panna.
»Palun andke mulle teada loo üksikasjad,« hüüdsin ma.
Reginald Musgrave istus minu vastu ja pani põlema sigareti, mille ma olin tema poole lükanud.
»Teil oleks tarvilik teada,« alustas ta, »et kuigi ma olen poissmees, tuleb mul pidada Hurlstone'is märkimisväärselt palju teenreid, sest see ruumikas ja vana maja nõuab suurt hoolitsust. Mulle kuulub ka kaitseala ning faasanijahi hooajal korraldan ma tavaliselt peo, nii et mul ei kõlba olla liiga väikese teenijaskonnaga. Kokku on majas kaheksa teenijatüdrukut, kokk, ülemteener, kaks lakeid ja jooksupoiss. Aias ja tallides on muidugi oma personal.
Nendest teenritest on kõige kauem meie teenistuses olnud ülemteener Brunton. Kui mu isa ta palkas, oli ta noor töötu kooliõpetaja, aga väga energiline ja kindla iseloomuga mees, ning peagi muutus ta majapidamises täiesti asendamatuks. Ta on pikka kasvu ja ilus, tal on avar laup, ning kuigi ta on olnud meie teenistuses kakskümmend aastat, ei saa ta praegu olla üle neljakümne. Tema isiklikke omadusi ja erakordseid andeid arvestades — sest ta kõneleb mitut keelt ja mängib peaaegu igat pilli — on imestusväärt, et ta on oma kohaga nii kaua rahul olnud, aga küllap tal on mugav elu ning ta ei viitsi seda muutma hakata. Hurlstone'i ülemteenrit mäletavad kõik, kes meil külas käivad.
Sellel täiuslikkuse kehastusel on aga üks viga. Ta on
87
väikest viisi seelikukütt ning te võite kujutleda, et temasugusel mehel pole väikses maakohas kuigi raske seda osa etendada. Kuni ta oli abielus, oli kõik korras, aga sellest ajast saadik, kui ta leseks jäi, pole pahandustel otsa ega äärt. Mõne kuu eest lootsime, et ta võtab uuesti naise, sest ta kihlus Rachel Howellsiga, meie teise toatüdrukuga, kuid nüüd on ta tüdruku maha jätnud ja hakanud kurameerima Janet Tregellisega, metsaülema tütrega. Rachel — kes on väga tubli tüdruk, kuid Walesist pärit ja kergesti erutuv — jäi raskesse peaajupõletikku ning käib nüüd majas ringi — või käis eilseni — nagu oma endise mina aukus silmadega vari. See oli meie esimene draama Hurlstone'is, kuid peagi

pani järgmine juhtum meid seda unustama, ning sellele eelnes omakorda ülemteener Bruntoni häbisse langemine ja töölt lahti laskmine.

See juhtus nõnda. Ma ütlesin juba, et Brunton on arukas, ning seesama arukus tõigi kaasa tema languse sest tundub, et see tekitas temas täitmatu uudishim asjade vastu, mis põrmugi temasse ei puutunud. Mul ei olnud aimugi, kui kaugele ta oma uudishimus võib minna, kuni pelk juhus mu silmad avas.

Ma mainisin, et maja on suur. Möödunud nädalal ühel päeval — täpsemini neljapäeva õhtul — ei suutnud ma uinuda, sest olin rumalast peast pärast õhtusööki tass kanget cafe noir'i* joonud. Olles võidelnud unetusega kella kaheni öösel, tundsin ma, et asi on täiest lootusetu, tõusin üles ja panin küünla põlema, kavatsedes pooleliolevat romaani lugeda. Raamat oli aga jäänud piljardituppa, seetõttu tõmbasin hommikukuue selga ja läksin seda tooma.

Piljardituppa jõudmiseks pidin ma trepist alla minema ning kõndima läbi koridori, mis viis raamatukogusse ja relvaruumi. Te võite kujutleda, milline oli minu üllatus, kui ma nägin sinna koridori vaadates raamatukogu lahtisest uksest paistvat valguskuma. Olin ise enne magamaminekut seal tule kustutanud ja ukse kinni pannud. Loomulikult mõtlesin ma kõigepealt, et tegemist on murdvarastega. Hurlstone'i koridoriseinad on suures osas kaunistatud vanade trofeerelvadega. Ma haarasin pihku ühe sõjakirve, jätsin küünla maha, hiilisin kiki-

* must kohv (pr. k.)

varvul mööda koridori edasi ja piilusin lahtisest uksest sisse.

Raamatukogus oli ülemteener Brunton. Ta istus täiesti rõivastatult tugitoolis, põlvel paberileht, mis nägi välja nagu kaart, ning otsmik sügavais mõtteis käele toetatud. Ma seisin, jahmatusest tumm, ja jälgisin teda pimedusest. Peenike vahaküünal lauaserval heitis nõrka valgust, millest mulle piisas nägemaks, et ta oli täiesti rõivastatud. Äkitselt tõusis ta minu nähes püsti, läks seina ääres asuva kirjutuslaua juurde, keeras selle lukust lahti ja tõmbas ühe sahtli välja. Sahtlist võttis ta paberilehe, läks oma tooli juurde tagasi, laotas paberi küünla kõrvale lauaservale ning hakkas seda tähelepanelikult uurima. Nördimus, mida tekitas minus meie perekonna-dokumentide säärane rahulik uurimine, sai minust sedavõrd võitu, et ma astusin sammu ettepoole ning Brunton nägi pilku tõstes mind uksel seismas. Ta kargas püsti, nägu hirmust kaame, ning peitis põue kaardiga sarnaneva dokumendi, mida ta oli enne silmitsenud.

»Ah nii!« ütlesin mina. »Ah nõnda te tasutegi usalduse eest, mida me oleme teile osutanud. Te lahkute homme minu teenistusest.«

Brunton kummardas täiesti löödud mehe ilmel ning hiilis minust sõnatult mööda. Küünal oli ikka veel laual ning selle valgel heitsin ma pilgu paberile, mille ta oli kirjutuslaua sahtlist võtnud. Minu üllatuseks ei olnud see mingi tähtis dokument, vaid lihtne koopia küsimustest ja vastustest veidra vana kombe täitmisel, mida nimetatakse Musgrave'i rituaaliks. See on meie perekonna kombetalitus, mille on teinud sajandite vältel täisealiseks saamisel läbi iga Musgrave — asi, mis pakub huvi ainult meie perekonnale ja võib nagu meie vapikilbid ja -kujundid olla kuigivõrd oluline ka arheoloogidele, mingit praktilist kasutust sel aga küll ei ole.«

»Tuleme hiljem selle dokumendi juurde tagasi,« ütlesin mina.

»Kui te seda tõesti vajalikuks peate,« vastas Musgrave kõhklusvarjundiga. »Kuid et jutuga edasi minna — keerasin kirjutuslaua uuesti lukku võtmega, mille Brunton oli

maha jätnud, ning hakkasin parajasti minekule pöörduma, kui nägin imestusega, et ülemteener on tagasi tulnud ja seisab minu ees.

»Härra Musgrave!« hüüdis ta erutusest käheda häälega.

89

»Härra, ma ei suuda häbistamist taluda. Olen alati olnud uhkem, kui mu seisusele kohane, ning häbi tapaki mind. Minu surm jääb teie südametunnistusele, härra - tõsijutt —, kui te mind meeleheitele ajate. Kui te ei saa mind pärast juhtunut edasi teenistusse jätta, siis, jumala pärast, laske ma ütlen, et ma lähen kuu aja pärast ise ära, otsekui sünniks see mu omal vabal tahtel. Seda suudaksin ma välja kannatada, aga mitte seda, et mind visatakse välja kõigi inimeste ees, keda ma nii hästi tunnen.«

»Te ei vääri kuigivõrd vastutulelikkust, Brunton,« vastasin ma. »Teie käitumine oli väga nurjatu. Et te olete aga kaua meie perekonda teeninud, ei soovi ma teie avalikult häbistada. Ainult et kuu on liiga pikk aeg Lahkuge nädala pärast ja põhjendage seda, kuidas soovite.«

. »Ainult nädal, härra?« hüüdis ülemteener ahastavalt »Kaks nädalat — öelge vähemalt kaks nädalat!«

»Nädal,« kordasin ma, »ja võite võtta, arvesse, et teie
on väga leebelt koheldud.«

Ta hiilis minema, pea rinnale vajunud, nagu murtud mees, mina aga kustutasin tule ja läksin tagasi oma tuppa.

Kahel päeval pärast seda täitis Brunton väga usinalt oma kohustusi. Ma ei vihjanud kuidagi juhtunule ning ootasin mõninga uudishimuga, kuidas ta kavatseb oma häbi varjata. Kolmandal hommikul aga ei ilmunud ta pärast hommikueinet mult päevaks juhtnööre saama. Kui ma söögitoast välja astusin, juhtusin ma nägema toatüdruk Rachel Howellsit. Ma ütlesin teile, et ta oli hiljuti haige olnud, ning nägi välja nii haletsusväärselt kahvatu ja nõrk, et ma sõitlesin teda tööle tulemise pärast.

»Sa peaksid voodis olema,« ütlesin ma. »Tule siis oma tööd tegema, kui sa oled tugevam.«

Ta vaatas mulle otsa nii imeliku näoga, et ma hakkasin kahtlustama, kas mitte tema aju pole kahjustada saanud.

»Ma olen küllalt tugev, härra Musgrave,« vastas ta.

»Vaatame, mida arst ütleb,« kostsin mina. »Ära kauemaks tööle jää, kui alla lähed, ütle Bruntonile lihtsalt, et ma tahan teda näha.«

90

»Ülemteener on läinud,« ütles toatüdruk. »Läinud! Läinud kuhu?«

»Ta on läinud. Keegi ei ole teda näinud. Ta ei ole oma toas. Oo jaa, ta on läinud!« Rachel nõjatus vastu seina ja kriiskas naerda, mina aga kiirustasin sellest äkilisest hüsteeriahoost kohkununa kella juurde, et abi kutsuda. Ikka veel kriiskav ja nuuksuv tüdruk viidi tuppa, mina aga pärisin Bruntoni järele. Polnud mingit kahtlust, mees oli tõesti kadunud. Tema voodis ei olnud magatud ning keegi ei olnud näinud teda pärast seda, kui ta oli eelmisel õhtul oma tuppa läinud, ometi oli raske mõista, kuidas ta oli saanud majast lahkuda, sest nii aknad kui ka uksed olid hommikul lukus olnud. Tema rõivad, kell ja isegi raha olid tema toas, puudus ainult must ülikond, mis tal tavaliselt seljas oli. Kadunud olid ka tema tuhvlid, kuid saapad olid maha jäetud. Kuhu võis siis ülemteener Brunton öösel minna ning mis oli temast praeguseks hetkeks saanud?

Muidugi otsisime maja keldrist ärklikorruseni läbi, aga temast ei olnud jälgegi. Tegemist on, nagu ma ütlesin, vana maiaga, mis on tõeline labürint, eriti esialgne majatiib, kus praegu õieti ei elatagi, aga me tuhnisime läbi kõik toad ja keldrid, kuid ei avastanud kadunud mehest ühtki märki. Mulle tundus uskumatu, et ta oli läinud ära, jättes maha kogu oma varanduse, aga kus ta siis ometi olla võis? Ma kutsusin kohaliku politsei, ent tulemusteta. Eelmisel öösel oli vihma sadanud ning me uurisime tulutult muru ja radu maja ümber. Säärane oli asjade seis, kui uued sündmused meie tähelepanu sellelt mõistatuselt kõrvale juhtisid.

Rachel Howells oli olnud kaks päeva nii haige, mõnikord ta sonis ja mõnikord sattus hüsteeriasse, et tema juurde palgati ööseks halastajaõde. Kolmandal päeval pärast Bruntoni kadumist oli õde, kes nägi, et tema patsient magab kenasti, ka ise tugitoolis tukkuma jäänud, ning varahommikul ärgates leidis ta eest tühja voodi ja lahtise akna, haigest ei olnud aga jälgegi. Mind äratati viivitamatult ning mina ja kaks lakeid hakkasime otsekohe kadunud tüdrukut otsima. Ei olnud raske näha, kuhupoole ta oli läinud, sest me võisime minna tema jälgi mööda küllalt kergesti akna alt üle muru tiigiser-vani, kuid seejärel kadusid jäljed krundilt välja viiva kruusatee juures. Tiik on seal kaheksa jalga sügav ning

te võite kujutleda meie tundeid, kui nägime, et vaese nõdrameelse tüdruku jäljed lõppesid selle serval.

Muidugi hakkasime kohe tiiki traalima ja püüdsim laipa leida, aga sellest polnud jälgegi. See-eest tõmbasime aga pinnale täiesti ootamatut laadi eseme. Tegemist oli linasest riidest kotiga, milles olid vanad roostetanud ja tuhmunud metallesemed ning mitu tuhmi kivi- või klaasikildu. See kummaline leid oli ainus, mille me tiigist saime, ning kuigi me otsisime eile kõikjalt ning küsitlesime inimesi, ei tea me midagi ei Rachel Howellsi ega Richard Bruntoni saatusest. Krahvkonna politsei ei oska midagi ette võtta ning mina olen tulnud viimase võimalusena teie käest abi paluma.«

»Te võite kujutleda, Watson, millise erutusega ma kuulasin selle erakordse sündmuste ahela kirjeldust, püüdsin sündmusi seostada ning leida mingit ühendavat niiti, mis neid kõiki võis siduda. Ülemteener oli kadunud. Toatüdruk oli kadunud. Toatüdruk oli armastanud ülemteen rit, kuid hiljem oli tal põhjust meest vihata. Tüdruk oli Walesi päritolu, äge ja kirglik. Vahetult pärast ülemteenri kadumist oli ta olnud kohutavalt erutatud. Ta oli visanud tiiki veidra sisuga koti. Kõiki neid asjaolusid tuli arvestada, aga ometi ei ulatunud ükski neist päris asja tuumani. Millest see sündmuste ahel alguse sai? Seal alguses oli ka selle sassis loo lõpp-punkt.

»Musgrave,« ütlesin ma, »ma tahan näha seda dokumenti, mida teie ülemteener pidas vajalikuks uurida kuigi ta seetõttu oma töökoha kaotusega riskis.«

»See meie rituaal on üsna absurdne asi,« vastas Musgrave. »Aga selle juures võib vähemalt vabanduseks tuua traditsiooni vanuse. Mul on küsimuste ja vastuste koopia kaasas, kui te viitsite neile pilku heita.«

Ta ulatas mulle sellesama paberilehe, mis mul praegu siin on, Watson, ning see kujutab endast kummalist küsimustikku, millele pidi vastama iga Musgrave meheikka jõudmisel. Ma loen teile küsimused ja vastused järjekorras ette.

»Kelle oma see oli ?«

»Selle oma, kes on läinud.«

»Kes selle saab?«

»See, kes tuleb.«
»Kus oli päike ?«
»Tamme kohal.«
92
»Kus oli vari?«
»Jalaka all.«
»Kuidas mõõdeti samme?«
»Põhja kümme ja kümme, itta viis ja viis, lõunasse kaks ja kaks, läände üks ja üks, ning siis alla.«
»Mida me selle eest anname?«
»Kõik, mis meile kuulub.«
»Miks me peaksime selle ära andma?«
»Sest see on meie kätte usaldatud.«
»Originaaldokumendil ei ole aastaarvu, aga kirjaviis pärineb seitsmeteistkümnenda sajandi keskpaigast,« märkis Musgrave. »Ma kardan aga, et mõistatuse lahendamisel on teil dokumendist vähe kasu.«
»Vähemasti kujutab see endast veel üht mõistatust,« ütlesin ma, »mis on isegi esimesest mõistatusest huvitavam. Võib juhtuda, et ühe mõistatuse lahendus osutub ka teise lahenduseks. Andke mulle andeks, Musgrave, kui ma ütlen, et teie ülemteener oli ilmselt väga tark mees ning tal oli teravam taip kui tema peremeeste kümnel põlvkonnal.«
»Ma ei saa teist õieti aru,« ütles Musgrave. »Sel dokumendil ei paista olevat mingit praktilist tähtsust.«
»Minule aga tundub see olevat vägagi praktilise tähtsusega, ning ma kujutlen, et Brunton jagas minu arvamust. Ta oli tõenäoliselt näinud seda ka enne, kui teie ta tol ööl tabasite.«
»Väga võimalik. Ma ei näinud mingit vaeva selle peitmisega.«
»Küllap ta tahtis lihtsalt oma mälu viimast korda värskendada. Nagu ma aru saan, oli tal mingi kaart või joonis, mida ta käsikirjaga võrdles ning mille ta taskusse pistis, kui teie ilmusite.«
»See on tõsi. Aga mis pistmist sai tal olla meie vana perekonnatavaga, ning mida see jaburus üldse tähendab?«
»Ma arvan, et selle teeme kerge vaevaga kindlaks,« vastasin mina. »Teie lahkel loal sõidame esimese rongiga Sussexisse ning uurime asja kohapeal pisut lähemalt.«
Selsamal pärastlõunal jõudsime mõlemad Hurlstone'i. Te olete võib-olla näinud selle kuulsa vana maja pilte ja lugenud kirjeldusi, nii et ma piirdun üksnes lisamisega, et see on L-i kujuline ehitis, lühema ja vanema osa
93
külge on ehitatud pikem ja kaasaegsem tiib. Madafl raske sillusega ukse kohale vanema hoone keskel oi raiutud aastaarv 1607, aga asjatundjad on ühel nõul, et talad ja müürid on tegelikult palju vanemad. Hoone selle osa tohutult paksud seinad ja tillukesed aknad sundisid perekonda möödunud sajandil uut tiiba ehitama, ning kui vanemat tiiba veel üldse kasutati, siis üksnes aidana ja keldrina. Maja ümbritseb suurepärane, ilusate vanade puudega park, ning tiik, millele mu klient viitas, oli puiestee lähedal, umbes kahesaja jardi kaugusel majast.
Ma olin juba kindlalt veendunud, Watson, et siin ei olnud tegemist mitte kolme eri mõistatusega, vaid ühe ainsaga, ning et kui ma oleksin suutnud Musgrave’i rituaalist

õigesti aru saada, oleks mul olnud käes võti, mis oleks viinud mind tõe selgitamiseni nii ülemteenri Bruntoni kui ka toatüdruk Howellsi puhul. Seetõttu koondasingi kogu jõu rituaali selgitamisele. Mispärast tahtis teener nii väga selgeks saada seda vana kombe talituse teksti? Ilmselt nägi ta selles midagi, mis oli jäänud märkamata kõigil maamõisnike põlvkondadel, ning lootis sellest isiklikku kasu saada. Mis asi see oli ja kuidas oli see tema saatust mõjutanud?

Rituaali lugemisest sai mulle täiesti selgeks, et mõõdud pidid viitama mingile kohale, millele vihjas ülejäänud dokument, ning kui me oleksime suutnud selle koha leida, oleksime jõudnud hulga lähemale saladusele, millel säilitamist säärasel kummalisel kombel olid vanad Musgrave'id vajalikuks pidanud. Sissejuhatuseks oli meile antud kaks juhist: tamm ja jalakas. Tamme suhtes ei saanud mingit kahtlust olla. Otse maja ees sissesõidu teest vasakul seisis tammede patriarh, üks kõige väge-vamaid puid, mida ma kunagi olen näinud.

»Kas see tamm oli olemas, kui teie rituaal koostati?« küsisin ma, kui me puust mööda sõitsime.

»Tõenäoliselt oli see olemas juba normannide vallutuse ajal,« vastas Musgrave. »Selle ümbermõõt on kakskümmend kolm jalga.«

Üks minu pidepunkt oligi leidnud kinnitust.

»Kas teil on mõni vana jalakas?« küsisin ma.

»Seal eemal oli üks väga vana puu, aga kümme aastat tagasi lõi välk sinna sisse ning me võtsime tüve maha.«

94

»Kas selle asukoht on veel näha?«

»Oo jaa.«

»Kas teisi jalakaid ei ole?«

»Vanu jalakaid rohkem ei ole, aga pöökpuid on palju.«

»Ma sooviksin näha, kus see puu kasvas.«

Olime jahikaarikuga maja ette sõitnud ning mu sõber viis mind otsekohe, enne sisseminekut, sinna, kus jalakas oli muruplatsil kasvanud. See oli peaaegu poolel teel tamme ja maja vahel. Mu uurimistöö paistis edenevat.

»Ilmselt ei ole võimalik teada saada, kui kõrge see jalakas oli?« pärisin ma.

»Ma võin teile selle kõrguse kohe öelda. Kuuskümmend neli jalga.«

»Kuidas te seda teate?« küsisin ma üllatunult.

»Kui minu vana õpetaja andis mulle trigonomeetria ülesandeid, siis oli neis alati tegemist kõrguste mõõtmisega. Poisipõlves arvutasin ma meie valduste iga puu ja hoone .kõrguse.«

See oli ootamatu vedamine. Andmed kogunesid kiiremini, kui ma oleksin võinud mõistlikkuse piires loota.

»Öelge mulle,« küsisin ma, »kas teie ülemteener esitas teile kunagi samasuguse küsimuse?«

Reginald Musgrave vaatas mind hämmastunult. "Nüüd, kus te seda mulle meelde tuletate,« vastas ta, »meenub mulle, et Brunton küsis mult tõesti mõne kuu eest selle puu kõrgust, sest ta oli millegipärast tallipoisiga vaidlema läinud.«

See oli suurepärane uudis, Watson, sest see näitas mulle, et olin õigel teel. Vaatasin taevasse. Päike oli madalal ning ma arvestasin, et vähem kui tunni pärast on see just vana tamme ülemiste oksaharude kohal. Üks rituaalis mainitud tingimus oleks täidetud. Ja

jalaka vari pidi tähendama varju tippu, muidu oleks juhiseks valitud puutüvi. Ma pidin seega kindlaks tegema, kuhu langeb varju tipp, kui päike on otse tamme kohal.«

»See oli ilmselt raske, Holmes, kui puud ennast enam olemas ei olnud.«

»Noh, ma teadsin vähemasti, et kui Brunton suutis seda teha, siis suudan ka mina. Pealegi ei olnud asi nii raske. Läksin koos Musgrave'iga tema kabinetti ja vestsin endale selle puutiku, mille külge sidusin pika nööri, kummaski otsas sõlm. Siis võtsin õngeridva, mis oli

95

täpselt kuus jalga pikk, ning läksin koos oma kliendiga uuesti sinna, kus jalakas oli kasvanud. Päike riivas parajasti tammelatva. Ma panin ridva püsti, märkisin ära varju langemise suuna ja mõõtsin varju ära. Vari oli üheksa jala pikkune.

Nüüd oli muidugi lihtne arvutada. Kui kuue jala pikkune ritv heitis üheksa jala pikkuse varju, siis oleks kuuekümne nelja jala pikkune puu heitnud üheksa kümne kuue jala pikkuse varju, ning suund oleks mõlemal puhul sama olnud. Ma mõõtsin ära vajaliku vahemaa, mis viis mind peaaegu maja seina äärde, ja pistsin tiku maasse. Te võite kujutleda minu võidurõõm! Watson, kui ma nägin kahe tolli kaugusel oma tikust maas lehtrikujulist auku. Teadsin, et selle märgi oli teinud Brunton oma mõõtmiste käigus, ning ma olin tal ikka veel jälil.

Sellest punktist hakkasingi samme mõõtma, olles enne taskukompassiga ilmakaared kindlaks teinud. Kümme sammu kulgesid majaseinaga paralleelselt, ning ma märkisin lõpp-punkti jällegi tikuga. Siis astusin ma hoolikalt viis sammu itta ja kaks lõunasse. See viis mind täpselt vana ukse lävepakule. Kaks sammu läände tähendas nüüd, et ma pidin minema kaks sammu alla mööda kivisillutisega käiku, ning see oligi rituaalis näidatud koht.

Kunagi elus ei ole ma tundnud säärast jäiselt külma pettumust, Watson. Hetkeks tundus mulle, et minu arvutustes peab olema mingi ränk viga. Loojuv päike paistis otse koridoripõrandale ning ma nägin, et vanade jalgadest kulutatud hallid kivid olid kindlalt tsemendiga kinnitatud ning neid polnud kindlasti aastaid paigast liigutatud. Brunton ei olnud siin tegutsenud. Ma koputasin vastu põrandat, aga see näis olevat igal pool ühesugune, ning näha ei olnud ühtki pragu ega lõhet. Aga õnneks võttis Musgrave, kes oli hakanud nüüd mint tegutsemise mõttest aru saama ja oli niisama erutatud nagu ma ise, nüüd käsikirja välja, et minu arvutusi kontrollida.

»Ja alla,« hüüatas ta. »Te olete jätnud märkamata »ja alla«.«

Ma olin mõelnud, et see tähendab, et meil tuleb kaevata, aga nüüd ma mõistsin muidugi kohe oma eksitust.! »Kas siin all on siis kelder?« hüüatasin ma.

96

»Jah, niisama vana nagu maja. Sellest uksest saab sinna.«

Me läksime kivist keerdtrepist alla, mu kaaslane tõmbas tikku ja läitis suure laterna, mis seisis nurgas vaadi peal. Hetke jooksul sai selgeks, et olime lõpuks jõudnud õigesse kohta ning et me ei olnud ainsad inimesed, kes olid siin hiljuti käinud.

Keldrit oli kasutatud puude hoidmiseks, kuid halud, mis olid ilmselt põrandal laiali olnud, olid nüüd seina äärde kuhjatud, et põrand keskelt tühjaks saaks. Seal tühjal kohal lebas suur ja raske kiviplaat, mille keskel oli roostetanud raudrõngas; rõnga külge oli seotud paks musta-valgeruuduline sall.

»Pagan võtaks!« hüüdis mu klient. »See on Bruntoni sall. Ma olen seda tal kaelas näinud ja võin vanduda, et see on tema oma. Mida see lurjus siin teinud on?«

Minu soovitusel kutsuti kohale paar meest krahvkonna politseist ning ma proovisin seejärel kivi sallist sikutades tõsta. Suutsin seda ainult veidi liigutada ning alles ühe konstaabli abiga õnnestus mul kivi kõrvale nihutada. Kivi all haigutas must auk, millesse me kõik piilusime. Musgrave aga laskis augu serval põlvitades laterna avausse.

Me nägime väikest, umbes seitsme jala sügavust ja nelja ruutjala suurust kambrit. Selle ühes küljes oli masajas vaskkinnistega puukirst, mille kaas oli üles tõstetud ning lukust ulatus välja veider vanaaegne võti. Väljastpoolt kattis seda paks tolmukord ning niiskus ja koid olid puust läbi tunginud, nii et kirstu sees kasvasid kahkjad seened. Kirstu põhjas olid laiali metallkettad, ilmselt samasugused vanad mündid nagu need siin, aga muidu oli kirst tühi.

Hetkel aga ei mõelnud me vana kirstu peale, sest meie pilgud olid langenud selle kõrval kössitavale kogule. See oli musta ülikonnaga mees, kes kükitas kirstu kõrval, laup kirstu äärele vajunud ja käed kirstu ümbert kinni hoidmas. Selles asendis oli veri talle pähe valgunud, ning keegi poleks tundnud moonutatud sinakaspunast nägu ära, aga kui me olime surnukeha üles tõmmanud, veendus mu klient selle kasvu, rõivaste ja juuste põhjal, et tegu oli tõesti kadunud ülemteenriga. Ta oli juba mitu päeva surnud olnud, aga ükski haav ega vigastus tema kehal ei näidanud, kuidas ta oli oma hirmsa lõpu leid-

97

nud. Kui laip keldrist minema kanti, tuli meil ikka veel lahendada probleem, mis oli peaaegu niisama keeruline nagu see, millest me olime alustanud.

Tunnistan, Watson, et olin sinnamaani oma uurimistöös pettunud. Olin arvestanud, et lahendan selle loo, kui leian rituaalis osutatud paiga, aga nüüd olin ma seal ega olnud jõudnud põrmugi lähemale teadmisele, mis see siis oli, mille peitmiseks perekond sääraseid keerulisi abinõusid oli kasutanud. Tõsi küll, ma olin heitnud valgust Bruntoni saatusele, aga nüüd pidin ma kindlaks tegema, kuidas see saatus oli teda tabanud ja millist rolli oli mänginud kadunud naine. Istusin nurka vaadi otsa ja mõtlesin kogu asja hoolikalt läbi.

Te tunnete minu meetodeid niisuguste juhtumite puhul, Watson. Ma asetan ennast teise mehe olukorda, püüan kujutleda, kuidas ma ise oleksin käitunud, kui mina oleksin tema asemel. Seekord lihtsustas asja teadmine, et Brunton oli üsna peen poiss, nii et temaga ei olnud vaja teha mingeid tasastusi, nagu astronoom| seda nimetavad. Ta teadis, et kuhugi on peidetud midagi väärtuslikku. Ta leidis peidukoha üles. Ta avastas, et sissepääsu kattev kivi on ühele inimesele liiga raske. Mida sai ta siis teha? Isegi kui ta oleks kedagi usaldanud, ei võinud ta väljast abi kutsuda, sest see olek tähendanud uste avamist ja märkimisväärset riski saada avastatud. Oleks olnud parem, kui ta oleks endale majast abilise saanud. Aga keda võis ta appi paluda? See tüdruk oli olnud talle ustav. Ükskõik kui halvasti mees ka naist kohtleb, tal on alati raske mõista, et lõpuks võib ta olla naise armastuse kaotanud. Ta võis püüda mõne tähelepanuavalduse abil Howellsiga ära leppida ning värvata naine siis endale kaasosaliseks. Koos võisid nad öösel keldrisse tulla ja nende ühendatud jõust oleks kivi tõstmiseks piisanud. Sinnamaani suutsin ma jälgida nende tegutsemist, otsekui oleksin ma seda ise pealt näinud.

Aga neile kahele, kusjuures üks neist oli naine, pidi kivi tõstmine olema raske töö. Tüse Sussexi politseinik ja mina ei pidanud seda sugugi kergeks. Mida võisid nad endale appi võtta? Ilmselt tegid nad seda, mida ma isegi oleksin teinud. Tõusin ja silmitsesin hoolikalt põrandale laiali pillutud halge. Leidsin peaaegu otsekohe, mida olin oodanud. Umbes kolme jala pikkune halg oli ühest

98

otsast silmanähtavalt muljutud, mitmel teisel olid aga külgedel lamedaks pressitud kohad, otsekui oleksid need mingi märkimisväärse raskuse all olnud. Kui nad olid kivi üles kergitanud, olid nad ilmselt puuhalud prakku surunud, ning kui ava oli lõpuks läbiroomamiseks küllalt suur, olid nad hoidnud seda lahti püstiasetatud halu abil, mis võis väga hästi alumisest otsast muljuda saada, sest kivi kogu raskus pressis seda teise kiviplaadi serva vastu. Sinnamaani oli mul kindel pind jalge all.

Ja kuidas pidin ma nüüd jätkama selle kesköise draama taastamist? Oli selge, et auku mahtus ainult üks inimene, ja see üks oli Brunton. Tüdruk jäi ilmselt üles ootama. Brunton keeras kirstu lukust lahti, ulatas seile sisu arvatavasti tüdrukule — sest kirstust ei leitud midagi — ja siis — ja mis juhtus siis?

Milline hõõguv kättemaksutuli lõi äkitselt leegitsema selle kirgliku keldi naise hinges, kui ta nägi meest, kes oli talle ülekohut teinud — suuremat ülekohut, kui me võib-olla teadsime —, enda võimuses? Kas halg libises juhuslikult ja kivi mattis Bruntoni auku, millest sai tema hauakamber? Kas tüdruku süü oli ainult mehe saatusest vaikimises? Või oli tema äkiline käelöök toe kivi alt ära löönud ja lasknud kivil endisesse paika mürtsatada? Oli see kuidas oli, aga mulle tundus, nagu oleksin ma näinud seda naist aardeid käes hoidmas ja pööraselt mööda keerdtreppi põgenemas, kõrvus võib-olla ikka veel kõlamas summutatud karjed ja meeleheitlikud rusikahoobid vastu kiviplaati, mis tema truudusetut armastajat lämmatas.

Seepärast oligi Rachel järgmisel hommikul näost kaame, vapustatud ja naeris hüsteeriliselt. Aga mis oli olnud kirstus? Mida oli tüdruk sellega teinud? Muidugi, seal olid vanaraud ja kivikillud, mille mu klient oli tiigist välja roobitsenud. Tüdruk oli need esimesel võimalusel tiiki visanud, et oma kuriteo viimastest jälgedest vabaneda.

Olin istunud kakskümmend minutit liikumatult ja mõelnud sellest loost. Musgrave seisis ikka veel, nägu kahvatu, viibutas oma laternat ja piilus alla auku.

»Need on Charles I aegsed mündid,« ütles ta paari kirstus olnud münti välja sirutades, »nagu näete, määrasime rituaali kirjutamise aja õigesti.«

99

»Me võime leida veel midagi Charles I kuuluvat hüüatasin ma, kui rituaali kahe esimese küsimuse tõenäoline mõte mulle äkitselt koitis. »Näidake mulle selle koti sisu, mille te tiigist välja õngitsesite.«

Me läksime Musgrave'i kabinetti ning ta lükkas selle prahi minu ette. Kui ma seda vaatasin, mõistsin ma miks ta seda tähtsaks ei pidanud, sest metall oli peaaegu mustaks tõmbunud ja kivid olid läiketa ja tuhmid. Ma hõõrusin aga üht kivi varrukaga ning see lõi m pihu hämaras varjus särama nagu tulesäde. Metall oli vormitud kahekordseks rõngaks, kuid see oli vormis välja muljutud ja väänatud.

»Arvestage,« ütlesin ma, »et kuninga kaaskond jäi vea pärast kuninga surma Inglismaale ning kui nad lõpuks põgenesid, matsid nad tõenäoliselt kõige väärtuslikuma asjad maha, kavatsedes neile rahulikumal ajal järel tulla.«

»Minu esivanem, sir Ralph Musgrave, oli väljapaistev kuningriiklane ja Charles II parem käsi tema rännakutel,« ütles mu sõber.

»Ah tõesti!« vastasin ma. »Noh, ma arvan, et se annab meile tõesti viimase vajaliku lüli. Pean õnnitlema teid selle puhul, et teie valdusse on küll üsna traagilistel asjaoludel sattunud suure väärtusega reliikvia, mille ajalooline tähtsus on aga veelgi suurem.«

»Mis see siis on?« päris ta jahmunult.

»Ei midagi vähemat kui Inglismaa kuningate iidne kroon.«
»Kroon!«
»Täpselt nii. Mõelge, mida on öeldud rituaalis. Kuidas see kõlab? »Kelle oma see oli?«
»Selle oma, kes on läinud.« See toimus pärast Charlesi hukkamist. Siis »Kes selle saab?«
»See, kes tuleb.« Tegemist oli Charles Il-ga, kelle tulekut nähti ette. Minu meelest ci saa olla mingit kahtlust, et see muljutud ja vormitu diadeem ümbritses kunagi kuninglike Stuartite lau-pasid.«
»Ja kuidas see tiiki sattus ?«
»Ahaa, sellele küsimusele vastamine võtab natuke aega.« Ja ma visandasin talle kogu pika oletuste ja asitõendite ahela, mille ma olin loonud. Kui ma oma jutustusega ükskord lõpule jõudsin, oli väljas hämaraks läinud ja taevas säras hele kuu.
100
»Kuidas aga juhtus, et Charles ei saanud oma krooni kätte, kui ta Inglismaale tagasi tuli?« küsis Musgrave reliikviat linasesse kotti tagasi pannes.
»Jah, te küsite praegu ainsat küsimust, milles me ilmselt kunagi selgust ei saa. On tõenäoline, et Musgrave, kelle valduses saladus oli, suri vahepeal, ning mingi eksituse tõttu jättis oma järeltulijale juhtnöörid ilma nende tähendust selgitamata. Sellest ajast tänapäevani on saladust isalt pojale edasi antud, kuni see sattus lõpuks mehe käeulatusse, kes mõistatuse lahendas ning selle käigus elu kaotas.«
Ja selline, Watson, ongi Musgrave'i rituaali lugu. Kroon on nende juures Hurlstone'is — kuigi neil oli mingeid juriidilisi sekeldusi ja nad pidid maksma korraliku rahasumma, enne kui neil lubati see enda kätte jätta. Olen kindel, et kui te minu nime mainite, näitavad nad seda teile rõõmuga. Naisest ei olnud enam midagi kuulda, tõenäoliselt lahkus ta Inglismaalt ning viis mälestused oma kuriteost endaga kaasa mõnele meretagusele maale.«

VI. REIGATE'i MÕISTATUS

Kulus natuke aega, enne kui mu sõbra härra Holmes tervis paranes tohutute pingutuste mõjust kaheksa kümne seitsmenda aasta kevadel. Hollandi—Sumatra kompanii küsimus ja parun Maupertins'i ulatuslikud salasepitsused on avalikkusel veel liiga hästi meeles ning liiga tihedasti poliitika ja finantsasjadega seotud, et need minu visandite seeriasse sobiksid. Kaudselt viisid need aga meid ainulaadse ja keerulise probleemini, mis andis mu sõbrale võimaluse näidata üht uut relva nende paljude vahendite seas, millega ta pidas oma eluaegset võitlust kuritegevuse vastu.
Oma märkmeid vaadates näen ma, et sain 14. aprillil Lyonist telegrammi, milles teatati, et Holmes lebab haigena hotell »Dulongis«. Kahekümne nelja tunni pärast olin ma tema haigetoas ning leidsin kergendustundega, et tema sümptomites ei olnud midagi hirmsat. Isegi Holmesi raudne tervis ei olnud aga pidanud vastu kaks kuud kestnud juurdluse pinge all, ja selle aja vältel ei töötanud ta kunagi vähem kui viisteist tundi päevas, ning nagu ta mulle kinnitas, oli ta rohkem kui korra viis päeva vahetpidamata oma ülesande lahendamisega tegelnud. Isegi tema vaeva krooniv edu ei päästnud teda nii rängale pingutusele järgnevast reaktsioonist, ning ajal, mil tema nimi kõlas terves Euroopas ning tema toa põrand oli sõna otseses mõttes pahkluuni õnnitlus-telegramme täis, leidsin ma ta kõige mustemas masenduses. Tema äratamiseks närvilisest rarnmestusest ei piisanud

isegi teadmisest, et ta oli saavutanud edu seal, kus kolme maa politseid oli tabanud nurjumine, ning et ta oli igas mõttes üle trumbanud Euroopa kõige meisterlikuma petturi.
Kolm päeva hiljem olime jälle koos Baker Streetil, aga oli ilmne, et minu sõbrale oleks kulunud ära vaheldus.
102
ning mõte veeta kevadisel ajal nädalake maal oli ka mulle ahvatlev. Minu vana sõber kolonel Hayter, keda ma olin Afganistanis ravitsenud, oli nüüd üürinud maja Surrey's, Reigate'i lähedal, ning ta oli mind sageli enda juurde külla kutsunud. Viimasel korral oli ta märkinud, et kui mu sõber vaid sooviks minuga kaasa tulla, osutaks ta rõõmuga ka temale külalislahkust. Asi nõudis küll veidi diplomaatilist lähenemist, aga kui Holmes mõistis, et tegemist oli poissmehe majapidamisega ning tal oli vabadus teha, mida ta iganes tahab, nõustus ta mu plaanidega, ning nädal pärast Lyonist naasmist olimegi koloneli katuse all. Hayter oli tubli vana sõjamees, kes oli ilmas palju näinud, ning nagu ma olingi oodanud, avastas ta peagi, et Holmesil ja temal oli palju ühist.
Saabumise õhtul istusime pärast õhtusööki koloneli relvatoas, Holmes oli ennast diivanile sirutanud, Hayter ja mina vaatasime aga koloneli väikest idamaiste relvade kogu.
»Muide,« ütles kolonel äkitselt, »võtan õige ühe neist püstolitest üles kaasa, sest äkki tekib häireolukord.« »Häireolukord!« kordasin mina.
»Jah, meil oli siinkandis hiljuti hoiatav lugu. Vanal Actonil, kes on üks meie krahvkonna mõjukamaid isikuid, murti möödunud esmaspäeval majja sisse. Kahju ei olnud suur, aga röövleid pole veel tabatud.«
»Mingit pidepunkti ei ole?« küsis Holmes koloneli poole pilku heites.
»Seni veel mitte. Aga see on tühine juhtum., väike kohalik kuritegu, mis tundub teile, härra Holmes, pärast seda suurt rahvusvahelist afääri ilmselt tähtsusetu.«
Holmes ei teinud komplimendist väljagi, kuigi tema naeratus näitas, et see oli talle meeldinud.
»Kas selles loos midagi huvipakkuvat oli ?«
»Minu meelest ei olnud. Vargad tuhnisid raamatukogu läbi ning said oma vaeva tasuks väga vähe. Kogu tuba oli pahupidi pööratud, sahtlid lahti tõmmatud, kapid läbi otsitud, aga kadunud oli ainult üks Pope'i »Home-rose« köide, kaks kuldküünlajalga, elevandiluust kirja-press, väike tammepuust baromeeter ning nöörikera.«
»Mi!line erakordne kombinatsioon!« hüüatasin mina.
»Ah, ilmselt krabasid vargad kaasa kõik, mida said.«
Holmes mühatas diivanilt.
103
»Krahvkonna politsei peaks sellest midagi järeldama, ütles ta, »on ju üsna se$e, et. . .«
Aga ma tõstsin sõrme hoiatavalt püsti.
»Te olete siin puhkamas, kulla mees. Ärge jumal; pärast hakake uut probleemi lahendama, kui teil on när vid täiesti läbi.«
Holmes kehitas õlgu ja heitis koomiliselt alistuva piigi koloneli poole ning jutt kandus ohutumatele tee madele.
Paraku oli mu ametialasel ettevaatusel saatusest mää ratud raisku minna, sest järgmisel hommikul surus see probleem ennast meile niisugusel kombel peale, et sed; oli võimatu eirata, ning meie väljasõit maale võtta pöörde, mida kumbki meist ei võinud oodata.

Sõime parajasti hommikueinet, kui koloneli ülemteener tuppa tormas, vapustuse tõttu oli ta igasugused kombed unustanud.

»Härra, kas te olete juba uudiseid kuulnud?« hüüdis ta õhku ahmides. »Seda, mis juhtus Cunninghami juures!«

»Sissemurdmine!« hüüatas kolonel, kohvitass käes.

»Mõrv!«

Kolonel vilistas. »Tuhat ja tuline!« ütles ta. »Kes siis on tapetud? Rahukohtunik või tema poeg?«

»Mitte kumbki, härra. Hoopis kutsar William. Kuul otse südamesse, nii et ta ei jõudnud sõnakestki lausuda.«

»Kes teda siis tulistas ?«

»Röövel, härra. Ta põgenes välgukiirusel ja pääses terve nahaga. Ta oli just sahvriakna katki löönud, kui William talle peale sattus ja peremehe vara kaitstes elu kaotas.«

»Mis ajal?«

»Eile öösel, härra, kella kaheteistkümne paiku.«

»Ah, sellisel juhul astun ma sealt hiljem läbi,« ütles kolonel ja hakkas jälle rahulikult hommikueinet sööma. »See on üsna paha lugu,« lisas ta, kui ülemteener oli läinud, »vana Cunningham on siin üks juhtivaid kujusid ja väga tubli mees peale selle. Ta on loost kindlasti löödud, sest kutsar oli aastaid tema teenistuses olnud ja korralikult töötanud. Ilmselt on tegemist sellesama kaabakaga, kes Actoni juurde sisse murdis.«

»Ja varastas ainulaadse kollektsiooni esemeid,« lausus Holmes mõtlikult.

104

»Täpselt nii.«

»Hmh! Asi võib osutuda imelihtsaks, aga sellegipoolest tundub see esimesel pilgul pisut veider, eks ole? Võiks arvata, et külakohas tegutsev röövlikamp vahetab tegutsemispaika ega murra mõne päeva jooksul ühes piirkonnas kaks korda sisse. Kui te rääkisite eile õhtul ettevaatusabinõude tarvituselevõtust, tuli mulle pähe, et see oli tõenäoliselt viimane piirkond Inglismaal, millele see varas või vargad võisid tähelepanu pöörata — mis näitab, et mul on veel palju õppida.«

»Küllap see on mõni kohalik,« ütles kolonel. »Sellisel juhul läheks ta just nimelt Actoni ja Cunninghami juurde, sest need on siinkandis selgelt kõige suuremad majapidamised.«

»Ja kõige rikkamad ?«

»Noh, peaksid olema, aga nad on mõne aasta kohut käinud, mis on minu arvamisi; mööda nad mõlemad laostanud. Vana Acton esitab mingeid nõudmisi poolte Cunninghami valduste peale, ning advokaatidel on käed tööd täis olnud.«

»Kui tegemist on kohaliku kaabakaga, siis ei tohiks olla raske teda tabada,« ütles Holmes haigutades. »Ärge muretsege, Watson, ma ei kavatse asjasse sekkuda.«

»Inspektor Forrester,« lausus ülemteener ust lahti lükates.

Politseiametnik, nutika ja innuka ilmega noormees, astus tuppa. »Tere hommikust, kolonel,« ütles ta. »Loo-dan, et ma teid ei sega, aga me kuulsime, et teie juures on härra Holmes Baker Streetilt.«

Kolonel osutas käega mu sõbra poole ja inspektor kummardas.

»Me mõtlesime, et äkki te võtaksite vaevaks läbi astuda, härra Holmes.«

»Saatus on teie vastu, Watson,« lausus Holmes naerdes. »Me just rääkisime sellest loost, inspektor, kui te sisse astusite. Võib-olla te jutustaksite meile sellest natuke

kell kolmveerand kaksteist
saaksite teada midagi
võiks olla

üksikasjalisemalt.« Kui Holmes tuttaval kombel vastu tooli seljatuge nõjatus, teadsin ma, et asi on lootusetu.

»Actoni loos ei olnud meil mingeid asitõendeid. Aga siin on meil palju, millest lähtuda, ning pole kahtlustki, et mõlemal puhul on tegemist ühe isikuga. Seda meest nähti.«

105

»Ah nii!«

»Jah, härra. Aga ta põgenes nagu põder, kui vaene William Kirwan kukkus surnult maha. Härra Cunningham nägi teda magamistoa aknast ja Alec Cunning-ham nägi teda koridorist. Kell oli kolmveerand kaks teist, kui lärm lahti läks. Härra Cunningham oli jus magama läinud ning härra Alec suitsetas piipu, hommikukuub seljas. Nad mõlemad kuulsid, kuidas kutsa William appi hüüdis, ning härra Alec jooksis alla vaa tarna, mis on juhtunud. Tagauks oli lahti, ning trepi jalamile jõudes nägi ta kahte meest väljas rüselemas Üks neist tulistas, teine kukkus maha, ning mõrtsuka tormas läbi aia ja läbi heki. Härra Cunningham vaatas magamistoa aknast välja ning nägi, kuidas mees te peale jõudis, kuid kohe silmist kadus. Härra Alec peatus, et vaadata, kas ta saab surijat kuidagi aidata, nin lurjus pääses nõnda terve nahaga. Tema isiku kohta e tea me muud midagi, kui et ta oli keskmist kasvu ja tal oli seljas midagi tumedat, aga me küsitleme inimesi usinasti, ning kui ta on siinkandis võõras, leiame ta peagi üles.«

»Mida see William seal tegi? Kas ta ütles enne surma; midagi ?«

»Mitte sõnagi. Ta elas koos emaga väravavahimajas, ning et ta oli väga truu teener, siis me arvame, et ta läks majja vaatama, kas seal on kõik korras. Muidugi oli see Actoni lugu kõik valvsaks teinud. Ilmselt oli röövel just uksest sisse murdnud — lukk oli katki —, kui William talle peale sattus.«

»Kas William ütles enne väljaminekut midagi oma emale ?«

»Ema on väga; vana ja kurt ning temalt me midagi teada ei saa. See vapustus on talt peaaegu aru võtnud, aga mulle tundub, et ta pole kunagi eriti taibukas olnud. Selle loo juures on siiski üks väga tähtis asjaolu. Vaadake seda:

Politseinik võttis märkmiku vahelt väikese katkirebitud paberitüki ja laotas selle oma põlvele.

»See leiti surnud mehe pöidla ja nimetissõrme vahelt. Paistab, et tegemist on suurema lehe küljest rebitud tükiga. Te panite kindlasti tähele, et siin mainitud aeg langeb kokku ajaga, mil surm vaest meest tabas. Võib arvata, et mõrtsukas tõmbas ülejäänud paberi tal käest või võttis tema selle tüki mõrtsukalt. See kõlab peaaegu nagu kokkulepitud kohtamine.«

Holmes võttis paberilehe kätte ning siinkohal on toodud ära selle täpne jäljend.

»Kui oletada, et tegemist oli kohtamisega,« jätkas inspektor, »siis on muidugi mõeldav, et see William Kirwan, kuigi tal oli ausa mehe maine, võis tegutseda koos vargaga. Ta võis vargaga seal kohtuda, võis isegi aidata tal sisse murda, ja siis võisid nad omavahel tülli minna.«

»See kiri on erakordselt huvitav,« ütles Holmes, kes oli paberilehte äärmiselt keskendunult uurinud. »Selles asjas peitub palju rohkem, kui ma arvasin.« Ta nõjatas pea

kätele, inspektor aga naeratas, nähes, millist muljet avaldab tema uuritav juhtum kuulsale Londoni asjatundjale.

»Teie viimane oletus,« ütles Holmes peagi, »mis puudutab sissemurdja ning teenri vahelise teineteisemõistmise võimalust ning oletust, et tegemist võib olla kokku-saamisega, mille üks on teisele määranud, on teravmeelne ja mitte päris võimatu. Aga see kiri avab . . .« Ta toetas pea jälle kätele ning jäi mõneks minutiks sügavasse mõttesse. Kui ta uuesti pea tõstis, nägin ma üllatusega, et tema palgeil oli puna ning silmad särasid nagu enne haigust. Ta kargas kogu oma endise energiaga püsti.

»Teate, mis ma teile ütlen,« lausus ta. »Ma tahaksin vaikselt selle loo üksikasjadega tutvuda. Midagi selle juures paelub mind kangesti. Kui te lubate, kolonel, siis jätan ma oma sõbra Watsoni ja teid kahekesi ning lähen koos inspektoriga kontrollima, kas minu paar kujutlust 'isutavad tõeks. Tulen poole tunni pärast tagasi.«

Poolteist tundi oli möödunud, kui inspektor üksi tagasi tuli.

»Härra Holmes kõnnib väljas niidul edasi-tagasi,«

ütles ta. »Ta tahab, eLme kõik neljakesi majja läheksime.«

»Kas härra Cunninghami juurde?«

»Jah.«

»Mispärast?«

Inspektor kehitas õlgu. »Ma ei tea õieti. Omavahel öeldes arvan ma, et härra Holmes ei-ole oma haigusest veel päriselt paranenud. Ta käitub väga imelikult ja on väga erutatud.«

»Minu meelest ei ole teil tarvis ärevusse sattuda,« ütlesin ma. »Olen tavaliselt leidnud, et tema hulluses on teatud meetod.«

»Mõni inimene ütleks, et tema meetodis on teatud hullus,« pomises inspektor. »Aga ta põleb soovist pihta hakata, kolonel, nii et kui te olete valmis, siis lähme parem välja.«

Me leidsime Holmesi niidul edasi-tagasi sammumas, pea rinnale vajunud ja käed püksitaskus.

»Asi läheb üha huvitavamaks,« ütles ta. »Watson, Teie maalesõit on olnud igatahes edukas. Ma olen veetnud võluva hommiku.«

»Ma saan aru, et te käisite kuriteopaigast ütles kolonel.

»Jah, inspektor ja mina tegime koos üsna toreda väikese luureretke.«

»Ja kas teil oli edu?«

»Noh, me nägime üht-teist väga huvitavat. Ma räägin teile minnes, mida me tegime. Kõigepealt vaatasim selle õnnetu mehe laipa. Ta suri tõesti revolvrikuuli läbi nagu teatati.«

»Kas te siis kahtlesite selles ?«

»Oh, parem on kõike kontrollida. Meie uurimistöö ei läinud raisku. Seejärel vestlesime härra Cunninghami ja tema pojaga, kes oskasid näidata täpset kohta, kus mõrtsukas oli põgenedes läbi heki runginud. See oli väga huvitav.«

»Loomulikult.«

»Siis kohtusime vaese mehe emaga. Temalt me aga midagi ei kuulnud, sest ta on väga vana ja väeti.«

»Ja milline on teie uurimistöö tulemus ?«

»Veendumus, et tegemist on väga iseäraliku kuriteoga. Võib-olla teeb meie praegune külaskäik midagi selgemaks. Ma usun, inspektor, et oleme ühel nõul, kui

arvame, et surnu käes olev paberitükk, millele on kirjutatud tema täpne surmaaeg, on äärmiselt tähtis.«

»See peaks andma meile saladuse võtme, härra Holmes.«

»See annabki võtme. Inimene, kes kirja kirjutas, tõi William Kirwani sel õhtutunnil voodist välja. Aga kus on ülejäänud paberileht?«

»Ma uurisin maapinda hoolikalt, lootes seda leida,« ütles inspektor.

»See rebiti surnud mehel käest. Miks oli kellelgi nii kangesti vaja seda kätte saada? Sest see näitas tema süüd. Ja mida ta sellega tegi? Kõige tõenäolisemalt pistis taskusse, märkamata, et paberi nurk jäi laiba pihku. Kui me saaksime ülejäänud paberilehe kätte, oleks ilmne, et me oleksime saladuse lahendusele palju lähemale jõudnud.«

»Aga kuidas me pääseme kurjategija taskule ligi enne, kui me kurjategija kinni püüame?«

»Nonoh, sellele vähemalt tasus mõelda. Siis on siin veel üks ilmne asjaolu. Kiri saadeti Williamile. Kirja kir- -jutaja ei saanud seda kohale viia, muidu oleks ta oma teate loomulikult suusõnal edasi andnud. Kes siis kirja kätte viis? Või tuli see postiga?«

»Ma uurisin seda asja,« ütles inspektor. »William sai eile pärastlõunase postiga kirja. Ümbriku hävitas ta ära.«

»Suurepärane!« hüüatas Holmes inspektorit õlale patsutades. »Te rääkisite postiljoniga. Teiega on lausa rõõm koos töötada. Noh, siin ongi väravavahimaja, ning kui te tulete minuga kaasa, kolonel, näitan ma teile kuriteopaika.«

Me möödusime kenast majakesest, kus mõrvatud mees oli elanud, ning kõndisime mööda tsunmealleed ilusa, kuninganna Anne'i aegse maja poole, mille uksesillusel oli Malplaquet' lahingu aastaarv. Holmes ja inspektor juhatasid meid ümber maja, kuni jõudsime külgväravani, mida aiariba teed palistavast hekist lahutab. Köögiukse juures seisis üks konstaabel.

»Lükake uks lahti,« ütles Holmes. »Nii, noor härra Cunningham seisis seal trepil ja nägi kahte meest võitlemas just siin, kus meie oleme. Vana härra Cunningham oli akna juures — vasakult teine aken — ning nägi, kuidas mees jooksis sellest põõsast vasakult mööda.

109

Poeg nägi seda ka. Põõsa osas on nad mõlemad ühe meelel. Siis jooksis hä&a Alec välja ja põlvitas haava tud mehe kõrvale. Näete, maapind on siin väga kõva, ning pole mingeid jälgi, mis meid suunaksid.« Temal sõnade ajal tulid kaks meest ümber maja nurga ja lähe-; nesid meile mööda aiateed. Üks oli vanem, tugeval sügavate kortsudega ja raskepärase näoga mees, teine oli uljas noormees, kelle särav naeratus ja toretsev rõjl vastus olid kummalises vastuolus asjaoludega, mis olij meid siia toonud.

»Ikka veel ametis ?« ütles ta Holmesile. »Ma mõtlesi et teie, londonlased, ei eksi kunagi. Tundub, et te olegi nii hirmus taiplik.«

»Oh, te peate meile natuke aega andma,« vasta Holmes leebelt.

»See kulub teile ära,« lausus noor Alec Cunningha: »No mina küll ei saa aru, et meil mingeid asitõendei oleks.«

»Üksainus on,« vastas inspektor. »Me mõtlesime, kui me ainult leiaksime . . . Püha Jumal, härra Holme mis teil viga on?«

Minu vaese sõbra näole oli äkitselt tekkinud kohuta ilme. Tema silmad läksid pahupidi, terve nägu tõmble valust, summutatud oigega kukkus ta silmili maha. M ehmusime haigushoo äkilisusest ja raskusest ning kan sime ta kööki, kus ta jäi mõneks minutiks

suurele too Iile lebama ja hingeldama. Lõpuks tõusis ta uuesti püst ja palus häbenedes oma nõrkuse pärast vabandust.

»Watson võib teile öelda, et ma olen äsja raskest hai gusest paranenud,« selgitas ta. »Mul käivad niisuguse närvinõrkuse hood peal.«

»Kas ma saadan teid oma vedruvankriga koju?« küsi vana Cunningham.

»Noh, kui ma kord juba siin olen, tahaksin ühes punktis selgust saada. Seda on väga kerge kindlaks teha.«

»Mis see on?«

»Mulle näib, et see vaene mees Williams võis jõud kohale mitte enne, vaid pärast seda, kui röövel majj tungis. Paistab, et te peate enesestmõistetavaks, et kuig uks oli lahti murtud, ei astunud röövel üldse majja.«

»Kujutlen, et see on üpris selge,« lausus härra Cunningham tõsiselt. »Mu poeg Alec ei olnud veel magama

läinud, ning ta oleks kindlasti kuulnud, kui keegi oleks majas liikunud.«

»Kus ta istus ?«

»Ma suitsetasin oma riietustoas.«

»Milline on selle toa aken?«

»Vasakult viimane, isa toa kõrval.«

»Mõlemas toas põles muidugi lamp?«

»Kahtlemata.«

»Siin tekivad mõned haruldaselt huvitavad küsimused,« ütles Holmes naeratades. »Kas pole erakordne, et röövel — ja juba kogenud röövel — murrab teadlikult sisse majja, kui ta näeb, et kaks perekonnaliiget on veel üleval ?«

»Ilmselt oli tegemist külmaverelise kurjategijaga.«

»Noh, muidugi, kui see juhtum ei oleks olnud kummaline, ei oleks me olnud sunnitud paluma teil seda seletada,« lausus noorhärra Alec. »Aga mis puutub teie arvamusse, et see mees oli röövinud maja paljaks, enne kui William talle vastu astus, siis minu meelest on see absurdne. Kas me ei oleks leidnud siis eest segadust ega märganud, et midagi on ära viidud?«

»Sõltub sellest, mida ära viiakse,« vastas Holmes. »Tuleb meeles pidada, et tegemist on röövliga, kes on üpris isevärki tegelane ja töötab väga omamoodi. Vaadake, näiteks, millised imelikud esemed võttis ta kaasa Actoni juurest — mis need kõik olidki? — nöörikera, kirjapress, ja pagan teab mis pudipadi veel.«

»Noh, me oleme täiesti teie võimuses, härra Holmes,« ütles vana Cunningham. »Kõik, mida teie või inspektor soovitate, saab kindlasti tehtud.«

»Esiteks,« ütles Holmes, »tahaksin ma, et te pakuksite vaevatasu — mis tuleb teilt endalt, sest ametnikel võib minna natuke aega, enne kui nad 'rahasumma suhtes kokku lepivad, ning kiirustamisega ei saa neis asjus kunagi üle pakkuda. Ma panin pakkumise kirja, kui teil pole midagi sellele allakirjutamise vastu. Mõtlesin, et viiekümnest naelast piisab.«

»Annaksin meelsasti sada,« ütles John Cunningham, võttes paberi ja pliiatsi, mille Holmes talle ulatas. »Aga see ei ole päris õige,« lisas ta dokumendile pilku heites.

»Kirjutasin selle kiirustades.«

»Vaadake, te alustate »Kusjuures umbes kolmveerand

üks teisipäeva hommikul tehti katset« ja nii edas Tegelikult juhtus see l^lmveerand kaksteist.«
Mul oli valus oma sõbra eksimuse pärast, sest ma teadsin, kui rängalt mõjub Holmesile iga seda laa lohakusviga. Tema eriala nõudis täpsust faktides, a hiljutine haigus oli teda vapustanud, ning sellest väike sest vahejuhtumist piisas, et näidata mulle, kui kaugel ta ikka veel tervenemisest oli. Hetkeks tundis HolmJ ilmselt piinlikkust, inspektor kergitas kulme ja Alec Cunningham puhkes naerma. Vanahärra parandas ai vea ära ja ulatas paberi Holmesile tagasi.
»Laske see võimalikult kiiresti ära trükkida,« ütlal ta. »See on teil hiilgav mõte.«
Holmes pani paberilehe hoolikalt rahatasku vahele j
»Ja nüüd,« ütles ta, »oleks hea, kui me kõik кося maja läbi käiksime ja kindlaks teeksime, et see üsnB järjekindlusetu röövel ikkagi midagi kaasa ei viinucH
Enne sisseastumist uuris Holmes ust, mis oli olnuj lahti murtud. Oli selge, et ukse vahele oli pistetud реи tel või tugev nuga ning lukukeel oli sellega tagasi lüke tud. Terariista sissesurumise kohal paistsid uksepiida täkked.
»Te siis tabasid ei kasuta?« päris Holmes. »Me pole seda kunagi vajalikuks pidanud.« »Kas teil koera ei ole?« »On, aga ta on teisel pool maja ketis.« »Millal teenijad magama lähevad ?« »Kelfa kümne paiku.«
»Nagu ma aru saan, on ka William harilikult sel aja juba voodis ?«
»Jah.«
»Kummaline, et ta just sel ööl üleval oli. Nüüd oleM mul väga hea meel, härra Cunningham, kui te oleksitl nii lahke ja näitaksite meile maja.«
Kivipõrandaga koridor, millest avanesid uksed köökidesse, viis puutrepini ja seda mööda otse üles teisele korrusele. Trepp lõppes mademega, mille teises otsas oli eeskojast alguse saav trepp. Sellelt mademelt läksiJ uksed elutuppa ja mitmesse magamistuppa, sealhulgas ka härra Cunninghami ja tema poja magamistuppa. Holmes kõndis aeglaselt ja uuris innukalt maja ehitust. Ma mõistsin tema ilmest, et ta oli jälje üles võtnud, kuid ometi

ei suutnud ma vähimalgi määral kujutleda, mis suunas tema järeldused teda juhtisid.
»Lugupeetud härra,« ütles härra Cunningham teatava kärsitusega, »niisugust ringkäiku pole kindlasti vaja. Minu tuba on trepi otsas ja mu poja tuba on selle kõrval. Jätan selle teie otsustada, kas vargal oleks olnud võimalik meid häirimata siia üles tulla.«
»Küllap te peate ringi nuhkima ja uue jälje üles võtma,« ütles poeg üsna õelalt muiates.
»Ma pean siiski paluma, et te veel natuke mu tujusid taluksite. Tahaksin näiteks näha, kui kaugele maja ette on näha magamistubade akendest. See, nagu ma aru saan, on teie poja tuba,« — Holmes lükkas ukse lahti — »ja ma oletan, et see on riietustuba, kus ta suitsetas, kui lärm lahti läks. Kuhupoole on selle toa aken?« Ta kõndis läbi magamistoa, lükkas ukse lahti ja vaatas teise tuppa.
»Ma loodan, et te olete nüüd rahul ?« küsis härra Cunningham teravalt.
»Tänan teid, arvan, et olen näinud kõike, mida ma näha tahtsin.«
»Kui see on tõesti vajalik, siis võime nüüd minna minu tuppa.«
»Kui see teile liiga palju tüli ei tee.«
Rahukohtunik kehitas õlgu ja läks ees oma magamistuppa, mis oli lihtsalt möbleeritud ja ilmetu. Kui me läksime toa akna poole, jäi Holmes teistest maha, kuni me olime kahekesi viimased. Voodi jalutsi lähedal lauakesel olid apelsinikauss ja veekarahvin. Kui

me sellest möödusime, kummardus Holmes minu kirjeldamatuks hämmastuseks ja lükkas lauakese meelega ümber. Klaas purunes tuhandeks killuks ja puuviljad veeresid igasse nurka laiali.
»Mis te nüüd tegite, Watsonk ütles Holmes külmalt. »Vaip on täiesti rikutud.«
Kummardusin segadusse sattudes ja hakkasin apelsine üles korjama, mõistes, et mingil põhjusel soovis mu kaaslane, et ma süü enda peale võtaksin. Teised tulid mulle appi ja seadsid laua uuesti püsti.
»Hei!« hüüdis inspektor, »kus teie sõber on?«
Holmes oli kadunud.
»Oodake natuke,« ütles Alec Cunningham. »Minu
113
meelest on see sell arust ära. Tule kaasa, isa, lähm vaatame, kus ta on!«
Nad tormasid toast välja, jättes inspektori, koloneB ja minu üksteisele otsa vahtima.
»Ausõna, ma kaldun noorhärra Aleciga nõustuma,« ütles politseinik. »See võib olla haiguse mõju, aga mulB tundub, et. . .«
Tema juttu katkestas äkitselt karjumine: »Appi! Appi! Tapetakse!« Ehmatusega tundsin ma ära oma sõbra hääle. Tormasin pöörasena toast välja trepimademele Hõiked, mis olid sumbunud kähedaks, arusaamatu» karjumiseks, kostsid toast, kus me olime kõigepealt käfl nud. Sööstsin tuppa ja selle teises otsas olevasse rii« tusruumi. Mõlemad Cunninghamid kummardusid Sherlock Holmesi maas lebava kogu kohale, noorem kägistas teda mõlema käega, vanem paistis tal üht kätt vää-navat. Hetke jooksul olime meie kolmekesi isa ja poja tema kallalt ära rebinud ning Holmes tõusis tuikudes jalule, ta oli väga kahvatu ja ilmselt väga nõrk.
»Vahistage need mehed, inspektor,« ahmis ta õhku.
»Millise süüdistuse alusel?«
»Süüdistatuna oma kutsari William Kirwani mõrvas.«
Inspektor vahtis segaduses ringi. »No kuulge nüüd härra Holmes,« ütles ta viimaks. »Olen kindel, et te ei mõtle seda . . .«
»Nonoh, mees, vaadake neile otsak hüüdis Holmes järsult.
Kindlasti ei ole ma kunagi varem näinud inimeste nägudel nii selgesti peegelduvat süüd. Vanem mees näis olevat kangestunud ja hämmastunud, tema tugevate joontega näol oli sünge ja pahur ilme. Poeg oli aga heitnud kõrvale kogu oma lõbusa ja ulja maneeri ning tema tumedatest silmadest kiirgas ohtliku metslooma raevu, mis tema ilusaid näojooni moonutas. Inspektor ei öelnud midagi, ta astus hoopis ukse juurde ja puhus vilet. Kutse peale tuli kaks konstaablit.
»Mul ei jää muud üle, härra Cunningham,« ütles inspektor. »Loodan, et see kõik osutub rumalaks veaks, kuid te mõistate, et . . . Ah nii? Visake see käest!« Ta andis hoobi, ning revolver, mida noorem mees tahtis parajasti vinnastada, kukkus kolinal põrandale.
»Võtke see enda kätte,« ütles Holmes, pannes jala vaikselt revolvrile, »kohtus võib see teile kasulikuks osutuda.
114
Aga siin on asi, mida me tegelikult tahtsime.« Ta tõstis üles väikese kortsunud paberilehe.
»Paberilehe ülejäänud osa!« hüüatas inspektor.
»Täpselt nii.«
»ja kus see oli ?«

»Seal, kus ma selle arvasin olevat. Ma selgitan teile kohe kõik. Arvan, et teie, kolonel, ja Watson, võite nüüd minna, mina aga ühinen teie seltskonnaga hiljemalt tunni pärast. Inspektor ja mina peame natuke vahialustega rääkima, aga lõunasöögi ajaks olen ma kindlasti tagasi.«

Sherlock Holmes pidas sõna, sest kella ühe paiku tuli ta meie juurde koloneli suitsetamistuppa. Temaga oli kaasas väikest kasvu eakas härrasmees, keda mulle tutvustati kui härra Actonit, kelle majja oli kõigepealt sisse murtud.

»Ma tahtsin, et härra Acton oleks kohal, kui ma lugu teile selgitan,« ütles Holmes, »sest ta tunneb loomulikult suurt huvi sellega seotud üksikasjade vastu. Ma kardan, kulla kolonel, et te kahetsete hetke, mil te minusuguse tülika isiku oma majja lasksite.«

»Vastupidi,« kostis kolonel südamlikult, »pean seda suurimaks privileegiks, et mul lubati teie töömeetoditega tutvuda. Tunnistan, et need ületasid kõik mu ootused ning et ma pole kuidagi suuteline nende tulemust seletama. Mul pole veel aimugi, mis teile loo lahenduse andis.«

»Kardan, et mu seletus võib teie illusioonid purustada, aga mul pole kunagi olnud kombeks oma meetodeid varjata, ei minu sõbra Watsoni ega ka kellegi teise eest, kes nende vastu arukat huvi tunneb. Aga kuna ma olen ikka veel üsna omadega läbi sellest väntsutamisest, mis sai mulle osaks riietustoas, siis võtaksin ma kõigepealt lonksukese teie brändit, kolonel. Mu jõuvarud on viimasel ajal üsna rängalt proovile pandud.«

»Loodetavasti ei tabanud teid enam närvinõrkuse hood.«

Sherlock Holmes naeris südamest. »Selleni jõuame omal ajal,« ütles ta. »Ma kirjeldan teile seda juhtumit otsast peale, juhtides tähelepanu mitmesugustele asjaoludele, mis mind otsusele viisid. Katkestage mind, palun, kui mõni järeldus teile täiesti selge ei ole.

Uurimisel on ülimalt oluline võime ära tunda, millised paljudest faktidest on ebaolulised ja millised suure

tähtsusega. Muidu te hajutate oma jõudu ja tähelepanu mitte aga ei koonda neid. Selle juhtumi puhul ei olnud mul algusest peale vähimatki kahtlust, et kogu loo võta tuleb otsida paberitükilt, mis oli surnud mehe käes.

Enne kui ma sellel pikemalt peatun, juhiksin teie tähJ lepanu faktile, et kui Alec Cunninghami lugu vastas tõele ja kui kallaletungija oli pärast William Kirwani tulistamist otsekohe põgenenud, siis ei saanud see ilmselt olla tema, kes paberi surnud mehe käest rebis. Aga kui see ei olnud tema, siis pidi see olema Alec Cunningham ise, sest selle aja peale, kui vanahärra trepist alla tuli, oli sündmuskohas juba mitu teenrit. See on üsna lihtne järeldus, aga inspektoril oli jäänud see märkamata, sest ta lähtus eeldusest, et neil kohalikel võimukandjatel ei olnud looga mingit pistmist. Minul aga ei ole kunagi mingeid eelarvamusi, ma lähen lihtsalt kuulekalt sinna, kuhu fakt mind juhib, ning nõnda leidsin ma juba uurimise esimeses järgus, et ma suhtun pisut kahtlustavalt osasse, mida oli loos mänginud härra Alec Cunninghami.

Siis aga uurisin ma väga hoolikalt paberinurka, mille inspektor oli meile andnud. Mulle oli kohe selge, et see oli osa väga tähelepanuväärsest dokumendist. Siin see on. Kas te ei märka selle juures midagi väga kõnekat?«

»Kiri näib väga ebaühtlane,« lausus kolonel.

»Kulla härra,« hüüdis Holmes, »ei saa olla vähimatk kahtlust, et neid sõnu on kirjutanud vaheldumisi kaks inimest. Kui ma juhin teie tähelepanu t-le sõnas »saaksite« ning palun, et te võrdleksite seda tähega sõnas »kaksteist«, siis näete seda otsekohe.

Nende sõnade väga lühike analüüs võimaldab teil öelda ülima kindlusega, et »saaksite« on kirjutatud jõulisema käekirjaga ja »kaks-teist« nõrgemaga.«

»Tuhat ja tuline! See on ju päevselge!« hüüdis kolonel. »Mispärast ometi kaks meest niisugusel kombel kirja kirjutavad ?«

»Ilmselt oli tegemist kahtlase asjaga ning üks meestest, kes umbusaldas teist, oli otsustanud, et mõlemad peavad olema võrdselt segatud kõikidesse ettevõtmistesse. On ka selge, et jõulisema käekirjaga mees oli eestvedaja.«

»Kuidas te selle peale tulete?«

»Me võime seda järeldada, võrreldes ühte käekirja teisega. Aga selleks oletuseks on meil ka kindlamaid põhjust.

116

Kui te seda paberitükki tähelepanelikult uurite, jõuate järeldusele, et jõulisema käekirjaga mees alustas kirjutamist ja jättis tühimikud, mida teine pidi täitma. Meed tühimikud ei olnud iga kord piisavad, ning te näete, et teine mees pidi oma sõnad kuidagi vahele pigistama, mis näitab, et eelnevad ja järgnevad sõnad olid juba kirjutatud. Mees, kes kirjutas kõik sõnad esimesena, oli kahtlemata see, kes kogu asja kavandas.«

»Suurepärane!« hüüdis härra Acton.

»Aga väga lihtne,« lausus Holmes. »Nüüd jõuame olulise punktini. Te võib-olla ei tea, et eksperdid on õppinud määratlema märkimisväärselt täpselt inimese vanust tema käekirja järgi. Harilikult on võimalik enam-vähem kindlalt oletada aastakümmet. Ma ütlen harilikult, sest haigus ja füüsiline nõrkus jätavad samasuguse jälje nagu kõrge vanus, isegi kui haige inimene on noor. Vaadates antud juhul ühe mehe jõulist ja uljast käekirja ja teise üsna viletsaks muutunud kirjaviisi, mis on küll veel loetav, kuigi t-del on rõhtkriips juba kaduma hakanud, siis võime öelda, et üks oli noor mees ja teine juba eakas, kuigi mitte veel päris vanadusest jõuetu.« »Suurepärane!« hüüdis härra Acton uuesti. »Asja juures on veel üks varjatum ja isegi huvitavam joon. Nendel käekirjadel on midagi ühist. Need kuuluvad meestele, kes on veresugulased. Teile võib see olla kõige ilmsem k-de puhul, aga mina märkan veel palju pisiasju, mis viitavad samale järeldusele. Mul ei ole kahtlusevarjugi, et nende kahe käekirjanäite puhul võib täheldada perekonnale omast kirjutamismaneeri. Ma esitan teile praegu muidugi ainult peamised kirja uurimisel saadud tulemused. Peale nende tegin ma veel kakskümmend kolm järeldust, mis huvitaksid rohkem eksperte kui teid. Need kõik kaldusid süvendama minu muljet, et kirja olid kirjutanud Cunninghamid, isa ja poeg.

Jõudnud niikaugele, oli minu järgmine samm muidugi kuriteo üksikasjade uurimine, et näha, mil määral need meid aidata saavad. Ma läksin koos inspektoriga maja juurde ja nägin kõike, mis seal näha oli. Nagu ma suutsin täie kindlusega määratleda, oli mees maha lastud revolvriga rohkem kui nelja jardi kauguselt. Riietel ei olnud püssirohu jälgi. Järelikult oli Alec Cunningham

117

valetanud, kui ta ütles, et mehed olid tulistamise ajal rüselnud. Isa ja poeg olid jällegi ühel nõul, näida kohta, kust mees oli maanteele jooksnud. Juhtumisi aga oli selles kohas üsna lai ja niiske põhjaga kraav. Kun selle kraavi ümbruses ei olnud jalajälgi, olin ma täiea kindel mitte ainult selles, et Cunninghamid olid jälle valetanud, vaid ka selles, et sündmuskohal polnud kunagi olnud mingit tundmatut meest.

Ja nüüd pean vaatlema selle iseäraliku kuriteo motiivi. Selleni jõudmiseks tuli mul alustada põhjusest, miks härra Actoni majja sisse murti. Koloneli jutust sain ma aru, et

teie, härra Acton, ja Cunninghamid käisite millegi pärast kohut. Mulle tuli otsekohe pähe, et nad olid murdnud teie raamatukogusse sisse kavatsusega saada kätte mingi dokument, mis võis kohtuasjas tähtis olla.

»Täpselt nii,« lausus härra Acton. »Nende kavatsuste ei saa olla vähimatki kahtlust. Mul on täiesti selgel õigus poolele nende praegustest valdustest, ning kui nac oleksid leidnud ühe dokumendi — mis oli õnneks mu advokaatide seifis —, oleksid nad kahtlemata kohtuasjal arutamist takistanud.«

»Näete nüüd,« ütles Holmes naeratades. »See oli ohtlik ja mõtlematu samm, milles ma näin märkavat noore Aleci mõju. Kui nad raamatukogust midagi ei leidnud, püüdsid nad kahtlust kõrvale juhtida, andes asjale tavalise röövimise ilme, ning sellepärast viisidki nad kaasa kõik, mis neile pihku sattus. See oli küllalt selge, kuid loos oli veel palju segast. Üle kõige tahtsin ma leida kirja puuduvat osa. Olin kindel, et Alec oli rebinud kirja surnud mehe käest, ning peaaegu kindel, et ta oli pistnud selle oma hommikukuue taskusse. Kuhu mujale oleks ta võinud selle panna? Küsimus oli ainuit selles, kas kiri oli ikka veel seal. Asi oli seda väärt, et katsuda välja uurida, ning sel eesmärgil läksimegi kõik nende majja.

Nagu te kahtlemata mäletate, ühinesid Cunninghamid meiega köögiukse taga. Oli äärmiselt tähtis, et neile kirja olemasolu meelde ei tuletataks, muidu oleksid nad selle loomulikult viivitamatult hävitanud. Inspektor hakkas neile seletama, kui tähtsaks me kirja pidasime, kui ma õnnekombel haigushoos maha kukkusin ja nõnda vestlusteemat muutsin.«

»Püha taevas!« hüüdis kolonel naerdes. »Kas te tahate

118

öelda, et kogu meie kaastunne oli raisatud ning teie haigushoog pettus ?«

»Arsti seisukohast pean ütlema, et see oli imetlusväärselt mängitud,« hüüdsin ma, vaadates hämmastunult meest, kes mind pidevalt mõne uue kavala võttega jahmatas.

»Niisugune oskus tuleb tihti kasuks,« ütles Holmes. »Toibudes õnnestus mul ühe päris leidliku nõksu abil panna vana Cunningham kirjutama sõna »kaksteist«, et ma saaksin seda võrrelda sõnaga paberil.«

»Oh, milline eesel ma olin!« hüüatasin ma.

»Ma nägin, et te haletsesite mind minu nõrkuse pärast,« ütles Holmes naerdes. »Mul oli kahju panna teid minu pärast südant valutama, sest ma teadsin, et te seda teete. Siis läksime koos trepist üles, ning kui ma olin tuppa astunud ja näinud ukse taga rippuvat hommiku-kuube, õnnestus mul laua ümberlükkamisega hetkeks nende tähelepanu eemale juhtida ning ma lipsasin tagasi tuppa hommikukuue taskuid uurima. Vaevalt olin ma kirja kätte saanud — mis oligi, nagu ma olin oodanud, ühes taskus —, kui kaks Cunninghami kargasid mulle kallale ja usun tõesti, et nad oleksid mind sealsamas tapnud, kui te mulle kiiresti nagu sõbrad ikka appi ei oleks tulnud. Tegelikult tunnen ma veel praegugi selle noore mehe haaret oma kõril ning isa väänas mul kirja kätte saada püüdes randme tagurpidi. Vaadake, nad mõistsid, et ma tean ilmselt kõik, ning ootamatu üle-minek täielikust kindlusest sügavasse meeleheitesse ajas nad päris pööraseks.

Ma rääkisin pärastpoole vana Cunninghamiga kuriteo motiivist. Ta oli üsna taltsas, kuigi tema poeg käitus nagu tõeline saatan, valmis iseendal või kellel tahes ajud välja laskma, kui ta ainult oma revolvri kätte oleks saanud. Kui Cunningham nägi, et tema vastu on nii tugevad asitõendid, lõi ta araks ja rääkis kõik ära. Näib, et William jälgis oma peremehi salaja, sel ööl, kui need härra Actoni juurde sisse murdsid, ning olles nad

nõnda oma võimusesse saanud, hakkas neilt paljastamisega ähvardades raha välja pressima. Härra Alec oli aga niisuguste mängude mängimiseks ohtlik mees. Tal tuli täiesti geniaalne mõte kasutada ümbruskonda haaranud röövlihirmu vabanemiseks mehest, keda ta kartis. William meelitati kohale ja lasti maha, ning kui nad oleksid

119

terve kirja kätte saanud ja üksikasjadele pisut rohkeni tähelepanu pööranud, oA väga võimalik, et neid poleks! hakatud kunagi kahtlustama.«

»Aga kiri?« küsisin mina.

Holmes asetas allpool ära toodud kirja meie ette.

Kui te ainult tuleksite kell kolmveerand kaksteist idavärava juurde, siis saaksite teada midagi mis teid väga üllataks ja võiks olla suureks kasuks teile endale ja ka Annie Morrisonile. Ärge ainult asjast kellelegi midagi rääkige.

»See on väga seda moodi, nagu ma ootasin,« ütles ta . »Me ei tea veel muidugi, millised suhted võisid olla Ale Cunninghami, William Kirwani ja Annie Morrisoni vahel. Tulemus näitab, et sööt oli osavalt üles seatud. Ole kindel, et te märkate rõõmuga pärilikke jooni k-des ja g sabades. Täppide puudumine vana mehe i-del on samuti väga iseloomulik. Watson, minu meelest on meie vaikne puhkus maal olnud väga tore, ning ma pöördun homme kindlasti tugevasti kosununa Baker Streetile tagasi.«

VII. VIGANE MEES

Ühel suveõhtul, mõni kuu pärast minu abiellumist, istusin ma oma kolde ees, suitsetasin viimast piibutäit ja tukastasin romaani lugedes, sest mul oli seljataga kurnav päev. Mu naine oli juba üles magamistuppa läinud ning välisukse lukkukeeramine, mida ma olin natuke aega tagasi kuulnud, teatas mulle, et ka teenrid olid puhkama läinud. Olin püsti tõusnud ja koputasin piibust tuhka välja, kui kuulsin äkitselt uksekella kõlinat.

Vaatasin kella. See näitas kolmveerand kaksteist. Nii hilisel tunnil ei saanud meile külalisi tulla. Ilmselt oli tegemist patsiendiga, ning võib-olla tuli mul terve öö üleval istuda. Läksin virila näoga esikusse ja avasin ukse. Minu hämmastuseks seisis lävel Sherlock Holmes.

»Ahaa, Watson,« ütles ta. »Ma lootsin, et pole veel liiga hilja teid kätte saada.«

»Kulla sõber, astuge ometi sisse!«

»Teie näost paistab üllatus, ja pole ime! Mulle tundub, et kergendus ka. Hmh! Te siis suitsetate ikka veel oma poissmehepõlve Arkaadia tubakasegu! See kohev tuhk reie kuuel ei jäta mingit kahtlust. On kerge näha, Watson, et te olete harjunud vormiriietust kandma. Teid ei peeta kunagi õigeks tsiviilisjkuks, kuni teil on komme taskurätikut varrukas kanda. Kas te saate mulle täna öömaja anda?«

»Meeleldi.«

»Te ütlesite mulle, et teil on tuba poissmehele, ning ma näen, et praegu teil ühtki härrasmeest külas ei ole. Selle järelduse võib teha teie kübaranagist.«

»Ma olen väga rõõmus, kui te siia jääte.«
»Tänan teid. Ma panen siis oma mütsi nagisse. Ma näen kahjutundega, et teil on töömees majas käinud. See ennustab halba. Ma loodan, et asi pole kanalisatsioonis ?«
121
»Ei, meil oli gaasirike.«
»Ah soo! Tema saapnn on jätnud naelakriimud linoleumile just seal, kuhu valgus paistab. Ei, tänan väga, ma sõin Waterloo jaamas õhtust, aga ma suitsetan meelsasti koos teiega ühe piibu.«
Ulatasin talle oma tubakakoti ning ta istus minu vastuj ja suitsetas mõnda aega vaikides. Teadsin väga hästi, et midagi peale tähtsa asjaajamise ei oleks teda nii hilisel tunnil minu juurde toonud, ning ootasin seetõttu kannatlikult, millal ta selleni jõuab.
»Ma näen, et teil ori praegu palju tööd/ lausus ta mulle teraselt otsa vaadates.
»Jah, mul oli kiire päev,« vastasin. »Teie silmis võib see näida väga' narr,« lisasin ma, »aga ma ei saa tõesti" aru, kuidas te seda järeldasite.«
Holmes kõhistas endamisi naerda.
»Mul on see eelis, et ma tunnen teie harjumusi, kulla Watson,« ütles ta. »Kui teie ringkäik on lühike, käite te jalgsi, kui see on aga pikk, kasutate te troskat. Kuna ma näen, et teie saapad, mis on kuil jalas olnud, ei ole sugugi porised, pole mul kahtlust, et praegu on teil piisavalt kiire voorimehe võtmiseks.«
»Suurepärane!« hüüdsin ma.
»Elementaarne,« vastas ta. »Tegemist on ühe säärase juhtumiga, mil arutleja saavutab tema naabrile märkimisväärsena tunduva tulemuse, sest naabril on jäänud märkamata mingi väike asjaolu, millel järeldused rajanevad. Sedasama, kulla mees, võib öelda petlikult uhke mulje kohta, mida jätavad mõned teie väikesed visandid, sest ka teie jätate enda teada probleemi mõned aspektid ega avalda neid lugejale. Praegu olen aga mina nende lugejate olukorras, sest ma hoian käes mitut niiti ühes kõige kummalisemas juhtumis, mis on kunagi kellelegi peamurdmist valmistanud, aga ometi puuduvad mul mu teooria lõpetamiseks vajalikud üks või kaks niidiotsa. Aga ma saan need kätte, Watson, ma saan need kätte!« Holmesi silmad lõid põlema ning kõhnadesse põskedesse tekkis kerge õhetus. Hetkeks oli kerkinud tema innukat ja kirglikku loomust varjav loor, kuid ainult hetkeks. Kui ma uuesti tema poole vaatasin, oli ta näol jälle see liikumatu ilme nagu indiaanlasel, mille pärast nii paljud teda pigem masinaks kui inimeseks pidasid.
122
»Selles loos on huvitavaid jooni,« ütles ta. »Võin isegi öelda, et erakordselt huvitavaid jooni. Olen juba asjaga tutvunud ning jõudnud enda arvates lahendusele lähedale. Kui te saaksite minuga koos selle viimase sammu astumise juures olla, osutaksite mulle tähelepanuväärse teene.«
»Ma teeksin seda rõõmuga.« »Kas te saaksite homme Aldershotisse sõita ?«
»Kahtlemata tegeleks Jackson homme minu patsientidega.«
»Väga hea. Ma tahan homme kell 11.10 Waterloo jaamast teele asuda.«
»See annab mulle aega asju korraldada.«
»Ja kui te nüüd liiga unine ei ole, annaksin ma teile ülevaate sellest, mis on juhtunud, ja sellest, mida tuleks veel teha.«
»Olin unine enne teie tulekut. Nüüd olen täiesti
virge.«

»Teen nii lühidalt kui võimalik, ilma et midagi eluliselt tähtsat loost välja jääks. On mõeldav, et te võite isegi olla lugenud sellest juhtumist ajalehtedest. Tegemist on Kuningliku Munsteri rügemendi kolonel Barclay oletatava mõrvaga Aldershotis, mida ma parajasti uurin.«

»Ma ei ole sellest midagi kuulnud.«

»See on esialgu ainult kohapeal tähelepanu äratanud. Faktid on üksnes kaks päeva vanad. Lühidalt on asi järgmine.

Kuninglik Munsteri rügement on, nagu te teate, üks kõige kuulsamaid Iiri rügemente Briti armees. See tegi imet nii Krimmi sõjas kui ka sipoide ülestõusu ajal ning on ennast sellest ajast peale igal võimalikul juhul ainult heast küljest näidanud. Esmaspäeva õhtuni juhatas seda James Barclay, vahva veteran, kes alustas reamehena, sai sipoide ülestõusu ajal üles näidatud vapruse eest ohvitseriks ning juhatas lõpuks rügementi, milles ta oli kunagi musketit kandnud.

Kolonel Barclay võttis naise, kui ta oli veel seersant, ning tema naine, kelle neiupõlvenimi oli Nancy Devoy, oli sellesama korpuse endise vanemseersandi tütar. Nagu võibki kujutleda, tekkis seetõttu kerge seltskondlik ebakõla, kui noorpaar (sest nad olid veel noored) end uues keskkonnas leidis. Ilmneb aga, et nad kohanesid kiiresti,

ning nagu ma aru saan, on proua Barclay rügemen« daamidega alati niisama1 hästi läbi saanud, nagu sai temj abikaasa läbi teiste ohvitseridega. Võin lisada, et ta oli väga ilus naine, ning isegi nüüd, kui ta on olnud abielus üle kolmekümne aasta, on tema välimus ikka veel rabav ja suursugune.

Tundub, et kolonel Barclay perekonnaelu oli ühtlaseid õnnelik. Major Murphy, kellele ma võlgnen tänu suul rema osa faktide eest, kinnitab mulle, et ta ei ole kunagi kuulnud ühestki lahkhelist abikaasade vahel. Üldiselt arvab ta, et Barclay oli oma naisesse rohkem kiindunud kui naine temasse. Barclay muutus väga rahutuks, kui ta naisest kas või päevagi eemal viibis. Naine aga, kuigi: ka tema oli kiindunud ja truu, ilmutas vähem peale tükkivat poolehoidu. Igal juhul peeti neid rügemendis eesi kujulikuks keskealiseks paariks. Nende omavaheliste» suhetes ei olnud absoluutselt midagi, mis oleks valmistanud inimesi ette tulevaseks tragöödiaks.

Tundub, et kolonel Barclay enda iseloomus oli mõni iseäralik joon. Tavalises meeleolus oli ta uljas vana sõjaJ mees, kuid tuli ette juhtumeid, mille käigus ta näis ilmutavat märkimisväärset jõhkrust ja kättemaksuhimu. Paistab aga, et oma iseloomu seda külge ei pööranud ta kunagi oma naise vastu. Veel üks fakt, rnida olid täheldanud major Murphy ja kolm viiest ohvitserist, kellega ma rääkisin, seisnes iseäralikus depressioonis, mis kolo-neli vahetevahel valdas. Nagu major seda väljendas, kadus naeratus keset ohvitseride kasiino lõbusat lõõpi-rnist sageli äkitselt, otsekui nähtamatu käega puhitult, tema näolt. Kui see tuju teda tabas, oli ta terveks päevaks kõige sügavamasse masendusse vajunud. See ja teatud ebausklikkus olid ainsad ebatavalised iseloomujooned, mida teised ohvitserid olid märganud. Viimane i iseärasus väljendus selles, et ta ei tahtnud, eriti pärast pimeduse saabumist, üksi jääda. See lapsik joon silmatorkavalt mehises loomuses oli tihti märkusi ja oletusi esile kutsunud.

Kuningliku Munsteri rügemendi esimene pataljon (vana saja seitsmeteistkümnes) oli mitu aastat Aldershotis paiknenud. Abielus ohvitserid ei ela kasarmutes ning kolonel oli kogu selle aja asunud villas nimega »Lachine«, mis paiknes põhjalaagrist umbes poole miili kaugusel. Maja asub eraldi krundil, aga selle läänekülg on ainult

kolmekümne jardi kaugusel maanteest. Teenijaskond koosneb kutsarist ja kahest teenijannast. Nemad koos peremehe ja perenaisega olid Lachine'i ainsad asukad, sest Barclay'del ei olnud lapsi, ning tavaliselt ei elanud nende juures ka ühtki külalist.

Nüüd jõuame sündmuste juurde, mis toimusid Lachine'is möödunud esmaspäeval kella üheksa ja kümne vahel.

Selgub, et proua Barclay oli katoliiklane ning tundis väga suurt huvi Püha Jüri gildi vastu, mis moodustati Watt Streeti kabeli juurde selleks, et vaeseid pruugitud riietega varustada. Õhtul kell kaheksa oli toimunud gildi koosolek ning proua Barclay oli õhtusöögiga kiirustanud, et koosolekule jõuda. Kui ta majast lahkus, kuulis kutsar, et ta ütles abikaasale midagi igapäevast, ning kinnitas, et tuleb varsti tagasi. Siis astus ta läbi preili Morrisoni, kõrvalmajas elava noore daami poolt, ja nad läksid kahekesi koosolekule. See kestis nelikümmend minutit, ning lahkunud preili Morrisonist neiu maja väravas, jõudis proua Barclay kell veerand kümme koju.

Lachine'is on tuba, mida kasutatakse enamasti hommikuti. See on maja teepoolses küljes ning sealt viib suur klaasist tiibuks välja muruplatsile. Muruplats on kolmekümne jala laiune ning seda eraldab teest ainult madal müür, mille peal on raudääris. Sinna tuppa läkski proua Barclay koju jõudes. Akendel ei olnud katteid ees, sest tuba kasutati õhtul harva, aga proua Barclay pani ise lambi põlema ja helistas kella, paludes toatüdruk Jane Stewartil tass teed tuua, mis oli tema tavalise käitumisega täiesti vastuolus. Kolonel oli istunud magamistoas, aga kuuldes, et naine on tagasi tulnud, läks ta tema juurde hommikutuppa. Kutsar nägi, kuidas ta läbi esiku läks ja tuppa astus. Rohkem teda elusana ei nähtud.

Nõutud tee toodi kümne minuti pärast, aga kui toatüdruk uksele lähenes, kuulis ta imestusega, et peremees ja perenaine tülitsevad vihaselt. Ta koputas vastust saamata ning katsus isegi ukselinki, kuid avastas üksnes, et uks oli lukus. Loomulikult jooksis ja rääkis ta kõike kokale ning kaks naist ja kutsar tulid esikusse ning kuulasid vaidlust, mis ikka veel kestis. Nad kõik on ühel meelel, et kuulda oli ainult kahte häält, Barclay ja tema naise häält. Barclay märkused olid summutatud ja

järsud, nii et kuulajad ei saanud ühestki sõnast aru. Daami jutt oli aga väga vihane ning kui ta häält tõstis, kosti see selgesti. »Igavene argpüks!« kordas ta ikka ja jälle »Mida me nüüd küll teeme? Mida me nüüd küll teeme Anna mulle mu elu tagasi. Ma ei taha isegi hingata sed õhku mis sina! Argpüks! Argpüks!« Need olid tema jut katked, mille lõpus kostis mehe hirmus karjatus, mürt satus ja naise läbilõikav karje. Olles veendunud, et toi munud on mingi hirmus tragöödia, tormas kutsar vast ust ja püüdis seda maha murda, toast aga kostsid üha uued karjed. Kutsaril ei läinud siiski korda sisse tungida ning teenijad olid hirmu pärast nii endast väljas, et e suutnud teda abistada. Kutsarile tuli äkki pähe üks mõte ta jooksis majast välja, muruplatsile, kuhu avanesid kõr ged klaasuksed. Üks uksepool oli lahti, mis on minu arusaamist mööda suvel üsna tavaline, ning tuppa pääse mine ei valmistanud talle mingit raskust. Perenaine ei karjunud enam, vaid lebas teadvusetult diivanil, õnnetu sõjamees aga lamas vereloigus, jalad üle tugitooli käe toe ja pea vastu kaminavõret põrandal.

Nähes, et ta ei saa oma peremehe heaks enam midagi teha, oli kutsari esimene mõte uks avada. Aga siinkohal ilmnes ootamatu ja iseäralik takistus. Võtit ei olnud seespool ukse ees ning kutsar ei leidnud seda ka kusagilt mujalt toast. Ta läks seetõttu uuesti

klaasuksest välja, ning kutsunud appi politseiniku ja arsti, kasutas sama teed. Daam, keda muidugi kõige rohkem kahtlustati, viidi ikka veel teadvusetult oma tuppa. Seejärel pandi koloneli surnukeha diivanile ning tragöödia toi-mumispaik vaadati hoolikalt üle.

Leiti, et õnnetule veteranile tekitatud vigastus kujutas endast umbes kahe tolli pikkust sakilist haava kuklas, mis oli ilmselt põhjustatud tugevast hoobist nüri relvaga. Ei olnud ka raske ära arvata, mis see relv oli. Laiba lähedal põrandal lebas iseäralik nikerdatud kõvast puust nui, millel oli luust käepide. Kolonelil oli mitmekesine kogu relvadest, mida ta oli toonud paljudest maadest, kus ta oli sõdinud, ning politsei oletas, et nui pärines tema enda relvakogust. Teenijad väidavad, et nad ei ole seda enne näinud, aga on võimalik, et see on teiste majas leiduvate veidrate asjade seas kahe silma vahele jäänud. Politsei ei avastanud toas midagi muud tähtsat peale seletamatu fakti, et kadunud võtit ei leitud

126

ei proua Barclay käest, ei laiba juurest ega ka kusagilt mujalt sellest toast. Ukse avas lõpuks üks Aldershoti lukksepp.

Niisugune oli asjade seis, Watson, kui ma teisipäeva hommikul major Murphy palvel Aldershotisse läksin, et politseid selle jõupingutustes abistada. Küllap te mõistate, et probleem oli juba niigi huvitav, kuid mu tähelepanekud näitasid peagi, et tegelikult oli tegemist palju erakordsema juhtumiga, kui esimesel pilgul võis paista.

Enne toa ülevaatamist küsitlesin ma teenijaid, kuid mul õnnestus teada saada ainult seda, millest ma juba rääkisin. Toatüdruk Jane Stewartile meenus veel üks huvitav üksikasi. Te mäletate, et tülitsemist kuuldes läks ta trepist alla ja tuli koos teiste teenijatega tagasi. Ta ütles, et esimene kord, kui ta üksi oli, rääkisid peremees ja perenaine nii vaikselt, et ta ei kuulnud peaaegu midagi, ning mõistis pigem nende toonist kui sõnadest, et nad on riidu läinud. Kui ma talle peale käisin, meenus talle aga, et ta kuulis, kuidas proua kaks korda kellegi Taaveti nime mainis. See asjaolu on äkilise riiu põhjuse avastamisel äärmiselt tähtis. Nagu te mäletate, oli koloneli nimi James.

Üks selle juhtumiga seotud asjaolu oli nii teenijatele kui ka politseile väga sügava mulje jätnud. See oli koloneli moondunud nägu. Nende jutu järgi väljendas koloneli nägu nii jubedat hirmu ja õudust, nagu inimese nägu üldse väljendada suudab. Mitu inimest minestasid juba üksnes seda nägu nähes, nii kohutav oli selle mõju. Oli täiesti selge, et ta oli oma saatust aimanud ning see oli põhjustanud temas piiritut õudu. See sobis muidugi küllalt hästi politsei teooriaga, kui kolonel oleks taibanud, et naine teda mõrvata kavatseb. Selle teooriaga ei olnud vastuolus ka fakt, et haav oli kuklas, sest kolonel võis hoopi vältida püüdes ringi keerata. Ka naiselt endalt ei olnud võimalik midagi teada saada, sest ta oli ägeda peaajupõletiku tõttu ajutiselt aru kaotanud.

Politsei käest kuulsin ma, et preili Morrison, kes, nagu te mäletate, käis sel õhtul koos proua Barclayga väljas, väitis, et tema ei tea, mis põhjustas tema kaaslase paha tuju kojusaabumisel.

Korjanud kokku kõik need faktid, Watson, suitsetasin ma nende kallal juureldes mitu piibutäit ja püüdsin eraldada otsustava tähtsusega andmed juhuslikust infor-

127

matsioonist. Polnud mingit kahtlust, et kõige silmatorkavam ja kõnekam asjaqfei oli võtme erakordne kadumine! Hoolika otsimise tulemusel seda toast ei leitud. JärelL kult oli see toast ära viidud. Aga ei kolonel ega koloneli naine saanud seda teha. See oli täiesti selge. Järelikult pidi toas käima veel kolmas inimene. Ja see koj mas võis olla tuppa

tulnud ainult klaasuksest. Mulle tundus, et toa ja muruplatsi hoolikas uurimine võis selle saladusliku isiku jälgi ilmutada. Te tunnete mu meetodeid, Watson. Ma ei jätnud ühtki neist uurimisel kasutamata. Ning asi lõppes sellega, et ma avastasin jäljed, kuid need olid hoopis teistsugused, kui ma olin oodanud. Toas oli käinud mees ning ta oli maantee pooli üle muru tulnud. Mul läks korda saada viis väga selgel jalajälge, üks tee pealt, sealt, kus ta oli üle madalal müüri roninud, kaks murult ja kaks väga nõrka jälge värvitud laudadelt ukse all, kustkaudu ta oli majja tull nud. Ta oli nähtavasti üle muru tormanud, sest varbal jäljed olid palju sügavamad kui kannajäljed. Aga mitte mees ei üllatanud mind. Mind üllatas tema kaaslane.«

»Tema kaaslane?«

Holmes tõmbas taskust suure siidpaberilehe ning laotas selle ettevaatlikult põlvedel lahti.

»Mida te sellest arvate?« küsis ta.

Paber oli kaetud mingi väikese looma jälgede jäljenditega. Selgelt oli näha viis padjandit, võis aimata pikki küüniseid ning kogu jälg oli ligi dessertlusika suurune.

»See on koer,« ütlesin ma.

»Kas te olete kunagi kuulnud, et koer mööda kardinat' üles ronib? Ma leidsin selgeid jälgi, et see olevus oli seda teinud.«

»Siis ahv.«

»Aga see ei ole ahvi jälg.«

»Kes see siis võib olla?«

»Ei kass ega koer ega ükski teine meile tuntud olevus. Olen proovinud seda looma tema jälgede põhjal ette kujutada. Siin on neli jälge, kui loom on liikumatult seisnud. Te näete, et esijalgadest tagumisteni on vähemalt viisteist tolli. Lisage sellele kaela ja pea pikkus ning te saate vähemalt kahe jala pikkuse olevuse, võibolla isegi pikema, kui tal on veel ka saba. Aga vaadake nüüd neid jälgi. Loom on liikunud, ning me saame tema sammu pikkuse. Kõigil juhtudel on see ainult umbes

128

kolm tolli. See annab meile ettekujutuse pikast kehast ja väga lühikestest jalgadest. Loom ei ole olnud piisavalt vastutulelik, et mõnda karva maha jätta. Aga tema kehakuju peaks olema üldiselt niisugune, nagu ma olen näidanud, ta oskab mööda kardinat ronida ja on liha-toiduline.« »Millest te seda järeldate ?«

»Sellest, et ta jooksis mööda kardinat üles. Akna küljes rippus kanaarilinnu puur ning loom tahtis ilmselt lindu kätte saada.«

»Ja mis loom see siis on?«

»Jah, kui ma teaksjn tema nime, võiks see aidata meil juhtumi lahendamisele palju lähemale jõuda. Üldiselt oli see arvatavasti nirgi- ja kärbisarnane olevus — ometi on ta suurem kui ükski nende sugukonda kuuluvatest loomadest, mida ma näinud olen.«

»Aga mis pistmist oli loomal kuriteoga?«

»Ka see ei ole veel praegu selge. Aga nagu te taipate, oleme juba palju teada saanud. Me teame, et tee peal seisis üks mees ja vaatas Barclayde tülitsemist pealt — akendel polnud katteid ees ja toas põles lamp. Me teame ka, et ta jooksis üle muru, astus koos tundmatu loomaga tuppa, ning ta kas lõi koloneli, või siis on võrdsel määral võimalik, et kolonel kukkus teda nähes hirmust pikali ja lõi pea vastu kaminavõre nurka puruks. Lõpuks on meil teada veel see kummaline fakt, et sissetungija võttis ära minnes võtme kaasa.«

»Tundub, et teie avastused teevad asja veel segasemaks, kui see enne oli,« ütlesin ma.
»Seda küll. Minu leitud faktid näitasid kahtlemata, et asi on palju sügavam, kui alguses oletati. Ma mõtlesin selle loo üle ning jõudsin järeldusele, et pean asjale teisest küljest lähenema. Aga, Watson, ma ei lase teil magama minna, ja ometi võiksin rääkida seda kõike homme teel Aldershotisse.«
»Tänan väga, kuid te olete rääkinud liiga palju, et nüüd pooleli jätta.«
»On täiesti kindel, et kui proua Barclay kell pool kaheksa kodunt lahkus, ei olnud ta oma abikaasaga tülis. Nagu ma ilmselt juba öelnud olen, ei näidanud ta kunagi oma kiindumust silmatorkavalt välja, aga kutsar kuulis, kuidas ta koloneliga sõbralikult juttu ajas. On ka samavõrd kindel, et tagasi tulles läks ta kohe tuppa, kus tal
129
oli kõige vähem võimalust mehega kohtuda, nõudnuaf teed nagu ärritatud jäistel kombeks, ning kui kolonel tema juurde läks, oli ta lõpuks meest ägedalt süüdis-tama nakanud. Seega oli poole kaheksa ja kella üheksal vahel juhtunud midagi, mis oli naise tundeid oma mehe. vastu täielikult muutnud. Aga preili Morrison oli kõik need poolteist tundi temaga koos olnud. Seega on tema salgamisest hoolimata täiesti kindel, et ta teab loost midagi.
Kõigepealt oletasin ma, et selle noore daami ja vana sõjamehe vahel oli olnud mingi armulugu, mille neiu oli nüüd naisele üles tunnistanud. See oleks seletanud vihal kojutulekul ja tütarlapse salgamist, et midagi oli juhtunud. See oleks sobinud ka enamiku pealtkuuldud jutuga. Selle oletuse vastu rääkis aga »Taaveti« mainimine ning; koloneli teadaolev kiindumus naisesse, rääkimata võõra mehe traagilisest sekkumisest, millel muidugi ei pruukinud eelnevaga üldse mingit seost olla. Ei olnud sugugi! kerge edasi liikuda, kuid üldiselt loobusin ma mõttest,] et koloneli ja preili Morrisoni vahel oli midagi olnud, kuid olin veelgi sügavamalt veendunud, et noor daam teadis, miks proua Barclay oma meest vihkama hakkas. Valisin seega kõige ilmselgema tegutsemisviisi, külastasin preili Morrisoni, seletasin talle, et ma olin täiesti kindel, et tema teab põhjust, ning kinnitasin, et kui loos selgusele ei jõuta, võib tema sõbranna proua Barclay sattuda mõrvas süüdistatuna kohtupinki.
Preili Morrison on argliku pilgu ja heledate juustega nääpsuke tütarlaps, aga kavalusest ja kainest mõtlemisest tal küll puudust ei olnud. Kui ma olin lõpetanud, istus ja mõtles ta natuke aega, ning rääkis siis kärmesti ja otsustavalt tähelepanuväärse loo, mille ma teile siin kokkuvõtlikult esitan.
»Lubasin oma sõbrannale, et ei räägi midagi, ning lubadus on lubadus,« ütles ta, »aga kui ma saan teda tõesti nii tõsise süüdistuse puhul aidata, ning kui tema enda vaesekese suu on haigus sulgenud, siis arvan, et võin antud lubadust murda. Räägin teile täpselt, mis esmaspäeva õhtul juhtus.
Me tulime Watt Streeti kabelist tagasi umbes kolmveerand üheksa. Meie tee viis mööda Hudson Streeti, mis on väga vaikne tänav. Seal põleb vasakut kätt ainult üks lamp, ning kui me selle lambi juurde jõudsime.
130
nägin ma, et meie poole tuleb üks väga küürus mees, kellel on seljas mingi kasti moodi asi. Ta paistis olevat vigane, sest ta pea oli rinnal ja ta käis, põlved kõveras. Me hakkasime temast mööduma, kui ta lambi valgussõõris pea tõstis ja meid vaatas, ning siis äkki ta peatus ja röögatas: »Jumal küll! See on ju Nancy!« Proua Barclay läks näost lubivalgeks ning oleks minestanud, kui see jubeda välimusega olend ei oleks teda

toetanud. Kavatsesin politsei kutsuda, kuid minu imestuseks rääkis proua Barclay mehega täiesti viisakalt.

»Ma arvasin need kolmkümmend aastat, Henry, et sa oled surnud,« ütles ta väriseva häälega.

»Olengi,« vastas mees, ning tema hääletooni oli kole kuulda. Tal oli väga tõmmu ja hirmuäratav nägu ning seda läiget tema silmis näen ma veel praegugi unes. Tema juuksed ja vurrud olid hallisegused, nägu oli üleni kortsus ja kiprunud nagu kuivanud õun.

»Kõnni natuke maad üksi edasi,« ütles proua Barclay mulle, »ma tahan selle mehega pisut juttu ajada. Kartmiseks pole mingit põhjust.« Ta püüdis rääkida julgelt, aga, ta oli ikka veel lubivalge ja huuled värisesid nii, et ta suutis vaevu rääkida.

Ma tegin, nagu ta palus, ning nad rääkisid omavahel mõne minuti. Siis tuli proua Barclay minu juurde, silmad välkumas, ning ma nägin, kuidas vigane mees seisis laternaposti juures ja raputas rusikaid, otsekui oleks ta vihast pöörane. Proua Barclay ei öelnud minu väravani jõudmiseni sõnagi, siis võttis ta mul käest kinni ja palus, et ma juhtunust kellelegi ei kõneleks.

»See on üks mu vana tuttav, kellel on elus halvasti läinud,« ütles ta. Kui ma lubasin, et ei räägi midagi, suudles ta mind, ja rohkem pole ma teda näinud. Olen rääkinud teile nüüd kogu tõe, ning politsei eest varjasin ma seda ainult seetõttu, et ma ei mõistnud, millisesse ohtu mu kallis sõbranna on sattunud. Ma tean, et see tuleb ainult talle kasuks, kui kõik teatavaks saab.«

Niisugune oli preili Morrisoni jutustus, Watson, ning nagu te võite kujutleda, oli see mulle otsekui valguskiir pilkases öös. Kõik seostamata faktid hakkasid oma õigele kohale asetuma ning ma aimasin juba ähmaselt sündmuste järjestust. Arusaadavalt püüdsin ma järgmiseks leida meest, kes oli proua Barclayie nii tähelepanuväärse mulje jätnud. Kui ta oli ikka veel Aldershotis, siis ei

131

oleks see tohtinud raske olla. Seal ei ole kuigi pafl tsiviilisikuid ning vigane mees oleks kindlasti tähelepa» äratanud. Otsisin teda terve päeva ning õhtuks — täna õhtuks, Watson — olin ma mehe üles leidnud. Tema nimi on Henry Wood, ta elab sealsamas tänaval, kus daamid temaga kohtusid. Ta on viibinud linnas ainult viis päeva. Esinedes perekonnaseisuameti agendina kuulsin ma tema majaperenaiselt väga huvitavat keelel peksu. Mees on ametilt mustkunstnik ja näitleja, kes käib õhtuti mööda kõrtse ja annab etendusi. Ta kannab selles kastis endaga kaasas mingit elukat, kes paistan perenaisele märkimisväärset hirmu peale ajavat, sest ta ei ole kunagi varem säärast looma näinud. Naise jutu järgi kasutab Henry Wood looma mingite trikkide juures. Niipalju oskas naine mulle öelda, ning ta lisas veel, et arvestades tema hirmsaid vigastusi, on üldse ime, ei mees elus on, ning mõnikord rääkis ta võõrast keelt, ia viimased kaks ööd kuulis naine teda magamistoas ägamas ja nutmas. Raha paistis tal olevat, aga ettemaksuks oli ta andnud raha, mis nägi välja nagu valefloriin. Naine näitas seda mulle, Watson, ning see oli India ruupia.

Nüüd te siis mõistate täpselt, kulla sõber, kuhu me oleme jõudnud ja miks ma tahan, et te minuga tulek site. On täiesti selge, et kui daamid mehest lahkusi järgnes ta neile eemalt, ta nägi tüli mehe ja naise vah läbi akna, tormas sisse ja tema loom pääses kastist laht See kõik on üsna kindel. Aga tema on ainus inimen maailmas, kes oskab meile täpselt öelda, mis seal toa toimus.«

»Ja te kavatsete seda temalt küsida ?«

»Kindla peale — aga tunnistaja juuresolekul.«
»Kas mina olen see tunnistaja?«
»Kui te olete nii lahke. Kui ta suudab asja selgitada, siis on kõik hästi. Kui ta keeldub, ei jää meil muud üle kui nõuda vahistamiskäsku.«
»Aga kuidas te teate, et ta on veel seal, kui me tagasi läheme ?«
»Olge rahulik, ma võtsin tarvitusele mõned abinõud. Teda valvab üks Baker Streeti poiss, kes klammerdub ta külge nagu takjas, ükskõik kuhu ta ka ei läheks. Me leiame ta homme Hudson Streetilt, Watson, nüüd aga
132
tunnen ma ise ennast kurjategijana, kui ma teid veel kauem üleval hoian.«
Käes oli keskpäev, kui me jõudsime tragöödia toimumise paika ning suundusime kohe minu kaaslase juhtimisel Hudson Streetile. Hoolimata Holmesi võimest tundeid varjata märkasin ma kohe, et ta surus vaevu oma erutust maha, ning ma ise tundsin säärast pooleldi sportlikku, pooleldi intellektuaalset ärevust, mida ma kogesin iga kord, kui ma tema uurimisretkedes osalesin.
»Siin ongi see tänav,« ütles Holmes, kui me keerasime lühikesele teele, mida ääristasid lihtsad kahekorruselised telliskivimajad. »Ahaa, Simpson tuleb ette kandma.«
»Ta on majas sees, härra Holmes,« hüüdis tänavapoiss meie juurde joostes.
»Tubli, Simpson!« ütles Holmes tal pead silitades. »Tulge, Watson. Siin see maja ongi.« Ta saatis oma nimekaardi koos kirjakesega, et ta on tulnud tähtsas asjas, ning hetk hiljem seisime silmitsi mehega, kellega me olime kohtuma tulnud. Hoolimata soojast ilmast kössitas ta tule ääres ning tuba oli palav nagu ahi. Mees istus niiviisi kookus ja kõveras tooli peal, et temast jäi kirjeldamatult sandistatud inimese mulje, kuid praegu küll kurnatud ja tõmmu nägu, mille ta meie poole keeras, oli kunagi ilmselt silmapaistvalt ilus olnud. Ta heitis meile kollaste silmavalgetega silmist kahtlustava pilgu ning osutas sõnagi lausumata ja püsti tõusmata kahe tooli poole.
»Te ilmselt olete hiljuti Indiast saabunud, härra Henry Wood,« ütles Holmes sõbralikult. »Ma tulin teiega rääkima kolonel Barclay surmast.«
»Ma ei tea sellest midagi.«
»Seda ma tahangi kindlaks teha. Küllap te teate, et kui asjas selgust ei saada, läheb proua Barclay, kes on teie vana tuttav, tõenäoliselt mõrvas süüdistatuna kohtu alla.«
Mees võpatas.
»Ma ei tea, kes te olete,« hüüdis ta, »ega ka seda, kuidas te kõike teate, aga kas te vannute, et te räägite mulle tõtt?«
»Noh, tema vahistamisega oodatakse üksnes senikaua, kuni ta mõistusele tuleb.«
»Püha Jumal! Kas teie olete ka politseist?«
»Ei.«
133
»Mis see siis teie asi on?«
»Iga inimese asi omõigust jalule seada.«
»Võite mind uskuda, et ta on süütu.«
»Siis olete teie süüdi.«
»Ei, ei ole.«
»Kes siis tappis kolonel James Barclay?«
»See oli jumalik ettemääratus, mis ta tappis. Aga pange tähele, kui ma oleksin tal pea lõhki löönud, nagtj mu süda ihkas, oleks mul olnud täielik õigus seda tehaf Kui tema

enda must südametunnistus ei oleks teda tapi nud, oleks üpris tõenäoline, et ma oleksin tema surma oma hinge peale võtnud. Te tahate, et ma kogu loo ära räägiksin. Noh, miks ka mitte, mul ei ole mingit põhjus seda häbeneda.

See juhtus nõnda, härra. Te näete mind nüüd, kus mu on küür nagu kaamelil ja mu ribid on puruks pekstud aga kunagi oli aeg, mil kapral Henry Wood oli saja seitsmeteistkümnenda jalaväepataljoni kõige kenam mees. Me olime parajasti Indias sõjaväelaagris, kohas, mille nimi on Bhurtee. Barclay, kes hiljuti suri, oli samaä kompanii seersant, ning rügemendi esimene kaunitar, oo jaa, kõige kaunim tütarlaps, kes iial ilmavalgust on näinud, oli Nancy Devoy, vanemseersandi tütar. Kaks meest armastasid teda, aga tema armastas ühtainsat, ning te kindlasti muigate, kuuldes, kuidas siin tule ääres kössi-tav sant ütleb, et Nancy armastas teda ta toreda välimuse pärast.

Noh, kuigi Nancy süda kuulus mulle, oli tema isa otsustanud ta Barclay'le mehele panna. Mina olin mõtlematu uljaspea, Barclay aga oli saanud haridust ning ohvitserikraad juba paistis. Aga tüdruk oli mulle truu ning näis, et ma oleksingi ta endale saanud, kui algas ülestõus ning kogu maal oli päris põrgu lahti.

Bhurtees oli lisaks meie rügemendile veel pool suurtükiväepatareid, sikhide kompanii ning hulk tsiviilisikuid ja naisi. Meid piiras kümme tuhat mässajat ning nad olid nii isukalt meie kallal nagu terjerid rotipuuri ümber. Piiramise teisel nädalal lõppes meil vesi ning küsimus seisnes selles, kas meil õnnestub astuda ühendusse kindral Neilli põhja poole liikuva kolonniga. See oli meie ainus võimalus, sest koos kõigi naiste ja lastega ei olnud meil lootust läbi murda, seepärast pakkusin vabatahtlikult, et lähen ja teatan kindral Neillile

meid ähvardavast ohust. Minu ettepanek võeti vastu ning ma arutasin seda seersant Barclay'ga, kes pidi ümbruskonda kõige paremini tundma ning kes seepärast koostas ka marsruudi, mida mööda ma mässajate vägedest läbi võisin pääseda. Samal öösel kell kümme asusin ma teele. Kaalul oli tuhat elu, mina aga mõtlesin ühestainsast, kui ma sel ööl üle müüri ronisin.

Minu tee kulges mööda kuivanud jõesängi, mis pidi mind meie lootust mööda vaenlase tunnimeeste eest varjama, aga kui ma seal ümber nurga hiilisin, jooksin ma otse sülle kuuele valvurile, kes mind pimedas varitsesid. Hetke jooksul löödi mind uimaseks ja seoti käsist ja jalust kinni. Aga tõelise hoobi sain ma hoopis südamesse, kui ma teadvusele tulles kuulasin nende juttu, ning sellest piisas mõistmaks, et minu seltsimees, seesama mees, kes mulle marsruudi oli koostanud, oli mind indialasest teenri vahendusel vaenlasele reetnud.

Noh, sellel pole mõtet pikemalt peatuda. Te teate nüüd, milleks oli võimeline James Barclay. Järgmisel päeval vabastas Neill Bhurtee, aga mässajad viisid mind taganedes kaasa, ning möödus palju aastaid, enne kui ma jälle valget nägu nägin. Mind piinati ja ma katsusin põgeneda, mind püüti kinni ja piinati jälle. Te näete ise, mis minust järele on jäänud. Osa mässajaid põgenes Nepali ja viis mind kaasa, pärastpoole olin ma veel kaugemal kui Darjeeling. Sealne mägirahvas tappis mind vangis hoidvad mässajad ning minust sai mõneks ajaks ori, kuni mul õnnestus põgeneda; lõuna asemel pidin ma aga põhja minema ning leidsin end lõpuks afgaanide seast. Seal hulkusin ma ringi palju aastaid ning läksin siis tagasi Punjabi, kus elasin peamiselt pärismaalaste hulgas ning teenisin elatist vahepeal õpitud mustkunstiga. Mis mõtet oli minul, õnnetul sandil, tulla tagasi Inglismaale või ilmuda oma vanade kaaslaste ette? Isegi kättemaksuhimu ei

sundinud mind seda tegema. Ma tahtsin, et Nancy ja mu vanad sõbrad oleksid pigem arvanud, et Henry Wood suri sirge seljaga, kui et nad oleksid näinud teda elades nagu šim-pansi kepi abil edasi roomamas. Neil ei tekkinud kahtlustki, et ma võin elus olla, ning ma ei kavatsenud seda neile kunagi teatada. Kuulsin, et Barclay oli Nancy naiseks võtnud ning tegi rügemendis kiiret karjääri, kuid isegi see ei pannud mind tegutsema.

135

Aga kui inimene jääb vanaks, hakkab ta kodu järelt igatsema. Olen juba aastaid unistanud Inglismaa ererohelistest niitudest ja hekkidest. Lõpuks otsustasin neid v« enne surma näha. Kogusin piisavalt raha, et Inglismaale sõita, ning tulin siia sõjaväeossa, sest ma tean sõdurite kombeid ja seda, kuidas neid endale elatise hankimiseks lõbustada.«

»Teie jutustus on väga huvitav,« ütles Sherlock Holmes. »Ma kuulsin teie kohtumisest proua Barclay'ga ning vastastikusest äratundmisest. Nagu ma aru saam läksite siis tema järel ning nägite aknast tema tülitsemist mehega, sest kahtlemata heitis naine mehele ette sellist käitumist teie suhtes. Tunded said teist võitu, te jooksite üle muru ja läksite nende juurde tuppa.«

»Seda ma tegin, härra, ning kui Barclay mind nägil ilmus tema näole ilme, mida ma ei ole kunagi elus näinud, siis kukkus ta peaga vastu kaminavõret. Aga ta oli kukkudes juba surnud. Ma lugesin surma tema näol niisama selgesti, nagu ma loen seda kirja kamina kohal. Pelk minu nägemine mõjus talle, nagu oleks kuul tunginud tema alatusse südamesse.«

»Ja siis ?«

»Siis Nancy minestas, ning ma võtsin tema käest võtme, kavatsedes ukse lahti keerata ja abi kutsuda. Aga äkki taipasin, et on parem asi sinnapaika jätta ja kaduda, sest mind võidakse kahtlustama hakata, ning kui mind kinni võetakse, tuleks minu saladus avali-kuks. Kiirustades pistsin ma võtme taskusse ja pillasin kardinat mööda üles roninud Teddyt taga ajades kepi maha. Kui ma sain Teddy uuesti kasti, millest ta oli välja lipsanud, lasksin jalga nii kiiresti, kui suutsin.«

»Kes on Teddy?« küsis Holmes.

Mees kummardus ja tõmbas nurgas seisva kuudi luugi üles. Kohe lipsas sealt välja ilus punakaspruun, sale ja nõtke olevus, kellel olid kärbi jalad, pikk peenike nina ja kõige ilusamad punased silmad, mida ma kunagi ühelgi loomal näinud olen.

»See on mungo!« hüüdsin ma.

»Noh, mõni nimetab teda mungoks, mõni ihneumoniks,« ütles mees. »Mina nimetan neid maopüüdjateks ning Teddy on kobrade püüdmisel hämmastavalt väle. Mul on siin üks ilma mürgihammasteta kobra ning Teddy

136

püüab selle igal õhtul kõrtsiseltskonna meeleheaks kinni. Kas teil on veel midagi küsida?«

»Noh, kui selgub, et proua Barclay on tõsises hädas, süs võib-olla pöördume uuesti teie poole.«

»Sellisel juhul räägin ma muidugi kõik.«

»Kui aga midagi niisugust ei juhtu, pole mõtet soojendada üles seda surnut puudutavat skandaali, kuigi ta käitus kunagi alatult. Teile võib vähemalt rahuldust pakkuda teadmine, et kolmkümmend aastat vaevas südametunnistus teda rängalt selle näruse teo pärast. Ahaa, major Murphy läheb teisel pool tänavat. Head aega, Wood! Ma tahan teada, kas eilsest saadik on midagi juhtunud.«

Jõudsime majorile järele, enne kui ta ümber nurga keeras.
»Oo, Holmes,« ütles ta. »Küllap te olete juba kuulnud, et kogu see kära oli ilmaasjata?«
»Kuidas nii?«
»Äsja lõppes eeluurimiskohus. Lahkamise tulemused näitasid selgelt, et surma põhjustas ajurabandus. Näete, see oli ikkagi üsna lihtne juhtum.«
»Jah, päris lihtne,« vastas Holmes naeratades. »Lähme, Watson, Aldershotis meid ilmselt enam ei vajata.«
»Mul on üks küsimus,« ütlesin ma jaama poole minnes. »Kui abikaasa nimi oli James ja teise mehe nimi Henry, milleks siis Taavetit mainiti?«
»See üks nimi, kulla Watson, oleks pidanud mulle terve selle loo rääkima, kui ma oleksin see ideaalne arutleja, kellena teie mind püüate kujutada. See oli ilmselt etteheitena öeldud.«
»Etteheitena?«
»Jah, Taavet sattus mõnikord natuke eksiteele, ning ühel korral kippus ta tegema seda, mida tegi seersant James Barclay. Kas te mäletate lugu Uurija ja Batzebaga? Minu piiblialased teadmised ei ole küll eriti värsked, aga te leiate selle juhtumi Saamueli Esimesest või Teisest raamatust.«

VIII. LAEVASTIKULEPING

Vahetult minu abiellumisele järgnenud juulikuu tegid mälestusväärseks kolm huvitavat juhtumit, milles mul olj õnn osaleda koos Sherlock Holmesiga ja uurida tema) meetodeid. Need juhtumid on minu märkmetes kirjas pealkirjadega »Teise pleki mõistatus«, »Laevastikulepingu mõistatus« ja »Väsinud kapteni mõistatus«. Esimeses neist on aga tegemist nii tähtsate asjadega ning sellega on sco-jj tud nii palju Inglismaa mõjukaid perekondi, et seda pole paljude aastate jooksul võimalik avalikuks teha. Ometi ei ole ükski teine lugu, millega Holmes on tegelnud, nii selgelt tema analüütilisi meetodeid illustreerinud või temaga koos tegutsenud inimestele nii sügavat muljet jätnud. Mul on ikka veel olemas peaaegu verbatim üleskirjutus vestlusest, milles ta näitas juhtumiga seotud tõelisi fakte monsieur Dubuque'ile Pariisi politseist ja Fritz von Waldbaumile, tuntud spetsialistile Danzigist, kes olid mõlemad raisanud oma jõudu asjadele, mis osutu-sid olevat kõrvalise tähtsusega. Kogu seda lugu saab aga julgelt rääkida alles järgmisel sajandil. Vahepeal siirdun ma teise juhtumi juurde, mis tundus samuti korraks olevat riikliku tähtsusega ning paistis silma mitme vahejuhtumiga, mis andsid sellele täiesti ainulaadse iseloomu.
Kooliajal olin ma lähedane sõber Percy Phelpsi nimelise poisiga, kes oli umbes minuvanune, kuigi minust kaks klassi ees. Ta oli väga tark poiss ning võitis koolis kõik auhinnad ja kõige lõpuks stipendiumi, mis võimaldas tal jätkata oma haridust hiilgavalt Cambridge'is. Mäletan, et ta oli pärit ka väga kõrgest ringkonnast ning isegi koolipoistena teadsime juba, et tema ema vend oli lord Holdhurst, kuulus konservatiivist poliitik. See uhke sugulusvahekord ei tulnud talle koolis kasuks. Vastupidi, meile tundus põnev kihutada teda mööda mängu-väljakut taga ja lüüa talle vastu sääri kriketiväravaga.
138
Iseseisva elu alustamisel aga olukord muutus. Kuulsin ähmaselt, et tänu oma võimetele ja tema käsutuses olevatele sidemetele sai ta välisministeeriumis hea koha, aga ma olin ta täiesti unustanud, kuni järgmine kiri tema olemasolu mulle meelde tuletas.

Briabrae, Woking Kulla Watson!

Sa mäletad kahtlemata »Konnapoeg« Phelpsi, kes oli siis viiendas klassis, kui Sina õppisid kolmandas. Sa oled võib-olla isegi kuulnud, et oma onu kaudu sain ma hea töökoha välisministeeriumis ning mind usaldati ja austati, kuni üks hirmus õnnetus äkitselt minu karjääri hävitas.

Mul pole mõtet selle kohutava sündmuse üksikasjadest kirjutada. Juhul, kui Sa soostud minu palvet täitma, tuleb mul neist tõenäoliselt Sulle rääkida. Olen just paranenud üheksa nädalat kestnud peaajupõletikust ning tunnen end veel praegugi äärmiselt nõrgana. Mis Sa arvad, kas Sa saaksid tuua oma sõbra härra Holmesi mind külastama? Ma tahaksin teada, mida tema sellest juhtumist mõtleb, kuigi ametivõimud kinnitavad mulle, et enam ei ole võimalik midagi ette võtta. Palun püüa teda minu juurde tuua ning tee seda nii ruttu kui võimalik. Selle hirmsa pinge all elades tundub iga minut tunnipikkusena. Kinnita talle, et küsin talt nõu nii hilja mitte seetõttu, et ma tema võimeid ei hindaks, vaid seepärast, et olen olnud sestsaadik peast segi, kui see hoop mind tabas. Nüüd on mul mõistus jälle selge, kuigi ma ei julge sellest loost tihti mõelda, sest kardan taas segi minna. Olen ikka veel nii nõrk, et pean, nagu Sa näed, selle kirja dikteerima. Palun katsu härra Holmes siia tuua.

Sinu vana koolivend

PERCY PHELPS

Miski selles kirjas liigutas mind, nendes korduvates palvetes Holmes tema juurde tuua oli midagi haledat. Mu kaastunne oli nii suur, et oleksin proovinud midagi ette võtta, isegi kui tegu oleks olnud raske ülesandega, aga ma teadsin muidugi, et Holmes armastas oma kunsti ning oli niisama varmas abi osutama, kui tema klient oli

valmis seda vastu võtma. Mu naine nõustus minuga, et tuleb hetkegi kaotamata loost Holmesile jutustada, nin| tund pärast hommikusööki olingi juba jälle oma endises korteris Baker Streetil.

Holmes istus, hommikukuub seljas, väikese laua taga, ja uuris mingit keemiaalast probleemi. Suur kõver retort kees ägedalt bunseni lambi sinakas leegis ning destilleeritud tilgad kondenseerusid kaheliitrisse mensuuri. Kui ma tuppa astusin, ei tõstnud mu sõber õieti pilkugi, ning nähes, et tal on ilmselt tähtis töö käsil, istusin ma tugitooli ja ootasin. Ta võttis pipetiga kord ühest, kord teisest pudelist mõne tilga ning tõi lõpuks lahusega katseklaasi laua juurde. Paremas käes oli tal lakmuspaberi-riba.

»Te tulite kriitilisel hetkel, Watson,« ütles ta. »Kui see paber jääb siniseks, on kõik hästi. Kui see läheb punaseks, tähendab see ühe inimese surma.« Ta pistis lakmuspaberi katseklaasi ning see läks kohe tuhmiks määrdunud punaseks. »Mnjah! Nii ma arvasingi!« hüüdis ta. »Olen hetke pärast teie teenistuses, Watson. Tubakas on pärsia tuhvlis.« Ta läks kirjutuslaua juurde ja kirjutas mitu telegrammi, mis anti käskjala kätte. Siis viskus ta minu vastu tugitooli ja tõmbas põlved lõua alla, kuni hoidis kätega oma pikkade kõhnade säärte ümbert kinni.

»Väga labane mõrvalugu,« ütles ta. »Küllap on teil midagi paremat pakkuda. Teie, Watson, olete kuritegude tormilind. Mis asi see on?«

Ulatasin talle kirja, mida ta luges väga keskendunult.

»See ei ütle meile kuigi palju, ega ju?« märkis ta kirja mulle tagasi ulatades.

»Peaaegu mitte midagi.«

»Aga ometi on käekiri huvitav.«

»Kuid see ei ole tema enda käekiri.«

»Täpselt nii. See on naise käekiri.«

»Kindlasti mehe oma!« hüüatasin ma.

»Ei, see kuulub naisele ning pealegi haruldase iseloomuga naisele. Vaadake, juurdluse alguses tähendab ka see midagi, kui tead, et klient on lähedastes suhetes kellegagi, kellel on kas heas või halvas mõttes erakordne loomus. Mul on juba selle juhtumi vastu huvi tärganud. Kui te olete valmis, siis läheme kohe Wokin-gisse ja kohtume diplomaadiga, kes on niisugusesse hirmsasse

140

hätta sattunud, ning daamiga, kellele ta oma kirju dikteerib.«

Me jõudsime õnneks Waterloo jaamas varase rongi peale ning leidsime end vähem kui tunni pärast keset Wokingi kuusemetsi ja kanarbikku. Briabrae osutus suureks majaks keset avarat krunti mõne minuti tee kaugusel jaamast. Kui olime oma nimekaardid sisse saatnud, juhatati meid elegantsesse elutuppa, kus meiega mõne minuti pärast ühines üsna tüse mees, kes meid suure külalislahkusega tervitas. Ta võis olla ligi neljakümneaastane, aga tema põsed olid nii punased ja silmad nii lõbusad, et jättis ikka veel prullaka ja ulaka poisi mulje.

»Mul on nii hea meel, et te tulite,« ütles ta meil ülevoolava rõõmuga kätt surudes. »Percy on terve hommiku teie järele pärinud. Vaene mees, ta haarab kinni igast õlekõrrest! Tema isa ja ema palusid mul teiega kohtuda, sest isegi selle loo mainimine on neile liiga valus.«

»Ma ei ole kuulnud veel mingeid üksikasju,« täheldas Holmes. »Teie vist ei ole ise perekonnaliige?«

Meie tuttav tegi imestunud näo, kuid langetas siis pilgu ja puhkes naerma.

»Te nägite muidugi JH monogrammi mu medaljonil,« ütles ta. »Mõtlesin hetkeks, et olete millegi teravmeelsega toime tulnud. Minu nimi on Joseph Harrison, ning kuna Percy abiellub minu õe Annie'ga, saab minust vähemalt selle abielu kaudu sugulane. Te leiate mu õe Percy toast, sest ta on põetanud oma peigmeest kõik need kaks kuud. Võib-olla oleks parem kohe sinna minna, sest ma tean, kui kärsitu Percy on.«

Tuba, kuhu meid juhatati, oli samal korrusel kus elutuba. See oli sisustatud osalt elutoana ja osalt magamistoana ning igal pool oli näha kenasti seatud lilli. Väga kahvatu ja kurnatud noormees lebas diivanil avatud akna all, millest hoovas aia vänget lõhna ja kosutavat suveõhku. Tema kõrval istus keegi neiu, kes tõusis püsti, kui me tuppa astusime.

»Kas ma lähen ära, Percy?« küsis ta.

Percy haaras tal teda tagasi hoides käest. »Kuidas sul läheb, Watson ?« ütles ta südamlikult. »Ma ei oleks sind nende vuntsidega küll ära tundnud, ning ega sinagi ei oleks võinud vanduda, et see olen mina. Küllap see on sinu kuulus sõber härra Sherlock Holmes ?«

141

Tutvustasin teda mõne sõnaga ning me võtsime istet. Tüse noormees oli toast lahkunud, kuid õde jäi paigale, käsi haige peos. See oli rabava välimusega naine, natuke liiga lühike ja täidlane, et täiuslikku muljet jätta, kuid jume oli kaunilt tõmmu, tal olid suured tumedad itaallanna silmad ning paksud süsimustad juuksed. Tema värvikas välimus tõi veelgi enam esile kaaslase kaame näo kurnatud ja väsinud ilme.

»Ma ei hakka teie aega raiskama,« ütles Percy end diivanil istuli ajades. »Asun ilma edasise sissejuhatuseta asja juurde. Härra Holmes, ma olin õnnelik ja edukas mees ning pidin parajasti hakkama abielluma, kui äkiline ja hirmus õnnetus kõik minu väljavaated elus hävitas.

Ma töötasin välisministeeriumis, nagu Watson teile võib-olla juba ütles, ning tänu oma onu lord I loldl hursti mõjule tõusin kiiresti vastutusrikkale ametipostile. Kui mu onu sai praeguses valitsuses välisministriks, usaldas ta mulle mitu salajast missiooni, ning kuna ma need alati edukalt lõpule viisin, hakkas ta lõpuks minu võimeid ja taktitunnet ülimalt usaldama.

Peaaegu kaks ja pool kuud tagasi — täpsemini kahekümne kolmandal mail — kutsus ta mind oma erakabinetti, ning olles kiitnud minu tublit tööd, teatas ta, et tal on mulle usaldada uus salajane ülesanne.

»Siin,« ütles ta kirjutuslaua sahtlist halli paberirulla võttes, »on selle salajase lepingu originaal, mis sõlmiti Inglismaa ja Itaalia vahel ning millest on kahjuks juba kuuldusi ajakirjandusse imbunud. On äärmiselt tähtis, et sellest rohkem midagi teatavaks ei saaks. Prantsusmaa ja Venemaa saatkond maksaksid hiiglasummasid, et selle dokumendi sisu teada saada. Need paberid ei tohiks minu sahtlist lahkuda, kuid praegu on hädavajalik lasta neist koopia teha. Kas sinu kabinetis on kirjutuslaud ?«

»Jah.«

»Siis võta see leping ja pane luku taha. Ma annan korralduse, et sa võiksid jääda pärast tööd siin seda lepingut rahulikult ja segamata kopeerima. Kui sa oled lõpetanud, pane nii originaal kui ka koopia kirjutuslaua sahtlisse luku taha ning anna homme hommikul isiklikult minu kätte.«

Ma võtsin dokumendid ja . . .«

142

»Andke andeks,« ütles Holmes. »Kas see jutuajamine oli nelja silma all?« »Täielikult.«

»Suures toas?«

»Kolmkümmend jalga nii pikkuses kui ka laiuses.«

»Toa keskel ?«

»Jah, enam-vähem.«

»Ja rääkisite vaikselt?«

»Minu onu räägib alati tähelepanuväärselt vaikse häälega. Mina ei öelnud peaaegu midagi.«

»Tänan teid,« ütles Holmes ja pani silmad kinni, »palun jätkake.«

»Ma tegin täpselt nõnda, nagu ta oli soovitanud, ja ootasin, kuni teised töötajad olid ära läinud. Ühel neist, Charles Gorot'1, oli vaja mingi tegemata töö ära teha ning ma jätsin ta seda tegema ja läksin õhtust sööma. Kui ma tagasi pöördusin, oli ta juba läinud. Tahtsin oma töö kiiresti lõpetada, sest ma teadsin, et Joseph — härra Harrison, kellega te just äsja kohtusite — oli linnas ning pidi kella üheteistkümnese rongiga Wokingisse minema, nii et ka mina tahtsin sellele rongile jõuda.

Lepingut uurides mõistsin ma kohe, et tegemist oli ülimalt tähtsa dokumendiga ning mu onu ei olnud põrmugi liialdanud. Ilma üksikasjadesse laskumata võin ma öelda, et selles määratleti Suurbritannia seisukoht Kol-mikliidu suhtes ning visandati poliitiline joon, mida Inglismaa pidi järgima, kui Prantsuse laevastik oleks saavutanud täieliku ülemvõimu Itaalia laevastiku üle Vahemerel. Lepingus käsitletud küsimused puudutasid

üksnes laevastikku. Lepingule olid alla kirjutanud tähtsad au-, kandjad. Libistasin pilgu dokumendist üle ja asusin seda kopeerima.

Tegemist oli pika dokumendiga, mis oli kirjutatud prantsuse keeles ning koosnes kahekümne kuuest punktist. Kopeerisin nii kiiresti, kui suutsin, kuid kella üheksaks olin jõudnud valmis ainult üheksa punkti ning rongile jõudmine näis lootusetu. Olin unine ja uimane, osalt õhtusöögist ja osalt pika tööpäeva väsimusest. Tass kohvi oleks mu pea värskemaks' teinud. Uksehoidja jääb terveks ööks väikesesse kambrisse trepijalamil ning tal on kombeks keeta piirituslambil kohvi neile töötajatele, kes õhtuti tööle jäävad. Seega helistasin kella, et ta üles tuleks.

Minu üllatuseks ilmus kutse peale naine, suur, jämedate näojoontega eakas naine, põll ees. Ta seletas, et ta on uksehoidja naine ning töötab koristajana, ja ma tellisin talt tassi kohvi.

Kirjutasin ümber veel kaks punkti ning tõusin siis veel unisemana püsti ja kõndisin mööda tuba, et jalgu sirutada. Kohv ei olnud veel saabunud ning ma imestasin! mis selle viivituse võis põhjustada. Tegin ukse lahti, et lähen vaatan. Ainus väljapääs toast, kus ma olin töötal nud, oli sirge, viletsalt valgustatud koridor. See lõppes kaartrepiga, mille alumises otsas asus uksehoidja toake. Poole trepi peal on trepimade, kuhu avaneb täisnurga all veel teinegi koridor. Sellest teisest koridorist viib väike trepp kõrvalukse juurde, mida kasutavad teenrid ja lühema teena ka Charles Streetilt tulevad teenistujad. Siin on maja selle osa umbkaudne plaan.«

»Tänan teid. Arvan, et saan aru,« ütles Sherlock Holmes.

»On ülimalt tähtis, et te seda asjaolu tähele panefej site. Läksin trepist alla esikusse ja nägin, et uksehoidja magab raskelt oma kambrikeses, kann aga keeb mulinal! piirituslambi peal. Tõstsin kannu ära ning kustutasin lambi, sest vett pritsis põrandale. Siis sirutasin käe, et raputada ikka veel sügavasti magavat meest, kuid kell hakkas tema pea kohal valjusti helisema ning ta ärkas võpatades.

»Härra Phelps!« ütles ta mind üllatunult vaadates.

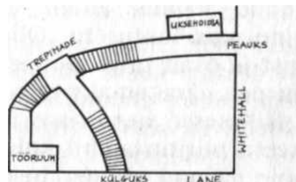
»Ma tulin vaatama, kas mu kohv on valmis.«

»Panin vee keema, aga jäin siis magama.« Ta vaatas mind ja siis ikka veel helisevat kella ning hämmastus tema näol kasvas.

»Kui teie olete siin, kes siis kella helistab ?« küsis ta.

»Kella!« hüüatasin mina. »Mis kell see on?«

»Selle toa kell, kus te töötasite.«

14

Tundus, otsekui oleks külm käsi mu südamest kinni haaranud. Keegi oli siis selles toas, mille laual lebas väärtuslik leping. Jooksin meeletuna trepist üles ja mööda koridori. Koridorides ei olnud kedagi, härra Holmes. Toas ei olnud kedagi. Kõik oli täpselt nii

nagu siis, kui ma lahkusin, ainult minu hoolde jäetud paberid olid kadunud laualt, kus need olid lebanud. Koopia oli alles, aga originaal oli kadunud.«

Holmes ajas ennast toolil sirgu ja hõõrus käsi. Ma sain aru, et see probleem oli talle väga meeltmööda. »Mida te siis tegite?« pomises ta.

»Mõistsin hetke jooksul, et ilmselt tuli varas kõrval-trepist üles. Kui ta oleks teist teed kasutanud, oleksin ma temaga kohtunud.«

»Kas te olete kindel, et ta ei saanud olla kogu aeg peidus toas või koridoris, mille valgustust te äsja viletsaks nimetasite ?«

»See on täiesti võimatu. Isegi rott ei saaks ennast tuppa ega koridori peita. Seal pole üldse kuhugi varjuda.«

»Tänan teid. Palun jätkake.«

»Uksehoidja, kes nägi mu kahvatust näost, et midagi halba oli karta, tuli minu järel üles. Tormasime nüüd mõlemad mööda koridori ja alla järsust trepist, mis viis Charles Streetile. Uks oli kinni, aga lukustamata. Paiskasime selle lahti ja jooksime välja. Mäletan selgesti, et samal ajal kostis lähedal asuva kella kolm lööki. Kell oli kolmveerand kümme.«

»See on äärmiselt tähtis,« ütles Holmes ja märkis kellaaja oma särgimansetile.

»Öö oli väga pime ning sadas peenikest sooja vihma. Charles Streetil ei olnud kedagi, kuid selles otsas White-hallis oli liiklus tihe nagu alati. Tormasime paljapäi, nagu me olime, mööda kõnniteed ning leidsime kaugeimal nurgal seisva politseiniku.

»Toime on pandud röövimine,« hingeldasin ma. »Välis-ministeeriumist on varastatud äärmiselt tähtis dokument. Kas keegi on siit mööda läinud?«

»Olen seisnud siin veerand tundi,« vastas politseinik, »ning siit on selle aja jooksul mööda läinud ainult üks inimene: pikk vanem kootud salliga naine.«

»Oh, see on kõigest minu naine,« hüüdis uksehoidja. »Kas kedagi teist pole mööda läinud ?«

145

»Mitte kedagi.«

»Ilmselt läks siis vaAs teist teed,« hüüatas uksehoidja mind varrukast sikutades.

Aga ma ei jäänud rahule ning tema katsed mind ära tirida suurendasid mu kahtlust.

»Kuhupoole naine läks?« hüüdsin ma.

»Ma ei tea. Märkasin teda möödumas, aga mul ei olnud mingit erilist põhjust teda jälgida. Tal näis olevat kiire.«

»Millal see oli ?«

»Oh, mõne minuti eest.«

»Viimase viie minuti jooksul ?«

»Noh, rohkem kui viis minutit sellest küll möödas ei ole.«

»Te ainult raiskate oma aega, härra, kuid praegu on iga minut tähtis,« hüüdis uksehoidja. »Uskuge mind, et mu naisel pole asjaga mingit pistmist, ning lähme vaatame tänava teisele poole. Kui teie ei tule, lähen üksi.« Ja nende sõnade saatel tormas ta teises suunas.

Ma jõudsin talle aga hetke pärast järele ja haarasi: tal varrukast.

»Kus te elate?« küsisin ma.

»Ivy Lane 16, Brixtonis,« vastas ta. »Aga ärge laska ennast valejäljele juhtida, härra Phelps. Tulge tänava teise otsa ning vaatame, kas meil õnnestub midagi teada saada.«

Tema soovituse järele toimides ei saanud me midagi kaotada. Ruttasime koos politseinikuga teises suunas, kuid leidsime üksnes, et tänav oli inimesi täis, kõik tahtsid kiiresti nii niiskel õhtul turvalisse paika jõuda. Nurgal ei seisnud kedagi, kes oleks võinud meile öelda, kes sealt mööda on läinud.

Siis läksime tagasi kabinetti ja otsisime tagajärjetult läbi trepid ja koridori. Minu toa juurde viiva koridori põrand oli kaetud kreemika linoleumiga, millel jäljed kergesti näha jäävad. Uurisime seda hoolikalt, aga ei leidnud ühtki jalajälge.«

»Kas terve õhtu oli sadanud ?«

»Umbes kella seitsmest saadik.«

»Miks ei jätnud siis kella üheksa paiku tuppa tulnud naine poriseid jälgi?«

»Mul on hea meel, et te seda küsite. Tookord tuli see

146

mulle ka pähe. Koristajad võtavad tavaliselt uksehoidja kambris saapad ära ja panevad tuhvlid jalga.«

»See on siis selge. Niisiis, jälgi ei olnud, kuigi õhtu oli vihmane? See sündmuste ahel on tõesti erakordselt huvitav. Mida te edasi tegite?«

»Me uurisime läbi ka toa. Salaust seal ei ole ja aknad on maast vähemalt kolmekümne jala kõrgusel. Mõlemad aknad olid seestpoolt kinni. Vaiba tõttu ei tule kõne alla ka põrandaluuk ja toal on tavaline lubjatud lagi. Võin oma elu panti panna, et minu paberid varastanud inimene sai tulla ainult uksest.«

»Kuidas on lugu kaminaga?«

»Kaminat ei ole. Toas on ahi. Kellanöör ripub traadi otsas minu lauast paremal pool. See, kes helistas, pidi selleks päris minu laua juurde minema. Aga miks peaks kurjategija kella helistama? Tegemist on täiesti lahendamatu mõistatusega.«

»See juhtum on tõesti tavatu. Millised olid teie järgmised sammud? Te uurisite tuba ilmselt selleks, et näha, kas sissetungija oli mingeid jälgi jätnud: sigariotsa või kinnast või juuksenõela või muud säärast pisiasja?«

»Mitte midagi niisugust ei olnud.«

»Aga mingit lõhna?«

»Noh, selle peale me ei tulnud.«

»Niisuguse juurdluse puhul oleks tubakalõhn meile palju tähendanud.«

»Ma ise ei suitseta, nii et ma oleksin ilmselt tähele pannud, kui toas oleks tubakalõhna olnud. Seal ei olnud aga mitte ühtki jälge. Ainus reaalne fakt oli see, et uksehoidja naine — proua Tangey — oli majast välja kiirustanud. Uksehoidja oskas seletuseks öelda ainult seda, et naine oli alati umbes sel ajal koju läinud. Politseinik ja mina olime ühel nõul, et kõige õigem oli võtta naine kinni, enne kui ta paberid kellelegi annab — eeldades muidugi, et need tema käes olid.

Selle aja peale oli ka Scotland Yardi teatatud ning detektiiv Forbes tuli kohe kohale ning asus energiliselt tegutsema. Me võtsime voorimehe ning olime poole tunni pärast aadressil, mis oli meile antud. Ukse avas noor naine, kes osutus proua Tangey kõige vanemaks tütreks. Ema ei olnud veel koju tulnud ning meid juhatati elutuppa ootama.

Umbes kümme minutit hiljem koputati uksele ning me

147

tegime ühe tõsise vea, milles ma ennast süüdistan. Selle asemel et ise uks arada, lasksime seda teha tütarlapsel. Kuulsime, kuidas ta ütles: »Ema, kaks meest ootavad sind,« ning hetk hiljem kostis mööda koridori kaugenev jalamüdin. Forbes paiskas ukse

lahti ning me mõlemad jooksime tagatuppa või kööki, aga naine oli enne meid sinna jõudnud. Ta vahtis meile trotslikult otsa, kuid siis tundis ta mind ära ning tema näole ilmus täielik hämmastus.

»Kuidas, see on ju härra Phelps ministeeriumist!« hüüdis ta.

»Nonoh, kelleks te meid pidasite, kui te meie eest ära jooksite?« küsis mu kaaslane.

»Arvasin, et te olete müügiagendid,« ütles ta, »meil oli ühe kauplejaga pahandust.«

»See ei ole veenev seletus,« vastas Forbes. »Meil on põhjust uskuda, et te võtsite välisministeeriumist kaasa ühe tähtsa dokumendi ja jooksite siia seda peitma. Te peate tulema koos meiega Scotland Yardi, kus teid läbi otsitakse.«

Naine protesteeris ja tõrkus asjatult. Voorimees toodi kohale ja me kõik sõitsime sellega tagasi. Olime enne vaadanud üle köögi ja eriti pliidialuse, et näha, ka naine võis pabereid põletada sel hetkel, kui ta köögis üksi oli. Mingist tuhast või paberijäänustest polnud aga jälgegi. Kui me Scotland Yardi jõudsime, anti koristaja kohe üle naispolitseinikule. Ootasime suure ärevusega kuni ta tuli meile tulemusi teatama. Pabereid ei olnud.

Siis mõistsin ma esimest korda täie õudusega oma olukorda. Sinnamaani olin ma tegutsenud ja tegutsemine oli tuimendanud mõtlemist. Olin olnud nii kindel, et saan lepingu kohe tagasi, et ei olnud julgenud mõeldagi, mis juhtub siis, kui ma seda tagasi ei saa. Nüüd ei saanud aga enam midagi teha ning mul oli aega oma olukorras arusaamisele jõuda. See oli kohutav. Watson võib teile öelda, et ma olin juba koolis närviline ja tundlik poiss. Mul on niisugune loomus. Mõtlesin oma onule ja tema kolleegidele valitsuses, sellest, millisesse häbisse ma olin saatnud tema, iseenda, kõik minuga seotud inimesed. Mis siis, et ma olin erakordse õnnetuse ohver! Kui kaalul on diplomaatilised huvid, ei tehta õnnetuste korral mööndusi. Ma olin hävitatud, häbiväärselt ja lootusetult hävitatud. Ma ei tea, mida ma tegin. Küllap ma sattusin

148

hüsteeriasse. Mäletan ähmaselt ametiisikuid, kes olid minu ümber kogunenud ja püüdsid mind rahustada. Keegi viis mind voorimehega Waterloo jaama ning pani Wokingi rongile. Küllap ta oleks minuga kaasa tulnud, kui mitte meie lähedal elav doktor Ferrier ei oleks sama rongiga sõitnud. Doktor võttis mind lahkelt oma hoole alla ning see oli väga hea, sest mind tabas jaamas hüs-teeriahoog ning koju jõudes olin ma tegelikult märatsev hull.

Te võite kujutleda koduste ehmatust, kui doktori helistamine nad voodist tõusma sundis ja nad mind sellises seisundis leidsid. Vaene Annie ja mu ema olid murest murtud. Doktor Ferrier oli jaamas detektiivi käest piisavalt palju teada saanud, et seletada üldjoontes, mis oli juhtunud, aga tema lugu ei teinud asja paremaks. Kõigile oli selge, et mind ootas ees pikk põdemine, seetõttu tõsteti Joseph siit rõõmsast magamistoast välja ning sellest sai minu haigetuba. Siin olen ma lebanud, härra Holmes, üle kahe kuu, teadvusetult ja pea-ajupõletikus märatsevana. Kui poleks olnud preili Harrisoni ja arsti hoolitsust, ei räägiks ma praegu teiega. Preili Harrison põetas mind päeval ning palgatud põetaja hoolitses minu eest öösel, sest oma hullumeelsuse-hoogudes olin ma kõigeks võimeline. Mu mõistus on aeglaselt selginenud, aga mälu on päriselt tagasi tulnud alles viimase kolme päeva jooksul. Mõnikord soovin ma, et ma ei mäletakski midagi. Kõigepealt saatsin ma telegrammi härra Forbesile, kes seda juhtumit uurib. Ta käis siin ja kinnitas mulle, et kuigi on tehtud kõik mis võimalik, ei ole vähimatki jälge leitud. Uksehoidjat ja tema naist on küsitletud igal kombel, kuid see pole heitnud loole mingit

valgust. Siis hakkas politsei kahtlustama noort Gorod’d, kes, nagu te võib-olla mäletate, jäi tol päeval kauemaks tööle. See, et ta kauemaks jäi, ning tema prantsuse nimi olid ainsad kahtlust äratavad asjaolud, kuid tegelikult asusin ma tööle alles siis, kui ta oli läinud, ning tema suguvõsa põlvneb väljarännanud hugenottidest, kuid on oma vaadetelt ja traditsioonidelt niisama inglaslikud nagu teie ja mina. Teda ei saanud mitte milleski süüdistada ning asi lõpetati. Ma pöördun teie poole, härra Holmes, kui viimase lootuse poole. Kui teie mind aidata ei suuda, olen ma igaveseks ilma nii oma aust kui ka ametikohast.«

149

Pikast jutust väsinud haige vajus patjadele, tema põetaja aga valas talle klaasi mingit ergutavat arstirohtu. Holmes istus vaikides, pea kuklasse heidetud ja silmad kinni, ilmega, mis võib näida võõrale osavõtmatuna, kuid mis minule näitas tema äärmist süvenemist.

»Teie jutt oli nii selgesõnaline,« ütles ta lõpuks, »et mul on teile väga vähe küsimusi. Üks küsimus on aga ometi äärmiselt tähtis. Kas te ütlesite kellelegi, et teil tuleb üks eriline ülesanne täita?«

»Mitte kellelegi.«

»Näiteks preili Harrisonile ka mitte?«

»Ei. Ajavahemikus käsu saamisest selle täitmiseni ma Wokingis ei käinud.«

»Ja keegi teie kodustest ei käinud teid juhuslikult vaatamas ?«

»Ei.«

»Kas keegi neist oskas ministeeriumis liikuda?«

»Oo jaa, maja oli kõigile tutvustatud.«

»Kui te muidugi kellelegi lepingust ei rääkinud, pole neil küsimustel mõtet.«

»Ma ei rääkinud midagi.«

»Mis te uksehoidjast teate?«

»Mitte midagi peale selle, et ta on erusõdur.«

»Millisest rügemendist?«

»Olen kuulnud küll — Coldstreami kaardivägi.«

»Tänan teid. Kahtlemata kuulen ma Forbesilt veel üksikasju. Ametivõimud on faktide kogumises suurepärased, aga nad ei oska alati faktidest kasu saada. Küll roos on ikka ilus lill!«

Holmes läks diivanist mööda lahtise akna juurde ning kergitas sammalroosi longus oksa, vaadates erepunase ja rohelise värvi kaunist kooskõla. See oli uudne joon tema iseloomus, sest ma ei olnud kunagi varem märganud, et ta oleks looduse vastu elavat huvi ilmutanud.

»Järelduste tegemine on kõige vajalikum religioonis,« ütles ta seljaga vastu aknaluuki nõjatudes. »Arutleja võib ehitada usu üles nagu täppisteaduse. Kõige ülevam kinnitus jumaliku ettemääratuse heasoovlikkusest seisneb minu meelest lilledes. Kõik rriuu, meie võimed, ihad, toit on tegelikult meile olemasoluks vajalikud. Aga see roos on lisaõnnistus. Selle lõhn ja värv on elule kaunistu-seks, mitte selle eeltingimuseks. Ainult headus annab

150

lisaõnnistust, ning ma kordan, et lilled annavad meile lootust.«

Percy Phelps ja tema põetaja vaatasid Holmesi selle jutu ajal imestunud ja pettunud nägudega. Sammal-roos näpu vahel, oli ta unelevasse mõtiskellu vajunud. See oli kestnud juba mõne minuti, kui noor daam teda katkestas.

»Kas teie arvates on väljavaadet seda mõistatust lahendada, härra Holmes ?« küsis ta, hääles mõningane karmus.

»Ah mõistatust!« vastas Holmes, tulles võpatades tagasi tegelikku ellu. »Noh, oleks rumal eitada, et juhtum on väga segane ja keeruline, aga ma võin teile lubada, et ma vaatan seda asja ning teatan teile, mis mulle silma jääb.«

»Kas te näete midagi, millest lähtuda ?«

»Te olete andnud mulle seitse lähtepunkti, aga muidugi pean ma neid enne kontrollima, kui ma midagi nende väärtuse kohta öelda oskan.«

»Kas te kahtlustate kedagi?«

»Ma kahtlustan iseennast.«

»Kuidas!«

»Liiga kiirete järelduste tegemises.«

»Minge siis Londonisse ja kontrollige oma järeldusi.«

»Teie nõuanne on suurepärane, preili Harrison,« ütles Holmes tõustes. »Ma arvan, Watson, et see on parim, mis me teha võime. Ärge lohutage ennast valelootus-tega, härra Phelps. Tegemist on väga segase looga.«

»Ma ei saa enne terveks, kui ma teid jälle näen,« hüüdis diplomaat.

»Noh, tulen homme sellesama rongiga, kuigi tõenäoliselt ei ole mul teile midagi teatada.«

»Jumal õnnistagu teid selle eest, et te lubasite tulla,« hüüdis meie klient. »Ma saan uut elujõudu, kui ma tean, et midagi tehakse. Muide, mulle tuli kiri lord Holdhurstilt.«

»Ahaa! Mida ta kirjutab ?«

»Kiri on jahe, aga mitte karm. Küllap takistab minu raske haigus tal karm olemast. Ta kordab, et tegemist on äärmiselt tähtsa asjaga, ning lisab, et minu tuleviku suhtes ei võeta midagi ette — millega ta peab muidugi silmas minu vallandamist —, kuni mu tervis on taastunud ja mul on võimalus juhtunut heastada.«

151

»See on temast mõistlik ja heatahtlik,« ütles Holmes.

»Tulge, Watson, sest meid ootab linnas suur töö.«

Joseph Harrison sõidutas meid jaama ning me kihutasime peagi Portsmouthi rongis. Holmes oli sügavasse mõttesse vajunud ega teinud õieti suudki lahti, kuni olime Claphami sõlmjaamast läbi sõitnud.

»Väga tore on sõita Londonisse nendel raudteeliinidel, mis on nii kõrgel ja võimaldavad niiviisi majade peale alla vaadata.«

Mõtlesin, et ta naljatab, sest vaatepilt oli üsna kole, aga ta selgitas peagi oma mõtet.

»Vaadake neid suuri üksikuid majakobaraid, mis kerkivad katuste kohale nagu tellissaared tinakarva meres.«

»Rahvakoolid.«

»Tuletornid, kulla sõber! Tuleviku tuletornid! Kapslid sadade seemnetega, millest võrsub tuleviku parem ja targem Inglismaa. See Phelps ilmselt alkoholi ei pruugi?«

»Minu meelest küll mitte.«

»Minu meelest ka, aga meil tuleb arvestada iga võimalust. Vaene mees on tõesti väga täbaras olukorras ning küsimus on selles, kas meil üldse õnnestub teda sellest välja tirida. Mida te arvate preili Harrisonist?«

»Tugeva iseloomuga tüdruk.«

»Jah, aga ta on usaldusväärne, või ma olen eksinud. Tema ja ta vend on Northumberlandi kandist pärit raua-töösturi ainsad lapsed. Phelps kihlus temaga reisi ajal möödunud talvel ning neiu tuli nüüd peigmehe sugulastega tutvuma, vend saatjaks kaasas. Siis juhtus see õnnetus ning ta jäi oma armastatut põetama, vend Joseph aga tundis ennast üsna mõnusalt ning jäi ka. Nagu te näete, olen ma natuke iseseisvalt järelepärimisi teinud. Aga terve tänane päev peab kuluma järelepärimistele.«

»Minu praksis . . .« alustasin ma.

»Oh, kui te leiate, et teie juhtumid on huvitavamad kui minu omad . . .« ütles Holmes üsna järsult.

»Ma tahtsin öelda, et minu praksisega ei juhtu päeva või paari jooksul midagi, sest praegu on kõige vähem haigeid.«

»Suurepärane,« ütles Holmes head tuju tagasi saades. »Siis uurime koos seda asja. Meil tuleks ilmselt kõigepealt Forbesi juurde minna. Ta oskab meile tõenäolisel! rääkida kõigist üksikasjadest, mida me vajame, kuni mõistame, millisest küljest juhtumile läheneda.«

152

»Te ütlesite, et teil oli lähtepunkt?«

»Noh, mitu lähtepunkti, kuid nende väärtust võime kontrollida ainult uurimise käigus. Kõige raskem on lahendada ilma eesmärgita kuritegusid. See kuritegu ei ole ilma eesmärgita. Kes sellest kasu saab? See võib olla Prantsusmaa saadik. Venemaa saadik, igaüks, kes võib dokumendid neile maha müüa, ning see võib olla lord Holdhurst.«

»Lord Holdhurstk

»Jah, see on mõeldav, et riigitegelane võib sattuda olukorda, kus tal pole kahju, kui säärane dokument juhuslikult hävib.«

»Ometi mitte riigitegelane, kellel on niisugune austust vääriv minevik nagu lord Holdhurstil.«

»See on üks võimalus ning me ei saa seda päriselt kõrvale jätta. Kohtume täna ülla lordiga ning vaatame, kas tal on meile midagi öelda. Vahepeal aga asusin ma juba järelepärimisi tegema.«

»Juba?«

»Jah, ma saatsin Wokingi jaamast telegrammid kõigile Londoni õhtulehtedele. Kõigis neis ilmub see kuulutus.«

Holmes ulatas mulle märkmikulehe. Sellele oli pliiatsiga kritseldatud:

Kümme naela vaevatasuks. Voorimehe number, mis viis kellegi Charles Streetile välisministeeriumi ukse taha või sinna lähedale 23. mai õhtul kell kolmveerand kümme. Teatada Baker Street 221B.

»Kas te olete kindel, et varas tuli voorimehega?«

»Kui ei tulnud, ei saa me sellest ka kahju. Aga kui härra Phelpsil on õigus, et toas ega koridorides pole peidupaika, siis pidi see inimene väljast tulema. Kui ta tuli nii vihmasel õhtul väljast ega jätnud ometi märgi jälgi I linoleumile, mida mõni minut pärast tema lahkumist uuriti, siis on äärmiselt tõenäoline, et ta tuli voorimehega. Jah, arvan, et võime julgesti voorimeest oletada.«

»Kõlab usutavalt.«

»See on üks neist pidepunktidest, millest ma rääkisin. See võib meid kuhugi viia. Ja siis muidugi kell — mis on selles loos kõige silmatorkavam asjaolu. Mispärast see kell helises? Kas varas helistas bravuurist? Või tegi

153

seda vargaga kaasas olnud isik, kes tahtis kuritegu ära hoida? Või juhtus see kogemata? Või äkki . . .?« Holmes vajus uuesti pingelisse ja vaikivasse mõtiskellu, millest ta oli äsja välja tulnud, kuid minule, kes ma tundsin kõiki tema tujusid, tundus, et talle oli äkitselt koitnud mingi uus võimalus.

Kell oli kakskümmend minutit kolm läbi, kui me lõppjaama jõudsime, pärast kiiret lõunasööki puhvetis siirdusime kohe edasi Scotland Yardi. Holmes oli Forbe-sile juba telegrammi saatnud ning meid oodatigi — väike rebasenäoga mees, kellel oli terane, kuid mitte põrmugi lahke ilme. Ta oli meie suhtes selgelt jaheda käitumisega, eriti kui kuulis, mis asjus me tema juurde olime tulnud.

»Olen ennegi teie meetoditest kuulnud, härra Holmes,« ütles ta salvavalt. »Te kasutate alati meeleldi kogu informatsiooni, mis politsei teie käsutusse anda saab, ning siis püüate te juhtumi ise lahendada ja politseid häbistada.«

»Vastupidi,« ütles Holmes, »minu viimasest viiekümne kolmest juhtumist on minu nime seostatud ainult neljaga ning politsei on ülejäänud neljakümne üheksa lahendamise au endale saanud. Ma ei süüdista teid, et te seda ei tea, sest te olete noor ja kogemusteta, aga kui te tahate oma uues ametis edasi jõuda, siis te töötate koos minuga, mitte mulle vastu.«

»Oleksin mõne vihje eest väga tänulik,« ütles detektiiv oma suhtumist muutes. »See juhtum pole mulle siiamaani küll mingit au toonud.«

»Milliseid samme te olete astunud?«

»Oleme jälitanud uksehoidja Tangey't. Ta läks kaardiväes erru hea iseloomustusega ning tema kohta pole midagi paha leitud. Tema naine on aga kahtlane tüüp. Küllap ta teab asjast rohkem, kui näib.«

»Kas te olete teda jälitanud?«

»Oleme talle ühe naispolitseiniku kannule pannud. Proua Tangey joob ning meie agent on olnud temaga koos kahel korral, kui ta on olnud päris purjus, aga agent ei saanud talt midagi teada.«

»Neil käisid vist oksjoniagendid majas ?«

»Jah, aga võlg maksti ära.«

»Kust raha tuli?«

154

»Kõik oli kombes. Mees sai pensioni kätte. Nad pole käitunud nii, nagu oleksid äkki rikkaks saanud.«

»Kuidas naine seletas seda, et ta kellahelina peale välja ilmus, kui härra Phelps kohvi tahtis ?«

»Ta ütles, et mees oli väga väsinud ja et ta soovis teda aidata.«

»See klapib tõesti faktiga, et mees leiti pisut hiljem toolil magamas. Nende kahjuks kõneleb siis ainult naise kahtlane kuulsus. Kas te küsisite, miks tal sel õhtul nii kiire oli? See kiirustamine paelus politseikonstaabli tähelepanu.«

»Ta oli tavalisest hiljemaks jäänud ja tahtis koju jõuda.«

»Kas te ütlesite talle, et teie ja härra Phelps asusite vähemalt kakskümmend minutit hiljem teele ja jõudsite enne teda kohale?«

»Ta seletab seda bussiga ja voorimehega sõitmise erinevusega.*

»Kas ta selgitas, miks ta koju jõudes kööki jooksis ?«

»Sest seal oli raha, millega oksjoniagentidele maksta.«

»Tal on vähemasti iga asja peale vastus valmis. Kas te küsisite talt, nägi ta lahkudes kedagi või tolgendas keegi Charles Streetil?«

»Ta ei näinud kedagi peale konstaabli.«

»Noh, tundub, et te olete teda üsna põhjalikult küsitlenud. Mida te veel olete teinud?«

»Gorot'd on kogu selle aja jälgitud, kuid tulemusteta. Tema vastu ei ole meil ühtki süütõendit.«

»Veel midagi ?«

»Noh, muud meil ei ole — pole ju mingeid tõendeid.«

»Kas te olete kellahelina kohta oma teooria loonud?«

»Pean tunnistama, et see käib mul üle mõistuse. See pidi olema tõesti külm vend, kes nõndaviisi häiret andis.«

»Jah, see oli veider tegu. Palju tänu selle eest, mis te mulle rääkisite. Kui ma saan otsitud mehe jälile, siis i saate mult teate. Tulge, Watson.«

»Kuhu me nüüd läheme?« küsisin ma kabinetist väljudes.

»Nüüd läheme vestlema lord Holdhurstiga, valitsuse ministri ja Inglismaa tulevase peaministriga.«

Meil vedas, sest lord Holdhurst oli veel oma kabinetis Downing Streetil, ning kui Holmes oma nimekaardi saatis,

155

juhatati meid kohe trepist üles. Riigimees võttis meid vastu selle vanamoelise viisakusega, mille poolest ta on tuntud, ning pani meid istuma luksuslikesse sügavatesse tugitoolidesse kamina ees. Seistes meie vahel vaibal, näis ta esindavat oma saleda pika kujuga, teravate näojoontega, mõtliku näoga ja enneaegselt halliseguste lokkis juustega üsna haruldast inimtüüpi: tõeliselt suursugust aadlimeest.

»Teie nimi on mulle tuttav, härra Holmes,« ütles ta naeratades. »Ja muidugi ei saa ma teha nägu, nagu ma ei teaks teie külaskäigu eesmärki. Valitsusasutustes on aset leidnud ainult üks juhtum, mis võiks pälvida teie tähelepanu. Kas ma tohin küsida, kelle huvides te tegutsete ?«

»Härra Percy Phelpsi huvides,« vastas Holmes.

»Ah, vaene õepoeg! Te ilmselt mõistate, et meie sugulussuhted lasevad mul teda veelgi vähem kaitsta. Kardan, et see vahejuhtum mõjub tema karjäärile väga halvasti.«

»Aga kui dokument üles leitakse?«

»See oleks muidugi hoopis teine asi.«

»Ma tahtsin esitada teile paar küsimust, lord Hold-hurst.«

»Annan teile meelsasti niipalju informatsiooni, kui mul anda on.«

»Kas te andsite korralduse dokumendi kopeerimiseks siinsamas toas?«

»Jah.«

»Siis ei kuulatud teie kõnelust ilmselt pealt?«

»See ei tule kõne allagi.«

»Kas te mainisite kunagi kellelegi, et teil on kavatsus lasta lepingust koopiat teha?«

»Mitte kellelegi.«

»Kas te olete selles kindel?«

»Täiesti kindel.«

»Noh, kuna teie ei öelnud kellelegi ja härra Phelps ei öelnud kellelegi, siis sattus varas täiesti juhuslikult sinna tuppa. Ta nägi head võimalust ja kasutas seda.«

Riigimees naeratas. »Selles asjas ei ole ma küll kodus,« ütles ta.

Holmes mõtles hetke. »Ma tahaksin teiega veel ühte väga tähtsat küsimust arutada,« lausus ta. »Nagu ma

156

aru saan, te kartsite, et selle lepingu üksikasjade teatavakssaamisel võivad olla väga rasked tagajärjed.«

Vari libises üle riigimehe väljendusrikka näo. »Väga rasked.«

»Ja kas need on juba ilmnenud?«

»Veel mitte.«

»Kui leping jõuaks, ütleme, Prantsuse või Vene välisministeeriumisse, kas te siis kuuleksite sellest?«

»Ilmselt küll,« vastas lord Holdhurst nägu krimpsutades.

»Kuna on möödunud peaaegu kaks ja pool kuud ning midagi ei ole kuulda olnud, kas on siis meil õigus oletada, et leping pole mingil põhjusel nendeni jõudnud?«

Lord Holdhurst kehitas õlgu.

»Ilmselt ei saa me oletada, härra Holmes, et varas võttis lepingu selleks, et see raamida ja seinale riputada.«

»Võib-olla ootab ta paremat tasu.«

»Kui ta veel natuke ootab, ei saa ta üldse mingit tasu. Mõne kuu pärast ei ole leping enam saladus.«

»See on väga tähtis,« ütles Holmes. »Muidugi võib ka oletada, et varas jäi ootamatult haigeks . . .«

»Näiteks peaajupõletikku?« küsis riigimees, heites Holmesile kiire pilgu.

»Seda ma ei öelnud,« vastas Holmes häirimatult. »Ja nüüd soovime teile head päeva, lord Holdhurst, oleme juba niigi liiga palju teie väärtuslikku aega raisanud.«

»Olgu teie uurimisel edu, ükskõik kes ka ei oleks kurjategija,* vastas aadlimees, kui ta meid kummardusega välja saatis.

»Tore mees,« lausus Holmes, kui me välja Whitehalli tulime, »aga tal on raske oma positsiooni säilitada. Ta ei ole kaugeltki rikas ja tal on raha vaja. Te muidugi märkasite, et tema kingad on paranduses olnud. Noh, Watson, ma ei hoia teid enam kauem eemal teie enda tööst. Ma ei tee täna enam midagi, kui ma just oma kuulutusele vastust ei saa. Oleksin teile aga äärmiselt tänulik, kui te tuleksite homme koos minuga Wokingisse sama rongiga, millega me eile sõitsime.«

Ma saingi järgmisel hommikul Holmesiga kokku ja me sõitsime koos Wokingisse. Ta ütles, et tema kuulutusele ei olnud vastust tulnud ning juhtum ei olnud selgemaks

157

saanud. Kui Holmes tahtis, võis ta ette manada täiesti liikumatu näo nagu indiaanlane ning ma ei suutnud tema ilmest järeldada, kas ta oli asjade arenemisega rahul või ei. Mäletan, et ta rääkis Bertilloni mõõtmis-süsteemist ning väljendas prantsuse õpetlase suhtes suurt imetlust.

Leidsime oma kliendi endiselt andunud põetaja hoole! all, kuid noormees nägi välja tunduvalt parem kui enne. Ta tõusis diivanilt ja tervitas meid reipalt, kui me sisse astusime.

»Kas on mingeid uudiseid?« küsis ta õhinal.

»Nagu ma kartsingi, ei ole ma lahendust leidnud,« ütles Holmes. »Kohtusin Forbesiga ja teie onuga ning algatasin paar uurimist, mis võivad meid kuhugi viia.«

»Te ei ole siis veel julgust kaotanud?«

»Mitte mingil juhul.«

»Jumal õnnistagu teid nende sõnade eest!« hüüdis preili Harrison. »Kui meil jätkub julgust ja kannatust, tuleb tõde kindlasti päevavalgele.«

»Meil on teile rohkem rääkida kui teil meile,« ütles Phelps diivanile istudes.

»Ma lootsin, et teil on mingeid uudiseid.«

»Jah, meil oli öösel seiklus, mis võib osutuda päris kaalukaks.« Nende sõnade ajal läks Phelpsi nägu väga tõsiseks ning silmisse ilmus hirmuvari. »Kas teate,« ütles ta, »et ma hakkan juba uskuma, et ma olen enese teadmata mingi koletu vandenõu kese ning kallale ei kiputa mitte ainult minu aule, vaid ka elule?«

»Ahaa!« hüüatas Holmes.

»See näib uskumatu, sest niipalju kui ma tean, ei ole mul vaenlasi. Ometi ei oska ma möödunud öö kogemuse põhjal midagi muud oletada.«

»Palun jutustage mulle sellest.«

»Küllap te teate, et möödunud öö oli esimene, mil põe tajat minu toas ei olnud. Tundsin ennast nii palju paremini, et ei näinud selleks vajadust. Öölamp oli aga siiski põlema jäetud. Kella kahe paiku olin kergesse unne vajunud, kui ärkasin äkitselt mingi heli peale. See kõlas, otsekui oleks hiir põrandalauda närinud, ning ma lebasin ja kuulasin seda mõnda aega, uskudes, et tegemist ongi hiirega. Siis läks see valjemaks ning äkitselt kostis akna juurest terav metalne kolks. Tõusin hämmastunult istuli. Nüüd ei olnud enam mingit kahtlust, mida need

158

helid olid tähendanud. Kõigepealt oli keegi surunud mingit tööriista aknaraamidevahelisse pilusse ning nüüd oli püütud haaki tagasi lükata.

Seejärel oli umbes kümme minutit vaikne, otsekui keegi oleks oodanud, kas müra on mind äratanud. Siis kuulsin tasast kriuksatust, kui aken väga vaikselt lahti tehti. Ma ei kannatanud seda enam kauem, sest mu närvid pole nii tugevad nagu enne. Kargasin voodist välja ning lükkasin luugid lahti. Akna all kössitas üks mees. Ma ei näinudki teda õieti, sest ta kadus välgukiirusel. Ta oli mähkunud mingisse mantlisse, mis varjas näo alumist osa. Olen kindel ainult ühes: tal oli mingi relv käes. Mulle tundus, et see oli pikk nuga. Kui ta minema jooksis, nägin ma selgesti läikivat tera.«

»See on väga huvitav,« ütles Holmes. »Mida te siis tegite ?«

»Oleksin ma tugevam olnud, pidanuksin talle lahtisest aknast järele minema. Nüüd aga helistasin kella ja ajasin terve maja üles. Sellega läks natuke aega, sest kell heliseb köögis, aga kõik teenijad magavad ülemisel korrusel. Hakkasin karjuma, selle peale tuli kohale Joseph, ning tema äratas teised. Joseph ja tallipoiss leidsid akna alt lillepeenrast jäljed, kuid ilm on viimasel ajal nii kuiv olnud, et polnud lootustki muru peal mööda jälgi minna. Küll aga ütlesid nad mulle, et tee ääres on üks koht, kus keegi oleks nagu katsunud üle lattaia ronida ja seda tehes ülemise lati katki murdnud. Kohalikule politseile ei ole ma veel teatanud, sest ma tahtsin kõigepealt teie arvamust kuulda.«

Tundus, et meie kliendi jutustus avaldas Sherlock Holmesile erakordset muljet. Ta tõusis toolilt püsti ning kõndis talitsematu erutusega toas ringi.
»Õnnetus ei tule kunagi üksi,« ütles Phelps naeratades, kuid oli ilmne, et seiklus oli teda vapustanud.
»Teie olete oma osa küll kätte saanud,« lausus Holmes. »Mis te arvate, kas te jaksate koos minuga ümber maja kõndida?«
»Oo jaa, ma tahaksin natuke päikese käes olla. Joseph tuleb ka.«
»Mina niisamuti,« ütles preili Harrison.
»Kardan, et ei,« lausus Holmes pead raputades. »Pean ilmselt paluma, et te jääksite istuma täpselt sinna, kus te olete.«
159
Noor daam võttis rahulolematu näoga uuesti istet. Tema vend aga tuli meiega ning me läksime neljakesi välja. Me läksime ümber muruplatsi noore diplomaadi akna alla. Nagu ta oli öelnud, olid lillepeenras jäljed, kuid need olid lootusetult segi tambitud. Holmes kummardus nende kohale ja ajas end siis õlgu kehitades sirgu.
»Ma ei usu, et keegi siit midagi aru saaks,« ütles ta. »Teeme ringi ümber maja ning vaatame, miks röövel valis just selle toa. Minu meelest oleksid võinud need elutoa ja söögitoa suuremad akn^d talle ahvatlevamana paista.«
»Need on tee pealt paremini näha,« oletas Joseph Harrison.
»Jah, muidugi. Ta oleks võinud katsuda seda ust siini Mis uks see on?«
»See on kõrvaluks ostude sissetoomiseks. Muidugi osj see öösel lukus.«
»Kas teil on kunagi varem ka midagi niisugust juh' tunud ?«
»Mitte kunagi,« vastas meie klient.
»Kas teil on majas lauahõbedat või midagi muud, nr võiks röövleid ligi meelitada?«
»Meil ei ole midagi eriti väärtuslikku.«
Holmes kõndis ümber maja, käed taskus ja hoolet ilmega, mis oli tema puhul tavatu.
»Muide,« ütles ta Joseph Harrisonile, »te vist leidsite! koha, kus see sell üle aia ronis. Vaatame seda õige!«
Tüse noormees viis meid kohta, kus ülemine aialatp oli murdunud. Väike puupilbas rippus aia küljes. Holmes tõmbas selle ära ja uuris seda kahtlevalt.
»Kas te arvate, et see juhtus eile öösel? Murdekoh paistab üsna vana, eks ju?«
»Noh, võib-olla tõesti.«
»Mingid jäljed ei näita, et keegi oleks teisel pool aed maandunud. Ei, siin me vist küll midagi kasulikku ei leia. Lähme tagasi magamistuppa ja arutame asja läbi.
Percy Phelps kõndis väga aeglaselt ja nõjatus oma tulevase naisevenna käele. Holmes läks kiiresti üle mur ning me jõudsime lahtise akna alla ammu enne, kui tei sed meile järele jõudsid.
»Preili Harrison,« ütles Holmes väga tungivalt, »t peate terveks päevaks jääma sinna, kus te praegu olete.
160
Ärge laske mingitel asjaoludel end väljuma sundida. Asi on väga tähtis.«
»Kui te seda soovite, siis muidugi, härra Holmes,« vastas tütarlaps hämmastunult.
»Kui te magama lähete, keerake selle toa uks väljastpoolt lukku ja jätke võti enda kätte. Lubage seda mulle.«
»Aga Percy ?«
»Tema tuleb koos meiega Londonisse.«

»Ja mina pean siia jääma?«

»See on tema huvides. Te osutate talle sellega teene. Lubage ometi!«

Neiu noogutas ruttu nõusoleku märgiks ning just siis jõudsid meie seltskonna ülejäänud liikmed meie juurde.

»Mis sina seal norutad, Annie?« hüüdis tema vend. »Tule välja päikese kätte!«

»Tänan ei, Joseph. Mul pea valutab natuke ning see tuba on nii mõnusalt jahe ja rahustav.«

»Mida te nüüd soovitate, härra Holmes ?« küsis meie klient.

»Noh, seda väikest asja uurides ei tohi me peamist eesmärki silmist kaotada. Mulle oleks suureks abiks, kui te tuleksite koos meiega Londonisse.«

»Kohe praegu?«

»Niipea kui teile sobib. Ütleme tunni aja pärast.«

»Kui ma saan teid tõesti kuidagi aidata, siis tunnen ma end juba paremini.«

»Te saate mind väga palju aidata.«

»Võib-olla te tahate, et ma ööseks linna jään?«

»Tahtsin just selle ettepaneku teha.«

»Nii et kui minu öine sõber mind uuesti külastama tuleb, leiab ta, et lind on ära lennanud. Me oleme kõik teie kätes, härra Holmes, ning te peate ütlema meile täpselt, mida teha tuleb. Võib-olla te eelistaksite, et Joseph tuleks meiega kaasa ja hoolitseks minu eest?«

»Oi, ei, te ju teate, et mu sõber Watson on arst ja tema hoolitsebki teie eest. Kui te lubate, siis sööme siin lõunat ning asume siis kolmekesi linna poole teele.«

Kõik korraldatigi Holmesi soovituste kohaselt, kuigi preili Harrison ei lahkunud Holmesi palvele vastavalt magamistoast. Ma ei suutnud mõista, mis võis olla mu sõbra manöövrite eesmärk, kui ta just ei tahtnud hoida noort daami eemal Phelpsist, kes lõunatas koos meiega söögitoas, rõõmustades tervenemise ja väljavaate üle

tegutseda. Holmesil oli aga meile veelgi suurem üllatus varuks, sest saatnud mAid jaama ning vagunisse, teatas ta rahulikult, et tema ei kavatsegi Wokingist lahkuda.

»Ma pean enne ärasõitu veel paar väikest asja selgeks tegema,« ütles ta. »Teie eemalviibimine, härra Phelps, aitab mind mõnes mõttes. Watson, olge palun hea ja sõitke Londonisse jõudes kohe koos meie sõbraga Baker Streetile ning jääge tema seltsi, kuni me uuesti kohtume. On hea, et te olete koolivennad, sest teil on kindlasti paljust rääkida. Härra Phelps võib täna öösel magada külalistetoas ning mina jõuan koju hommikusöögi ajaks, sest üks hommikune rong saabub kell kaheksa Waterloo jaama.«

»Aga mis saab meie juurdlusest Londonis ?« küsis Phelps nukralt.

»Sellega võime tegelda homme. Arvan, et praegusel hetkel on minust siin rohkem kasu.«

»Võite Briabraes öelda, et loodan homme õhtuks koju jõuda,« hüüdis Phelps, kui rong platvormi äärest liikuma hakkas.

»Vaevalt et ma Briabraesse tagasi lähen,« vastas Holmes ja lehvitas meile rõõmsalt, kui rong jaamast välja kihutas.

Phelps ja mina arutasime seda asja sõidu ajal, kuid kumbki meist ei osanud leiutada rahuldavat seletust sellele uuele käänakule loos.

»Küllap Holmes tahab leida mingeid pidepunkte möödunud öö sissemurdmiskatse asjus, kui üldse oligi tegemist sissemurdjaga. Mina ei usu, et see oli harilik varas.«

»Mida sa siis ise oletad?«

»Ausõna, sa võid öelda, et mul on närvid läbi, aga mina usun, et minu ümber on teoksil mingi põhjalik poliitiline intriig ning et mulle arusaamatul põhjusel ihkavad vandeseltslased minu surma. See kõlab kõrgelennuliselt ja tobedalt, aga vaata fakte! Miks peaks varas katsuma sisse murda magamistoa aknast, kust pole mingit saaki loota, ning miks peaks ta tulema, nuga käes?«

»Kas sa oled kindel, et see ei olnud sissemurdja raud-kang?«

»Oh ei, see oli nuga. Ma nägin selgelt tera välgatust.« »Aga mispärast sind ometi säärase pahatahtlikkusega taga aetakse ?«

»Jaa, selles ongi küsimus.«

162

»Noh, kui Holmes on samal arvamusel, siis seletab see tema käitumist, eks ole? Kui me eeldame, et teie teooria on õige, ning kui ta saab kätte mehe, kes sind eelmisel ööl ähvardas, siis aitab see teda kindlasti tunduvalt ka laevastikulepingu varga leidmisel. On absurdne oletada, et sul on kaks vaenlast, üks, kes sult lepingu röövib, ja teine, kes su elu kallale kipub.«

»Aga Holmes ütles, et ta ei lähe Briabraesse.«

»Olen temaga juba mõnda aega tuttav,« ütlesin ma, »aga ma pole veel kordagi näinud, et ta midagi ilma mõjuva põhjuseta teeks.« Seejärel kandus meie vestlus teistele teemadele.

See päev kujunes mulle kurnavaks. Phelps oli pika haiguse järel ikka veel nõrk ning teda tabanud õnnetused tegid ta riiakaks ja närviliseks. Püüdsin temas asjata huvi äratada Afganistani, India, sotsiaalprobleemide ja muu vastu, mis oleks võinud tema mõtteid mujale suunata. Ta keeras iga kord jutu oma kadunud lepingu peale, mõistatas, oletas ja arutles, mida Holmes teeb, mis samme astub lord Holdhurst, milliseid uudiseid saab ta hommikul. Õhtu edenedes läks tema erutus lausa piinavaks.

»Kas sa usud Holmesisse kõhklematult?« küsis ta.

»Olen näinud teda märkimisväärseid asju korda saatmas.«

»Aga ta ei ole kunagi selgitanud ühtki nii segast asja nagu see?«

»On küll, tean, et ta on lahendanud küsimusi, milles on olnud veel vähem pidepunkte kui sinu loos.«

»Aga nii kõrged huvid ei ole küll vist kaalul olnud ?«

»Seda ma ei oska öelda. Tean üksnes kindlalt, et ta on väga olulistes küsimustes Euroopa kolme kuningakoda esindanud.«

»Aga sa tunned teda hästi, Watson. Ta on nii läbitungimatu käitumisega, et ma ei tea kunagi, mida arvata. Kas ta on sinu meelest lootusrikas? Kas ta on sinu meelest edus kindel ?«

»Ta ei ole midagi öelnud.«

»See on halb märk.«

»Vastupidi. Olen märganud, et kui ta on jälje kaotanud, siis ta tavaliselt ütleb seda. Kõige sõnakehvem on ta siis, kui ta on jälje leidnud, kuid ei ole veel päriselt kindel, et tegemist on õige jäljega. Kuule, kulla mees,

163

meie närveerimine ei tee asja paremaks, seepärast palun mine magama, et oleksife hommikul värske, ükskõik mis meid siis ka ees ei ootaks.«

Lõpuks õnnestus mul veenda oma kaaslast mu nõuannet kuulda võtma, kuigi ma mõistsin tema erutatud käitumisest, et tal ei olnud suurt lootust uinuda. Tema meeleolu oli tegelikult nakkav, sest ma visklesin ka ise pool ööd unetult, mõtlesin sellest imelikust juhtumist ja leiutasin tuhandeid teooriaid, üks võimatum kui teine. Miks oli Holmes Wokingisse jäänud? Miks oli ta palunud preili Harrisonil terveks päevaks haigetuppa jääda? Miks vältis ta nii hoolikalt seda, et Briabrae elanikud tema sinnakanti jäämisest teada võiksid saada? Ma vae-vasin oma pead, kuni uinusin, püüdes leida seletust, mis kõigi nende faktidega sobiks.

Ärkasin hommikul kell seitse, läksin kohe Phelpsi tuppa ja leidsin ta unetu öö järel kurnatuna ja nõrgana. Tema esimene küsimus oli, kas Holmes on juba tulnud.

»Ta tuleb lubatud ajal,« vastasin ma, »ja mitte hetkegi varem ega hiljem.«

Mu sõnad osutusid tõeks, sest veidi pärast kaheksat kihutas ukse ette voorimehetõld ning sellest tuli välja meie sõber. Nägime akna all seistes, et tema vasak käsi oli sidemes ja nägu oli morn ja kahvatu. Ta astus majja, kuid üles tuli ta alles mõne aja möödudes.

»Tal on löödud ilme!« hüüdis Phelps.

Olin sunnitud tunnistama, et tal oli õigus. »Lõpuks asub selle loo võti tõenäoliselt siin linnas,« ütlesin ma.

Phelps ägas.

»Ma ei tea, mida arvata,« lausus ta, »aga ma lootsin tema tulekust nii palju. Kuid eile ei olnud tal vist käsi seotud. Mis tal viga võib olla?«

»Ega te ometi haavatud ole, Holmes ?« küsisin ma, kui mu sõber tuppa astus.

»Oh, selle kriimustuse sain ma ainult oma kohmakuse tõttu,« vastas ta meile tervituseks noogutades. »Teie juhtum, härra Phelps, on kindlasti üks segasemaid lugusid, mida ma kunagi olen uurinud.«

»Ma kartsin, et see käib teil üle jõu.«

»Tegemist on olnud väga märkimisväärse kogemusega.«

164

»Sidemes käsi viitab seiklustele,« ütlesin mina. »Kas te ei räägigi meile, mis juhtus ?«

»Pärast hommikusööki, kulla Watson. Pidage meeles, et ma olen täna hommikul kolmkümmend miili Surrey õhku hinganud. Minu kuulutusele ei ole ilmselt mingit vastust tulnud? Noh, ei saa loota, et iga kord veab.«

Laud oli kaetud, ning just siis, kui ma kavatsesin helistada, tõi proua Hudson tee ja kohvi. Mõne minuti pärast tõi ta ka kolmed sööginõud ning me kõik istusime laua äärde, Holmes näljane, mina uudishimulik ja Phelps kõige mustemas masenduses.

»Proua Hudson on tegutsenud olukorra vääriliselt,« ütles Holmes, võttes kaane karrikastmes kanalt. »Tema toiduvalik on pisut piiratud, aga hommikusööki teeb ta niisama hästi nagu šotlannad. Mis teil on, Watson ?«

»Sink ja munad,« vastasin ma.

»Tore! Mida teie sööte, härra Phelps — kas kana või mune või võtate midagi muud?«

»Tänan väga. Ma ei söö midagi,« ütles Phelps.

»Kuulge nüüd! Proovige seda rooga, mis on otse teie ees.«

»Tänan väga, ma ei soovi tõesti midagi.«

»Hüva, olgu peale,« lausus Holmes, ulakas läige silmis, »ilmselt ei ole teil midagi selle vastu, et mulle seda rooga ulatada ?«

Phelps tõstis kaane üles, karjatas ning istus ja vahtis, nägu niisama valge nagu liud, millele ta pilk oli naelutatud. Liual lebas risti väike sinakashalli paberi rull. Phelps haaras

selle, õgis seda silmadega ning kargles siis meeletult toas ringi, surudes rulli vastu rindu ja hõisates rõõmust. Siis langes ta tugitooli, lõtv ja omaenda tunnetest nii kurnatud, et me pidime talle minestamise vältimiseks brändit jootma.

»Nonoh!« ütles Holmes rahustavalt, patsutades teda õlale. »Ega see ilus ei olnud teid nii üllatada, aga Watson võib teile öelda, et ma ei suuda kunagi stseenide dramatiseerimisest hoiduda.«

Phelps haaras tema käe ja suudles seda. »Jumal õnnistagu teid!« hüüdis ta. »Te olete päästnud mu au.«

»Noh, kaalul oli ka minu au,« ütles Holmes. »Kinnitan teile, et mulle meeldib mingi juhtumi lahendamisel läbikukkumine niisama vähe nagu teile ülesande täitmisel vea tegemine.«

165

Phelps pistis väärtusliku dokumendi kuue põuetaskusse.

»Ma ei julge teie hommikusööki enam rohkem segada, kuid põlen soovist teada saada, kuidas te dokumendi kätte saite ja kus see oli.«

Sherlock Holmes jõi tassi kohvi ning keskendus singile ja munadele. Siis tõusis ta lauast, pani piibu põlema ning seadis end oma tugitooli istuma.

»Räägin teile kõigepealt, mida ma tegin, ja hiljem, kuidas ma niikaugele jõudsin,« ütles ta. »Kui ma teist jaamas lahkusin, kõndisin ma keset võluvat Surrey loodus-kenasse väikesesse külla, mille nimi on Ripley, jõin kõrtsis teed ning vaatasin, et mu välipudel oleks täis, ning pistsin mõne võileiva taskusse. Jäin sinna õhtuni ja asusin seejärel taas Wokingi poole teele, nii et päikeseloojakul olin ma parajasti Briabrae lähedal maanteel.

Ootasin, kuni tee oli tühi — seal ei ole ilmselt kunagij eriti palju liiklust —, ning siis ronisin üle aia krundile.«

»Värav oli kindlasti lahti!« hüüatas Phelps.

»Jah, aga mul on neis asjus iseäralik maitse. Valisin paiga, kus kolm kuuske koos kasvasid, ning nende varjus pääsesin üle aia, ilma et keegi majast mind näha oleks võinud. Kükitasin aias põõsaste vahel ja roomasin ühe juurest teise juurde — vaadake, millises häbiväärses seisukorras on mu püksipõlved —, kuni olin jõudnud rododendronipuhmani otse teie magamistoa akna vastas. Kükitasin maha ja ootasin, mis juhtub.

Teie toas ei olnud aknakatet ees ning ma nägin, kuidas preili Harrison istus laua ääres ja luges. Veerand üksteist pani ta raamatu kinni, tõmbas luugid ette ja läks magama.

Kuulsin, kuidas ta ukse kinni pani, ning olin kindel, et ta ka võtit lukuaugus keeras.«

»Võtit!« hüüatas Phelps.

»Jah, olin andnud preili Harrisonile juhtnöörid uks väljast lukku keerata ja võti magama minnes kaasa võtta. Ta täitis kõiki mu korraldusi täht-tähelt ning ilma tema koostööta ei oleks see paber kindlasti teie kuuetaskus. Niisiis, ta läks ära, kustutas tuled ja mina jäin rododendronipõõsasse kükitama.

Öö oli ilus, kuid see oli siiski väga tüütu valvamine. Muidugi on selles ka säärast põnevust, mida kogeb jahimees, kui ta lebab jõe kaldal ja ootab suurt jahilooma.

166

Oodata tuli aga väga kaua — peaaegu niisama kaua, Watson, nagu teie ja mina ootasime seal hukatuslikus toas, kui me Tähnilise Paela juhtumiga tegelesime. Wokingis on kirikukell, mis lööb ka veerandtunde, ning ma mõtlesin rohkem kui kord, et kell on seisma jäänud. Kella kahe paiku kuulsin ma lõpuks ometi äkki, kuidas riiv tasa eest lükati

ja võti krigises. Hetk hiljem tehti teenijate uks lahti ning Joseph Harrison astus kuuval-gusesse.«

»Joseph!« hüüatas Phelps.

»Ta oli palja peaga, aga tal oli must mantel õlgadele tõmmatud, nii et ta sai vajaduse korral kohe oma nägu varjata. Ta kõndis kikivarvul seina äärt mööda maja varjus, ning akna alla jõudes pistis ta pika teraga noa aknaraami vahele ja lükkas haagi eest. Siis tegi ta akna lahti, surus noa luugipilusse, tõukas riivi üles ja avas luugid.

Oma kohalt nägin ma suurepäraselt tuppa ja iga tema liigutust. Ta pani kaks kamina peal seisvat küünalt põlema, siis keeras ta ukse juures vaiba nurga üles. Ta kummardus ja võttis maast nelinurkse lauajupi, mis tavaliselt lahti jäetakse, et torumehed gaasitorude liitekohta-deni pääseksid. Selle lauajupi all oli tegelikult T-kuju-line liitekoht, kust läheb toru köögipõranda alla. Sealt peidukohast võttis härra Harrison selle väikese paberi-rulli, pani laua tagasi, lükkas vaiba sirgu, puhus küünlad ära ning kõndis mulle otse sülle, sest ma ootasin teda akna all.

Noh, noorhärra Josephis on tallel rohkem tigedust, kui ma oskasin arvata. Ta tormas mulle, nuga käes, kallale ning ma pidin temast kaks korda kinni haarama ning sain üle sõrmenukkide haava, enne kui mul õnnestus temast jagu saada. Ta vahtis mind tapahimuliselt ainsa silmaga, millega ta pärast meie rüselust nägi, kuid võttis mõistuse häält kuulda ja loovutas dokumendid. Kui ma olin need kätte saanud, lasksin ma tal minna, kuid teatasin täna hommikul telegrammiga kõik üksikasjad Forbesile. Kui ta tegutseb kiiresti ja saab kurjategija kätte, siis on kõik hästi. Kui aga pesa on tühi, nagu ma kahtlustan, seda parem valitsusele. Kujutlen, et nii lord Holdhurst kui ka härra Percy Phelps eelistaksid pigem, et asi kunagi politseikohtusse ei jõuaks.«

»Jumal küll!« ohkas meie klient. »Kas te tahate mulle

167

öelda, et selle kahe ja poole kuu pikkuse piina ajal olid varastatud paberid kogu aeg minu toas?«

»Nii see oli.«

»Ja Joseph! Joseph varas ja lurjus!«

»Mnjah! Kardan, et Josephi iseloom on sügavam ja ohtlikum, kui tema välimuse järgi võiks otsustada. Selle põhjal, mida ma täna hommikul tema käest kuulsin, tean, et ta kaotas börsil hulga raha ning on kõigeks valmis, et oma varanduslikku seisu parandada. Kuna ta on väga isekas, siis ei hoidnud juhuse avanedes tema kätt tagasi ei õe õnn ega teie reputatsioon.«

Percy Phelps vajus tugitoolis kössi. »Mu pea käib ringi,« ütles ta. »Teie jutt on mind oimetuks teinud.«

»Teie juhtumi peamine raskus,« märkis Holmes õpetlikelt, »seisnes selles, et tõendusmaterjali oli liiga palju. Olulisi fakte katsid ja varjasid ebaolulised. Kõigist meile esitatud faktidest tuli välja valida need, mida me pidasime tähtsaks, ning panna need siis järjest kokku, taastades selle väga tähelepanuväärse sündmuste ahela. Olin hakanud Josephit kahtlustama juba seetõttu, et te olite kavatsenud sel õhtul koos temaga koju sõita ning et seetõttu võis ta välisministeeriumi hoonet hästi tundes teile teel jaama järele tulla. Kui ma kuulsin, et keegi püüdis pääseda magamistuppa, kuhu ei saanud midagi peita keegi peale Josephi — te rääkisite meile, kuidas te olite arsti seltsis saabudes Josephi sealt toast välja tõstnud —, sai minu kahtlusest veendumus, eriti sellepärast, et tuppa

püüti sisse murda esimesel ööl, mil põetaja seal ei ööbinud, mis tähendas, et sissetungija oli majas toimuvaga kursis.«

»Kui pime ma olen olnud!«

»Niipalju kui mina olen aru saanud, on selle juhtumiga seotud faktid järgmised. Joseph Harrison sisenes hoonesse Charles Streeti uksest, tundes teed, läks ta otse teie kabinetti just siis, kui teie olite väljunud. Leidmata kabinetis kedagi, helistas ta kohe kella, ning samal hetkel langes tema pilk laual lebavale dokumendile. Kiire pilk näitas talle, et juhuse tõttu on tema kätte sattunud äärmiselt väärtuslik riiklik dokument, ning hetke jooksul pistis ta paberid taskusse ja lahkus. Nagu te mäletate, möödus mõni minut, enne kui unine uksehoidja teie tähelepanu kellale juhtis, ning neist piisas parajasti, et varas põgenema pääseks.

168

Ta sõitis esimese rongiga Wokingisse, uuris oma saaki ja veendus, et see on tõesti äärmiselt väärtuslik, siis peitis ta paberid enda meelest väga kindlasse kohta, kavatsedes need paari päeva pärast välja võtta ning viia Prantsusmaa saatkonda või mujale, kus selle eest head tasu võis loota. Siis saabusite ootamatult teie. Ilma hoiatamata oli ta sunnitud oma toast lahkuma, ning sellest ajast peale oli toas kogu aeg vähemalt kaks inimest, kes ei lasknud tal aaret kätte saada. See olukord ajas ta ilmselt marru. Lõpuks näis talle, et õige hetk on käes. Ta püüdis sisse hiilida, aga teie ärkvelolek ajas tema kavatsuse nurja. Te võib-olla mäletate, et te ei joonud õhtul oma tavalist rohtu.«

»Mäletan.«

»Kujutlen, et ta oli teinud üht-teist rohu mõju suurendamiseks, ning lootis, et te olete oimetu. Ma sain muidugi aru, et ta kordab oma katset, niipea kui ettevõtmine näib olevat ohutu. See, et te toast lahkusite, andis talle oodatud võimaluse. Lasksin preili Harrisonil terve päeva toas istuda, et Joseph meist ette ei saaks jõuda. Olles siis jätnud mulje, et õhk on puhas, jäin ma teda kirjeldatud kombel valvama. Teadsin juba, et paberid on tõenäoliselt toas, kuid mul polnud mingit tahtmist neid otsides tervet põrandat üles kiskuda. Seega lasksin ma tal dokumendi peidupaigast välja võtta ning säästsin nõnda hulga vaeva. Kas mõni asi vajab veel selgitamist?«

»Miks ta üldse aknast tulla proovis,« küsisin mina, »kui ta oleks võinud uksest siseneda?«

»Ukse juurde jõudmiseks oleks tal tulnud mööda minna seitsmest magamistoast. Teiselt poolt aga välja murule pääseda oli tal kerge. Kas on veel midagi?«

»Ega te ometi ei arva, et tal oli kavatsus mind mõrvata?« küsis Phelps. »Nuga oli ainult tööriistaks kaasas.«

»Võib ju olla,« vastas Holmes õlgu kehitades. »Võin vaid kindlalt öelda, et Joseph Harrisoni meelevalda ma oma elu küll meeleldi ei usaldaks.«

IX. KODUNE PATSIENT

Vaadates seda mõnevõrra seosetut memuaaride seeriat, millega ma olen püüdnud illustreerida oma sõbral Sherlock Holmesi mõnda vaimset iseärasust, mõistsin mai järsku, kui raske mul oli valida igas suhtes minu eesmärgile vastavaid näiteid. Nende juhtumite puhul, milles! Holmes oli korda saatnud mingi analüütilise arutluse tour de force'i* ning näidanud oma eripäraste uurimismeetoditel väärtust, olid faktid ise tihti nii tühised või lihtlabased, et ma ei pidanud nende avalikkuse ette toomist õigustatuks. Teisest küljest on

aga sageli juhtunud, et Sherlock Holmes on tegelnud mingi erakordse ja põneva looga, kuid tema osa selle lahendamisel ei ole olnud nii oluline nagu mina, tema eluloo kirjutaja, sooviksin. See juhtum, mille ma panin kirja »Etüüd punases« nime all, ja hiljem üles tähendatud »Gloria Scotti« kadumise lugu võivad anda ettekujutuse neist nagu Skyllast ja Charyb-disest, mis ajaloolast igavesti ähvardama jäävad. Võibolla ei ole minu sõbra mängitud roll piisavalt rõhutatud ka juhtumis, millest ma nüüd kirjutama asun, kuid terve sellega seotud asjaolude jada on nii tähelepanuväärne, et ma ei suuda seda juhtumit oma memuaaride seeriast väija jätta.

Oli lämbe ja vihmane oktoobripäev. Aknakatted olid pooleldi ette tõmmatud ning Holmes lebas diivanil kägaras, lugedes juba mitmendat korda kirja, mille ta oli hommikuse postiga saanud. Mis minusse puutub, siis oli Indias sõjaväes teenimine õpetanud mind kuumust paremini taluma kui külma ning 90° F ei olnud mingi katsumus. Aga ajalehes ei olnud midagi huvitavat. Parlament oli töö lõpetanud. Kõik olid linnast välja sõitnud ningl ma igatsesin New Foresti metsalagendikke või Soutbseaj mereranda. Ammendatud pangaarve oli sundinud mind puhkust edasi lükkama, aga mu kaaslasele ei pakkunud! vähimatki huvi ei maalesõit ega mererand. Talle meel-

dis olla viie miljoni inimese keskel ning saada oma kanalite kaudu otsekohe teada igast lahendamata kuritegu puudutavast kuulujutust või kahtlusest. Loodusearmastus ei kuulunud tema paljude annete hulka ning vaheldus saabus tema ellu üksnes siis, kui viis oma mõtted linnakurjategijalt selle venna jälitamisele maal.

Nähes, et Holmes oli minuga vestlemiseks liialt lugemisse süvenenud, viskasin ma tühja ajalehe käest, nõjatusin vastu tooli seljatuge ning vajusin morni mõtiskelusse. Äkitselt katkestas mu mõtteid kaaslase hääl.

»Teil on õigus, Watson,« ütles ta. »See on tõesti naeruväärne moodus vaidlust lõpetada.«

»Ülimalt naeruväärne!« hüüatasin ma, ning mõistes äkitselt, kuidas ta oli mu kõige varjatumat mõtet korranud, ajasin ma ennast toolil sirgu ja vahtisin teda hämmastusest juhmina.

»Mis see siis nüüd on, Holmes ?« hüüdsin ma. »See ületab kõik minu kujutlused.«

Holmes naeris mu jahmatust nähes südamest.

»Kas te mäletate,« ütles ta, »kui ma lugesin teile mõne aja eest ette ühe lõigu Poe jutust, milles üks mees jälgis loogiliselt arutledes oma kaaslase väljaütlemata mõtteid, kaldusite te pidama seda üksnes autori tour de force'iks? Kui ma märkisin, et mul on kombeks pidevalt sedasama teha, väljendasite teie uskumatust.«

»Oh ei!«

»Võib-olla mitte sõnades, kulla Watson, kuid kulmudega kindlasti. Kui ma nägin nüüd, et te viskasite lehe käest ja jäite mõttesse, rõõmustasin ma võimaluse üle teie mõttelõnga jälgida ning lõpuks seda katkestada, et teile tõestada, et ma pidasin teie mõtetega sammu.«

See seletus aga ei rahuldanud mind kaugeltki. »Näites, mille te mulle ette lugesite,« ütlesin ma, »tegi arutleja oma järeldused selle inimese tegude põhjal, keda ta jälgis. Kui ma õigesti mäletan, komistas ta kivihunniku otsa, vaatas tähti ja nii edasi. Mina aga olen rahulikult toolil istunud ning mis pidepunkte olen ma saanud teile anda?«

»Te teete endale ülekohut. Nägu on antud inimesele tunnete väljendamiseks ja teie nägu on seda ka truult teinud.«

»Kas te tahate öelda, et te jälgisite minu mõttelõnga mu näoilmete põhjal?«
171
»Teie näoilmete ja eriti teie silmade põhjal. Võib-olla ei mäleta te ise, kuidas teie mõtiskelu alguse sai?«
»Ei, ei mäleta.«
»Siis ütlen mina seda teile. Kui te lehe käest viskasite mis minu tähelepanu paeluski, siis istusite veidi aeg tühja pilguga enda ette vaadates. Siis jäi teie pilk pidama kindral Gordoni äsja raamitud pildil ning ma nägin teie ilme muutusest, et mõttelõng oli alguse saanud. Aga se ei viinud eriti kaugele. Teie pilk liikus Henry Ward Beecheri raamimata portreele raamaturiiuli peal. Seejärel heitsite pilgu seinale ning oli muidugi ilmselge, mida te mõtlesite. Te mõtlesite, et kui portree oleks raamitud mahuks see parajasti tühjale pinnale ning sobiks kokku Gordoni pildiga.«
»Te jälgisite mu mõtteid suurepäraselt!« hüüatasin ma.
»Sinnamaani ei saanud ma kuidagi eksida. Aga nüüd läksid teie mõtted tagasi Beecheri juurde ning te silmitsesite teda pingsalt, otsekui oleksite tema näojoont väljenduvat iseloomu uurinud. Siis ei olnud teie nii enam nii keskendunud, kuid te vaatasite ikka veel portreed ning teie nägu oli mõtlik. Te meenutasite Beecheri karjääri üksikasju. Teadsin väga hästi, et te peate tingimata mõtlema ka missioonist, mida ta täitis põhja nimel Kodusõjas, sest ma mäletan, et te olite väljendanud kirglikku nördimust selle üle, kuidas mässulised inglased teda vastu võtsid. Te läksite nii ägedaks, et ma teadsin, et te ei saa Beecherist mõelda, ilma et see teile ei meenuks. Kui ma nägin hetk hiljem, et teie pilk pildilt kõrvale kaldus, kahtlustasin ma, et olite hakanud nüüd Kodusõjast mõtlema, ning kui ma märkasin, surusite huuled kokku, teie silmad pildusid tuld ja käe tõmbusid rusikasse, olin ma kindel, et te mõtlesite tõepoolest, millist vahvust mõlemad pooled selles meel heitlikus võitluses ilmutasid. Siis aga läks teie nägu jälle kurvemaks ja te raputasite pead. Teie mõtted pöördusid sõja kurbusele, õudusele ja inimelude mõttetule raiskamisele. Teie käsi nihkus teie enda haavaarmi poole ning teie huulil väreles naeratus, mis näitas mulle, teile oli tulnud pähe, kui naeruväärne on tegelikult säärane rahvusvaheliste küsimuste lahendamise meetod. Sel kohal nõustusin ma teiega, et see on naeruväärne, ning
172
leidsin rõõmuga, et kõik minu järeldused olid olnud õiged.«
»Täielikult!« ütlesin ma. »Ja ma tunnistan, et nüüd, kus te kõik ära olete seletanud, olen ma niisama hämmastunud nagu enne.«
»Kinnitan teile, et see oli väga lihtne, kulla Watson. Ma ei oleks teie tähelepanu üldse sellele juhtinud, kui te ei oleks tookord uskumatust ilmutanud. Aga nüüd õhtul on tuul tõusnud. Kuidas oleks, kui läheksime välja uitama ?«
Olin meie väikesest elutoast tüdinud ja soostusin rõõmuga. Kõndisime kolm tundi ringi, jälgides pidevalt muutuvat elu kaleidoskoopi, mis Fleet Streetil ja Stran-dil avaneb. Holmesi jutt, mis oli tulvil teraseid tähelepanekuid ja mõjuvaid järeldusi, lõbustas ja paelus mind kogu selle aja. Jõudsime Baker Streetile tagasi alles pärast kella kümmet. Meie ukse ees ootas tõld.
»Hm-hm! Arst — ilmselt üldarst,« ütles Holmes. »Ei ole kaua töötanud, aga tal on palju tegemist. Ilmselt tuli minuga nõu pidama! Hea, et me tagasi tulime!«
Tundsin Holmesi meetodeid piisavalt hästi, et tema mõttekäiku jälgida ning mõista, et laternavalguses tõllas rippuvas punutud korvis leiduvate arstiriistade valik ja seisukord

olid andnud talle informatsiooni selle kiire järelduse tegemiseks. Valgus meie aknas näitas, et see hiline külastaja oli tõepoolest meile tulnud. Minus äratas mõningast uudishimu küsimus, mis oli minu ametivenna säärasel hilisel tunnil meile toonud, ning ma järgnesin Holmesile meie korterisse.

Kui me tuppa astusime, tõusis kamina eest toolilt püsti kahvatu, kitsa näo ja liivakarva põskhabemega mees. Ta ei olnud ilmselt vanem kui kolmekümne kolme või kolmekümne nelja aastane, aga tema kurnatud ilme ja haiglane jume andsid tunnistust eluviisist, mis oli tema jõu närvutanud ja nooruse röövinud. Tema käitumine oli närviline ja häbelik nagu tundlikul härrasmehel ning kõhn valge käsi, millega ta tõusmisel kaminasimsile toetus, oleks võinud kuuluda pigem kunstnikule kui arstile. Tema rõivad olid tagasihoidlikud ja tumedad: must saterkuub, tumedad püksid ja eredam värvilaik kaelasidemes.

»Tere õhtust, doktor,« ütles Holmes rõõmsalt. »Mul on rõõm näha, et te olete oodanud ainult mõne minuti.«

173

»Kas te rääkisite siis minu kutsariga ?«

»Ei, ma nägin seda Aaual põlevast küünlast. Võtke palun uuesti istet ja öelge, kuidas ma saan teile kasulik olla.«

»Olen arst, mu nimi on Percy Trevelyan,« ütles meiej külaline, »ja ma elan Brook Street 403.«

»Kas mitte teie ei ole kirjutanud monograafia varjatud närvikahjustustest?« küsisin ma.

Mehe kahvatutesse põskedesse ilmus heameelepuna, kui ta kuulis, et ma olin tema tööga tuttav.

»Ma kuulen sellest raamatust nii harva, et pidasin seda täiesti unustatuks,« ütles ta. »Mu kirjastajad maalisid mulle läbimüügist väga sünge pildi. Arvatavasti olete teie ise ka arst?«

»Erruläinud sõjaväearst.«

»Mind ennast on närvihaigused alati huvitanud. Tahaksin ainult sellele erialale pühenduda, aga muidugi tuleb kõigepealt teha seda tööd, mis sul on. See aga ei puutu asjasse, härra Sherlock Holmes, ning ma annan endale täiesti aru, kui väärtuslik on teie aeg. Asi on selles, et minu majas Brook Streetil on hiljuti aset leidnud rida väga iseäralikke sündmusi ning täna õhtul jõudsid need niisugusesse järku, et mul oli täiesti võimatu teilt nõu ja abi küsimisega kas või tund aegagi viivitada.«

Sherlock Holmes istus ja pani piibu põlema. »Te saate nii nõu kui ka abi,« ütles ta. »Palun jutustage mullel üksikasjaliselt, millised asjaolud teis ärevust on teki-tanud.«

»Mõni asjaolu on nii tühine,« ütles doktor Trevelyan, »et mul on peaaegu piinlik neid mainida. Aga kogu lug on nii seletamatu ning viimane pööre teeb asja nii kee ruliseks, et ma räägin teile kõik ja lasen teil otsustada, mis on oluline ja mis mitte.

Kõigepealt olen ma sunnitud ütlema mõne sõna omaenda ülikooliaastate kohta. Teate, ma õppisin Londoni ülikoolis, ning ma olen kindel, et te ei pea mind tühipaljaks kiidukukeks, kui ma väidan, et mu õpetajad pidasid mind ülikooliajal väga paljutõotavaks üliõpilaseks. Pärast ülikooli lõpetamist pühendusin ma endistviisi teadusele, töötasin vähem tähtsatel kohtadel King's kolledži haiglas ning mul õnnestus äratada märkimisväärset huvi oma uurimistööga katalepsia patoloogiast ning võita lõpuks Bruce Pinkertoni auhind ja medal närvikahjustusi

käsitleva monograafia eest, millele teie sõber äsja viitas. Ma ei liialdaks öeldes, et üldine arvamus tollal ennustas mulle hiilgavat karjääri.

Aga minu teel oli üks suur komistuskivi: raha. Nagu te ilmselt mõistate, on spetsialist sunnitud suurte eesmärkide nimel alustama ühel kümmekonnast tänavast Cavendish Square'i kvartalis, mis tähendab kõrget üüri ja ruumide sisustamise kulu. Lisaks neile esialgsetele väljaminekutele peab ta olema valmis ennast mõne aasta vältel ära elatama ning muretsema esindusliku tõlla ja hobuse. See kõik oli täiesti üle minu võimete ning ma võisin üksnes loota, et kokkuhoidlikult elades saan kümne aastaga säästa piisavalt raha, et alustada praksist. Äkitselt avas aga üks ootamatu juhtum mulle hoopis uued võimalused.

Mind külastas täiesti võõras härrasmees, kelle nimi oli Blessington. Ta tuli ühel hommikul ja asus kohe asja juurde.

»Kas teie olete see Percy Trevelyan, kes on teinud hiilgavat karjääri ning võitis hiljuti suure auhinna?« küsis ta.

Ma kummardasin.

»Vastake mulle ausalt,« jätkas ta, »sest nagu te veendute, on see teie enda huvides. Edu saavutamiseks vajalik mõistus on teil olemas. Kas teil on ka taktitunnet?«

Ma ei suutnud hoiduda sellise järsu küsimuse peale naeratamast.

»Küllap mulle on midagi osaks langenud,« vastasin ma.

»Kuidas on lugu halbade harjumustega? Kalduvusega napsitada, mis?«

»No kuulge, härra!« hüüdsin ma.

»Tubli! Kõik on korras! Aga ma pidin küsima. Ja miks teil kõigi nende heade omaduste juures arstipraksist ei ole?«

Kehitasin õlgu.

»Jaa-jaa!« ütles ta tõtlikult. »Vana lugu. Rohkem peas kui taskus või kuidas? Mida te ütleksite, kui ma teid Brook Streetile praktiseerima paneksin?«

Vahtisin teda hämmastunult.

»Oh, ma teeksin seda iseenda, mitte teie pärast,« hüüdis ta. »Ma olen teiega täiesti aus; kui see ettepanek teile sobib, siis sobib see ka mulle väga hästi. Mul mõni

175

tuhat investeerimisraha on ning ilmselt investeerin ma need teisse.«

»Aga miks?« pärisin ma hingetult.

»Noh, see on lihtsalt tavaline äritehing ning arvatavasti kindlam kui nii mõnigi teine.«

»Mida ma siis tegema pean?«

»Ma ütlen teile. Ma üürin maja, sisustan selle, maksan, toatüdrukutele ja pean kogu majapidamist üleval. Teil tuleb lihtsalt vastuvõtutoas tooli kulutada. Ma võimaldan teile taskuraha ja kõike vajalikku. Siis annate mulle oma teenistusest kolmveerandi ja jätate veerandi endale.«

»Säärane oli see kummaline ettepanek, härra Holmes, mille Blessington mulle tegi. Ma ei hakka teid tüütama! kirjeldades, kuidas me kauplesime ja tingisime. Asi lõppes sellega, et ma kolisin järgmisel paastumaarjapäeval sisse ning alustasin tööd enamvähem samadel tingimustel, nagu Blessington oli pakkunud. Ta tuli ka ise koduse patsiendina majja elama. Nagu selgus, oli tal süda haige ning ta vajas pidevat arstlikku järelevalvet. Ta tegi kahest kõige ilusamast toast teisel korrusel oma elutoa ja magamistoa. Ta oli iseäralike harjumustega inimene, ta ei hoolinud seltskonnast ja käis harva väljas. Blessington elas ebakorrapärast elu, kuid ühes asjas oli ta täpne nagu kellavärk. Igal õhtul

täpselt ühel ja samal ajal tuli ta vastuvõtutuppa, uuris registreerimisraamatuid ning jättis mulle igast teenitud ginist viis šillingit ja kolm penni, ning viis ülejäänu oma tuppa seifi.

Võin öelda täie kindlusega, et tal ei olnud kunagi põhjust oma tehingut kahetseda. See oli algusest peale edukas. Mõned hästi ravitud patsiendid ning haiglas tekkinud hea maine viisid mind kiiresti minu elukuts» harrastajate esiritta ning mõne viimase aastaga olen mai teinud temast rikka mehe.

Nüüd, härra Holmes, olen ma rääkinud kõik oma minevikust ja suhetest härra Blessingtoniga. Mul jääb üle vaid selgitada, millised sündmused on mind täna siia toonud.

Mõne nädala eest tuli härra Blessington alla minu juurde väga erutatuna, nagu mulle näis. Ta rääkis mingist murdvargusest, mis oli tema jutu järgi West Endis toime pandud, ning ma mäletan, et ta paistis sellest liiga ärritatud olevat ning teatas, et ei tohi päevagi vii-

vitada tugevamate riivide panemisega ustele ja akendele. Ta oli terve järgmise nädala iseäralikult rahutu, piilus pidevalt aknast välja ning loobus oma tavalisest lühikesest jalutuskäigust enne õhtusööki. Tema käitumise põhjal tundus mulle, et tal oli millegi või kellegi ees surmahirm, aga kui ma talle selle kohta küsimusi esitasin, käitus ta nii solvavalt, et olin sunnitud jutu lõpetama. Paistis, et aja möödudes tema hirm aegamööda kahanes, ning ta pöördus vanade harjumuste juurde tagasi, kuid üks uus juhtum sundis teda haletsusväärses seisundis voodisse heitma, kus ta veel nüüdki lebab.

Selle põhjuseks oli järgmine lugu. Kaks päeva tagasi sain ma kirja, mille ma teile nüüd ette loen. Sellel ei ole aadressi ega kuupäeva.

»Praegu Inglismaal elav vene aadlimees otsiks rõõmuga abi doktor Percy Trevelyani juures. Ta on kannatanud mitu aastat kataleptiliste haigushoogude all, mille alal doktor Trevelyan on teatavasti autoriteet. Ta sooviks homme õhtul kella veerand seitsme paiku vastuvõtule tulla, kui doktor Trevelyan saab sel ajal kodus viibida.«

Kiri huvitas mind väga, sest katalepsia uurimisel ongi kõige suuremaks raskuseks selle harv esinemine. Te võite seega uskuda, et ma olin vastuvõtutoas, kui käskjalg määratud tunnil patsiendi sisse juhatas.

See oli eakas, kõhn, tagasihoidlik ja tavaline mees — mitte mingil juhul niisugune, nagu vene aadlimehi tavaliselt ette kujutatakse. Tema kaaslase välimus üllatas mind palju rohkem. See oli hämmastavalt ilus ja pikk noormees, kellel oli tõmmu nägu ning Heraklese jäsemed ja rind. Ta toetas sisenemisel vanemat meest käsivarrest ning aitas ta toolile istuma hellusega, mida tema välimuse põhjal poleks osanud oodata.

»Palun vabandust, et ma vastuvõturuumi tulin,« ütles ta mulle, pudistades pisut inglise keele rääkimisel. »See on mu isa ning tema tervis on mulle äärmiselt tähtis.«

Säärane pojapoolne mure liigutas mind. »Võib-olla sooviksite konsultatsiooni ajaks siia jääda?« küsisin mina.

»Mitte mingil juhul,« hüüdis ta tõrjuvat liigutust tehes. »Ma ei suuda väljendadagi, kui valus see mulle on. Olen kindel, et ma ei elaks seda üle, kui ma näeksin isa mõne säärase kohutava haigushoo ajal. Minu enda närvisüs-

teem on erakordselt tundlik. Jään teie loal ootetuppa, kuni te mu isa haiguslooga tutvute.«

Ma muidugi nõustusin sellega ning noormees lahkus. Patsient ja mina asusime siis haiguslugu arutama ning ma tegin asja kohta põhjalikke märkmeid. Vanahärra ei olnud eriti intelligentne ning tema vastused olid tihti ähmased, mida ma seletasin inglise keele vähese oskusega. Kui ma parajasti istusin ja kirjutasin, jäi ta äkki hoopis vait ning tema poole vaadates nägin ma šokeeri-tuna, et ta istus tikksirgelt toolil ja vahtis mind täiesti tühja pilguga ja jäiga näoga. Ta oli jälle selle mõistatusliku tõve haardes.

Nagu ma äsja ütlesin, tundsin ma kõigepealt haletsust ja õudust. Seejärel ilmselt professionaalset rahulolu. Panin kirja patsiendi pulsilöögid ja kehatemperatuuri, katsetasin, kui jäigad olid tema lihased, ja uurisin tema reflekse. Kõigi nende näitajate juures ei olnud midagi silmatorkavalt ebanormaalset, mis oli kooskõlas minu varasemate kogemustega. Olin säärastel puhkudel saavutanud häid tulemusi, andes patsiendile sissehingamiseks nitriitamüüli, ning nüüd näis olevat suurepärane võimalus selle rohu väärtusi katsetada. Pudel oli alumisel korrusel laboratooriumis, seepärast jätsin patsiendi toolile istuma ja jooksin seda tooma. Mul läks rohu leidmisega natuke aega — ütleme viis minutit — ja siis tulin ma tagasi. Kujutlege minu jahmatust, kui ma leidsin, et tuba on tühi ja patsient lahkunud.

Muidugi jooksin ma kõigepealt ootetuppa. Ka poeg olij kadunud. Esikuuks oli kinni lükatud, kuid mitte riivis. Mu abiline, kes patsiente sisse laseb, on alles hiljuti tööle tulnud ning kahjuks veidi juhm. Ta ootab all ning jookseb üles ja saadab patsiendid välja, kui ma vastu-võtutoas kella helistan. Ta ei olnud midagi kuulnud ning kogu lugu jäigi täielikuks mõistatuseks. Peagi tuli härra Blessington oma jalutuskäigult, aga ma ei öelnud talle asja kohta midagi, sest ausalt öelda on mul viimasel ajal kombeks suhelda temaga nii vähe kui võimalik.

Noh, olin kindel, et ma ei näe venelast ja tema poega enam kunagi, nii et te võite kujutleda minu hämmastust, kui nad mõlemad astusid järgmisel õhtul täpselt samal kellaajal minu vastuvõtutuppa.

»Doktor, ma võlgnen teile vabanduse eilse ootamatu lahkumise pärast,« ütles mu patsient.

178

»Tunnistan, et see üllatas mind väga,« vastasin ma.

»Asi on selles,« märkis ta, »et kui ma hoogudest toibun, mäletan ma ainult väga ähmaselt seda, mis enne juhtus. Ma ärkasin enda meelest võõras toas ning läksin teie äraolekul uimasena välja.«

»Ja kui mina nägin isa ootetoa uksest möödumas,« ütles poeg, »arvasin ma loomulikult, et konsultatsioon on läbi. Alles kodus hakkasin ma aru saama, kuidas asi tegelikult oli.«

»Noh,« ütlesin ma naerdes, »midagi hullu pole ju juhtunud, te lihtsalt ajasite mind suurde segadusse; kui te oleksite nüüd nii lahke ja läheksite ootetuppa, siis jätkaksin ma rõõmuga konsultatsiooni, mis eile nii ootamatult lõppes.«

Arutasin poole tunni ringis vanahärraga tema haiguse sümptomeid, ning kui ma olin talle ravimid välja kirjutanud, lahkus ta poja käe najal majast.

Ütlesin teile, et härra Blessington käis sel kellaajal tavaliselt jalutamas. Ta tuli varsti koju ja läks trepist üles. Hetk hiljem kuulsin ma, kuidas ta trepist alla jooksis ning otsekui hirmust hullununa minu vastuvõtutuppa tormas.

»Kes mu toas on käinud ?« karjus ta.

»Mitte keegi,« vastasin mina.

»See on vale!« röökis ta. »Tulge ja vaadake!«

Ma ei pööranud tema jämedale kõnepruugile tähelepanu, sest ta paistis hirmu pärast arust ära olevat. Kui ma koos temaga üles läksin, osutas ta heledal vaibal paistvatele jälgedele.

»Kas te tahate öelda, et need on minu jäljed?« hüüdis ta.

Jäljed olid tõesti palju suuremad, kui tema oleks võinud jätta, ning ilmselt üsna värsked. Nagu te teate, sadas sel õhtupoolikul tugevasti ning patsiendid olid olnud ainsad inimesed, kes majas olid käinud. Ilmselt oli siis ooteruumi jäänud noormees mingil põhjusel härra Blessingtoni toas käinud, kuni mina teise mehega tegelesin. Midagi ei olnud puudutatud ega ära võetud, kuid jäljed tõestasid, et toas oli kahtlemata käidud.

Tundus, et lugu ärritas härra Blessingtoni rohkem, kui ma kujutleda oskasin, kuigi niisugune asi võis muidugi igaühe hingerahu rikkuda. Härra Blessington aga istus tugitoolis ja sõna otseses mõttes nuttis ning ma ei suutnud

179

tema jutust aru saada. Tema soovitas mul teiel juurde tulla ning muidugi mõistsin ma kohe, et see onl õige samm, sest tegemist on väga iseäraliku juhtumiga, kuigi härra Blessington seda ilmselt üle tähtsustab. Kuil te koos minuga tuleksite, suudaksite teda ehk natuke rahustada, ma ei julge aga loota, et te seda märkimis-väärset juhtumit selgitada suudaksite.«

Sherlock Holmes oli kuulanud seda pikka jutustust nii pingsalt, et ma mõistsin, et temas on tõsine huvi tärganud. Tema nägu oli niisama ükskõikne nagu alati, agal tema silmad olid peaaegu kinni vajunud ning iga veidral stseeni peale doktori jutus oli ta oma piibust üha paksemaid suitsupilvi välja lasknud. Kui meie külaline oma jutuga lõpule jõudis, kargas Holmes sõna lausumata püsti, ulatas mulle mu kaabu, võttis oma kaabu laualt ning läks doktor Trevelyani järel uksest välja. Veerand tunni pärast olime jõudnud tõllaga arsti maja ette Brook Streetil — tegemist oli just niisuguse sünge, lihtsa fassaadiga majaga, mis seostub arstipraksisega West Endis. Väike käskjalg laskis meid sisse ning me hakkasime kohe laiast, vaibaga kaetud trepist üles minema.

Meid peatas aga üks erakordne seik. Valgus trepimademel kustus äkitselt ning pimedusest kostis kime värisev hääl.

»Mul on püstol,« hüüdis see hääl. »Ausõna, ma tulistan, kui te lähemale tulete.«

»See läheb juba tõesti üle igasuguse piiri, härra Blessington,« hüüatas,doktor Trevelyan.

»Ah see olete teie, doktor,« ütles hääl sügava kergendustundega. »Aga kas need teised härrad on ikka need, kellena nad esinevad ?«

Tajusime, et meid uuriti pimedusest pingsalt.

»Jaa-jaa, kõik on korras,« ütles hääl lõpuks. »Te võite üles tulla ja ma palun vabandust, kui minu ettevaatusabinõud teid pahandasid.«

Blessington pani tule trepil uuesti põlema ning me nägime enda ees omapärast meest, kelle välimus, nagu tema häälgi, andis tunnistust pingul närvidest. Ta oli väga paks, kuid ilmselt kunagi veel paksem olnud, sest näonahk oli lõdvalt kottis otsekui verekoera põsed. Tal oli oli haiglane jume ning näis, et hõredad punakaskollased juuksed on suurest hirmust püsti. Käes hoidis mees püstolit, kuid meie lähenemisel pistis ta selle taskusse.

180

»Tere õhtust, härra Holmes,« ütles ta. »Suur tänu, et te tulite. Keegi ei ole kunagi vajanud teie nõuandeid rohkem kui mina. Küllap doktor Trevelyan rääkis teile juba sellest lubamatust sissetungist minu ruumidesse.«

»Seda küll,« vastas Holmes. »Kes need mehed on, härra Blessington, ja miks nad tahavad teid tülitada?«

»Nojah,« lausus härra Blessington närviliselt, »seda on muidugi raske öelda. Kas te tõesti ootate mult vastust, härra Holmes ?«

»Kas te tahate öelda, et te ei tea?«

»Tulge palun siia. Olge nii lahked ja astuge sisse.«

Blessington läks ees oma magamistuppa, mis oli suur ja mugavalt sisustatud.

»Kas te seda näete?« ütles ta voodijalutsis seisvale suurele mustale kastile osutades. »Ma ei ole kunagi olnud eriti rikas mees, härra Holmes — elu jooksul olen oma raha ainult korra investeerinud, nagu doktor Trevelyan teile kinnitada võib. Aga mul pole usku pankuritesse. Ma ei usaldaks kunagi ühtki pankurit, härra Holmes. Omavahel öeldes on kogu mu väike varandus selles kastis, nii et te mõistate, mida see mulle tähendab, kui tundmatud inimesed minu tuppa tungivad.«

Holmes vaatas Blessingtonile küsivalt otsa ja raputas pead.

»Ma ei saa teile kuidagi nõu anda, kui te proovite mind petta,« ütles ta.

»Aga ma rääkisin teile kõik ära.«

Holmes pööras vastikust väljendaval ilmel kannapealt ringi. »Head ööd, doktor Trevelyan,« ütles ta.

»Ja mulle ei anna te mingit nõu?« hüüdis Blessington murduval häälel.

»Ma annan teile nõu tõtt rääkida.«

Hetke pärast dfaöejfänaval ja kõndisime kodu poole. Olime jõudnud üle Oxford Streeti ja poolel teel mööda Harley Streeti, kui mu kaaslane suu lahti tegi.

»Andke andeks, et ma teid ilmaasjata tülitasin, Watson,« ütles ta lõpuks. »See on tegelikult siiski huvitav juhtum.«

»Ma ei saa küll sellest õieti aru,« tunnistasin ma.

»On täiesti ilmne, et kaks meest — võib-olla on neid rohkem, kuid vähemalt kaks - on otsustanud mingil põhjusel selle Blessingtoni käsile võtta. Mul ei ole mingit kahtlust, et nii esimesel kui ka teisel korral tungis

noormees Blessingtoni tuppa, samal ajal kui tema kaasosaline leidliku võttega arsti kinni hoidis.«

»Aga katalepsia?«

»See oli pettus, Watson, kuigi ma ilmselt ei söanda seda vihjata meie spetsialistile. Seda haigust on väga kerge teeselda. Olen seda isegi teinud.«

»Ja siis ?«

»Täiesti juhuslikult ei olnud Blessingtoni kummalgi korral kodus. Ilmselt valisid nad nii tavatu aja visiidiks sellepärast, et sel ajal ei oleks olnud ooteruumis teisi patsiente. Juhtus aga nii, et see aeg langes kokku Blessingtoni jalutuskäiguga, mis paistab näitavat, et nad ei ole kuigivõrd teadlikud tema päevakavast. Muidugi, ku: nad oleksid olnud lihtsalt saagi peal väljas, siis oleksid nad vähemasti proovinud seda otsida. Pealegi on see inimese pilgust näha, kui ta kardab omaenese naha pärast. On mõeldamatu, et see mees oleks muretsenud endale kaks nii kättemaksuhimulist vaenlast, nagu need tunduvad olevat, ilma et ta sellest ise teaks. Seetõttu olen ma kindel, et ta teab, kes need mehed on, kuid ei ütle seda mingil endale teada oleval põhjusel. On muidugi võimalik, et ta on homme pisut jutukam.«

»Kas ei ole äkitselt olemas veel üks kahtlemata absurdselt ebatõenäoline, kuid siiski mõeldav võimalus?* oletasin ma. »Kas doktor Trevelyan ei võinud ise leiutada kogu lugu kataleptilisest venelasest ja tema pojast, et mingil eesmärgil ise Blessingtoni toas käia?«

Nägin gaasilaterna valguses, et Holmesi näole ilmus minu hiilgavat mõttelendu kuuldes lõbustatud naeratus.

»Kulla sõber,« ütles ta, »see lahendus tuli mulle kohe pähe, aga peagi sain ma arsti jutustusele kinnitust. See noormees oli jätnud trepikattele jäljed, mistõttu mul ei olnud põrmugi vaja näha tuppa jäetud jälgi. Kui ma ütlen teile, et tema kinganinad olid kandilised, mitte otsast teravamad nagu Blessingtonil, ning tolli ja kolmandiku võrra pikemad kui arstil, siis tuleb teil tunnistada, et tema isiku suhtes ei saa olla mingit kahtlust. Aga me võime nüüd rahulikult magama minna, sest ma imestaksin, kui me hommikul Brook Streetilt uusi teateid ei saaks.«

182

Sherlock Holmesi ettekuulutus täitus peagi ja dramaatilisel moel. Järgmisel hommikul pool kaheksa leidsin ma ta, hommikukuub seljas, esimeses ähmases aovalguses minu voodi kõrval seismas.

»Meid ootab tõld, Watson,« ütles ta.

»Mis siis lahti on?«

»Brook Streeti juhtum.«

»Kas on midagi uut?«

»Traagiline, kuid selgusetu teade,« ütles Holmes akna-katet eest tõmmates. »Vaadake — märkmikust rebitud leheke, kuhu on pliiatsiga kritseldatud: »Jumala pärast, tulge otsekohe. P. T.« Meie doktorist sõber oli seda kirjutades hädas. Tulge, kulla sõber, sest asi on pakiline.«

Umbes veerand tundi hiljem olime uuesti arsti majas. Ta jooksis meile kohkunud näoga vastu.

»Oh, milline luguk hüüdis ta käsi meelekohtadele surudes.

»Mis on juhtunud?«

»Blessington tappis enda ära.«

Holmes vilistas.

»Jah, ta poos enda öösel üles.«

Olime majja astunud ning arst juhatas teed ruumi, mis oli ilmselt tema ootetuba.

»Ma ei tea ise ka õieti, mida teha,« hüüdis ta. »Politsei on juba üleval korrusel. See vapustas mind hirmsasti.«

»Millal te enesetapu avastasite?«

»Talle viiakse igal hommikul vara tass teed. Kui toatüdruk kella seitsme paiku tuppa astus, rippus õnnetu mees keset tuba. Ta oli sidunud nööri konksu külge, mille otsas rippus kunagi raske lamp, ning hüpanud siis maha sellesama kasti otsast, mida ta meile eile näitas.«

Holmes seisis hetke pingsalt mõeldes.

»Teie loal,« ütles ta lõpuks, »läheksin ma üles ja vaataksin seda asja.«

Läksime mõlemad trepist üles ja arst tuli meie järel.

Kui me magamistoa uksest sisse astusime, võttis meid vastu kole vaatepilt. Ma olen juba öelnud, et Blessington jättis kuidagi lodeva ja lotendava mulje. Nüüd, kus ta konksu otsas kõlkus, tundus kõik veelgi rohkem laiali valgunud, nii et tal ei olnudki enam õieti

inimese väljanägemist. Kael oli venitatud pikaks nagu kitkutud kanal ning kontrastiks sellele näis ülejäänud keha veel lihavam

183

ja ebaloomulikuni. Tal oli seljas ainult pikk öösärk ning tema pundunud pahkluud ja kohmakad kanged jalad ulatusid selle alt välja. Tema kõrval seisis nutika näoga politseiinspektor, kes kirjutas midagi märkmikusse.

»Ahaa, härra Holmes,« ütles ta südamlikult, kui mu sõber tuppa astus, »mul on rõõm teid näha.«

»Tere hommikust, Lanner,« vastas Holmes, »olen kindel, et te ei pea minu tulekut sekkumiseks. Kas te olete kuulnud sellele surmajuhtumile eelnenud sündmustest?«

»Jah, midagi olen.«

»Kas te olete juba mingi seisukoha võtnud?«

»Niipalju kui mina aru saan, oli mees hirmu pärast arust ära. Näete, voodis on magatud. Siin on küllalt sügav lamamise jälg. Teate, hommikul kella viie paiku tulebki kõige tihemini enesetappe ette. Umbes sel ajal poos enda üles ka see mees. Siin paistab tegemist olevat väga sihikindla tegutsemisega.«

»Lihaste jäikuse põhjal võiks öelda, et ta on olnud surnud umbes kolm tundi,« laususin mina.

»Kas te märkasite toas midagi iseäralikku?« küsis Holmes.

»Leidsin kätepesukausi kõrvalt kruvikeeraja ning paar kruvi. Näis, et mees suitsetas öösel palju. Ma leidsin kaminast need neli sigariotsa.«

»Hmhm!« ütles Holmes. »Kas tema sigaripits on teil käes ?«

»Ei, ma ei ole mingit sigaripitsi näinudki.«

»Aga portsigar?«

»Jah, see oli tal kuuetaskus.«

Holmes tegi portsigari lahti ning nuusutas ainsat selles olevat sigarit.

»Ohoo, see on havanna sigar, need teised aga on seda iseäralikku sorti, mida hollandlased oma Ida-India kolooniatest sisse veavad. Teate, need mähitakse tavaliselt õlgede sisse ning nad on kõige peenemad.« Holmes võttis neli sigariotsa peo peale ja uuris neid oma tasku-luubiga.

»Kahte on suitsetatud sigaripitsiga ja kahte ilma,« ütles ta. »Kahel on ots võrdlemisi nüri noaga lõigatud ja kahel on ots suurepäraste hammastega hammustatud. See ei ole mingi enesetapp, härra Lanner. See on väga põhjalikult kavandatud külmavereline mõrv.«

»Võimatu!« hüüatas inspektor.

184

»Aga miks võimatu ?«

»Miks peaks keegi' kasutama mõrvaks nii kohmakat moodust nagu poomine?« »Seda me peamegi välja uurima.«

»Kuidas mõrtsukad sisse pääsesid ?«

»Eesuksest.«

»See oli hommikul tabalukuga kinni.«

»Siis pandi see nende järel kinni.«

»Kuidas te seda teate?«

»Ma nägin nende jälgi. Vabandage mind hetkeks, ning võib-olla ma saan siis teile veel informatsiooni anda.«

Holmes läks ukse juurde, keeras võtit lukus ning uuris lukku oma metoodilisel kombel. Siis võttis ta lukuaugust seespool oleva võtme ja uuris ka seda. Järgemööda uuris ta voodit, vaipa, toole, kaminasimssi, laipa ja nööri, kuni ta viimaks rahule jäi, inspektori ja minu abiga võtsime selle haleda surnukeha alla ning katsime ta linaga.

»Mis nöör see on?« küsis Holmes.

»Nöör on siit lõigatud,« vastas doktor Trevelyan, tõmmates voodi alt välja suure nöörikera. »Härra Blessing-ton kartis lausa haiglaslikult tulekahju ning hoidis seda alati enda kõrval, et ta saaks aknast välja, kui trepp on juba tuld võtnud.«

»See tegi ilmselt mõrtsukatele asja kergemaks,« lausus Holmes mõtlikult. »Jah, tegelikud faktid on väga lihtsad ning mind üllataks, kui ma ei saaks neid täna pärastlõu-naks ka seletada. Ma võtan kaasa Blessingtoni foto, mida ma näen kamina peal, sest sellest võib mul juurdluses abi olla.«

»Aga te ei ole meile midagi öelnud!« hüüdis arst.

»Ah, pole mingit kahtlust, kuidas siin kõik toimus,« vastas Holmes. »Mehi oli kolm, noor, vana ja keegi kolmas, kellest ma ei tea midagi. Mul ei pruugi ilmselt öelda, et kaks esimest olid needsamad mehed, kes mängisid vene krahvi ja tema poega, nii et neid on võimalik täpselt kirjeldada. Nende kaasosaline laskis nad majja. Kui ma tohin teile nõu anda, inspektor, siis peaksite vahistama käskjala, kes oli vist alles hiljuti teie teenistusse astunud, doktor.«

»Seda noort paharetti ei leita kusagilt,« ütles doktor Trevelyan, »toatüdruk ja kokk just otsisid teda.«

Holmes kehitas õlgu.

185

»Ta on mänginud selles draamas üsna tähtsat osa, lausus ta. »Kui kolm meest olid kikivarvul trepist üle läinud, vanem mees ees, noor mees tema järel ja kõige lõpus tundmatu mees . . .«

»Kulla Holmes!« hüüatasin ma.

»Oh, jäljed olid täiesti märgatavad. Mul oli eile õhtu võimalus endale selgeks teha, missugused jäljed kellel kuuluvad. Seejärel läksid nad härra Blessingtoni to ukse taha ning leidsid, et uks on lukus. Traadi abil keerasid nad võtit lukuaugus. Isegi ilma luubita on näha et võtmekeel on kriimustatud.

Kui nad tuppa läksid, panid nad ilmselt kõigepeal härra Blessingtonile tropi suhu. Võib-olla ta magas, ag võib-olla ta oli ka nii hirmust halvatud, et ei suutnu karjuda. Toa seinad on paksud, ning isegi kui ta olek jõudnud karjatada, on mõeldav, et seda ei oleks kuul dud.

Mulle on selge, et kui Blessington oli kinni seotu " pidasid mehed omavahel nõu. Võib-olla oli tegemis omamoodi kohtupidamisega. Ilmselt kestis see mõnd aega, sest siis just suitsetatigi sigareid. Vanem mee istus selles korvtoolis, tema kasutas ka sigaripitsi. Noo rem mees istus seal eemal, tema raputas tuhka kumm tile. Kolmas mees kõndis edasi-tagasi. Blessington ist arvatavasti voodis, aga selles ei ole ma päriselt kinde

Noh, asi lõppes sellega, et nad poosid Blessington üles. Kõik oli nii põhjalikult kavandatud, et minu arva must mööda oli neil kaasas isegi mingi tõsteplokk, mid oleks saanud võllana kasutada. Küllap need kruvike raja ja kruvid olid ploki ülesseadmiseks mõeldu Konksu nähes ei hakanud nad muidugi endale plokig tüli tegema. Asi korda aetud, läksid nad minema ning nende kaasosaline pani ukse kinni.«

Olime kõik kuulanud sügava huviga Holmesi kirje! dust öistest sündmustest, mida ta oli tuletanud nii vaev märgatavatest ja väikestest märkidest, et meil oli rask tema mõttekäiku jälgida isegi siis, kui ta neile jälgedel osutas. Inspektor ruttas otsekohe käskjala kohta järele pärimisi tegema, Holmes ja mina aga läksime Bake Streetile hommikust sööma.

»Tulen kella kolmeks tagasi,« ütles Holmes, kui olim einetanud. »Inspektor ja arst tulevad mõlemad selleks ajaks siia ning ma loodan, et olen siis ka selgust saa-

186

nud kõigis küsimustes, mis selles loos veel seletust vajavad.«

Meie külalised saabusid määratud ajal, aga minu sõber ilmus välja alles kolmveerand neli. Kui ta aga tuppa astus, nägin ma tema ilmest, et tal oli hästi läinud.

»Kas on mingeid uudiseid, inspektor?«

»Me saime poisi kätte.«

»Suurepärane, minul jälle on mehed käes.«

»Nad on teil käes!« hüüdsime meie kooris.

»Noh, vähemasti ma tean, kes nad on. Nagu ma arvasin, teatakse seda niinimetatud Blessingtoni politsei peakorteris hästi ning tema mõrtsukaid niisamuti. Nende nimed on Biddle, Hayward ja Moffat.«

»Worthingdoni pangaröövlid!« hüüdis ispektor.

»Täpselt nii,« vastas Holmes.

»Blessington oli siis ilmselt Sutton.«

»Täiesti õige,« ütles Holmes.

»Noh, nüüd on asi selgemast selgem,« märkis inspektor.

Trevelyan ja mina vaatasime teineteisele hämmastunult otsa.

»Te mäletate kindlasti suurt Worthingdoni pangaröövi,« ütles Holmes. »Sellega oli seotud viis meest: need neli ja veel üks, kelle nimi oli Cartwright. Valvur Tobin tapeti ja röövlid pääsesid seitsme tuhande naelaga pakku. See toimus 1875. aastal. Kõik viis vahistati, kuid nende vastu ei olnud kindlaid süütõendeid. See Blessington või Sutton, kes oli kogu jõugust kõige hullem, hakkas teiste peale kaebama. Tema tunnistuste põhjal poodi Cartwright üles ning ülejäänud kolm meest said viisteist aastat. Kui nad hiljuti vanglast vabanesid, mis toimus pisut enne õiget aega, asusid nad, nagu te mõistate, reeturit otsima ja oma kaaslase surma eest kätte maksma. Nad püüdsid kaks korda teda tabada, kuid see ei õnnestunud; nagu te näete, läks kolmas katse korda. Kas te vajate veel mingeid selgitusi, doktor Trevelyan ?«

»Te olete minu meelest kõik tähelepanuväärselt selgeks teinud,« vastas arst. »Kahtlemata oli ta nii endast väljas päeval, mil ta luges ajalehtedest vanade kaaslaste vaban emisest.«

»Kindlasti. Jutt sissemurdmisest oli ainult suitsukate.«

»Aga miks ta seda kõike teile ei võinud rääkida?«

»Noh, kulla sõber, teades, kui kättemaksuhimulised on

187

.tema endised kaaslased, püüdis ta oma õiget nime varjata nii kaua kui võimalik. Tema saladus oli häbiväärne ning ta ei suutnud seda avaldada. Aga ka see närakal elas Briti seaduste kaitse all ning kahtlemata hoolitsete teie, inspektor, selle eest, et kuigi kilp vahel ei suuda kaitsta, maksab õigluse teenistuses olev mõõk siiski kätte.«

Niisugused olidki koduse patsiendiga ja Brook Streeti arstiga seotud iseäralikud asjaolud. Politseil pole siiani õnnestunud kolme mõrtsukat tabada ning Scotland

Yardis oletatakse, et nad olid kurva saatusega aurik »Norah Creina« reisijate hulgas, mis läks mõne aasta eest kogu täiega kaduma Portugali ranniku lähedal, mõni penikoorem Oportost põhja pool. Tõendite puudumi tõttu ei saanud käskjalga vastutusele võtta, ning alles nüüd jõuabki kogu lugu Brook Streeti mõistatusest, nagu seda nimetati, avalikkuse ette.

X. KREEKA KEELE TÕLK

Kogu minu pika ja lähedase tutvuse jooksul härra Sherlock Holmesiga ei kuulnud ma kordagi, et ta oleks viidanud oma sugulastele ning isegi oma varasemast elust rääkis ta väga harva. Selline sõnakehvus oli süvendanud muljet, otsekui ta ei olekski olnud inimene, ning mõnikord märkasin, et suhtusin temasse kui omaette nähtusesse, nagu olendisse, kellel on küll ajud, kuid puudub süda, ning kelle inimliku kaastunde puudumine oli niisama märkimisväärne nagu tema väljapaistvad intellektuaalsed võimed. Tema tundetule iseloomule olid omased vastumeelsus naiste suhtes ja soovimatus soetada uusi sõpru ning samavõrd omane oli talle ka täielik vaikimine kõigest, mis puudutas tema perekonda. Olin hakanud juba uskuma, et ta oli orb, kellel ei olnud ühtki elavat sugulast, aga ühel päeval hakkas ta minu suureks imestuseks rääkima oma vennast.

Ühel suveõhtul pärast teejoomist jõudis jutt, mis oli põgusalt ja katkeliselt puudutanud golfiklubisid ja eklip-tika vaatenurkade muutumise põhjuseid, lõpuks atavismini ja pärilike omaduste küsimuseni. Arutluse teemaks oli, mil määral on inimese erakordsed anded pärilikud ja mil määral tema enda poolt välja arendatud.

»Teie puhul,« ütlesin ma, »näib kõige põhjal, mida te mulle olete rääkinud, et teie oskus vaadelda ja teie iseäralik osavus järelduste tegemisel on teie enda süstemaatilise harjutamise tulemus.«

»Mingil määral,« vastas Holmes mõtlikult. »Minu esivanemad olid mõisnikud, kes elasid ilmselt just säärast elu, nagu oli kohane nende seisusele. Aga teistsugused kalduvused on mul sellegipoolest veres ning võisid sattuda sinna vanaemalt, kes oli prantsuse kunstniku Verner' õde. Kunstipisik veres võib võtta kõige kummalisemaid vorme.«

189

»Aga millest te teate, et need kalduvused on pärilikud?«

»Sest mu vennal Mycroftil esinevad need veel tugev mai kujul.«

See oli tõepoolest uudis. Kui Inglismaal oli veel teinegi säärastе erakordsete võimetega mees, miks olnud siis ei politsei ega avalikkus temast kuulnud? Esitasin selle küsimuse, andes mõista, et ainult mu kaasi lase tagasihoidlikkus sundis teda venda temast paremaks pidama. Holmes puhkes selle peale naerma.

»Kulla Watson,« ütles ta. »Ma ei ole nõus nendega, kes tagasihoidlikkust vooruseks peavad. Loogiliselt mõtlev inimene peaks nägema kõiki asju nii, nagu need ob ning iseenda alahindamine on samasugune tõe moonutamine nagu oma võimete ülekütmine. Kui ma see ütlen, et Mycroft on vaatlejana minust võimekam, siis võite uskuda, et ma räägin selget ja ilustamata tõtt.«

»Kas ta on teist noorem ?«

»Seitse aastat vanem.«

»Miks ta siis tuntud ei ole?«

»Oh, oma ringkonnas on ta vägagi hästi tuntud.«

»Kus ometi ?«
»No näiteks Diogenese klubis.«
Ma ei olnud niisugusest kohast kunagi kuulnud ning ilmselt väljendus see ka mu näoilmes, sest Sherlock Holmes võttis kella välja.
»Diogenese klubi on kõige veidram klubi Londonis ja Mycroft on üks kõige veidramaid inimesi. Ta on iga päev kolmveerand viiest kuni kahekümne minutini enne kaheksat klubis. Praegu on kell kuus, nii et kui teil pole midagi jalutuskäigu vastu tänasel ilusal õhtul, siis teen ma teid rõõmuga nii selle kummalise koha kui ka oma kummalise vennaga tuttavaks.«
Viis minutit hiljem olime tänaval ja kõndisime Regent’s Circuse poole.
»Te imestate,« ütles mu kaaslane, »miks Mycroft ei kasuta oma võimeid detektiivitöös. Ta ei ole selle võimeline.«
»Aga minu meelest te ütlesite . . .«
»Ma ütlesin, et oskuses vaadelda ja järeldusi teha on ta minust üle. Kui detektiivitegevus algaks ja lõpeks tugitoolis arutlemisega, oleks mu vend kõige hiilgavam jälitusagent. Aga tal ei ole auahnust ega energiat. Ta ei

tee midagi isegi oma lahenduste tõestamiseks ning laseb teistel pigem arvata, et eksis, kui võtab vaevaks tõestada, et tal oli õigus. Ikka ja jälle olen ma mõne probleemiga tema poole pöördunud ning saanud seletuse, mis on hiljem õigeks osutunud. Ja ometi on ta täiesti võimetu astuma praktilisi samme, mis on hädavajalikud, enne kui asi kohtuniku kätte või kohtusse läheb.«
»Detektiivitöö ei ole siis tema elukutse?«
»Mitte mingil juhul. See, millega mina elatist teenin, on talle kui asjaarmastajale üksnes huvialaks. Tal on erakordne anne arvude peale ning ta on revident mingis ministeeriumis. Mycroft elab Pall Mallil ning kõnnib igal hommikul ümber nurga Whitehalli ja õhtul sama teed tagasi. Juba aastaid on nii, et ta rohkem ringi ei liigu ning teda ei nähta kusagil mujal kui Diogenese klubis, mis on täpselt tema korteri vastas üle tänava.«
»Mulle ei meenu, et ma seda nime kuulnud oleks.«
»Tõenäoliselt te ei olegi. Teate, Londonis on palju mehi, kes kas häbelikkusest või misantroopiast oma kaasinimeste seltsi ei soovi. Küll aga ei ütleks nad ära mugavatest toolidest ja värsketest ajalehtedest. Niisugustele inimestele loodigi Diogenese klubi ning sellesse kuuluvad nüüd kõige seltsimatumad mehed linnas, kes ühtegi teise klubisse ei astuks. Mitte ühelgi liikmel pole lubatud ühelegi teisele klubiliikmele vähimatki tähele-panu pöörata. Väljaspool külastajate tuba ei ole rääkimine mingil tingimusel lubatud, ning kui keegi on seda keeldu kolm korda rikkunud ja klubi juhatusele on sellest ette kantud, võidakse korrarikkuja klubist välja heita. Mu vend oli üks klubi asutajaliikmeid ning ma olen ka ise leidnud, et sealne õhkkond mõjub väga rahustavalt.«
Olime juttu ajades Pall Mallile jõudnud ning kõndisime selle St. Jamesi poolses otsas. Sherlock Holmes peatus üsna Carltoni lähedal ühe ukse juures, andis mulle vaikimiseks märku ja läks ees esikusse. Märkasin läbi klaasseina suurt ja luksuslikku ruumi, milles istus tähelepanuväärselt palju mehi, kes igaüks oma väikeses nurgakeses ajalehte luges. Holmes juhatas mind väikesesse tuppa, mille aknad olid Pall Malli poole, ning jätnud mind minutiks üksi, tuli ta peagi tagasi koos kaaslasega, kes ei saanud olla keegi muu kui tema vend.
Mycroft Holmes oli palju suurem ja tüsedam mees

191
kui Sherlock. Ta oli väga kehakas, aga tema nägu, mis oli küll lihav, oli siiski säilitanud midagi sellest terasest ilmest, mis oli tema venna puhul nii märkimisväärne Tema iseäralikult heledates vesihallides silmades näiS olevat pidevalt niisugune eemalviibiv sissepoole pööratud pilk, mida ma Sherlocki juures olin täheldanud ainult siis, kui ta täie pingega töötas.
»Meeldiv teiega tutvuda,« ütles ta, sirutades mulle suure paksu käe nagu hülge loiva. »Sellest ajast peale, kui teie tema kroonikuks hakkasite, kuulen ma temast igal pool. Muide, Sherlock, ma ootasin, et sa tuled minuga eelmisel nädalal selle mõisamaja juhtumi asjul konsulteerima. Arvasin, et see käib sul üle jõu.«
»Ei, ma lahendasin selle ära,« ütles mu sõber naeratades.
»Süüdi oli muidugi Adams.«
»Jah, süüdi oli Adams.«
»Olin selles algusest peale kindel.« Vennad istusid koos klubi kaarakna alla. »See on õige koht igaühele, kes tahab inimkonda uurida,« ütles Mycroft. »Vaata neid võrratuid tüüpe! Vaata näiteks neid kahte meest, kes meie poole tulevad.«
»Piljardimarköör ja see teine?«
»Täpselt. Mida sa teisest arvad?«
Mehed olid peatunud akna all. Paar kriidijälge vesti tasku kohal olid ainsad märgid piljardist, mida ma neis' ühe juures suutsin märgata. Teine oli väga väike j tõmmu mees, kellel oli kaabu kuklasse lükatud ja kaen las mitu pakki.
»Endine sõdur, nagu ma näen,« ütles Holmes.
»Ja üsna hiljuti erru läinud,« märkis tema vend.
»Ta teenis Indias.«
»Seersandjna.«
»Kujutlen, et Kuninglikus Suurtükiväes,« ütles Sherlock.
»Ta on lesk.«
»Aga tal on laps.«
»Lapsed, kulla vend, lapsed.«
»Kuulge,« laususin ma naerdes, »see on liig.«
»On ju ilmselge,« vastas Holmes, »et sellise rühiga ja võimuka ilmega mees, kellel on päikeses pruuniks põlenud nahk, on sõdur, reamehest kõrgemas auastmes ning hiljuti Indiast tulnud.«
192
»Seda, et ta on alles äsja teenistusest tulnud, näitab fakt, et ta kannab ikka veel sõdurisaapaid,« täheldas Mycroft.
»Tal ei ole ratsaväelase kõnnakut, ometi kandis ta kaabut ühe kõrva peal, sest selles küljes on laup heledam. Tema kehakaalu arvestades ei saanud ta olla sapöör. Seega on ta suurtükiväelane.«
»See, et ta on leinariietes, näitab, et ta on väga lähedase inimese kaotanud. Kuna ta käis ise poes, siis näib, et ta kaotas naise. Te näete, et ta on ostnud laste-asju. Ostude hulgas on ka kõristi, mis näitab, et üks laps on väga väike. Naine suri tõenäoliselt sünnitamisel. Tal on kaenlas pildiraamat, millest võib järeldada, et tal tuleb hoolitseda veel teisegi lapse eest.«
Hakkasin mõistma, mida mu sõber sellega mõtles, kui ta nimetas oma venda endast andekamaks. Holmes heitis mulle pilgu ja naeratas. Mycroft võttis kilpkonnaluust

karbikesest nuusktubakat ning pühkis rinnaesisele kukkunud pudemed suure punase siidrätiga ära.

»Muide, Sherlock,« ütles ta, »mult on küsitud nõu milleski sinu maitsele vastavas — väga iseäralikus probleemis. Mul ei olnud tõesti tahtmist seda põhjalikumalt lõpule viia, aga see andis mulle alust meeldivateks mõtisklusteks. Kui sa tahaksid üksikasju kuulda . . .«

»Kulla Mycroft, kuulaksin neid rõõmuga.«

Vend kritseldas märkmikulehele sõnumi, helistas kella ja ulatas lehe kelnerile.

»Ma palusin härra Melasel siia tulla,« ütles ta. »Ta elab minu korteri peal ning ma tunnen teda natuke, sellepärast ta tuligi oma peamurdmist valmistava probleemiga minu juurde. Härra Melas on päritolult kreeklane ning ta on tähelepanuväärne keelemees. Ta teenib elatist osalt kohtutes tõlkimisega ja osalt olles giidiks rikastele muulastele, kes juhtuvad Northumberland Avenue hotelle külastama. Aga las ta parem jutustab oma äärmiselt tähelepanuväärsest kogemusest ise ja omal viisil.«

Mõni minut hiljem tuli meie juurde lühike tüse mees, kelle tõmmu nägu ja süsimustad juuksed reetsid lõunamaist päritolu, kuigi tema kõnepruuk oli haritud inglase oma. Ta tervitas Sherlock Uolmesi innukalt kättpidi ning tema tumedad silmad lõid heameelest särama, kui ta mõistis, et see asjatundja ootas huviga tema jutustust.

193

»Politsei ilmselt mind ei usu — ausõna,« ütles ta nutuse häälega. »Nende meelest on nii, et kui nad ei ole midagi niisugust enne kuulnud, siis seda ei saagi olemas olla. Aga ma tean, et mu hing ei saa enne rahu, kuni ma pole selgusele jõudnud, mis on saanud sellest vaesest mehest, kellel on kleepplaaster näo peal.«

»Ma kuulan täie tähelepanuga,« ütles Sherlock Holmes.

»Praegu on kolmapäeva õhtu,« ütles härra Melas. »See kõik juhtus esmaspäeva öösel — saate aru, ainult kaks päeva tagasi. Ma olen tõlk, nagu naaber võib-olla teile juba ütles. Ma tõlgin kõikidest — või peaaegu kõikidest — keeltest, aga et ma olen sünnilt kreeklane ja mul on kreeka nimi, siis seostatakse mind enamasti just selle keelega. Palju aastaid olen ma olnud peamine kreeka keelest tõlkija Londonis ja mu nime teatakse hotellides väga hästi.

Seda ei tulegi nii harva ette, et mind käiakse öisel ajal kutsumas hättajäänud välismaalaste juurde või reisi-meeste juurde, kes on saabunud hilja ja vajavad minu teeneid. Seega ei olnud ma esmaspäeva öösel imestunud, kui keegi härra Latimer, väga moekalt rõivastatud noormees, minu juurde tuli ning palus mul astuda koos temaga tõlda, mis ukse ees ootas. Ta ütles, et talle oli sõber Kreekast äriasjus külla tulnud, aga kuna see sõber oskas rääkida ainult oma emakeelt, oli tõlgi abi hädavajalik. Härra Latimer andis mõista, et tema maja asub pisut kaugemal, Kensingtonis, ning tal näis olevat väga suur rutt, sest tänavale jõudes lükkas ta mind kiirustades troskasse.

Ma ütlesin troskasse, kuid peagi tekkis mul kahtlus, kas ma hoopis tõllas ei istu. Ruumi oli igatahes rohkem kui selles tavalises neljarattalises Londoni häbiplekis, ning kuigi istmekatted narmendasid, olid need kallist riidest. Härra Latimer istus minu vastu ja me asusime teele mööda Charing Grossi ja Shaftesbury Avenue'd pidi üles. Olime jõudnud Oxford Streetile ning ma söandasin teha märkuse, et see on küll kõige pikem tee Kensingtoni, kui mu kaaslase erakordne käitumine mind vaikima pani.

Kõigepealt tõmbas ta taskust tina täis valatud hirmuäratava nuia ning viibutas seda mitu korda ette- ja tahapoole, otsekui katsetades nuia raskust ja tugevust. Siis asetas ta nuia sõna lausumata enda kõrvale istmele. See

194

tehtud, tõmbas ta mõlemal pool aknad üles ning ma nägin oma hämmastuseks, et need olid paberiga kaetud, et ma välja ei saaks vaadata.«

»Palun vabandust, et ma teie vaatevälja piiran, härra Melas,« ütles ta. »Asi on selles, et mul pole mingit kavatsust lasta teil näha, kuhu me sõidame. See võib mulle ebamugavusi põhjustada, kui te oskaksite sinna tagasi tulla.«

»Nagu te võite kujutleda, olin ma tema sõnadest äärmiselt jahmunud. Minu kaaslane oli tugev ja laiaõlgne noor mees ning isegi nuia arvestamata ei oleks mul olnud mingit lootust jõuga tema vastu astuda.

»Teie käitumine on väga kummaline, härra Latimer,« kokutasin ma. »Te ilmselt teate, et teie teguviis on täiesti ebaseaduslik.«

»Kahtlemata luban ma endale pisut liiga palju,« vastas ta, »aga me korvame selle teile. Ma pean teid aga hoiatama, härra Melas, et kui te mingil ajal täna öösel katsute lärmi tõsta või kahjustada kuidagiviisi minu huvisid, siis leiate, et asi on tõsine. Palun pidage meeles, et keegi ei tea, kus te olete, ning nii selles tõllas kui ka minu majas viibite te ühtviisi minu meelevallas.«

Ta rääkis vaikselt, aga tema hääl oli kuidagi krigisev ning see andis neile sõnadele väga ähvardava kõla. Istusin vaikides ja mõtlesin, miks ta mind ometi niisugusel erakordsel kombel ära oli röövinud. Milline see põhjus ka oli, mulle sai igatahes täiesti selgeks, et vastuhakust pole mingit kasu, ning ma sain ainult oodata ja vaadata, mis juhtub.

Me sõitsime kaks tundi, ilma et mul oleks olnud aimugi, kuhu me läheme. Mõnikord andis rataste kolin kividel tunnistust sillutisest ja teinekord sujuv vaikne sõit asfaldist, aga kui see vaheldus välja arvata, ei juhtunud midagi, mis oleks mul kas või kuidagi aidanud aimata, kus me olime. Paber akende ees ei lasknud valgust läbi ja eesakna ette oli tõmmatud sinine kardin. Me lahkusime Pall Mallilt veerand kaheksa ning mu kell näitas, et üheksast puudus kümme minutit, kui tõld lõpuks peatus. Mu kaaslane tegi akna lahti ning ma silmasin madalat uksekaart, mille kohal põles lamp. Kui mind tõllast kiiresti väljuma sunniti, läks uks lahti ning ma leidsin ennast majast, kusjuures enne sisenemist jäi mul ähmane mulje mõlemal pool laiuvast murust ja puudest.

195

Ma ei söandanud aga kuidagi öelda, kas tegemist oli eravaldusega või tavalise külamaastikuga.

Majas põles värviline gaasilamp, mille tuli oli nii väikeseks keeratud, et ma märkasin ainult avarat esikut ja seinal rippuvaid pilte. Nägin ähmases valguses, et ukse oli avanud väike, vastiku ilmega ja längus õlgadega keskealine mees. Kui ta näoga meie poole pöördus, läigatas valgus tema prilliklaasidel.

»Harold, kas see on härra Melas?« küsis ta.

»Jah.«

»Tubli, tubli! Loodetavasti te ei pane pahaks, härra Melas, aga me lihtsalt ei saanud ilma teieta hakkama. Kui asja ausalt ajate, ei tule teil kahetseda, aga kui te meid petta proovite, siis aidaku teid Jumal!« Ta rääkis närviliselt ja katkeliselt ning kihistas vahepeal naerda, aga ta ajas mulle millegipärast suurema hirmu peale kui teine mees.

»Mida te minust tahate ?« küsisin ma.

»Me tahame ainult esitada paar küsimust meil külas viibivale kreeka härrale ning kuulda tema vastuseid. Ärge aga öelge midagi rohkem, kui teil öelda kästakse, sest muidu —« siinkohal kihistas mees jälle närviliselt — »te veel kahetsete, et te üldse kunagi ilma sündisite.«

Rääkides oli ta ukse lahti teinud ja läks ees tuppa, mis paistis olevat väga rikkalikult sisustatud, kuigi tuba valgustas taas üksainus väikeseks keeratud tulega lamp. Tuba oli tõesti suur, ning selle järgi, kuidas mu jalad kõndimisel vaibasse vajusid, mõistsin ma, kui uhke see oli. Silmasin vilksamisi sametkattega toole, kõrget valgest marmorist kaminat ja sellest ühel pool midagi jaapani raudrüü sarnast. Otse lambi all oli tool ning vanem mees andis mulle märku sinna istuda. Noorem mees oli ära läinud, kuid tuli äkitselt uuesti teisest uksest sisse, temaga oli kaasas keegi lohvaka hommikukuuega härra, kes aeglaselt meile lähenes. Kui ta jõudis ähmase valguse ringi, mis võimaldas mul teda selgemini näha, äratas tema välimus minus õudust. Ta oli surnukahvatu ja kohutavalt kõhn, tema hiilgavatest pungis silmadest oli näha, et tema vaim oli tugev, aga jõud otsakorral. Aga rohkem kui ükskõik milline füüsilise nõrkuse märk šokeeris mind see, et tema nägu oli groteskselt risti-rästi kleepplaastrit täis kleebitud ning et üks lai riba sulges tema suu.

196

»Kas teil on tahvel, Harold?« hüüdis vanem mees, kui see veider olend pigem kukkus kui istus toolile. »Kas tal on käed vabad? Andke talle nüüd kriit. Teie esitate küsimusi, härra Melas, ja tema kirjutab vastuseid. Küsige talt kõigepealt, kas ta on valmis paberitele alla kirjutama.«

Mehe silmad välgatasid.

»Mitte iial!« kirjutas ta kreeka keeles tahvlile. »Mitte mingil tingimusel?« küsisin ma meie hirmuvalitseja käsul.

»Ainult siis, kui ma näen, et pruut abiellub minu juuresolekul ja teda laulatab kreeka vaimulik, keda ma tunnen.«

Vanem mees kihistas mürgiselt.

»Kas te teate, mis teid ootab ?«

»Ma ei hooli sellest, mis minuga juhtub.«

Need on näited küsimustest ja vastustest, millest koosnes meie veider poolsuuline, poolkirjalik vestlus. Ikka ja jälle pidin ma temalt küsima, kas ta annab järele ja kirjutab dokumentidele aha. Ikka ja jälle sain ma ühe ja sama nördinud vastuse. Aga peagi tuli mulle hea mõte. Hakkasin igale küsimusele lisama omalt poolt lühikesi lauseid, mis olid alguses süütud, et saada teada, kas kumbki meie kaaslastest asjast aru saab, ning mäng läks ohtlikumaks, kui kumbki mees taipamise märke ei ilmutanud. Meie vestlus kulges umbes nõnda.

»Teie kangekaelsusest ei ole mingit kasu. Kes la olele ?«

»See ei lähe mulle korda. Olen Londonis võõras.« »Oma saatuses võite ainult iseennast süüdistada. Kui kaua te siin olete olnud? «

»Olgu pealegi. Kolm nädalat.«

»Te ei saa varandust kunagi endale. Mis teil viga on?« »See ei lähe ka lurjuste valdusse. Nad näljutavad mind.«

»Kui te alla kirjutate, laseme teid vabaks. Mis maja see on?«

»Ma ei kirjuta kunagi alla. Ma ei tea.«

»Teda te sellega ei aita. Mis on teie nimi?«

»Las ta ütleb seda ise. Kratides.«

»Kui te alla kirjutate, saate teda näha. Kust te pärit olete? «

»Siis ei näe ma teda kunagi. Ateenast.«

Veel viis minutit, härra Holmes, ja ma oleksin nende

197

nina all kogu loo teada saanud. Juba järgmine küsimus oleks võinud asjasse segust tuua, aga sel hetkel läk uks lahti ja tuppa astus üks naine. Ma ei näinud ted eriti selgelt, võin vaid öelda, et ta oli pikk ja graatsi line, tal olid mustad juuksed ning seljas mingi lehvi valge kleit.

»Harold,« ütles ta aktsendiga inglise keeles. »Ma ei suutnud enam kauem üksi olla. Seal üleval on nii üksildane . . . Oh Jumal! Paul!«

Need viimased sõnad olid kreeka keeles ning samal hetkel rebis mees krampliku pingutusega plaastri suult ning tormas, hüüdes »Sophy! Sophy!«, naise embusesse. Nende embus kestis aga ainult hetke, sest noorem mees krabas naisest kinni ja lükkas ta toast välja, vanem mees sai kergesti jagu kurnatud ohvrist ning vedas ta teisest uksest minema. Hetkeks jäin ma tuppa üksi ning kargasin püsti ähmase mõttega uurida kuidagi välja, mis maja see oli, kust ma ennast leidsin. Õnneks ei võtnud ma aga midagi ette, sest pilku tõstes nägin ma, et vanem mees seisab uksel ja jälgib mind.

»Sellest piisab, härra Melas,« ütles ta. »Te saate aru, et oleme usaldanud teid ühes väga isiklikus asjas. Ma ei oleks pidanud teid tülitama, kui meie kreeka keelt oskav sõber, kes neid läbirääkimisi alustas, ei oleks olnud sunnitud Itta tagasi pöörduma. Meil oli väga vaja kedagi tema asemele ning õnneks kuulsime me teie võimekusest.«

Ma kummardasin.

»Siin on viis sovrinit,« ütles mees mulle ligi astudes, »mis on loodetavasti küllaldane tasu. Aga pidage meeles,« lisas ta mulle kergelt vastu rinda koputades ja kihistades, »et kui te kas või ühelegi hingele kõigest sellest räägite — pange tähele, ühelegi hingele —, olgu Jumal siis teile armuline!«

Ma ei suuda kirjeldada, millist vastikust ja hirmu see mittemidagiütleva välimusega mees minus äratas. Nüüd, kus lambivalgus talle peale paistis, nägin ma teda paremini. Tema nägu oli haiglane ja kahvatu, väike terav habe oli hõre ja lohakas. Ta ajas rääkides kaela õieli ning tema suu ja silmalaud tõmblesid pidevalt, otsekui oleks ta olnud tantstõves. Mõtlesin tahtmatult, et küllap oli ka tema veider kohatine kihistamine mingi närvihaiguse sümptom. Hirmuäratavaks muutsid selle näo

198

aga terashallid silmad, mille sügavustes läikis külmalt õel ja armutu julmus.

»Me saame teada, kui te kellelegi räägite,« ütles ta. »Meil on oma informatsiooni hankimise vahendid. Tõld ootab teid nüüd ning mu sõber saadab teid koduteel.«

Mind lükati kiiresti esikusse ja uuesti sõidukisse ning ma nägin jälle vilksamisi puid ja aeda. Härra Latimer käis mul tihedalt kannul ning istus sõnatult minu vastu. Vaikides sõitsime taas määramatu vahemaa suletud akendega tõllas, kuni sõiduk pisut pärast südaööd peatus.

»Te väljute siin, härra Melas,« ütles mu kaaslane. »Andke andeks, et ma jätan teid kodust nii kaugele, aga pole midagi parata. Iga teiepoolne katse tõlda jälitada lõpeb ainult teile endale halvasti.«

Rääkimise ajal tegi ta ukse- lahti ning ma jõudsin vaevu välja karata, kui kutsar hobusele piitsa andis ja tõld minema logises. Vaatasin hämmastunult ringi. Olin mingil

kanarbikuväljal, kus kasvasid laiguti astelherne tumedad puhmad. Eemal paistis rida maju, mille ülakorrustel oli siin-seal valgust näha. Teisel pool nägin ma raudtee punaseid signaallampe.

Tõld, mis oli mind kohale toonud, oli juba silmist kadunud. Ma seisin, vahtisin ringi ja mõtlesin, kus ma küll olla võiksin, ning nägin siis, et keegi tuli pimeduses minu poole. Kui ta minu juurde jõudis, sain ma aru, et ta oli raudtee pakikandja.

»Kas te oskate mulle öelda, mis koht see on?« küsisin ma.

»Wandsworth Common,« vastas tema.

»Kas ma saan siit rongiga linna?«

»Kui te lähete umbes miili kaugusele Claphami sõlm-jaama,« ütles pakikandja, »siis jõuate parajasti viimasele Victoria jaama sõitvale rongile.^

Nõnda siis lõppeski minu seiklus, härra Holmes. Ma ei tea, kus ma olin või kellega ma rääkisin ega midagi muud peale selle, mida ma teile jutustasin. Aga ma tean, ct midagi nurjatut on teoksil, ning kui võimalik, tahan ma aidata seda õnnetut meest. Ma rääkisin järgmisel hommikul kogu loo Mycroft Holmesile ning seejärel ka politseile.«

Me kõik istusime pärast selle erakordse loo kuulamist

natuke aega vaikides. Siis vaatas Sherlock Holmes vennale otsa.

»Kas sa oled midagi teinud?«

Mycroft võttis laual lebava »Daily Newsi« kätte.

»On ette nähtud vaevatasu igale inimesele, kes annab mingit informatsiooni inglise keelt mitte oskava kreeklase Paul Kratidese kohta Ateenast. Samasugust vaevatasu makstakse ka inimestele, kes teatavad midagi kreeklanna kohta, kelle eesnimi on Sophy. X 2473.«

»See avaldati kõigis päevalehtedes. Vastust pole tulnud.«

»Kuidas on lugu Kreeka esindusega?«

»Uurisin seda asja. Nad ei tea midagi.«

»Võib-olla siis telegramm Ateena politseiülemale?«

»Sherlock on saanud endale terve perekonna energiavarud ütles Mycroft mulle. »Noh, võta see asi õige enda kätte ja teata mulle, kui sellest midagi tuleb.«

»Muidugi,« ütles mu sõber toolilt tõustes. »Ma teatan sulle ja ka härra Melasele. Vahepeal aga, härra Melas, oleksin mina teie asemel valvel, sest muidugi mõistavad nad neist kuulutustest, et te olete nad reetnud.«

Teel koju peatus Holmes telegraafis ja saatis mitu telegrammi.

»Näete, Watson,« märkis ta, »meie õhtu ei läinud sugugi raisku. Mõned minu kõige huvitavamad juhtumid on jõudnud minuni samal viisil, Mycrofti kaudu. Sel lool, mida me äsja kuulsime, saab olla muidugi ainult üks lahendus, kuigi sel on ka mõni tähelepanuväärne joon.«

»Kas te loodate seda lahendada?«

»Noh, kui me juba nii palju teame, siis oleks küll erakordne lugu, kui me ülejäänut ei avastaks. Küllap te olete ka ise loonud mingi teooria, mis seletaks kuuldud fakte ?«

»Jah, mingi ähmase ettekujutuses »Mida teie siis asjast arvasite?«

»Mulle näis ilmne, et noor inglane Harold Latimer oli kreeklanna röövinud.«

»Kustkohast röövinud?«

»Võib-olla Ateenast.«

Sherlock Holmes raputas pead. »Noormees ei oska sõnagi kreeka keelt. Neiu räägib inglise keelt päris
200
hästi. Järeldus: neiu on olnud mõnda aega Inglismaal, aga noormees ei ole käinud Kreekas.«
»Oletame siis, et neiu tuli korraks Inglismaale ja see Harold veenis teda koos endaga põgenema.«
»See kõlab tõenäolisemalt.«
»Siis tuleb vend — sest kujutan ette, et nende sugu-lusvahekord on niisugune — Kreekast ja segab vahele. Ta annab ennast ettevaatamatult noormehe ja selle vanema kaasosalise võimusesse. Nad võtavad venna kinni ja püüavad teda jõuga sundida alla kirjutama mingitele paberitele, mis annaksid tütarlapse varanduse — mille hooldaja vend võib olla — neile lurjustele. Kreeklane keeldub seda tegemast. Temaga läbirääkimiste pidamiseks on vaja tõlki ning nad tuhnivad välja härra Melase, kuigi olid enne kedagi teist kasutanud. Tütarlapsele venna tulekust ei räägita ja ta saab sellest teada täiesti juhuslikult.«
»Suurepärane, Watson!« hüüatas Holmes. »Mulle tundub tõesti, et te ei ole tõest kaugel. Te mõistate, et meie käes on kõik kaardid ning meil tuleb karta ainult mingit nendepoolset äkilist vägivallategu. Kui nad meile aega annavad, saame nad kindlasti kätte.«
»Aga kuidas me teada, saame, kus see maja on?«
»Noh, kui meie oletus on õige ning neiu nimi on või oli Sophy Kratides, siis ei peaks tema leidmisega raskusi tekkima. See peabki olema meie peamine lootus, sest vend on muidugi täiesti võõras. On selge, et too Harold lõi tütarlapsega suhted juba mõnda aega tagasi — vähemalt mõni nädal tagasi —, sest vend Kreekas jõudis sellest kuulda ja Inglismaale sõita. Kui nad tol ajal sealsamas elasid, saame tõenäoliselt Mycrofti kuulutusele mingi vastuse.«
Olime jõudnud rääkides meie majani Baker Streetil. Holmes läks esimesena trepist üles, ning kui ta toaukse avas, võpatas ta üllatusest. Üle tema õla vaadates olin ma samavõrd jahmunud. Tema vend Mycroft istus ja suitsetas tugitoolis.
»Astu sisse, Sherlock! Astuge sisse, härra,« lausus ta lahkelt ja naeratas meie imestunud nägusid nähes. »Sa ei oodanud minult nii energilist käitumist, Sherlock, ega ju? Aga see juhtum paelub mind millegipärast.«
»Kuidas sa siia said?«
»Ma sõitsin teist voorimehega mööda.«
201
»Kas on mingeid uudiseid?«
»Ma sain kuulutuse peale vastuse.«
»Ah nii!«
»Jah, see tuli mõni minut pärast teie lahkumist.«
»Ja milline on selle sisu?«
Mycroft Holmes võttis välja paberilehe.
»Siin see on,« lausus ta, »kirjutatud ümarsulega suureformaadilisele kreemikale paberile ning kirjutaja oli keskealine nõrga kehaehitusega mees.«
Austatud härra! (kõlas kiri)

Vastuseks teie tänasele kuulutusele tahaksin teile teatada, et tunnen kõnealust noort daami väga hästi. Kui te võtaksite vaevaks mind külastada, võiksin tutvustada teid tema kurva loo üksikasjadega. Praegu elab ta Beckenhamis, maja nimi on Myrtles.

Lugupidamisega J. DAVENPORT

»Kiri tuli Alam-Brixtonist,« ütles Mycroft Holme.;. »Kas me ei võiks kohe praegu tema juurde sõita, Shei-lock, ja kuulda neid üksikasju ?«

»Kulla Mycroft, venna elu on kallim kui õe lugu Arvan, et peaksime Scotland Yardist inspektor Gregsoni kaasa kutsuma ja minema otse Beckenhami. Me teame, et üht piinatakse surnuks, ning iga tund võib olla tähtis.«

»Võtame tee peal härra Melase ka kaasa,« panin ma ette. »Meil võib tõlki vaja minna.«

»Suurepärane,« lausus Sherlock Holmes. »Las poiss kutsub voorimehe, me asume kohe .teele.« Ta tõmbas lauasahtli lahti ning ma märkasin, et ta libistas revolvri taskusse. »Jah,« ütles ta minu pilgule vastates, »kuuldu põhjal ütleksin ma, et meil on tegemist eriti ohtliku kambaga.«

Hakkas juba hämarduma, kui me jõudsime härra Melase korterisse Pall Mallil. Tema juures oli äsja käinud üks härra ning Melas oli lahkunud.

»Kas te oskate öelda, kuhu ta läks?« küsis Mycroft Holmes.

»Ma ei tea,« vastas ukse avanud naine. »Tean vaid, et ta sõitis koos kellegi härraga tõllaga minema.« »Kas see härra ütles oma nime?«

»Ei.«

202

»Ega ta ei olnud pikk, ilus ja tumedapäine noormees?*

»Oh ei, härra. See oli väike, kõhna näo ja prillidega mees, aga tema käitumine oli väga meeldiv, sest ta naeris rääkides kogu aeg.«

»Lähme!« hüüatas Sherlock Holmes järsult. »Asi läheb tõsiseks,« täheldas ta, kui me Scotland Yardi sõitsime. »Need mehed on Melase jälle oma haardesse saanud. Ta ei ole eriti vahva mees, nagu nad eelmisel õhtul oma kogemustest võisid veenduda. Sel lurjusel läks korda teda otsekohe hirmutada. Nad vajavad kahtlemata tema kui tõlgi teeneid, aga kui nad on teda kasutanud, võib neil olla tahtmine teda karistada selle eest, mida nad reetmiseks peavad.«

Me lootsime, et jõuame rongiga Beckenhami samal ajal või varemgi kui tõld. Scotland Yardis kulus aga üle tunni, enne kui me saime inspektor Gregsoni endaga kaasa ja ajasime korda kõik juriidilised paberid, mis lubasid meil majja tungida. Me jõudsime Londoni sillale kolmveerand kümme ja astusime Beckenhami platvormile alles pool üksteist. Pooletunnine sõit viis meid Myrtlesi juurde — see oli suur sünge maja, mis asus teelt eemal keset krunti. Saatsime voorimehe minema ja läksime mööda sissesõiduteed maja juurde.

»Kõik aknad on pimedad,« märkis inspektor. »Paistab, et maja on maha jäetud.«

»Meie linnud on minema lennanud ja pesa on tühi,« ütles Holmes.

»Miks te seda ütlete?«

»Umbes tund aega tagasi on siit välja sõitnud raske pagasiga tõld.«

Inspektor naeris. »Ma nägin väravalaterna valguses rattajälgi, aga kust te selle pagasi peale tulete?«

»Te võisite märgata vastassuunas minevaid rattajälgi. Aga need, mis viivad välja, on palju sügavamad — nii palju sügavamad, et võime täie kindlusega väita, et tõllas oli raske koorem.«

»Mul on natuke raske sellest aru saada,« vastas inspektor õlgu kehitades. »Seda ust ei ole just kerge maha murda, aga me teeme katset, kui keegi meie koputuse peale lahti ei tee.«

Ta tagus kõvasti koputiga vastu ust ning tõmbas kellanöörist,

203

aga tulemusteta. Holmes oli kuhugi kadunud, kuid tuli mõne minuti pärast tagasi. »Ma tegin ühe akna lahti,« ütles ta. »See on tõeline õnnistus, et te olete politseijõudude poolt, mitte aga nende vastu, härra Holmes,« märkis inspektor, nähes, kui kavalasti oli mu sõber riivi eest lükanud. »Noh, mulle tundub, et antud asjaoludel võime ka kutsumata sisse astuda.«

Läksime ükshaaval suurtesse eluruumidesse, kus oli ilmselt viibinud ka härra Melas. Inspektor oli oma laterna põlema pannud ning me nägime selle valgel kahte ust, kardinat, lampi ja jaapani raudrüüd, nagu ta oli meile kirjeldanud. Laual oli kaks klaasi, tühi brändipudel ja lõunasöögi jäänused.

»Mis see on?« küsis Holmes äkitselt. Jäime kõik vait ja kuulatasime. Meie pea kohalt kostis vaikset oigamist. Holmes tormas esikusse. Hale hääl kostis ülemiselt korruselt. Holmes tormas üles, inspektor ja mina tema kannul, vend Mycroft aga järgnes nii kiiresti, kui tema suur kogu võimaldas.

Teisel korrusel nägime kolme ust ning keskmise tagant kostsidki need halvaendelised helid, mis vaibusid vahepeal tuhmiks pominaks ja valjenesid taas kiledaks halinaks. Uks oli lukus, kuid võti oli jäetud väljapoole. Holmes paiskas ukse lahti ja sööstis tuppa, aga ta kargas hetke jooksul uuesti välja, käsi kõri juurde tõstetud.

»See on söeving,« hüüdis ta. »Oodake natuke. See hajub.«

Nägime tuppa piiludes, et seda valgustas üksnes tuhm sinakas leek, mis vilkus keset tuba väikese vasest kolmjala otsas. See heitis kaame, ebaloomuliku valgusringi põrandale, selle taga varjus nägime aga ähmaselt kahte seina ääres kössitavat kuju. Lahtisest uksest hoovas hirmsat mürgist hingust, mis pani mind õhku ahmima ja köhima. Holmes tormas trepimademele värsket õhku hingama, siis lükkas ta tuppa sööstes akna lahti ja viskas kolmjala aeda.

»Mõne aja pärast võime sisse minna,« hingeldas ta jälle välja joostes. »Kus on küünal? Kahtlen, kas me säärases õhus tikku tõmmata saame. Pange latern ukse juurde ning toome nad välja. Lähme, Mycroft!«

Tormasime mürgitatud meeste juurde ja vedasime nad

204

valgesse esikusse. Mõlemad olid siniste huultega ja teadvuseta, näod punsunud ja verd täis valgunud, silmad pungis. Näojooned olid tõesti nii moonutatud, et tundsime ainult mustast habemest ja tüsedast kogust ühes neist ära kreeka keele tõlgi, kes oli meist lahkunud ainult mõne tunni eest Diogenese klubis. Tema käed ja jalad olid kõvasti rihmaga kokku tõmmatud ning ühel kulmul oli näha ränk löögijälg. Teine, samal kombel kinni köidetud mees oli pikka kasvu ja kohutavalt kõhn ning tema näol moodustasid groteskse mustri sinna kleebitud kleepplaastri ribad. Kui me ta esikusse põrandale asetasime, ei oianud ta enam ning talle heidetud pilk ütles mulle, et vähemalt temale oli meie abi liiga hilja tulnud. Härra Melas oli aga ikka veel elus ning vähem kui tunni pärast, kui ma olin kasutanud nuuskpiiritust ja brändit, nägin ma rahulolevalt, kuidas ta silmad avas, ning teadsin, et minu käsi oli tõmmanud ta tagasi sellest pimedast orust, kus kõik teed kohtuvad.

Lugu, mis Melas rääkis, oli lihtne ning kinnitas meie enda järeldusi. Tema külaline oli tuppa astudes tõmmanud varrukast tinanupuga kepi ning hirmutanud teda sedavõrd kohese ja möödapääsmatu surmaga, et ta oli lasknud ennast teist korda kaasa viia. Sel kihistaval kaabakal oli õnnetu keelemehe peale peaaegu hüpnootiline mõju, sest isegi temast rääkides hakkasid härra Melase käed värisema ja nägu läks kaameks. Ta oli viidud kiiresti Beckenhami ning ta oli pidanud teist korda tõlkima ülekuulamist, mis oli isegi ägedam kui eelmine, sest kaks inglast ähvardasid oma vangi kohe tappa, kui see nende nõudmisi ei täida. Leidnud lõpuks, et ükski ähvardus talle ei mõju, olid nad ta tagasi vangituppa viinud ning teinud etteheiteid härra Melasele, et see neid reetnud oli, nagu ajalehekuulutusestki näha võis. Nad lõid tõlgi kepihoobiga uimaseks ning ta tuli teadvusele alles siis, kui meie tema kohale kummardusime.

Niisugune oligi kreeka keele tõlgi erakordne juhtum, mille seletus on veel praegugi mõningase saladusega ümbritsetud. Võttes ühendust kuulutusele vastanud härraga, õnnestus meil teada saada, et õnnetu noor neiu pärines jõukast kreeka perekonnast ning oli tulnud Inglismaale sõpradele külla. Nende sõprade juures oli ta kohtunud Harold Latimeri nimelise noormehega, kes oli saavutanud neiu üle mõjuvõimu ning veennud teda

205

lõpuks endaga koos põgenema. Juhtunust vapustatud sõbrad olid piirdunud neiu vennale Ateenasse teate saatmisega ning pesnud seejärel oma käed kogu loost puhtaks. Vend oli Inglismaale jõudes andnud end ettevaatamatult Latimeri ja tema kaasosalise kätte, kelle nimi oli Wilson Kemp ning kelle päritolu oli äärmiselt kahtlane. Kui need kaks lurjust leidsid, et inglise keelt oskamata oli neiu vend nende käes abitu, hoidsid nad teda vangis ning püüdsid julma kohtlemise ja näljutamisega sundida kirjutama nende nimele tema enda ja õe varandust. Nad hoidsid teda majas neiu teadmata ning kleepisid talle plaastri näole, et neiul oleks raskem teda ära tunda, kui ta venda ka juhuslikult peaks märkama. Neiu naiselik taip oli aga otsekohe maskeeringust läbi näinud, kui vend ja õde tõlgi sealoleku ajal esmakordselt olid kohtunud. Vaene tütarlaps oli aga ise ka vang, sest majas polnud rohkem inimesi peale kutsarina töötava mehe ja tema naise, kes mõlemad olid vandeselts laste käpa all. Nähes, et nende saladus on paljastatud ning nende vangi ei ole võimalik mõjutada, olid kaks lurjust põgenenud koos neiuga kiirustades möbleeritud majast, mille nad olid üürinud, makstes enne aga enda arvates kätte nii mehele, kes oli neid trotsinud, kui ka mehele, kes oli neid reetnud.

Mitu kuud hiljem jõudis meieni Budapestist kummaline ajaleheväljalõige. Selles kirjutati ühe naise seltsis rändava kahe inglase traagilisest surmast. Tundub, et nad olid mõlemad surnuks pussitatud ning Ungari politsei arvas, et nad olid tülitsenud ja teineteisele surmavaid haavu löönud. Kujutlen aga, ei: Holmes on teisel arvamusel, ning ta usub siiamaani, et kui leitakse üles kreeklanna, saadakse ka teada, kuidas temale endale ja tema vennale tehtud ülekohtu eest kätte maksti.

XI. VIIMANE JUHTUM

Raske südamega võtan ma sule ja kirjutan neid viimaseid sõnu, millega ma saan kirjeldada oma sõbra Sherlock Holmesi erakordseid võimeid. Saamatult ja minu sügava veendumuse kohaselt ka küündimatult olen ma püüdnud anda mingit ülevaadet oma

kummalistest kogemustest tema seltsis sellest ajast peale, kui juhus meid »Erüüdi punases« ajal kokku viis, ning lõpetades ajaga, mil ta sekkus »Laevastikulepingu« loosse — see sekkumine hoidis kahtlemata ära tõsised rahvusvahelised komplikatsioonid. Kavatsesin sellega piirdudagi ning vaikida sündmusest, mis on jätnud mu ellu tühimiku, mida pole suutnud täita ka möödunud kaks aastat. Mind sunnivad aga kirjutama kolonel James Moriarty äsjased kirjad, milles ta kaitseb oma venna mälestust, ning mul ei jää üle muud kui esitada sündmused avalikkusele just nii, nagu need aset leidsid. Ainuit mina tean kogu tõde, ning olen veendunud, et on saabunud aeg, mil sellest vaikimine ei teeni enam mingit üllast eesmärki. Nii palju kui mina tean, on seda sündmust kajastatud ajakirjanduses ainult kolmel korral: 6. mai! 1891 »Journal de Geneve'is«, 7. mail Reuteri uudistes Inglise ajalehtedes ning lõpuks äsjastes kirjades, millele ma juba eespool viitasin. Esimene ja teine teade olid väga lühikesed, viimane aga, nagu ma kohe selgitan, moonutab fakte täielikult. Minu ülesandeks jääbki kirjeldada esmakordselt, mis siis tegelikult professor Moriarty ja härra Sherlock Holmesi vahel toimus.

Võib-olla mäletatakse veel, et pärast minu abiellumist ja seejärel erapraksisega tegelema hakkamist toimus mõningane muutus Holmesi ja minu vahel eksisteerinud lähedastes suhetes. Ta tuli ikka veel vahetevahel minu juurde, kui ta oma uurimistöös kaaslast vajas, aga juh-

207

tumeid jäi üha harvemaks, ning 1890. aastal olin ma teinud üleskirjutusi ainult kolmest loost. Selle talve ja 1891. aasta varakevade jooksul lugesin lehtedest, et Prantsusmaa valitsus oli palganud Holmesi mingit äärmiselt tähtsat asja ajama, ning ma sain temalt kaks teadet Narbonne'ist ja Nimes'ist, millest ma mõistsin, et tõenäoliselt jääb ta Prantsusmaale kauemaks. Olin seega pisut imestunud, kui nägin teda kahekümne neljanda aprilli õhtul minu vastuvõtutuppa astuvat. Mulle tundus, et ta oli veel kahvatum ja kõhnem kui tavaliselt.

»Jah, ma ei ole endale tõesti armu andnud,« märkis Holmes pigem mu pilgule kui sõnadele vastates. »Mul on viimasel ajal üsna kiire olnud. Kas teil on midagi selle vastu, kui ma panen luugid ette?«

Tuba valgustas ainult laual olev lamp, mille valgel ma olin lugenud. Holmes nihkus seinaääri mööda aknani, tõmbas luugid kinni ja lükkas riivi kõvasti ette.

»Kas te kardate midagi?« küsisin ma.

»Jah.«

»Mida?«

»Õhupüsse.«

»Kulla Holmes, mida te sellega mõtlete?«

»Küllap te tunnete mind piisavalt hästi, Watson, mõistmaks, et ma ei ole üldiselt närviline inimene. Kui sa aga keeldud tunnistamast sind ähvardavat ohtu, ei ole see enam mitte julgus, vaid rumalus. Kas ma tohin teilt tikku paluda?« Holmes hingas sigaretisuitsu sisse, otsekui oleks ta selle rahustavast mõjust mõnu tundnud.

»Andestage, et ma nii hilja tulin,« ütles ta, »aga ma pean veel ka paluma, et te laseksite mul pärast lahkuda nii, et ma teie tagaaias üle müüri ronin.;<

»Aga mida see kõik tähendab ?«

Holmes sirutas käe välja ning ma nägin lambivalguses, et kaks sõrmenukki olid katki ja verised.

»Näete, tegemist ci ole kehatute viirastustega,« ütles ta naeratades. »Vastupidi, tegu on millegi küllalt reaalsega, et vastu seda käsi katki lüüa. Kas proua Watson on kodus ?«

»Ta sõitis külla.«

»Kas tõesti! Te olete üksi?«

»Jah.«

»Siis on mul kergem teha teile ettepanek, et tuleksite koos minuga nädalaks ajaks mandrile.«

208

»Kuhu?«

»Oh, ükskõik kuhu. Mul on ükstapuha.«

Selles kõiges oli midagi väga veidrat. Holmesi loomuses ei olnud lihtsalt niisama kuhugi puhkama sõita, ning midagi tema kahvatus kurnatud näos näitas mulle, et tema närvid olid äärmiselt pingul. Ta nägi minu silmis küsimust, pani sõrmeotsad vastamisi, toetas küünarnukid põlvedele ja selgitas olukorda.

»Te ei ole ilmselt kunagi kuulnud professor Moriartyst?«

»Mitte kunagi.«

»Jajaa, selles seisnebki kogu asja geniaalsus ja imelisus!* hüüatas ta. »Selle mehe mõju all on terve London, aga keegi ei ole temast kuulnud. Seetõttu ongi ta kuritegeliku maailma tippkuju. Watson, ma ütlen teile täiesti tõsiselt, et kui ma sellest mehest võitu saaksin, kui ma suudaksin ühiskonna temast vabastada, siis tunneksin, et minu enda karjäär on tipu saavutanud, ning peaksin hakkama tegelema millegi rahulikumaga. Omavahel öeldes on viimased juhtumid, milles ma abistasin Skandinaavia kuninglikku perekonda ja Prantsusmaa Vabariiki, taganud mulle niisuguse varandusliku seisukorra, et ma võiksin edaspidi elada mulle kõige enam sobival tagasihoidlikul kombel ning keskenduda keemiale. Aga ma ei saaks puhata, Watson, ma ei saaks istuda rahulikult oma toolil, kui ma teaksin, et säärane mees nagu professor Moriarty kõnnib takistamatult Londoni tänavatel.«

»Mida ta siis teinud on?«

»Tema karjäär on olnud erakordne. Ta on hea päritolu ja hiilgava haridusega inimene, kellele on looduse poolt antud fenomenaalsed matemaatikaalased võimed. Kahekümne ühe aastaselt kirjutas ta traktaadi binoom-valemist, mis sai Euroopas väga populaarseks. Selle alusel sai ta matemaatikakateedri juhataja koha ühes Inglismaa väiksemas ülikoolis ning pealtnäha ootas teda ees hiilgav karjäär. Sel mehel olid aga tõeliselt põrgulikud, päritud jooned. Tal olid kuritegelikud kalduvused veres ning need mitte ei vähenenud, vaid suurenesid ning tema erakordsed vaimsed võimed tegid need kalduvused lõpmata palju ohtlikumaks. Ülikoolilinnas levis tema kohta süngeid kuuldusi ning lõpuks oli ta

209

sunnitud ülikoolist lahkuma ja tulema Londonisse, kus ta asus sõjaväelasi õpetama. See kõik on avalikkusele teada, nüüd aga räägin ma teile seda, mida olen ise välja uurinud.

Nagu te teate, Watson, tunnen ma Londoni kuritegeliku ilma kõrgkihte paremini kui keegi teine. Juba mitu aastal olen ma pidevalt tajunud mingit jõudu kuritegevuse taga, mingit organiseeritud jõudu, mis seisab vahetpidamata seadusekaitsjatel tee peal ees ning varjab oma kilbiga pahategijaid. Olen tundnud seda jõudu üha uuesti kõige erinevamates juhtumites — võltsimised, röövimised, mõrvad — ning olen järeldanud jõu mõjusfääri paljude avastamata kuritegude põhjal, mille puhul minult pole nõu küsitud. Olen juba mitu aastat püüdnud puruks rebida seda varjavat loori, ning lõpuks saabuski hetk, mil ma

haarasin kinni niidiotsast ja järgnesin sellele, kuni see viis mind pärast tuhandeid käänakuid kuulsa matemaatiku, endise professor Moriartyni.

Ta on kuritegevuse Napoleon, Watson. Tema õhutatud on pool selle suure linna kurjusest ning tema organiseeritud peaaegu kõik avastamata jäänud kuriteod. Ta on geenius, filosoof, mõtleja. Tal on esmaklassiline mõistus. Ta istub liikumatult nagu ämblik keset võrku, aga sellel võrgul on tuhandeid niite ning talle on hästi teada iga kergemgi värelus. Tema ise ei tegutse. Tema teeb plaane. Käsilasi aga on tal arvukalt ning nende tegevus on väga hästi organiseeritud. Kui on vaja saata korda kuritegu, ütleme, mingi dokument varastada, maja tühjaks röövida, inimene kõrvaldada — saadetakse sõna professorile, kuritegu kavandatakse ja sooritatakse. Tegija võidakse kätte saada. Sellisel juhul leitakse raha kautsjoniks või palgatakse advokaat. Aga tegijat suunanud võimu ei saada kunagi kätte — kedagi isegi ei kahtlustata sellises asjas. Säärase süsteemi olemasolu tuletasin ma, Watson, loogika abil, ning selle paljastamisele ja lõhkumisele pühendasin ma kogu oma energia.

Professorit julgestasid aga sedavõrd kavalalt kavandatud ettevaatusabinõud, et ükskõik mida ma ka ei teinud, ikka tundus võimatu saada tõendusmaterjali, mille põhjal teda kohtus süüdi oleks võidud mõista. Te ju teate minu võimeid, kulla Watson, kuid sellegipoolest olin kolme kuu möödudes sunnitud tunnistama, et olin lõpuks kohanud vastast, kes oli mõistuse poolest minuga

võrdne. Õudus, mida tema kuriteod minus äratasid, segunes nende oskuslikust kavandamisest tekitatud imetlusega. Aga lõpuks komistas professor — ainult õige veidi —, kuid ta ei saanud endale sedagi lubada, kuna ma tal kannul olin. Ma kasutasin juhust, ning olen sellest hetkest alates pununud tema ümber oma võrku, mis on nüüd valmis sulguma. Kolme päeva pärast — see tähendab järgmisel esmaspäeval — on lõks valmis ning professor ja kõik teised tema jõugu peamised liikmed langevad politsei kätte. Siis järgneb sajandi suurim kohtuprotsess, selgust saadakse rohkem kui neljakümnes mõistatuses ning kurjategijaid ootab poomisnöör. Kui me aga teeme mõne enneaegse liigutuse, võivad nad, nagu te aru saate, meil veel viimasel hetkel käest lipsata.

Kui ma oleksin suutnud teha seda kõike professor Moriarty teadmata, poleks häda midagi. Aga selleks oli ta liiga kaval. Ta nägi igat sammu, mis ma astusin, et oma võrku tema ümber koomale tõmmata. Ta püüdis ikka ja jälle mind lahti raputada, aga mina jõudsin alati temast ette. Ütlen teile, kulla sõber, et kui selle vaikse võitluse üksikasjaline ülevaade ükskord kirja pandaks, siis oleks see kõige hiilgavam kahevõitluse kirjeldus kriminaaluurimise ajaloos. Mitte kunagi varem ei ole ma niisugusele kõrgusele tõusnud ning kunagi varem ei ole vastane mulle niisugust survet avaldanud. Moriarty mõtles kaugele ette, ometi õnnestus mul teda natuke edestada. Täna hommikul astuti viimased sammud ning asja lõpuleviimiseks oli meil vaja veel ainult kolm päeva. Istusin oma toas ja mõtlesin parajasti sellest, kui uks lahti läks ja minu ees seisis professor Moriarty.

Mul on üpris tugevad närvid, Watson, aga pean tunnistama, et ma võpatasin, kui seesama mees, kellest ma nii palju olin mõelnud, minu lävel seisis. Tema välimus oli mulle tuttav. Ta on väga pikk ja kõhn, valge laup kummub silmade kohal, mis on sügavale koobastesse vajunud. Habet tal pole, kahvatu nägu on askeetliku väljanägemisega ning tema näojoontes on veel nüüdki midagi teadlasele omast. Õlad on suurest vaimsest tööst längu vajunud, pead hoiab ta õieli ning see liigub pidevalt ja aeglaselt otsekui roomajal. Ta silmitses mind uudishimulikult, kulm kortsus.

»Teie laup ei ole nii arenenud, nagu ma oleksin arvanud,«
211
ütles ta lõpuks. »Komme näppida hommikukuue taskus laetud tulirelvi on ohtlik.«

Asi oli selles, et mõistsin teda nähes otsekohe, kui suures hädaohus ma olin. Tal oli võimalus pääseda ainult juhul, kui ta sai mind vaikima sundida. Libistasin hetke jooksul revolvri sahtlist taskusse ja hoidsin teda kirbul. Tema märkuse peale võtsin revolvri taskust ja asetasin selle vinnastatult lauale. Moriarty naeratas ikka veel ja pilgutas silmi, aga nähes tema pilku, olin ma väga rõõmus, et mul oli relv käepärast.

»Te ilmselt ei tunne mind,« ütles ta.

»Vastupidi,« kostsin ma. »Ilmselt tunnen teid. Võtke palun istet. Kui teil on midagi öelda, võin ma pühendada teile viis minutit.«

»Kõike, mida mul on öelda, teate juba iseenesest,« ütles ta.

»Siis võib-olla teate iseenesest ka minu vastust,« kostsin ma.

»Kas te jääte endale kindlaks ?«

»Täielikult.«

Moriarty pistis käe taskusse ning mina haarasin laualt revolvri. Tema aga võttis ainult märkmiku, millesse oli kritseldanud mõne kuupäeva.

»Meie teed ristusid neljandal jaanuaril,« ütles ta. »Kahekümne kolmandal tekitasite mulle ebameeldivusi, veebruari keskpaigaks olite mind tõsiselt häirima hakanud, märtsi lõpuks ei olnud mul võimalik oma plaane teoks teha ja nüüd, aprilli lõpul, leian ma end teie pideva tagakiusamise tulemusel säärases olukorras, et mul on oht vabadus kaotada. Olukord läheb täiesti võimatuks.«

»Kas teil on mingeid ettepanekuid?« küsisin ma.

»Lõpetage, härra Holmes,« ütles ta pead vangutades. »Ma mõtlen seda tõsiselt.«

»Pärast esmaspäeva,« vastasin ma.

»Nonoh!« lausus tema. »Te olete arukas inimene ja mõistate, et see lugu saab lõppeda ainult ühel viisil. Loobuge! Te olete käitunud nõnda, et meil jääb üle ainult see üks võimalus. Mulle on olnud lausa maiuspala jälgida teie tegutsemist, ning ma ütlen siiralt, et see kurvastaks mind, kui me oleksime sunnitud kasutama äärmuslikke abinõusid. Te naeratate, kuid ma kinnitan teile, et see kurvastaks mind tõesti.«

212

»Hädaoht kuulub minu ameti juurde,« märkisin ma.

»Tegemist ei ole tühipalja hädaohuga,« ütles Moriarty »Tegemist tuleb surmaga. Te ei seisa teel ees mitte ühel inimesel, vaid vägeval organisatsioonil, mille kogu ulatust te kogu oma taibu juures ei ole suutnud mõista. Te kas astute kõrvale, härra Holmes, või teid tallatakse jalge alla.«

»Ma kardan,« laususin ma püsti tõustes, »et seda meeldivat vestlust nautides jätan ma unarusse mind mujal ootavad tähtsad asjatoimetused.«

Moriarty tõusis samuti, vaatas mulle vaikides otsa ja raputas kurvalt pead.

»Olgu peale,« ütles ta lõpuks. »Kahju küll, aga ma tegin, mida suutsin. Ma tean igat käiku teie mängus. Enne esmaspäeva ei saa te midagi ette võtta. Meil on olnud duell, härra Holmes. Te loodate mind süüpingis näha. Ütlen teile, et ma ei seisa kunagi süüpingis. Te loodate mind võita. Ütlen teile, et te ei võida mind kunagi. Kui te olete küllalt kaval ja teil õnnestub mind hävitada, siis võite kindel olla, et mina teen sedasama teiega.«

»Te olete teinud mulle mitu komplimenti, härra Moriarty,« vastasin mina. »Lubage, et mina teen komplimendi ka teile; kui teie häving oleks kindel, lepiksin ma üldsuse huvides rõõmsalt ka oma hävinguga.«

»Võin lubada teile üht, kuid teist küll mitte,« pressis professor läbi hammaste, keeras mulle oma kühmus selja ning läks minema.

Selline oli minu erakordne vestlus professor Moriar-tyga. Tunnistan, et see jättis mulle väga ebameeldiva tunde. Tema vaikne ja täpne kõnemaneer jätab palju ausama mulje, kui suudab jätta mõni jõhkard. Te küsite muidugi: »Mispärast te ei lase politseil teda kinni panna?« Mina aga olen lihtsalt veendunud, et hoop tuleb tema käsilastelt. Mul on selle kinnituseks kindlad tõendid.«

»Kas teile on juba kallale tungitud ?«

»Kulla Watson, professor Moriarty asjatult aega ei viida. Läksin keskpäeva paiku asjatoimetuste tõtta Oxford Streetile. Kui ma Bentinck Streetilt Welbeck Streetile keerasin, kihutas välgukiirusel minu poole kahehobusevanker. Kargasin kõnniteele ning päästsin ennast sekundi murdosa jooksul. Vanker kihutas Marylebone

Lane'ile ning kadus. Kõndisin sestpeale kõnniteel, Watson, aga kui ma läksin mööda Vere Streeti, kukkus ühe hoone katuselt alla telliskivi ja purunes mu jalge ees kildudeks. Kutsusin politsei ja lasksin ümbruse läbi vaadata. Katusele oli remonditöödeks valmis seatud katusekive ja telliseid ning mind taheti uskuma panna, et tuul oli ühe tellise alla lükanud. Muidugi ei jäänud ma seda uskuma, aga ma ei saanud midagi tõestada. Võtsin pärast seda voorimehe ja jõudsin oma venna juurde Pall Mallil, kuhu ma jäingi terveks päevaks. Nüüd tulin ma teie juurde ning tee peal tungis mulle kallale üks kaikaga löömamees. Lõin ta jalust maha ning politsei võttis ta kinni, kuid võin öelda teile täieliku kindlustundega, et mitte keegi ei leia kunagi seost selle mehe, kelle esihammaste vastu ma oma sõrmenukid puruks lõin, ja tagasihoidliku matemaatikaõpetaja vahel, kes ilmselt praegu kümne miili kaugusel tahvli peal ülesandeid lahendab. Te ilmselt ei imesta enam, Watson, et teie juures tõmbasin ma kõigepealt luugid kinni ning et ma olen sunnitud paluma teilt luba lahkuda majast pisut vähem silmatorkaval kombel kui eesuksest minnes.«

Olin tihti imetlenud oma sõbra vaprust, kuid mu imetlus oli kõige suurem nüüd, kus ta istus ja loetles vahejuhtumeid, mis moodustasid ilmselt täiesti õudse päeva.

»Kas te jääte ööseks minu juurde ?« küsisin.

»Ei, kulla sõber, ma olen liiga ohtlik külaline. Mul on edasised plaanid juba tehtud ning kõik läheb hästi. Asi on nüüd juba nii kaugele arenenud, et vahistamine leiab aset ka ilma minu abita, küll aga on mind vaja kurjategijate süüdimõistmiseks. Seetõttu on ilmne, et mul oleks kõige parem kaduda mõneks päevaks, mille jooksul politsei veel tegutseda ei saa. Seega valmistaks mulle suurt rõõmu, kui te saaksite koos minuga mandrile sõita.«

»Mul ei ole praegu palju tööd,« vastasin ma, »ning mu naaber on vastutulelik inimene. Tuleksin hea meelega.« »Ja te saate asuda teele homme hommikul?« »Jah, kui tarvis.«

»Oo jaa, seda on tõesti tarvis. Nüüd annan ma teile juhtnöörid ning ma palun teid, kulla Watson, täitke neid sõna-sõnalt, sest te olete segatud mängu, kus minu vastasteks

on kõige targem kelm ja kõige võimsam kurjategijate sündikaat Euroopas. Pange nüüd tähele! Saatke oma pagas usaldusväärse inimesega täna Victoria jaama, aga ärge kirjutage peale oma aadressi. Hommikul kutsuge voorimees, kusjuures ärge lubage oma käskjalal

võtta ei esimest ega teistki troskat. Hüpake kolmandasse troskasse ning sõitke Lowtheri kaarkäigu Strandi-poolsesse otsa, aadress ulatage voorimehele paberilehel, paludes, et ta seda ära ei viskaks. Otsige välja paras raha ning jookske otsekohe, kui troska peatub, kaarkäigu teise otsa,- katsuge jõuda sinna täpselt veerand kümme. Te leiate seal kõnnitee servas ootamas väikese tõlla, mille kutsaril on seljas raske must kuub, krael punane äär. Astuge sellesse tõlda, ning te jõuate Victoria jaama parajasti Euroopa-ekspressi väljumise ajaks.« »Kus ma teiega kohtun ?«

»Jaamas. Meile on reserveeritud eest teine esimese klassi vagun.«

»Tähendab, me saame kokku vagunis ?«

»Jah.«

Palusin asjatult Holmesil ööseks minu poole jääda. Mulle oli selge, et ta võis enda meelest tuua pahandusi majja, mille katuse all ta viibis, ning see sundiski teda lahkuma. Olles kiirustades öelnud veel paar sõna meie homsetest plaanidest, tõusis Holmes püsti, me läksime koos aeda ja tema ronis üle Mortimer Streeti poole jääva müüri, seejärel vilistas ta kohe voorimehe ning ma kuulsin, kuidas ta ära sõitis.

Hommikul täitsin ma Holmesi korraldusi punktipealt. Troska hangiti sääraste ettevaatusabinõudega, et see ei saanud olla meile ette söödetud sõiduk, ning ma sõitsin kohe pärast hommikusööki Lowtheri kaarkäigu juurde ja tõttasin sealt läbi nii kiiresti, kui suutsin. Mind ootas troska, mille kehakas kutsar oli tumedasse mantlisse mähkunud, ning niipea kui ma olin sõidukisse astunud, andis ta hobusele piitsa ja kihutas Victoria jaama. Kui ma olin tõllast väljunud, keeras ta selle ringi ning sööstis taas mulle pilkugi heitmata minema.

Sinnamaani oli kõik läinud imetlusväärselt libedalt. Pagas ootas mind ning ma leidsin raskusteta vaguni, mida Holmes oli nimetanud, pealegi oli üksnes sellel vagunil terves rongis märge »Reserveeritud«. Nüüd tegi mulle muret ainult see, et Holmes ise ei ilmunud näh-

tavale. Jaama kell näitas, et rongi väljumiseni oli jäänud ainult seitse minutit. Otsisin asjatult reisijate ja saatjate hulgast oma sõbra nõtket kuju. Teda ei olnud kusagil näha. Aitasin korraks ühte auväärset itaalia preestrit, kes püüdis oma viletsas inglise keeles pakikandjale selgitada, et tema pagas tuleb Pariisi saata. Vaatasin siis veel kord ringi ja läksin uuesti oma vagunisse, kus ma avastasin, et pakikandja oli määranud mulle uueks reisikaaslaseks hädise itaallasest sõbra. Mul oli mõttetu katsuda talle seletada, et tema sealviibimine ei ole teretulnud, sest minu itaalia keel oli veel viletsam kui tema inglise keel, kehitasin seepärast olukorraga leppinult õlgu ning otsisin ikka veel pilguga oma sõpra. Tundsin juba hirmu külma kätt, sest mõtlesin, et Holmes jäi tulemata seetõttu, et öö jooksul on temaga midagi juhtunud. Kõik uksed olid juba kinni pandud ning kõlas vile, kui äkki. . .

»Kulla Watson,« kostis üks hääl, »te ei ole suvatsenud tere hommikustki öelda.«

Pöördusin talitsematu hämmastusega ringi. Vana vaimulik oli näo minu poole keeranud. Hetkeks oli kortsude asemel sile nahk, nina kerkis püsti, alumine huul ei olnud enam rippu ning suust ei kostnud pominat, tuhmunud pilk lõi taas särama ning kühmus kogu sirutas end. Hetk hiljem oli taas kõik kokku varisenud ning Holmes oli kadunud niisama kiiresti, nagu ta oli ilmunud.

»Püha taevas!« hüüatasin ma. »Kuidas te mind küll ehmatasite!«

»Praegu peab ikka veel väga ettevaatlik olema,« sosistas ta. »Mul on põhjust arvata, et meil ollakse lausa kannul. Ahaa, seal ongi Moriarty ise.«

Holmesi sõnade ajal oli rong juba liikuma hakanud. Tagasi vaadates nägin ma, kuidas keegi pikk mees raevukalt rahva hulgast läbi trügis ja käega vehkis, otsekui oleks ta tahtnud rongi peatada. Ta oli aga hiljaks jäänud, sest rong võttis kiirust ning hetk hiljem olime jaama seljataha jätnud.

»Nagu näete, pääsesime kõigist ettevaatusabinõudest hoolimata üle noatera,« ütles Holmes naerdes. Ta tõusis püsti, võttis ära musta sutaani ja peakatte, mis olid tema maskeeringu moodustanud, ning pakkis need oma käsikohvrisse.

216

»Watson, kas te olete hommikulehte lugenud?«

»Ei.«

»Te ei ole siis näinud kirjutist Baker Streetist?«

»Baker Streetist?«

»Meie korter pandi eile öösel põlema. Tuli ei tekitanud kuigi suurt kahju,«

»Püha taevas, Holmes, see on lausa jube!«

»Ilmselt kaotasid nad mu jäljed täielikult, kui nende löömamees vahistati. Muidu ei oleks nad arvanud, et ma oma korterisse tagasi lähen. Ilmselt on nad aga igaks juhuks teid silmas pidanud ning seetõttu ilmuski Moriarty Victoria jaama. Ega te teel siia mingit viga ei teinud?«

»Ma toimisin täpselt teie nõuannete kohaselt.«

»Kas te leidsite üüritõlla?«

»Jah, see ootas mind.«

»Kas te tundsite kutsari ära?«

»Ei.«

»Kutsar oli mu vend Mycroft. Niisugusel puhul on parem kasutada omi. Aga nüüd peame mõtlema, mida Moriartyga ette võtta.«

»Kuna see rong on ekspress, mis sõidab otse praamile, siis oleme minu meelest Moriarty üpris tõhusalt maha raputanud.«

»Kulla Watson, te ei saanud ilmselt aru, mida ma mõtlesin, kui ütlesin, et seda meest tuleb pidada vaimselt võrdväärseks vastaseks. Te ei kujutle ometi, et kui mina oleksin tagaajaja, laseksin ma ennast heidutada nii tühisest takistusest. Miks te siis temast nii viletsal arvamusel olete ?«

»Mida ta siis teeb?«

»Seda, mida minagi teeksin.«

»Ja mida teeksite teie?«

»Palkaksin erirongi.«

»Aga see jääks ju hiljaks ?«

»Hoopiski mitte. See rong peatub Canterburys ning praamile minekul tekib alati vähemalt veerandtunnine viivitus. Seal ta meile järele jõuabki.«

»Võiks arvata, et kurjategijad oleme meie. Kui Moriarty välja ilmub, laseme ta vahistada.«

»See tähendaks kolme kuu töö hävitamist. Me võiksime kätte saada suure kala, aga prügikala lipsaks meie

217

võrgust välja. Esmaspäeval saaksime kätte kõik. Ei, vahistamine ei tule kõne allagi.«

»Mis me siis teeme?«
»Me läheme Canterburys rongilt maha.«
»Ja siis?«
»Noh, siis läheme Newhavenisse ja sealt praamiga Dieppe'i. Moriarty teeb aga seda, mida teeksin ka mina. Ta sõidab Pariisi, otsib üles meie pagasi ja ootab kaks päeva pagasilaos. Meie aga muretseme paar reisikotti, osutame teene nende maade tootjatele, kust me läbi reisime, ning siirdume kiirustamata Luxembourg'i ja Baseli kaudu Šveitsi.«
Tulimegi Canterburys rongilt maha ning leidsime, et saame alles tunni aja pärast cd.isi Newhavenisse sõita.
Ma vaatasin ikka veel üsna kahetsevalt järele kiiresti silmist kaduvale pagasivagunile, kus oli mu garderoob, kui Holmes mind varrukast sikutas ja teise suunda osutas.
»Nagu näete, seal ta juba ongi,« ütles ta.
Kaugelt Kenti metsade keskelt kerkis peenike suitsu-juga. Hetk hiljem võis näha vedurit ja vagunit kihutamas välja kurvist enne jaamahoonet. Jõudsime hädavaevu kohvrite kuhja taha peitu pugeda, kui vedur meist kolinal ja mürinal mööda tormas, puhudes meile näkku sooja õhku.
»Seal ta sõidabki,« ütles Ilolmes, kui me jälgisime, kuidas vagun pöörmesulgudel õõtsus ja kõikus. »Nagu te näete, on meie sõbra mõistusel piirid. Vaat see oleks alles olnud coup-de-maitre1, kui ta oleks järeldanud seda, mida järeldasin mina, ning tegutsenud sellele vas-tavalt.«
»Ja mida ta oleks teinud, kui ta oleks meile järele jõudnud ?«
»Pole vähimatki kahtlust, et ta oleks püüdnud mind tappa. Selles mängus on aga siiski kaks osapoolt. Nüüd on küsimus selles, kas me peaksime siin varakult lõunat sööma või riskima tühja kõhuga, enne kui me New-haveni einelauda jõuame. «
Sõitsime samal õhtul Brüsselisse, jäime sinna kaheks päevaks ning siirdusime kolmandal päeval edasi Strasbourg'i.
218
Esmaspäeva hommikul oli Holmes Londoni politseisse telegrafeerinud ning õhtul leidsime vastuse meid hotellis ootamas. Holmes rebis selle lahti ning viskas siis vihaselt vandudes kaminasse.
»Ma oleksin võinud seda aimata!« ägas ta. »Ta on põgenema pääsenud.«
»Moriarty?«
»Politsei sai kätte kogu jõugu, välja arvatud Moriarty. Tema lipsas neil käest. Muidugi, kui mina olin Inglismaalt lahkunud, ei jäänud kedagi, kes temaga toime oleks tulnud. Aga ma mõtlesin tõesti, et olin neile kõik kaardid kätte andnud. Watson, teil on vist õigem tagasi Inglismaale minna.«
»Miks?«
»Sest nüüdsest olen ma teile ohtlikuks kaaslaseks muutunud. Moriarty elutöö on hävitatud. Kui ta Londonisse tagasi läheb, on ta kadunud mees. Kui ma tema iseloomu õigesti olen mõistnud, tahab ta mulle kätte maksta. Ta ütles seda juba ka meie lühikese vestluse käigus, ning mulle tundub, et ta mõtles seda tõsiselt. Soovitan teil tõepoolest uuesti haigeid ravima minna.«
Säärane palve ei saanud kuidagi mõjuda minule, kes ma ei olnud mitte ainult ammune kaaslane, vaid ka vana sõber. Me istusime ja vaidlesime pool tundi Stras-bourgis salle-ä-manger's, kuid jätkasime samal õhtul oma rännakut ning olime peagi teel Genfi poole.

1meisterlik (pr. k.)

Matkasime terve meeldiva nädala Rhõne'i orus, keerasime siis Leukis kõrvale, läksime üle ikka veel paksu lume all oleva Gemmi kuru ning Interlakeni kaudu Meiringenisse. See oli ilus rännak, orgudes kevadine õrn rohelus, meie kohal talve neitsilik valevus, kuid mulle oli selge, et Holmes ei unustanud kunagi hetkekski tema kohal kummuvat varju. Nii kodustes Alpi külades kui ka üksildastes mäekurudes mõistsin ma tema pilguheitest ja iga mööduva näo tähelepanelikust uurimisest, et ta ei uskunud hetkekski, nagu võiksime ükskõik kus matkates meie kannul käiva ohu eest pakku pääseda.

Mäletan, et kord, kui me Gemmi mäekuru ületasime ning nukrailmelise Daubensee ääres kõndisime, pääses meist paremal mäeahelikus lahti üks kaljurünk, veeres kolinal alla ja plärtsatas meie taga järve. Holmes tor-

* restoran (pr. k.)

mas kohe mäeseljandikule ning uuris kõrgel mäeharjal seistes maastikku. MeieTeejuht kinnitas talle asjatult, et kevadel on selles paigas kivide allaveeremine täiesti tavaline nähtus. Holmes ei öelnud midagi, kuid ta naeratas mulle niisuguse näoga nagu inimene, kes arvestab kõige halvemaga.

Ometi ei toonud kogu see valvsus kaasa masendust. Vastupidi, ma ei olnud Holmesi kunagi varem nii ülevoolavalt rõõmsas tujus näinud. Ta kinnitas üha uuesti, et kui ühiskond vabaneks professor Moriartyst, oleks Holmes valmis meelsasti omagi karjääri lõpetama.

»Ma võin ilmselt öelda isegi seda, Watson, et ma ei ole päris asjatult elanud,« täheldas ta. »Kui minu elu täna lõpeks, võiksin ma eelnevat siiski rahulikul meelel vaagida. Mina olen Londoni õhu puhtamaks teinud. Ma ei tea, et ma oleksin rohkem kui tuhande juhtumi lahendamisel kunagi oma võimeid kurjategija heaks kasutanud. Viimasel ajal on mul olnud kiusatus tegelda pigem looduse mõistatustega kui nende pail ju pealis-kaudsemate probleemidega, millega meid on õnnistanud see võlts ühiskond. Teie mälestused, Watson, pannakse lõplikult kirja päeval, mil ma saavutan oma karjääri tipu, kui püüan kinni või hävitan Euroopa kõige võimekama ja ohtlikuma kurjategijas

Püüan seda vähest, mis mul veel öelda on jäänud, jutustada võimalikult lühidalt, kuid täpselt. See ei ole teema, millel mul meeldiks pikemalt peatuda, ometi annan ma endale aru, et mul on kohustus kõik üksikasjad kirja panna.

Kolmandal mail jõudsime väikesesse Meiringeri külasse ning asusime elama »Englischer Hofi«, mida pidas tookord Peter Steiler vanem. Meie peremees oli intelligentne inimene ja rääkis väga head inglise keelt, sest ta oli töötanud kolm aastat kelnerina Londoni »Grosvenori« hotellis. Tema soovitusel asusime neljandal mail koos teele, kavatsedes minna üle mägede ja veeta öö Rosenlau külas. Meile anti aga kindel käsk minna vaatama ka Reichenbachi koske, mis asus poolel teel mägedesse.

See paik ajab lausa hirmu peale. Sulavast lumest paisunud veevoog paiskub kohutavasse kuristikku, millest kerkivad veepritsmed otsekui suits põlevast majast.

Lõhe, millesse jõgi viskub, kujutab endast tohutut sügavikku, mida ääristavad läikivad süsimustad kaljud ning mis aheneb nagu vahutavaks ja kihisevaks kraatriks, mis ajab üle ning kihutab jõge edasi üle oma sakilise eendi. See igavesti mürinal alla langev roheka vee kaar ning veiklev, igavesti üles kerkiv pritsmekardin panevad oma pideva liikumisega ja müraga pea ringi käima. Seisime kose serval ning silmitsesime kaugel

meie aü kaljudel vahutava vee läiget ning kuulasime koos pritsmetega kuristikust üles kanduvat peaaegu inimlikku ja võimsat karjet.

Kose juurde on rada raiutud, et seda oleks võimalik täielikult näha, kuid rada lõpeb järsult ning rändaja peab tuldud teed tagasi minema. Hakkasime just seda tegema, kui nägime, et lähemale jookseb üks šveitsi poiss, kiri näpus. Kirjal oli selle hotelli tähis, kust me olime äsja lahkunud, ning hotelli peremees oli selle mulle saatnud. Ilmnes, et mõni minut pärast meie lahkumist oli saabunud kopsutiisikuse viimases staadiumis inglanna. Ta oli talvitunud Davosis ning tahtis nüüd sõprade juurde Luzerni minna, kuid äkitselt oli tal alanud verejooks. Tal oli jäänud elada ehk ainult mõni tund, kuid talle oleks olnud suureks lohutuseks näha inglise arsti, ning küll oleks kena, kui ma saaksin tagasi tulla ja nii edasi. Steiler kinnitas mulle postskriptumis, et ta peaks minu soostumist väga suureks vastutulekuks, sest daam oli keeldunud šveitsi arstist ning peremees tundis, et temal lasub suur vastutus.

Säärase palve pidi täitma. Oli võimatu vastata eitavalt kaasmaalase palvele, kes oli võõrsil suremas. Ometi lahkusin ma Holmesist raske südamega. Lõpuks leppisime siiski kokku, et šveitslasest sõnumitooja jääb teejuhina ja kaaslasena Holmesi seltsi, mina aga lähen Mei-ringenisse tagasi. Mu sõber pidi jääma natukeseks ajaks kose juurde ning kõndima siis aeglaselt üle mäe Rosen-lausse, kus ma pidin temaga õhtul kohtuma. Kui ma pöördusin minekule, nägin, kuidas Holmes seisis, selg vastu kaljut ja käsivarred rinnal risti, vahtimas vete-möllu. See. oli viimane kord, mil mulle oli saatusest määratud teda selles ilmas näha.

Kui ma olin juba peaaegu mäe alla jõudnud, heitsin ma pilgu tagasi. Võimatu oli koske näha, kuid ma nägin looklevat teed, mis viis üle mäeseljandiku kose poole.

221

Mäletan, et mööda seda teed kõndis väga kiiresti üks mees.

Nägin, kuidas tema must kogu rohelisel taustal selgesti välja joonistus. Panin tähele, kui energiliselt ta sammus, aga ta kadus mu mõtteist niipea, kui ma oma ülesannet täitma tõttasin.

Mul kulus Meiringenisse jõudmiseks natuke üle tunni. Vana Steiler seisis hotelli verandal.

»Noh,« ütlesin ma lähemale kiirustades, »loodetavasti ei ole tal halvem hakanud?«

Üle Steileri näo libises üllatusvari, ning kui tema kulmud kerkima hakkasid, ähvardas mul süda rinnus seisma jääda.

»Kas teie kirjutasite selle?« küsisin ma kirja taskust välja tõmmates. »Kas hotellis on haige inglanna?«

»Muidugi mitte!« hüüatas peremees. »Aga paberil on hotelli tähis. Ahaa, küllap kirjutas kirja see pikk inglane, kes tuli pisut pärast teie lahkumist. Ta ütles . . .«

Aga ma ei oodanud enam peremehe seletusi. Hirmunult jooksin ma juba mööda tanumat raja poole, mida mööda ma olin alles äsja tulnud. Laskumiseks oli kulunud mul umbes tund. Katsusin küll kiiresti jõuda, aga tagasi Reichenbachi kose juures olin alles kahe tunni pärast. Holmesi alpinistikepp oli ikka veel nõjatatud vastu kaljut, kus ma temast olin lahkunud. Holmesist endast ei olnud mingit märki ning ma hõikasin teda asjatult. Vastuseks kostis ainult ümbritsevatelt kaljudelt tagasi põrkav mürisev kaja.

Selle alpinistikepi nägemisest läkski mul südame alt külmaks ja hakkas paha. Järelikult ei olnud Holmes Rosenlausse läinud. Ta oli jäänud sellele kolme jala laiusele rajale, mille ühes servas kõrgus sile sein ja teises servas haigutas kuristik, kuni vaenlane oli talle järele

jõudnud. Noor šveitslane oli samuti kadunud. Ilmselt oli ta Moriarty käsilane ning ta oli Holmesi ja tema vaenlase kahekesi jätnud. Mis oli aga juhtunud siis? Kes võis öelda, mis oli juhtunud siis?

Seisin mõne hetke ja püüdsin end koguda, sest juhtunu kogu õudus oli mind oimetuks teinud. Siis hakkasin ma meenutama Holmesi enda meetodeid ja katsusin neid selle tragöödia mõistmisel rakendada. Paraku osutus see liigagi lihtsaks. Me ei olnud vesteldes raja lõpuni läinud ning alpinistikepp märgistaski kohta, kus me

222

olime seisnud. Lakkamatult langevad pritsmed hoiavad tumeda mulla pidevalt pehme ning sellel oleksid näha isegi linnu jäljed. Raja kaugemas otsas olid selgelt näha kahed jäljed, mis mõlemad minu juurest eemale viisid. Kumbki jäljepaar ei pöördunud tagasi. Mõne jardi kaugusel raja lõpust oli maapind poriseks trambitud ning kuristikuserva ääristavad põldmurakad ja sõnajalad olid räsitud ja lõhutud. Laskusin kõhuli ja piilusin veeprits-meist läbi üle kaljuserva alla. Hakkas juba hämarduma ning mu silm seletas ainult siin-seal niiskusest läikivaid musti kaljuseinu ning kaugel all sügaviku põhjas vahutava vee sädelust. Hõikasin, kuid mu kõrvu kostis üksnes seesama peaaegu inimhäälne kose karje.

Mulle oli aga siiski saatusest määratud saada oma sõbralt ja kaaslaselt viimane tervitus. Ütlesin juba, et Holmesi alpinistikepp oli nõjatatud rajale eenduva kalju vastu. Selle kalju peal hakkas mulle silma midagi kiiskavat, kobasin käega ning leidsin hõbeportsigari, mida mu sõber endaga alati kaasas kandis. Kui ma selle pihku võtsin, liugles kaljult maha paberinutsakas, millel port-sigar oli lebanud. Selgus, et tegemist oli kolme kokkumurtud ja mulle adresseeritud paberilehega, mis oli rebitud Holmesi märkmikust. Temale iseloomulikul kombel oli pöördumine niisama täpne ja käekiri niisama kindel ja selge, otsekui oleks kiri kirjutatud tema kabinetis.

Kulla Watson! (oli kirjas öeldud) Ma kirjutan Teile mõne sõna tänu härra Moriarty vastutulelikkusele, kes ootab, millal ma saan rääkida selgeks meievahelised tüliküsimused. Ta selgitas mulle lühidalt, kuidas tal õnnestus Inglise politseid vältida ja end meie sammudega kursis hoida. Tema jutt üksnes kinnitas väga head arvamust, mis mul oli tema võimetest kujunenud. Mul on meeldiv mõelda, et olen võimeline ühiskonna temast vabastama, kuigi kardan, et olen sunnitud sealjuures põhjustama muret oma sõpradele ja eriti Teile, kulla Watson. Olen Teile siiski juba seletanud, et mu karjäär oli igal juhul teatud kriisi sattunud ning et selline lõpp meeldiks mulle kindlasti kõige enam. Kui nüüd päris aus olla, siis pean Teile tunnistama, et olin veendunud, et kiri Meiringenist oli lihtsalt trikk, ning lubasin Teil lahkuda, uskudes, et midagi niisugust

just järgnebki. Öelge inspektor Pattersonile, et dokumendid, mida ta vajalik jõugu süüdimõistmise saavutamiseks, on M-iga tähistatud sahtlis sinises ümbrikus, mille peale on kirjutatud »Moriarty«. Oma varanduse suhtes tegin ma korraldused enne Inglismaalt lahkumist ning parandasin kõik oma vennale MYcroftile. Palun tervitage minu poolt proua Watsonit ning jääge kõige südamlikumalt hüvasti.

Siiralt Teie

SHERLOCK HOLMES

Piisab mõnest sõnast, et ülejäänu kirja panna. Asja tundvate meeste sõnade järgi pole mingit kahtlust, et kahe mehe võitlus lõppes, nagu oli ilmselt säärases olukorras ainuvõimalik, sellega, et nad kukkusid teineteisest kinni hoides kuristikku. Kõik katsed surnukehi leida nurjusid, ning selles kohutavas veekeerises ja kihisevas aurukatlas lebavad nüüd igavesti oma põlvkonna kõige ohtlikum kurjategija ning köige vahvam seaduse eest võitleja. Šveitsi nooruk ei ilmunudki enam välja ning kahtlemata oli tegemist ühega paljudest Moriarty käsilastest. Mis puutub kurjategijate jõugusse, siis ilmselt mäletab üldsus veel, kui põhjalikult paljastas Holmesi kogutud informatsioon nende organisatsiooni tegevust ning kui põhjalikult surnud mehe käsi neid nuhtles. Kohtuprotsessi käigus selgus nii mõnigi üksikasi ka jõugu hirmsa juhi kohta, ning kui ma olen nüüd olnud sunnitud temast kogu tõe ära rääkima, siis on seda mõtlematult põhjustanud need, kes püüavad tema mälestust au sisse tõsta, rünnates meest, keda ma pean igavesti maailma kõige paremaks ja targemaks inimeseks.

Trükikoda »Ühiselu«. Teil. nr. 594.